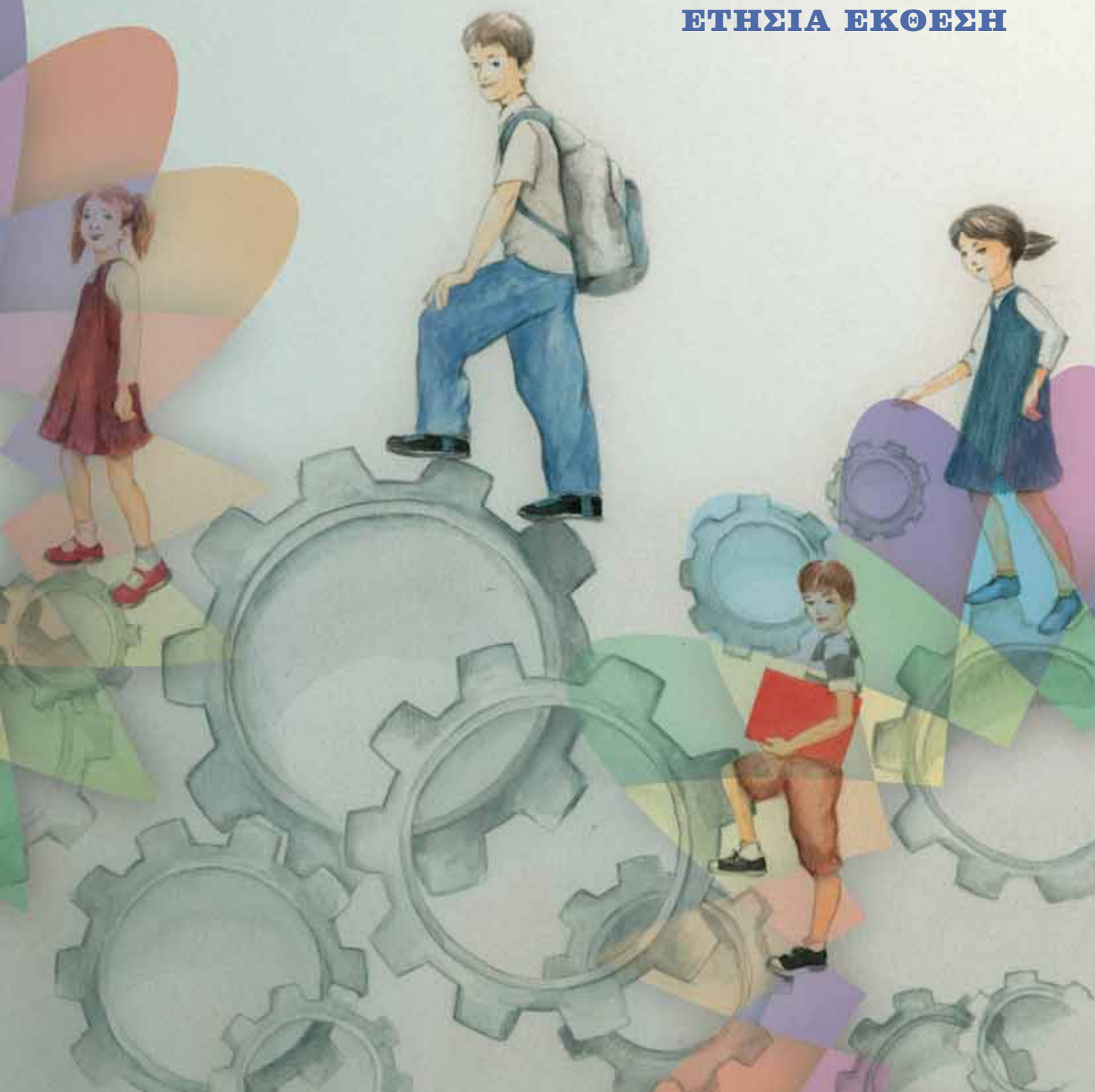

2013

ΕΠΙΤΡΟΠΟΣ ΠΡΟΣΤΑΣΙΑΣ
ΤΩΝ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΩΝ ΤΟΥ ΠΑΙΔΙΟΥ
ΕΤΗΣΙΑ ΕΚΘΕΣΗ

ΕΠΙΤΡΟΠΟΣ ΠΡΟΣΤΑΣΙΑΣ
ΤΩΝ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΩΝ ΤΟΥ ΠΑΙΔΙΟΥ

ΕΚΘΕΣΗ 2013

Η παρούσα έκθεση υποβάλλεται από την Επίτροπο
Προστασίας των Δικαιωμάτων του Παιδιού
στον Πρόεδρο της Δημοκρατίας και τον Πρόεδρο
της Βουλής των Αντιπροσώπων, σύμφωνα με το εδάφιο (1)
του άρθρου 7 του περί Επιτρόπου Προστασίας
των Δικαιωμάτων του Παιδιού Νόμου του 2007.

*“What the best and wisest parent wants for his own child,
that must the community want for all of its children.”*

*«Ό,τι καλύτερο και πιο σοφό ένας γονιός δυνατόν να
επιθυμεί για το παιδί του, αυτό θα πρέπει η κοινωνία να
επιθυμεί για όλα τα παιδιά της.»*

John Dewey

FUTURE
Environment
RESPECT
PARTICIPATION
RIGHTS

περιεχόμενα

ΠΡΟΛΟΓΟΣ	8
ΜΕΡΟΣ Α΄	10
1. Η ΑΝΑΠΤΥΞΗ ΔΡΑΣΗΣ ΤΗΣ ΕΠΙΤΡΟΠΟΥ ΓΥΡΩ ΑΠΟ ΤΕΣΣΕΡΙΣ ΠΥΛΩΝΕΣ	11
1.1 ΈΛΕΓΧΟΣ - ΠΑΡΑΚΟΛΟΥΘΗΣΗ ΝΟΜΟΘΕΣΙΩΝ, ΔΙΑΔΙΚΑΣΙΩΝ ΚΑΙ ΠΡΑΚΤΙΚΩΝ	12
1.2 ΔΙΑΦΩΤΙΣΗ ΚΑΙ ΕΥΑΙΣΘΗΤΟΠΟΙΗΣΗ ΤΩΝ ΠΑΙΔΙΩΝ ΚΑΙ ΤΗΣ ΚΟΙΝΩΝΙΑΣ	14
1.2.1 «Στη Δικαιωματοχώρα»	16
1.2.2 Θερινό Εργαστήρι για Παιδιά με θέμα «Εκπαίδευση στα Ανθρώπινα Δικαιώματα»	17
1.2.3 Πρόγραμμα επισκέψεων της Επιτροπής σε σχολεία με τίτλο «Δώσε φωνή στην άποψή σου»	18
1.3 ΕΝΔΥΝΑΜΩΣΗ ΚΑΙ ΣΥΜΜΕΤΟΧΗ ΤΩΝ ΠΑΙΔΙΩΝ	20
1.3.1 Ομάδα Εφήβων Συμβούλων της Επιτροπής (ΟΕΣ)	21
1.4 ΑΝΤΙΠΡΟΣΩΠΕΥΣΗ ΤΩΝ ΠΑΙΔΙΩΝ ΚΑΙ ΤΩΝ ΣΥΜΦΕΡΟΝΤΩΝ ΤΟΥΣ ΣΕ ΔΙΑΔΙΚΑΣΙΕΣ ΠΟΥ ΤΑ ΕΠΗΡΕΑΖΟΥΝ	24
2. ΔΙΚΤΥΟ ΕΥΡΩΠΑΙΩΝ ΕΠΙΤΡΟΠΩΝ ΓΙΑ ΤΑ ΠΑΙΔΙΑ (ΕΝΟC)	26
3. ΝΟΜΙΚΟ ΠΛΑΙΣΙΟ	30
ΜΕΡΟΣ Β΄	32
1. Η ΣΥΜΒΑΣΗ ΤΩΝ ΗΝΩΜΕΝΩΝ ΕΘΝΩΝ ΓΙΑ ΤΗΝ ΠΡΟΣΤΑΣΙΑ ΤΩΝ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΩΝ ΤΟΥ ΠΑΙΔΙΟΥ ΣΤΟ ΕΠΙΚΕΝΤΡΟ-Η ΣΥΜΒΑΣΗ ΩΣ ΕΡΓΑΛΕΙΟ ΓΙΑ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΑΛΛΑΓΗ	32
2. ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑ ΚΑΙ ΠΑΙΔΙ	35
ΕΙΣΑΓΩΓΙΚΑ	35
2.1 Υποβολή απόψεων της Επιτροπής στα πλαίσια αναθεώρησης του περί Παίδων Νόμου και σχετικών Κανονισμών για τη λειτουργία προγραμμάτων	36
2.2 Επεξεργασία και υποβολή προσχεδίου νομοσχεδίου από την Επίτροπο με τίτλο: «Νόμος που προνοεί για τη Διαμεσολάβηση σε Οικογενειακές Υποθέσεις»	37
2.3 Υποβολή νέων απόψεων και προτάσεων επί του αναθεωρημένου νομοσχεδίου «περί Υιοθεσίας»	37
2.4 Παρακολούθηση του αποτελέσματος των εισηγήσεων και συστάσεων για τη «Θέση Επιτροπής Προστασίας των Δικαιωμάτων του Παιδιού Αναφορικά με το Ρόλο των Κρατικών Υπηρεσιών σε Περιπτώσεις Προβλημάτων Επικοινωνίας Παιδιού - Γονέα του οποίου οι Γονείς είναι σε Διάσταση ή Διαζευγμένοι»	37
ΑΝΤΙ ΕΠΙΛΟΓΟΥ	39
3. ΒΙΑ ΚΑΤΑ ΤΩΝ ΠΑΙΔΙΩΝ	43
ΕΙΣΑΓΩΓΙΚΑ	43
3.1 Ενδοοικογενειακή βία	44
3.2 Σεξουαλική κακοποίηση παιδιών	47
3.2.1 Διερεύνηση χειρισμού περιπτώσεων σεξουαλικής κακοποίησης παιδιών από τις αρμόδιες Υπηρεσίες	48
3.2.2 Ενημέρωση και ευαισθητοποίηση παιδιών στο θέμα της σεξουαλικής κακοποίησης	49
3.2.3 Διερεύνηση, μέσα από διαβούλευση με παιδιά, της αποτελεσματικότητας της ενημέρωσης και ευαισθητοποίησής τους, σε θέματα σεξουαλικής κακοποίησης και σεξουαλικής εκμετάλλευσης παιδιών στα πλαίσια του σχολείου	49

3.2.4 Σεξουαλική κακοποίηση παιδιού από άλλο παιδί	51
3.2.5 Εκστρατεία του Συμβουλίου της Ευρώπης κατά της Σεξουαλικής Κακοποίησης και Σεξουαλικής Εκμετάλλευσης Παιδιών «Ένα στα Πέντε»	51
3.2.6 Διαχείριση θεμάτων ενδοοικογενειακής κακοποίησης από εξειδικευμένους λειτουργούς	53
3.3 Βία στο Σχολείο	55
3.3.1 Σχολικός Εκφοβισμός	55
3.3.1.1 Διαβούλευση Επιτρόπου με την ΟΕΣ για το θέμα του σχολικού εκφοβισμού	56
3.3.1.2 Προκήρυξη διαγωνισμού παραγωγής βίντεο μεταξύ Λυκείων και Τεχνικών Σχολών με θέμα τον σχολικό εκφοβισμό	58
3.3.1.3 Δίκτυο Ενάντια στη Βία στο Σχολείο	58
3.3.2 Βίαιη συμπεριφορά παιδιών στο Σχολείο	59
ΑΝΤΙ ΕΠΙΛΟΓΟΥ	60
4. ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ ΚΑΙ ΨΥΧΑΓΩΓΙΑ	63
ΕΙΣΑΓΩΓΙΚΑ	63
4.1 Έκθεση για 18 ^ο Δημοτικό Σχολείο Λεμεσού	64
4.2 Στασιμότητα μαθητών	67
4.3 Μικρά Σχολεία	69
4.4 Παραχώρηση διευκολύνσεων στις τελικές εξετάσεις σε παιδιά με δυσλεξία	69
4.5 Εισαγωγή Παιδιών στο Πανεπιστήμιο με εξετάσεις GCE	70
4.6 Αθλητισμός	71
4.6.1 Κριτήρια επιλογής παιδιών-αθλητών στο Σχέδιο Ανάπτυξης Ταλέντων	71
4.6.2 Μεταγραφές παιδιών-αθλητών-παρεμβάσεις προς Σωματεία	72
ΑΝΤΙ ΕΠΙΛΟΓΟΥ	73
5. ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΚΡΙΣΗ	75
ΕΙΣΑΓΩΓΙΚΑ	75
5.1 Μήνυμα της Επιτρόπου προς τα παιδιά με αφορμή την οικονομική κρίση στην Κύπρο	75
5.2 Γραπτό Υπόμνημα της Επιτρόπου στη Συνεδρίαση της Κοινοβουλευτικής Επιτροπής Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων	77
5.3 Τοποθέτηση της Επιτρόπου για το κούρεμα των καταθέσεων παιδιών	77
5.4 Θέματα επιδοματικής πολιτικής	79
5.4.1 Παρεμβάσεις Επιτρόπου για σειρά παραπόνων που αφορούν τερματισμό της παροχής Δημοσίου Βοηθήματος σε χαμηλά αμειβόμενους μονογονιούς	79
5.4.2 Παρέμβαση Επιτρόπου γύρω από την επιδοματική πολιτική του Υπουργείου Οικονομικών για τους χαμηλά αμειβόμενους μονογονιούς	80
ΑΝΤΙ ΕΠΙΛΟΓΟΥ	81
6. ΔΙΚΑΙΟΣΥΝΗ ΚΑΙ ΠΑΙΔΙ	83

περιεχόμενα

ΕΙΣΑΓΩΓΙΚΑ	83
6.1 Παρακολούθηση της νέας νομοθεσίας για νεανική παραβατικότητα	84
6.2 Συμμετοχή στο συνέδριο “Education for Sentenced young Adults”, το οποίο διοργάνωσε το Τμήμα Φυλακών	84
6.3 Παράπονο αναφορικά με ολονύχτια κράτηση 14χρονου από την Αστυνομία	85
6.4 Θέση Επιτρόπου αναφορικά με τα Δικαιώματα Επικοινωνίας Παιδιών με Κρατούμενο Γονέα τους	85
6.5 Έκθεση Επιτρόπου αναφορικά με το χειρισμό από την Αστυνομία υπόθεσης εξαφάνισης παιδιού	88
6.6 Παρέμβαση Επιτρόπου προς το Γενικό Εισαγγελέα της Δημοκρατίας, τον Υπουργό Δικαιοσύνης και Δημοσίας Τάξεως και τον Αρχηγό Αστυνομίας, για τα προβλήματα στην εφαρμογή διαταγμάτων Οικογενειακού Δικαστηρίου από την Αστυνομία	89
ΑΝΤΙ ΕΠΙΛΟΓΟΥ	90
7. ΠΑΙΔΙΑ ΚΑΙ ΜΕΣΑ ΜΑΖΙΚΗΣ ΕΠΙΚΟΙΝΩΝΙΑΣ (ΜΜΕ)	93
ΕΙΣΑΓΩΓΙΚΑ	93
7.1 Δημόσιες Παρεμβάσεις Επιτρόπου	93
7.1.1 Δημόσια Παρέμβαση Επιτρόπου ενόψει του τρόπου παρουσίασης της παραβατικής συμπεριφοράς ανηλίκων, από τα ΜΜΕ	93
7.1.2 Δημόσια Παρέμβαση Επιτρόπου σε σχέση με την κάλυψη από τα ΜΜΕ, θεμάτων που αφορούν τις εξελίξεις αναφορικά με την οικονομική κατάσταση και την κοινωνική συνοχή στην Κύπρο	94
7.2 Άλλες Παρεμβάσεις Επιτρόπου	95
7.2.1 Παρεμβάσεις Επιτρόπου για παραβιάσεις του δικαιώματος στην αξιοπρέπεια και ιδιωτική ζωή 10χρονου παιδιού, από τα ΜΜΕ	95
7.2.2 Τοποθέτηση Επιτρόπου σε σχέση με άρθρο εφημερίδας, το οποίο σύμφωνα με καταγγελία από πολίτη είναι ακατάλληλου περιεχομένου για παιδιά	97
7.3 Απόψεις Επιτρόπου επί του νομοσχεδίου με τίτλο «Ο περί Ραδιοφωνικών και Τηλεοπτικών Οργανισμών (Τροποποιητικός) (Αρ. 2) Νόμος του 2013»	98
ΑΝΤΙ ΕΠΙΛΟΓΟΥ	99
8. ΠΑΙΔΙΑ ΠΟΥ ΜΕΤΑΚΙΝΟΥΝΤΑΙ	101
ΕΙΣΑΓΩΓΙΚΑ	101
8.1 Συμμετοχή Επιτρόπου στην παραγωγή του βτοκιμαντέρ των μελών του ENOC «Παιδιά που μετακινούνται» (“Children on the Move”).	102
8.2 Ανακοίνωση Επιτρόπου σε σχέση με την εκδήλωση διαμαρτυρίας ομάδας Σύριων κουρδικής καταγωγής, στην οποία συμμετείχαν οικογένειες με παιδιά	103
8.3 Παρεμβάσεις Επιτρόπου για περιπτώσεις κράτησης με σκοπό την απέλαση, ενός ή/και των δύο γονιών οικογενειών μεταναστών, χωρίς χαρτιά	104
8.4 Παρεμβάσεις Επιτρόπου για περιπτώσεις απέλασης του ενός γονέα, οικογενειών μεταναστών χωρίς χαρτιά, με μακροχρόνια διαμονή στην Κύπρο	105
8.5 Παρεμβάσεις Επιτρόπου σε θέματα που αφορούν τους ασυνόδευτους ανήλικους	107
ΑΝΤΙ ΕΠΙΛΟΓΟΥ	108

9. ΥΓΕΙΑ ΚΑΙ ΠΑΙΔΙ	111
ΕΙΣΑΓΩΓΙΚΑ	111
9.1. Θέση Επιτρόπου για την κατοχύρωση του δικαιώματος θηλασμού σε βρέφη κατά τη διάρκεια πτήσης	111
9.2 Δημόσια Παρέμβαση Επιτρόπου για την ανάγκη δημιουργίας εξειδικευμένης θεραπευτικής δομής, κλειστού τύπου, για παιδιά που αντιμετωπίζουν σοβαρά προβλήματα ουσιο-εξάρτησης	113
9.3 Περιστατικό φυματίωσης στο Λύκειο Παλιομετόχου	115
9.4 Απαγόρευση καπνίσματος και χρήση κινητού τηλεφώνου, σε χώρους που γειτνιάζουν με θαλάμους νοσηλείας παιδιών, στο Μακάρειο Νοσοκομείο	116
9.5 Εισηγήσεις Επιτρόπου για τα νομοσχέδια με τίτλο «περί Προστασίας της Υγείας (Έλεγχος του Καπνίσματος) (Τροποποιητικός) Νόμος του 2012» και «περί Εναλλακτικής Μορφής Καπνίσματος Νόμος του 2012»	116
9.6 Παρακολούθηση παιδιών από παιδοψυχολόγο/παιδοψυχίατρο, χωρίς τη συγκατάθεση και των δυο γονέων	117
ΑΝΤΙ ΕΠΙΛΟΓΟΥ	119

πρόλογος Επιτρόπου

Βρισκόμαστε σήμερα αντιμέτωποι με πρωτόγνωρες προκλήσεις λόγω της χρηματοπιστωτικής και οικονομικής κρίσης που έπληξε τη χώρα μας. Προκλήσεις που απειλούν με ρήξη τον κοινωνικό ιστό, την ίδια στιγμή, που η πολιτεία είναι υποχρεωμένη να λαμβάνει μέτρα εξυγίανσης των δημόσιων οικονομικών. Ωστόσο, όπως εύστοχα σημείωσε ο Επίτροπος Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων του Συμβουλίου της Ευρώπης, Nils Muižnieks¹, χρειάζεται να επανεξετάσουμε, τόσο σε ευρωπαϊκό όσο και σε εθνικό επίπεδο, τον τρόπο προσέγγισης της κρίσης, τοποθετώντας τα ανθρώπινα δικαιώματα στο επίκεντρο των προσπαθειών μας. Στα πλαίσια μιας τέτοιας προσπάθειας, η ευθύνη του Επιτρόπου Προστασίας των Δικαιωμάτων του Παιδιού - όπως και κάθε άλλου εθνικού οργανισμού ανθρωπίνων δικαιωμάτων - είναι ακόμη μεγαλύτερη.

Η αντιμετώπιση της κατάστασης και των προβλημάτων που αυτή συνεπάγεται, δεν μπορεί να περιορίζεται αποκλειστικά και μόνο στη λήψη μέτρων τα οποία έχουν ένα καθαρά οικονομικό/ λογιστικό προσανατολισμό και λογική. Αντίθετα, καλούμαστε σήμερα, αφενός, να εγκύψουμε στα άμεσα και ουσιαστικά προβλήματα και τις προκλήσεις που αντιμετωπίζει η κοινωνία, κινούμενοι στις παραμέτρους που καθορίζει ο απόλυτος σεβασμός της ανθρωπίνης αξιοπρέπειας, και, αφετέρου, να σχεδιάσουμε και να εφαρμόσουμε ολοκληρωμένες πολιτικές που να προωθούν και να οδηγούν, σε μεσοπρόθεσμο στάδιο, σε ένα ριζικό μετασχηματισμό των προβληματικών δομών που τη διέπουν. Πάνω και πέραν από την οικονομική ανάκαμψη, στόχος όλων θα πρέπει να είναι η ενίσχυση του ανθρωποκεντρικού προσανατολισμού της κοινωνίας, η ανάπτυξη πολιτικών θεμελιωμένων στις αρχές της κοινωνικής δικαιοσύνης και η εμβάθυνση των δημοκρατικών θεσμών και των συμμετοχικών διαδικασιών της πολιτείας.

Οι παρούσες συνθήκες έχουν σοβαρό αντίκτυπο στα παιδιά και τις οικογένειές τους. Ως εκ τούτου, η οικονομική κρίση, σε καμιά περίπτωση, δεν μπορεί να λειτουργήσει ως πρόσχημα για τον περιορισμό των δικαιωμάτων του παιδιού. Αντίθετα, και ακριβώς λόγω των δύσκολων συνθηκών που δημιουργούνται σήμερα για τα παιδιά αλλά και τις συνέπειες που αυτές δυνατόν να έχουν για τα ίδια στο μέλλον, η υποχρέωση της πολιτείας είναι να ενισχύσει την προσπάθεια συνεχίζοντας να επενδύει στα παιδιά και να προστατεύει και να ενισχύει τα δικαιώματά τους.

Στη διάρκεια του 2013, αξιοποιώντας το κύρος που ο Θεσμός της Επιτρόπου Προστασίας των Δικαιωμάτων του Παιδιού έχει οικοδομήσει τα τελευταία χρόνια στο πλαίσιο της κοινωνίας, αλλά και την εκτίμηση των θεσμικών οργάνων της πολιτείας, έχω επικεντρώσει σημαντικό μέρος των προσπαθειών μου, σε παρεμβάσεις σε διάφορα επίπεδα, προκειμένου να επισημάνω

¹ Commissioner for Human Rights (2012). Annual Activity Report, by Nils Muižnieks, Commissioner for Human Rights, presented to the Committee of Ministers and the Parliamentary Assembly.

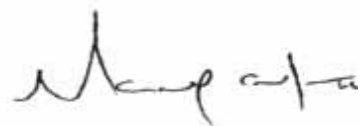

την ανάγκη σχεδιασμού και υιοθέτησης δράσεων και προγραμμάτων για την υποστήριξη των παιδιών που βρίσκονται αντιμέτωπα με τις σκληρές πραγματικότητες της κρίσης και τις συνέπειές της. Παράλληλα, συνέχισα την προσπάθεια, μέσα από ποικίλες δράσεις σε πολλαπλά επίπεδα και κατευθύνσεις, για την ενίσχυση των δικαιωμάτων του παιδιού και την εμβάθυνση του παιδοκεντρικού προσανατολισμού της κοινωνίας μας.

Η διαχρονική στήριξη της πολιτείας καθώς και η συνεχής έμπρακτη απόδειξη της εκτίμησης και της εμπιστοσύνης της Βουλής των Αντιπροσώπων, όπως αυτή εκδηλώνεται μέσα από τις προσκλήσεις που δέχομαι από τις Κοινοβουλευτικές Επιτροπές προκειμένου να καταθέσω τις θέσεις μου σε σχέση με κάθε θέμα που συζητείται και αφορά παιδιά και την αποδοχή τους, αποτελούν για μένα τα σημαντικότερα εφόδια στη συνεχή προσπάθεια που καταβάλλω στα πλαίσια του ελεγκτικού μου ρόλου. Αναμφίβολα, ιδιαίτερη τιμή, για το Θεσμό που υπηρετώ, αποτελεί η εκφρασθείσα και δημόσια αναγνώριση, από τον Πρόεδρο της Δημοκρατίας, του έργου και της αποστολής που αυτός επιτελεί.

Η εμπιστοσύνη που απολαμβάνει ο Θεσμός από τα συντεταγμένα όργανα του κράτους και τους πολιτειακούς Θεσμούς, καθώς και η εκτίμηση της οποίας τυγχάνει στο πλαίσιο της ευρύτερης κοινωνίας, επαυξάνουν το βάρος της ευθύνης, αλλά και τροφοδοτούν και ενισχύουν τις προσπάθειες που καταβάλλω στο πλαίσιο του έργου μου. Η πλέον πλούσια, ωστόσο, πηγή, από την οποία αντλώ δύναμη και συνεχή ανατροφοδότηση είναι τα ίδια τα παιδιά, μέσα από τη σταθερή επικοινωνία που διατηρώ μαζί τους. Για τούτο ακριβώς το λόγο, τους οφείλω ένα μεγάλο ευχαριστώ.

Έχω την πεποίθηση ότι το πλούσιο έργο που παρουσιάζεται, έστω και συνοπτικά, στην Έκθεση του 2013 αποτελεί τεκμήριο της προσπάθειας που καταβάλλεται, από μένα και τους συνεργάτες μου στο Γραφείο της Επιτρόπου Προστασίας των Δικαιωμάτων του Παιδιού, προκειμένου να ανταποκριθούμε στις ψηλές προσδοκίες όλων και, ιδιαίτερα, των παιδιών.

Λήδα Κουρσουμπά

Επίτροπος Προστασίας των Δικαιωμάτων του Παιδιού

ΜΕΡΟΣ Α΄

1. Η ανάπτυξη δράσης της Επιτροπής γύρω από τέσσερις πυλώνες

Ετήσια Έκθεση 2013

Η Επίτροπος, αντλώντας από την εμπειρία που απέκρινε ο Θεσμός τα πρώτα χρόνια της λειτουργίας του και με επίγνωση ότι, η εμπέδωση κουλτούρας σεβασμού των δικαιωμάτων του παιδιού, όπως όλων των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, είναι μια συνεχής και ανοικτή διαδικασία που προϋποθέτει αδιάλειπτη προσπάθεια, διαμόρφωσε το δεύτερο Τριετές Σχέδιο Δράσης του Γραφείου της (ΓΕΠ) για την περίοδο 2011 - 2013, κάτω από το γενικό τίτλο: «Τα παιδιά πρωταγωνιστές στη ζωή τους», καθώς και το Πρόγραμμα Προτεραιοτήτων του ΓΕΠ για το 2013 με τίτλο: «Τα παιδιά σε προτεραιότητα».

Βασικός σκοπός του Τριετούς Σχεδίου Δράσης 2011-2013 και του Προγράμματος Προτεραιοτήτων του 2013, αποτελεί η δημιουργία προϋποθέσεων, μέσα από το συντονισμό δράσεων (εκπαιδευτικών και άλλων προγραμμάτων, εκδηλώσεων, παρεμβάσεων, θέσεων), που θα θέσουν όλα τα παιδιά που ζουν στην Κύπρο σε προτεραιότητα αλλά και θα τα ενδυναμώσουν ώστε να μπορέσουν να αναλάβουν πρωταγωνιστικό ρόλο στη δική τους τη ζωή.

Οι δράσεις αυτές διαρθρώνονται γύρω από τους ακόλουθους τέσσερις πυλώνες, στους οποίους συγκλίνει το σύνολο των αρμοδιοτήτων της Επιτροπής, όπως αυτές απορρέουν από τον Περί Επιτροπής Προστασίας των Δικαιωμάτων του Παιδιού Νόμο του 2007 [Ν.74 (Ι)/ 2007]:

Α. «Έλεγχος-Παρακολούθηση, νομοθεσιών, διαδικασιών και πρακτικών», όπου συγκλίνουν οι αρμοδιότητες εκείνες οι οποίες απορρέουν από τη λειτουργία του Θεσμού ως ανεξάρτητου εθνικού οργανισμού ανθρωπίνων δικαιωμάτων, με ειδική αναφορά το παιδί. Στα πλαίσια του συγκεκριμένου πυλώνα, υποβάλλονται εισηγήσεις για εναρμόνιση νομοθεσιών, διαδικασιών και πρακτικών με τα διεθνή πρότυπα των δικαιωμάτων του παιδιού.

Β. «Διαφώτιση και Ευαισθητοποίηση των παιδιών και της κοινωνίας ευρύτερα σχετικά με τα δικαιώματα του παιδιού», όπου συγκλίνουν οι αρμοδιότητες που σκοπό έχουν την προώθηση και την εμπέδωση των δικαιωμάτων των παιδιών, στα πλαίσια μιας κουλτούρας ανθρωπίνων δικαιωμάτων.

Γ. «Ενδυνάμωση και Συμμετοχή των παιδιών», όπου συγκλίνουν οι αρμοδιότητες με κεντρικό άξονα την ενημέρωση, την ενδυνάμωση και στήριξη των παιδιών, με την εισαγωγή πρακτικών και διαδικασιών, σε όλα τα επίπεδα, υποβοηθητικών για την εξάσκηση των δικαιωμάτων τους στη συμμετοχή.

Δ. «Αντιπροσώπευση των παιδιών και των συμφερόντων τους σε διαδικασίες που τα επηρεάζουν», όπου συγκλίνουν οι αρμοδιότητες οι οποίες στοχεύουν στην παροχή δυνατότητας στα παιδιά να εκπροσωπούνται και να προωθείται το συμφέρον τους, με νομικό αντιπρόσωπο σε διαδικασίες που τα αφορούν και τα επηρεάζουν. Τούτο προϋποθέτει την παροχή πληροφόρησης στα παιδιά ώστε να μπορούν τα ίδια να μετέχουν αποτελεσματικά σε αυτές.

Στη βάση των Τριετών Σχεδίων Δράσης που καταρτίζει η Επίτροπος και ανάλογα με το Πρόγραμμα Προτεραιοτήτων που τίθεται κάθε χρόνο, η δράση που αναπτύσσει διαρθρώνεται και στους τέσσερις πυλώνες.

1.1

Έλεγχος -
παρακολούθηση
νομοθεσιών,
διαδικασιών και
πρακτικών

Ο πρώτος πυλώνας της δράσης της Επιτροπής, αφορά ιδιαίτερα τον ελεγκτικό της ρόλο και συγκεντρώνει τις δράσεις της που κατ' εξοχήν σχετίζονται με τη λειτουργία της ως εθνικός οργανισμός ανθρωπίνων δικαιωμάτων.

Στα πλαίσια αυτού της του ρόλου, η Επίτροπος, εξετάζει και διατυπώνει άποψη για το βαθμό εναρμόνισης και συμβατότητας των εθνικών νομοθεσιών, αποφάσεων πολιτικής, διαδικασιών και πρακτικών με την Σύμβαση για τα Δικαιώματα του Παιδιού (για τους σκοπούς της παρούσας Έκθεσης, “Σύμβαση”) και άλλες Διεθνείς Πράξεις Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων και, παρεμβαίνει όπου κρίνει ότι υπάρχει απόκλιση. Η Επίτροπος αναπτύσσει, επίσης, στενή επικοινωνία και συνεργασία τόσο με την Εκτελεστική, όσο και με τη Νομοθετική Εξουσία, στα πλαίσια διαβούλευσης για την ετοιμασία νομοσχεδίων και την εναρμόνισή τους με τη Σύμβαση. Συμμετέχει, – μετά από πρόσκληση - σε Κοινοβουλευτικές Επιτροπές και εκθέτει και καταθέτει γραπτώς θέσεις και εισηγήσεις της, για διάφορα θέματα που βρίσκονται στην ημερήσια διάταξη και αφορούν τα παιδιά, τόσο στα πλαίσια του νομοθετικού έργου όσο και του κοινοβουλευτικού ελέγχου. Παράλληλα, η Επίτροπος παρεμβαίνει προς την Εκτελεστική Εξουσία για να επισημάνει στρεβλώσεις των νομοθεσιών, πολιτικών, διοικητικών πρακτικών και διαδικασιών, είτε αυτεπάγγελα, είτε στα πλαίσια του μηχανισμού εξέτασης παραπόνων που υποβάλλονται στο ΓΕΠ.

Ο μηχανισμός εξέτασης παραπόνων, αποτελεί μία ανοικτή γραμμή επικοινωνίας, μεταξύ της Επιτροπής και των πολιτών, ενήλικων και παιδιών. Αφού προηγηθεί εξέταση των παραπόνων, η Επίτροπος παρεμβαίνει προς τους αρμόδιους Υπουργούς, για αποκατάσταση της διασφάλισης των δικαιωμάτων των παιδιών. Σε περίπτωση που διαπιστωθούν αδυναμίες στο Σύστημα Διοίκησης, οι οποίες απαιτούν ριζικότερες μεταρρυθμίσεις,

η Επίτροπος ετοιμάζει σχετική Θέση την οποία δημοσιοποιεί. Επιβλέπει, επίσης, τη διαδικασία κύρωσης Συμβάσεων που αφορούν παιδιά, από τη Δημοκρατία. Στα πλαίσια του ελεγκτικού της ρόλου και σύμφωνα με την σχετική διαδικασία εξέτασης των εθνικών εκθέσεων του κράτους από την Επίτροπο δυνάμει της Σύμβασης η Επίτροπος, υποβάλλει Συμπληρωματικές Εκθέσεις, προς την Επιτροπή των Ηνωμένων Εθνών, για τα Δικαιώματα του Παιδιού.

1.2

Διαφώτιση και
ευαισθητοποίηση
των παιδιών και της
κοινωνίας

Ο δεύτερος πυλώνας δράσης, αναφέρεται στο ρόλο της Επιτροπής ο οποίος συγκεντρώνει το σύνολο των δράσεων που συμβάλλουν στη λειτουργία του Θεσμού, ως φορέα ενημέρωσης και ευαισθητοποίησης των παιδιών και της κοινωνίας γενικά για τα δικαιώματα του παιδιού και την εδραίωση κουλτούρας σεβασμού των δικαιωμάτων αυτών στην κοινωνία. Η ανάπτυξη κουλτούρας σεβασμού των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, θα επιτρέψει την πραγμάτωση της απόλαυσης των δικαιωμάτων του παιδιού και την ομαλή εφαρμογή των όποιων νομοθετικών μεταρρυθμίσεων γίνονται, προς την κατεύθυνση αυτή.

Στα πλαίσια του δεύτερου πυλώνα, η Επιτροπή, οργανώνει εκστρατείες, παρεμβαίνει ή ανοίγει δημόσιο διάλογο και διατηρεί σχέσεις συνεργασίας με τα ΜΜΕ, διοργανώνει εκδηλώσεις και συμμετέχει σε εκδηλώσεις όπου προσκαλείται, με ομιλίες, εισηγήσεις και παρουσιάσεις, πραγματοποιεί σεμινάρια προς επαγγελματικές ομάδες που εμπλέκονται στην ευημερία, την εκπαίδευση, και γενικότερα στη διασφάλιση των δικαιωμάτων του παιδιού, καθώς και προς τους κατεχόνους υπευθύνους για την ανατροφή και διαπαιδαγώγηση του παιδιού, δηλαδή τους γονείς ή τους νόμιμους κηδεμόνες του. Περαιτέρω, εκδίδει και διανέμει σχετικό υλικό, επισκέπτεται σχολεία και άλλους χώρους, καθώς και ιδρύματα τα οποία φιλοξενούν παιδιά. Συνεργάζεται, επίσης, με κρατικές Υπηρεσίες και ΜΚΟ.

Κορυφαία δράση διαφώτισης και ευαισθητοποίησης της Επιτροπής είναι η ετήσια εορταστική εκδήλωση την οποία οργανώνει με την ευκαιρία της Παγκόσμιας Ημέρας Δικαιωμάτων του Παιδιού στις 20 Νοεμβρίου. Η εορταστική εκδήλωση της 20ης Νοεμβρίου 2013 με τον τίτλο «Πάρε θέση, δώσε το χέρι» ήταν ενταγμένη στις δράσεις της Επιτροπής ενάντια στο σχολικό εκφοβισμό (για περισσότερα βλέπε Μέρος Β', σημείο

3.3.1 παρούσας Έκθεσης). Η εκδήλωση πραγματοποιήθηκε στην Πύλη Αμμοχώστου και σε αυτή παρευρέθηκε και μίλησε ο Πρόεδρος της Δημοκρατίας. Στην ομιλία του ο Πρόεδρος της Δημοκρατίας διαβεβαίωσε για την αμέριστη στήριξη της κυπριακής πολιτείας και, ειδικότερα, της παρούσας Κυβέρνησης και του ιδίου προσωπικά, στο θεσμό του Επιτροπής Προστασίας των Δικαιωμάτων του Παιδιού και στο δύσκολο έργο που καλείται να επιτελέσει (για το πλήρες κείμενο της ομιλίας του Προέδρου, όπως και το κείμενο της ομιλίας της Επιτροπής στην ίδια εκδήλωση βλέπε www.childcom.org.cy στο σύνδεσμο *Νέα και Εκδηλώσεις/Νοέμβριος 2013*). Στην ίδια εκδήλωση εκπρόσωπος της Ομάδας Εφήβων Συμβούλων της Επιτροπής παρουσίασε τις θέσεις της Ομάδας για την εκφοβιστική συμπεριφορά (για περισσότερα βλέπε Μέρος Β', σημείο 3.3.1.1 παρούσας Έκθεσης).

Ανάμεσα στις προσπάθειες της Επιτροπής για ευαισθητοποίηση της κοινωνίας και ενημέρωση / επιμόρφωση επαγγελματιών που ασχολούνται με παιδιά, εντός του 2013, ξεχωρίζει η Ημερίδα Εκπαίδευσης Εκπαιδευτικών στα Ανθρώπινα Δικαιώματα, που οργανώθηκε στο χώρο του ΓΕΠ στις 31/ 01/2013. Στην Ημερίδα, η οποία πραγματοποιήθηκε στα πλαίσια της συνεργασίας της Επιτροπής με το Υπουργείο Παιδείας και Πολιτισμού, συμμετείχαν εξήντα εκπαιδευτικοί Δημοτικής Εκπαίδευσης, οι οποίοι είχαν την ευκαιρία να λάβουν μια γενική ενημέρωση για το θεσμό της Επιτροπής και τις αρμοδιότητές του, να γνωρίσουν και να κατανοήσουν τις βασικές αρχές που διέπουν τη Σύμβαση με ιδιαίτερη έμφαση στα Άρθρα 19, 28 και 29.

Μετά από σχετική πρόσκληση της Μη Κυβερνητικής Οργάνωσης World Vision, η Επιτροπή έθεσε υπό την αιγίδα της και συμμετείχε στην εκστρατεία προώθησης και προβολής της ταινίας *Girl Rising* η οποία επικεντρώνεται στην προώθηση

των δικαιωμάτων του παιδιού κοριτσιού. Η Επίτροπος ήταν η κύρια ομιλήτρια στην επίσημη πρώτη προβολή της ταινίας, στις 11 Οκτωβρίου 2013 αναπτύσσοντας το θέμα «Εκπαίδευση και τα δικαιώματα του παιδιού κοριτσιού» (για το κείμενο της ομιλίας της Επιτρόπου βλέπε www.childcom.org.cy, σύνδεσμο *Νέα και Εκδηλώσεις/ Οκτώβριος 2013*).

Αφιερωμένη στα δικαιώματα του παιδιού κοριτσιού ήταν και η εκδήλωση του Γραφείου του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου στην Κύπρο για τα 25 χρόνια ζωής του Βραβείου Ζαχάρωφ που πραγματοποιήθηκε στο Σπίτι της Ευρωπαϊκής Ένωσης στη Λευκωσία, στις 22/ 11/ 2013. Η Επίτροπος ήταν μια από τις ομιλήτριες στην εκδήλωση. Στην ομιλία της, η Επίτροπος αφού εκθείασε την εμβληματική προσωπικότητα της έφηβης Μαλάλα Γιουσαφζάι, στην οποία απονεμήθηκε το βραβείο Ζαχάρωφ για το 2013, ανέπτυξε, σε συντομία, το θέμα «Το Δικαίωμα στην Εκπαίδευση» (για το κείμενο της ομιλίας της Επιτρόπου βλέπε www.childcom.org.cy, σύνδεσμο *Νέα και Εκδηλώσεις/ Νοέμβριος 2013*).

Έχοντας ως βασικό στόχο την ευαισθητοποίηση, την επιμόρφωση και ταυτόχρονα την ενδυνάμωση των παιδιών (βλέπε επίσης Μέρος Α', σημείο 1.3 παρούσας Έκθεσης), η Επίτροπος έχει αναπτύξει ειδικά εκπαιδευτικά προγράμματα για παιδιά και επαγγελματίες που ασχολούνται με παιδιά:

1.2.1 «Στη Δικαιωματοχώρα».

Το πρόγραμμα «Στη Δικαιωματοχώρα» εντάσσεται στο πλαίσιο των αρμοδιοτήτων της Επιτρόπου που αφορούν στην ενημέρωση και ευαισθητοποίηση και διεξάγεται από το 2010. Σκοπός του προγράμματος είναι η εισαγωγή των παιδιών στις πρόνοιες και τις γενικές αρχές της Σύμβασης. Απευθύνεται σε παιδιά προδημοτικής τάξης, καθώς και σε παιδιά της τετάρτης τάξης του δημοτικού

σχολείου. Διεξάγεται σε ημερομηνίες που καθορίζονται εκ των προτέρων από το ΓΕΠ ενώ τα σχολεία που ενδιαφέρονται επικοινωνούν τηλεφωνικώς και διευθετείται η συμμετοχή τους, με προτεραιότητα σε σχολεία που δεν έχουν συμμετάσχει στο παρελθόν.

Δεδομένης της απουσίας ανάλογου προγράμματος, η Επίτροπος προχώρησε στην ανάπτυξη της συγκεκριμένης δράσης με στόχο την υποστήριξη των εκπαιδευτικών σε θέματα εκπαίδευσης ανθρωπίνων δικαιωμάτων. Σημειώνεται ότι, σχετική υποενότητα, εντάχθηκε για πρώτη φορά στα νέα αναλυτικά προγράμματα στα πλαίσια της τρέχουσας εκπαιδευτικής μεταρρύθμισης. Το «Στη Δικαιωματοχώρα» εδράζεται στις αρχές της βιωματικής μάθησης και βοηθά τα παιδιά, μέσα από ευχάριστες, διαδραστικές και δημιουργικές δραστηριότητες, να διαμορφώσουν θετικές στάσεις και αξίες και, ταυτόχρονα, να πάρουν βασικές γνώσεις σχετικά με τα δικαιώματά τους.

Σημαντικό μέρος του προγράμματος αποτελεί η γνωριμία και διαβούλευση των παιδιών και των εκπαιδευτικών με την Επίτροπο. Μέσα από αυτή δίνεται η ευκαιρία για αξιολόγηση του προγράμματος και, κυρίως, η ανταλλαγή σκέψεων και απόψεων σε θέματα που αφορούν στα δικαιώματα του παιδιού.

Κατά τη διάρκεια του 2013 συμμετείχαν στο πρόγραμμα γύρω στα 230 παιδιά, από επτά δημοτικά σχολεία και τρία νηπιαγωγεία. Παρόλο που το πρόγραμμα ανακοινώνεται μόνο στην ιστοσελίδα της Επιτροπής (για περισσότερα βλέπε www.childcom.org.cy, στο σύνδεσμο *Εκπαιδευτικό Πρόγραμμα «Στη Δικαιωματοχώρα»*) εντούτοις, χρόνο με το χρόνο γίνεται όλο και πιο δημοφιλές ανάμεσα στους εκπαιδευτικούς. Σημειώνεται ότι, εντός του 2013 πέραν των 20 σχολείων επικοινωνήσαν με το ΓΕΠ για να δηλώσουν ενδιαφέρον συμμετοχής στο πρόγραμμα. Η Επίτροπος, λαμβάνοντας υπόψη την επιτυχία

καθώς και την αυξανόμενη ζήτηση, εκ μέρους των σχολείων, για συμμετοχή στο εν λόγω πρόγραμμα, αποφάσισε όπως συνεχίσει το πρόγραμμα και την επόμενη χρονιά.

1.2.2 Θερινό Εργαστήρι για Παιδιά με θέμα: «Εκπαίδευση στα Ανθρώπινα Δικαιώματα».

Για τέταρτη συνεχόμενη χρονιά, η Επίτροπος διοργάνωσε θερινό εργαστήρι με θέμα «Εκπαίδευση στα Ανθρώπινα Δικαιώματα». Το εργαστήρι διεξήχθη μεταξύ 1-5 Ιουλίου 2013 στο ΓΕΠ και σε αυτό συμμετείχαν γύρω στα 40 παιδιά ηλικίας 13 – 17 ετών, συμπεριλαμβανομένων και παιδιών της Ομάδας Εφήβων Συμβούλων της Επιτροπής. Σε μια πρώτη φάση τα παιδιά είχαν την ευκαιρία να ασχοληθούν γενικά με θέματα ανθρωπίνων δικαιωμάτων για να συνεχίσουν με το πιο ειδικό θέμα της σεξουαλικής κακοποίησης και σεξουαλικής εκμετάλλευσης παιδιών.

Πιο συγκεκριμένα, στις πρώτες δύο μέρες το πρόγραμμα του εργαστηρίου περιελάμβανε βιωματικές δραστηριότητες που αφορούσαν στις αρχές που διέπουν τη Σύμβαση, καθώς επίσης και θέματα κοινωνικής ενσωμάτωσης, επίλυσης συγκρούσεων, πολιτότητας και ενεργούς συμμετοχής των παιδιών. Τις επόμενες τρεις μέρες τα παιδιά ενημερώθηκαν και ευαισθητοποιήθηκαν σε θέματα σεξουαλικής κακοποίησης και σεξουαλικής εκμετάλλευσης παιδιών, ενώ, παράλληλα, η Επίτροπος, διαβουλευτήκε με τα παιδιά σχετικά με την ποιότητα και το βαθμό ενημέρωσης που λαμβάνουν για το θέμα στα πλαίσια του σχολείου, καθώς και τον σχεδιασμό τυχόν προγραμμάτων που γίνονται στα σχολεία, με τη συμμετοχή των παιδιών και σε συνεργασία με τους γονείς τους (για περισσότερα βλέπε Μέρος Β', σημείο 3.2.2 παρούσας Έκθεσης).

Επιστέγασμα του εργαστηρίου αποτέλεσε η απόφαση των παιδιών για ανάληψη

πρωτοβουλιών και συμμετοχή σε δράσεις του ΓΕΠ, για προώθηση των στόχων της εκστρατείας του Συμβουλίου της Ευρώπης «Ένα στα Πέντε» (για περισσότερα βλέπε Μέρος Β΄, σημείο 3.2.5 παρούσας Έκθεσης).

1.2.3 Πρόγραμμα επισκέψεων της Επιτροπής σε σχολεία με τίτλο «Δώσε φωνή στην άποψή σου».

Η Επιτροπή επιδιώκοντας την περαιτέρω ενδυνάμωση και ουσιαστική συμμετοχή των παιδιών προσαρμοσε, σε συνεννόηση με τις διευθύνσεις των σχολείων, το πρόγραμμα των επισκέψεων της στα σχολεία, λαμβάνοντας υπόψη τις ανάγκες των ίδιων των σχολείων. Στόχος της Επιτροπής, ήταν η ανάπτυξη μιας αμφίδρομης και εποικοδομητικής επικοινωνίας με τα παιδιά, τους εκπαιδευτικούς αλλά και τις διευθύνσεις των σχολείων, σε συγκεκριμένα θέματα που απασχολούσαν την κάθε σχολική μονάδα και άπτονταν των δικαιωμάτων του παιδιού.

Κατά το 2013 η Επιτροπή ανταποκρίθηκε θετικά, στο μέτρο που της επέτρεπε το πρόγραμμα και οι άλλες της υποχρεώσεις, στις περισσότερες από τις προκλήσεις που έλαβε από σχολεία. Πιο συγκεκριμένα η Επιτροπή πραγματοποίησε επισκέψεις στις εξής σχολικές μονάδες:

- Α΄ Δημοτικό Σχολείο Έγκωμης
- Γυμνάσιο Γερίου
- Δημοτικό Σχολείο Δροσιάς
- Περιφερειακό Λύκειο Κολοσσίου
- 18^ο Δημοτικό Σχολείο Λεμεσού
- 4^ο Δημοτικό Σχολείο Πάφου
- Γυμνάσιο Ξυλοτύμπου
- Δ΄ Δημόσιο Νηπιαγωγείο Αγλαντζιάς

Η Επιτροπή, κατά τις επισκέψεις της στα σχολεία, διαβουλευόταν με τα παιδιά και

με τους εκπαιδευτικούς, σε θέματα που αφορούσαν, ανάμεσα σε άλλα, την οικονομική κρίση, τις σχολικές εγκαταστάσεις, την ποιότητα της εκπαίδευσης, την παροχή ειδικής αγωγής, τα φαινόμενα βίας και αντικοινωνικής συμπεριφοράς καθώς και θέματα επιμόρφωσης των εκπαιδευτικών και συνεργασίας του σχολείου με τους γονείς και άλλους φορείς της τοπικής κοινωνίας. Η διαβούλευση, ιδιαίτερα με τα παιδιά, αποτέλεσε για την Επιτροπή ένα πολύ σημαντικό εργαλείο στη διαδικασία διαμόρφωσης των θέσεων της σε σχέση με τα θέματα που έχει συζητήσει με τα παιδιά.

Πέραν από τη διαβούλευση, το πρόγραμμα επισκέψεων της Επιτροπής περιελάμβανε βιωματικά εργαστήρια τα οποία διεκπεραίωσαν Λειτουργοί του ΓΕΠ, με στόχο αφενός, την ενημέρωση και την ευαισθητοποίηση των παιδιών και των εκπαιδευτικών της σχολικής μονάδας και αφετέρου, την αξιολόγηση των θεμάτων που αφορούσαν τη σχολική μονάδα, στο πλαίσιο των δικαιωμάτων του παιδιού. Τα παιδιά που συμμετείχαν στα βιωματικά εργαστήρια ανέλαβαν ρόλο πολλαπλασιαστή σε θέματα ανθρωπίνων δικαιωμάτων και δικαιωμάτων του παιδιού στο χώρο του σχολείου τους.

Το πρόγραμμα θα συνεχιστεί και την επόμενη χρονιά.

1.3

Ενδυνάμωση και συμμετοχή των παιδιών

Ο τρίτος πυλώνας, συγκεντρώνει το σύνολο των δράσεων που αναλαμβάνει η Επίτροπος, στα πλαίσια των αρμοδιοτήτων της, με στόχο την ενημέρωση και ενδυνάμωση των παιδιών, τόσο σε ατομικό όσο και σε ομαδικό επίπεδο, προκειμένου να έχουν τη δυνατότητα να διεκδικήσουν και να αξιοποιήσουν αποτελεσματικά το ρόλο τους, ως ενεργοί πολίτες, στα κοινωνικά πλαίσια όπου είναι ενταγμένα.

Η πραγμάτωση του δικαιώματος κάθε παιδιού να έχει άποψη, να την εκφέρει και αυτή να ακούεται, σε σχέση με κάθε θέμα που το αφορά, προϋποθέτει την ενημέρωση και ενδυνάμωσή του, τη διαμόρφωση δηλαδή συνθηκών μέσα στις οποίες τα παιδιά θα έχουν τη δυνατότητα να αποκτήσουν γνώσεις, να καλλιεργήσουν δεξιότητες συμμετοχής και να διαμορφώσουν στάσεις ενεργού εμπλοκής και συμμετοχής. Η ενημέρωση και ενδυνάμωση ουσιαστικά αποτελεί αναπόσπαστο κομμάτι της συμμετοχής και, για τούτο, η Επίτροπος επιδεικνύει ιδιαίτερο ενδιαφέρον στην ανάπτυξη και προώθηση σχετικών δράσεων και προγραμμάτων. Στην κατεύθυνση αυτή κινούνται και πολλές από τις παρεμβάσεις της προς φορείς εξουσίας, στις οποίες υπογραμμίζει ότι, η αξιολόγηση του τι είναι το συμφέρον για ένα παιδί, συνεπάγεται προηγούμενη ενημέρωση και διαβούλευση με το ίδιο το παιδί.

Παράλληλα, η Επίτροπος ενισχύει και στηρίζει θεσμικά όργανα αιρετής αντιπροσώπευσης παιδιών, όπως είναι η Παγκύπρια Συντονιστική Επιτροπή Μαθητών (ΠΣΕΜ), τα Κεντρικά Μαθητικά Συμβούλια (ΚΜΣ) και η Παιδοβουλή. Η Επίτροπος διατηρεί στενή συνεργασία με τα όργανα αυτά, πραγματοποιεί τακτικές συναντήσεις και διαβουλευεται συχνά μαζί τους, για θέματα τα οποία εξετάζει.

Τα διαδραστικά εκπαιδευτικά προγράμματα για παιδιά, τα οποία οργανώνει και προσφέρει η Επίτροπος, ενισχύουν ακόμη περισσότερο

την προσπάθειά της να συμβάλει στην ενδυνάμωση των παιδιών. Κορωνίδα των δράσεων της Επιτρόπου για ενδυνάμωση των παιδιών και ενίσχυση της συμμετοχής τους είναι η λειτουργία της Ομάδας Εφήβων Συμβούλων της Επιτρόπου Προστασίας των Δικαιωμάτων του Παιδιού, η οποία συστάθηκε για πρώτη φορά με πρωτοβουλία της Επιτρόπου το 2010.

1.3.1 Ομάδα Εφήβων Συμβούλων της Επιτρόπου.

Η ΟΕΣ αποτελεί επιτυχημένο πρόγραμμα ενδυνάμωσης και δομημένης εμπλοκής των παιδιών, θεμελιωμένο στην έμπρακτη εφαρμογή της Αρχής της Συμμετοχής. Η ΟΕΣ που λειτουργεί από το 2010, αποτελεί ένα από τους κύριους διαύλους άμεσης επικοινωνίας της Επιτρόπου με τα παιδιά και σημαντικό εργαλείο διαβούλευσης.

Η ΟΕΣ συστάθηκε με πρωτοβουλία της Επιτρόπου όπως αντίστοιχες ομάδες λειτουργούν και άλλοι Ευρωπαίοι Επίτροποι. Στη συνέχεια, η Επίτροπος, στα πλαίσια κατάρτισης νομοσχεδίου για τροποποίηση του περί Επιτρόπου Προστασίας των Δικαιωμάτων του Παιδιού Νόμου, περιέλαβε πρόνοιες για νομοθετική ρύθμιση της σύστασης και λειτουργίας της ΟΕΣ. Το νομοσχέδιο είχε διαβιβαστεί στην Υπουργό Εργασίας και Κοινωνικών Ασφαλίσεων μαζί με αιτιολογική έκθεση για προώθησή του στο Υπουργικό Συμβούλιο και στη Βουλή των Αντιπροσώπων. (Για περισσότερα βλέπε Μέρος Α, κεφ.3 παρούσας Έκθεσης).

Τα παιδιά που συμμετέχουν στο πρόγραμμα, έφηβοι ηλικίας 13 – 17 χρόνων, έχουν τη δυνατότητα να καταρτιστούν σε θέματα ανθρωπίνων δικαιωμάτων και δικαιωμάτων του παιδιού και, παράλληλα, να αποκτήσουν εξειδικευμένη γνώση σε συγκεκριμένα θέματα, για τα οποία θα καλούνται να διαβουλευτούν με την Επίτροπο.

Η διαδικασία συγκρότησης μια νέας ΟΕΣ ξεκινά στην αρχή κάθε σχολικής χρονιάς, με δημόσια πρόσκληση της Επιτροπής προς τα παιδιά και η θητεία της κινείται παράλληλα με τη διάρκεια της σχολικής χρονιάς. Η παρούσα Έκθεση αναφέρεται στη δράσης της ΟΕΣ η οποία λειτούργησε κατά τη σχολική χρονιά 2012 – 2013.

Στην ΟΕΣ του 2012 - 2013 συμμετείχαν 30 παιδιά τα οποία πραγματοποίησαν 6 συναντήσεις διάρκειας 3-4 ωρών με την Επίτροπο. Των συναντήσεων προηγήθηκε διήμερο εκπαιδευτικό εργαστήριο, το οποίο αποσκοπούσε αφενός, τα παιδιά να γνωριστούν μεταξύ τους και αφετέρου, να αποκτήσουν ένα βασικό θεωρητικό πλαίσιο αναφορικά με τα δικαιώματα του παιδιού. Συγκεκριμένα, το διήμερο εκπαιδευτικό εργαστήριο είχε ως στόχο τα παιδιά να αναπτύξουν ομαδικό πνεύμα και να βρουν τρόπους επικοινωνίας και συνεργασίας μεταξύ τους, με την Επίτροπο και με τους Λειτουργούς του ΓΕΠ. Επιπλέον, συζητήθηκε ο τρόπος λειτουργίας της Ομάδας, θέματα που θα μπορούσαν να συζητηθούν στις επόμενες συναντήσεις καθώς επίσης, οι προσδοκίες και ο ρόλος των μελών. Στο διήμερο εργαστήριο, τα μέλη της ΟΕΣ, ενημερώθηκαν για το θεσμό της Επιτροπής και ήρθαν σε μια πρώτη επαφή με τις Αρχές και τις πρόνοιες της Σύμβασης.

Κατά τις συναντήσεις, τα μέλη της ΟΕΣ, λάμβαναν πληροφόρηση για το θέμα που θα διαβουλευόνταν με την Επίτροπο, μέσα από βιωματικά εργαστήρια, ώστε να διαμορφώνουν τεκμηριωμένες απόψεις στη βάση των δικαιωμάτων του παιδιού. Στις συναντήσεις της ΟΕΣ, συμμετείχε και αριθμός παιδιών από προηγούμενες ΟΕΣ, τα οποία επιθυμούσαν να παραμείνουν ως βετεράνοι στην ομάδα, νοούμενου ότι πληρούσαν το κριτήριο της ηλικίας. Τα θέματα τα οποία απασχόλησαν τις συναντήσεις αφορούσαν το σχολικό εκφοβισμό, την οικονομική κρίση καθώς και τη σεξουαλική κακοποίηση και σεξουαλική εκμετάλλευση.

Η πρώτη συνάντηση της ΟΕΣ αφορούσε τον σχολικό εκφοβισμό. Κατά τη συνάντηση, τα μέλη ενημερώθηκαν για διάφορες πτυχές του φαινομένου ώστε, να αναγνωρίζουν την εκφοβιστική συμπεριφορά, τις συνέπειες που προκαλεί στο θύμα και το ρόλο που μπορεί να διαδραματίσουν οι θεατές. Στη συνέχεια, συζήτησαν με την Επίτροπο σχετικά με τις διαστάσεις και τις μορφές που λαμβάνει το φαινόμενο στη σχολική τους μονάδα, τα μέτρα που λαμβάνονται και την αποτελεσματικότητά τους. Η συνάντηση έκλεισε με την κατάθεση εισηγήσεων από τα μέλη της ΟΕΣ, όσον αφορά τρόπους για αποτελεσματικότερη πρόληψη και αντιμετώπιση του φαινομένου ενώ, παράλληλα, εκφράστηκε η επιθυμία όπως οι εισηγήσεις προωθηθούν με δράσεις που θα αποφασιστούν στη συνέχεια.

Η δεύτερη συνάντηση είχε ως θέμα την οικονομική κρίση, λόγω και των γεγονότων που αφορούσαν την οικονομία και λάμβαναν χώρα τη συγκεκριμένη χρονική περίοδο. Η συνάντηση αποσκοπούσε, από τη μια, στην κατανόηση των επιπτώσεων από την οικονομική κρίση στην καθημερινότητα των παιδιών και, από την άλλη, στην εξεύρεση τρόπων θετικής αντίδρασης και αντιμετώπισης των ενδεχόμενων δυσχερειών που πιθανόν να προκύψουν. Τα μέλη της ΟΕΣ κατέληξαν με εισηγήσεις για αλλαγή του τρόπου σκέψης και συμπεριφοράς, με προτάσεις για την ανάληψη ευθύνης από την πολιτεία αλλά και από τα ίδια και εναλλακτικές άμεσα εφαρμόσιμες λύσεις, με χαμηλότερο οικονομικό κόστος.

Η τρίτη συνάντηση έλαβε τη μορφή τριήμερου εργαστηρίου με θέμα τη σεξουαλική κακοποίηση και σεξουαλική εκμετάλλευση των παιδιών και διεξήχθη στο πλαίσιο της έναρξης της εκστρατείας του Συμβουλίου της Ευρώπης «Ένα στα Πέντε» στην Κύπρο. Το τριήμερο εργαστήριο αποσκοπούσε στην ενημέρωση και ευαισθητοποίηση των παιδιών αναφορικά με το θέμα της εκστρατείας και στην ανάληψη πρωτοβουλιών και δράσεων για προώθηση

των στόχων της εκστρατείας. Κατά τη διάρκεια του εργαστηρίου τα παιδιά διέγνωναν την άγνοιά τους και εντόπισαν την απουσία ενημέρωσης για το συγκεκριμένο θέμα, στο πλαίσιο της εκπαίδευσης. Επιπλέον, επισήμαναν τις ελλείψεις αναφορικά με τις διαδικασίες χειρισμού των θυμάτων ιδιαίτερα στο δικαστικό σύστημα και παράλληλα, κατανόησαν την έκταση των περιστατικών και τους λόγους που αυτά δεν αναφέρονται ή που δεν προωθούνται για εκδίκαση. Το εργαστήριο ολοκληρώθηκε με την κατάθεση εισηγήσεων για δράσεις της ΟΕΣ που θα προωθούσαν τους στόχους της εκστρατείας του Συμβουλίου της Ευρώπης «Ένα στα Πέντε».

Πέραν των συναντήσεων, τα μέλη της ΟΕΣ, διοργάνωσαν, με δική τους πρωτοβουλία δύο εκδηλώσεις (street events). Η πρώτη εκδήλωση έλαβε χώρα στις 14 Απριλίου 2013, στην Πλατεία Ελευθερίας στη Λευκωσία, με στόχο την ενημέρωση και ευαισθητοποίηση του κοινού, αναφορικά με τα δικαιώματα του παιδιού. Συμπεριελάμβανε χορό (flash mob), θεατρικά δρώμενα (street theatre), ζωγραφική και βιωματικά εργαστήρια, για παιδιά διαφόρων ηλικιών.

Η δεύτερη εκδήλωση, με τίτλο «Μέχρι το Ένα να Γίνει Κανένα», πραγματοποιήθηκε στις 12 Οκτωβρίου 2013, στην οδό Λήδρας στη Λευκωσία και, εντασσόταν στα πλαίσια της εκστρατείας «Ένα στα Πέντε». Στην εκδήλωση διαβάστηκε ψήφισμα το οποίο είχαν συντάξει τα μέλη της ΟΕΣ, ως επιστέγασμα της εκπαίδευσης που έτυχαν κατά τη διάρκεια του θερινού εργαστηρίου (για περισσότερα βλέπε Μέρος Β, σημείο 3.2.5 παρούσας Έκθεσης). Μετά το πέρας της εκδήλωσης, τα μέλη της ΟΕΣ συνέλεξαν υπογραφές από το κοινό, οι οποίες προγραμματίζεται να επιδοθούν μαζί με το ψήφισμα στον Πρόεδρο της Δημοκρατίας μέσα στον επόμενο χρόνο. Αριθμός μελών της ΟΕΣ, συμμετείχε, επίσης, στην επίσημη εκδήλωση έναρξης της εκστρατείας του Συμβουλίου της Ευρώπης στην Κύπρο «Ένα στα Πέντε», που πραγματοποιήθηκε στις 14 Οκτωβρίου 2013, στο Λεβέντειο Μουσείο στη Λευκωσία.

1.4

Αντιπροσώπευση
των παιδιών και των
συμφέροντων τους σε
διαδικασίες που
τα επηρεάζουν

Ο τέταρτος πυλώνας της δράσης της Επιτροπής, στόχο έχει να δώσει τη δυνατότητα στα παιδιά να έχουν πληροφόρηση, ώστε να μπορούν να συμμετέχουν αποτελεσματικά σε διαδικασίες που τα αφορούν.

Η Επίτροπος, με δικηγόρους που έχουν εκπαιδευτεί κατάλληλα από το ΓΕΠ, εκπροσωπεί τα παιδιά σε διοικητικές και δικαστικές διαδικασίες στις οποίες τυχόν εμπλέκονται και/ή επηρεάζονται, όπως, κυρίως, υποθέσεις Γονικής Μέριμνας, όπου υπάρχει σύγκρουση μεταξύ του συμφέροντος των γονιών και του παιδιού ή λόγω της μεταξύ των γονιών αντιπαλότητας, οι τελευταίοι, αδυνατούν να διασφαλίσουν το συμφέρον του παιδιού τους. Μεριμνά ώστε, τα παιδιά, να ενημερώνονται για το δικαίωμά τους να εκφέρουν τη δική τους άποψη και να αξιολογούν όπως αυτή ληφθεί υπόψη από τις αρμόδιες Αρχές και όπως, τα δικαιώματά των παιδιών, διασφαλίζονται καθ' όλη τη διάρκεια της διαδικασίας.

Η νομική βάση για τη νομική εκπροσώπηση παιδιών από την Επίτροπο πηγάζει από τα Άρθρα 3,9 και 10 της Ευρωπαϊκής Σύμβασης για την Άσκηση των Δικαιωμάτων του Παιδιού, η οποία έχει κυρωθεί με το Νόμο 23 (III)/ 2005 και το Άρθρο 4 του περί Επιτροπής Προστασίας των Δικαιωμάτων του Παιδιού Νόμου του 2007 [74(I)/2007]. Βασικό νομικό εργαλείο για την Επίτροπο για την προάσπιση και προαγωγή των δικαιωμάτων του παιδιού είναι η Σύμβαση. Ιδιαίτερα σχετικά είναι τα Άρθρα 3,9,12,18 και 19 της Σύμβασης. Σύμφωνα με τη νομολογία δυνάμει της Σύμβασης, το Άρθρο 3 εισάγει τη Γενική Αρχή Διασφάλισης του Συμφέροντος του Παιδιού, η οποία πρέπει να εφαρμόζεται ως αυτόνομο δικαίωμα αλλά και σε σχέση με την εφαρμογή όλων των άλλων δικαιωμάτων του παιδιού που κατοχυρώνονται με τη Σύμβαση.

Η Επίτροπος, κατόπιν σχετικών αποφάσεων του Οικογενειακού Δικαστηρίου, ενεργώντας σύμφωνα με το Άρθρο 4(1)(ζ) και (η), ανέλαβε μέσα στο 2013 την εκπροσώπηση ενός παιδιού σε υπόθεση που αφορούσε αντιπαράθεση των δύο γονιών για τη γονική μέριμνα. Όπως και σε κάθε άλλη ανάλογη περίπτωση, στόχος της νομικής εκπροσώπησης του παιδιού από την Επίτροπο ήταν η προετοιμασία του παιδιού, μέσω της απαραίτητης πληροφόρησης, αλλά και εκείνων των διευκρινίσεων που θα του επέτρεπαν να αποκτήσει καθαρή εικόνα, αναφορικά με τις πιθανές συνέπειες της συμμόρφωσης με τις απόψεις του και τις πιθανές συνέπειες οποιασδήποτε ενέργειας από τον αντιπρόσωπο, προκειμένου αυτό να μπορέσει να συμμετέχει στη διαδικασία εκφέροντας τη δική τους άποψη για το επίδικο θέμα.

2

Δίκτυο ευρωπαϊών επιτρόπων για τα παιδιά (ENOC)

Το Ευρωπαϊκό Δίκτυο Επιτρόπων για Παιδιά (European Network of Ombudspersons for Children-ENOC), αποτελεί ένα μη-κερδοσκοπικό δίκτυο ανεξάρτητων εθνικών οργανισμών για τα δικαιώματα των παιδιών (independent children's rights institutions-ICRIs). Ιδρύθηκε το 1997 στη Νορβηγία, με απώτερο στόχο την προώθηση και προστασία των δικαιωμάτων των παιδιών, όπως αυτά κατοχυρώνονται από τη Σύμβαση. Συγκεκριμένα, λειτουργεί ως δίκτυο για ανταλλαγή πληροφοριών και επαγγελματική υποστήριξη μεταξύ των μελών του, προωθεί το σχεδιασμό στρατηγικών για την καλύτερη εφαρμογή της Σύμβασης, προωθεί την ίδρυση νέων ανεξάρτητων εθνικών οργανισμών, προσφέροντας στήριξη σε τέτοιες πρωτοβουλίες και τέλος ενθαρρύνει την επαφή και αλληλοϋποστήριξη μεταξύ των διαφόρων ICRIs και δικτύων από όλο τον κόσμο. Σήμερα το ENOC, αριθμεί 43 μέλη-ανεξάρτητους εθνικούς οργανισμούς για τα δικαιώματα των παιδιών από 35 χώρες. Η Επίτροπος, είχε την προεδρία του ENOC την περίοδο Οκτώβριος 2012- Οκτώβριος 2013.

Ως πρόεδρος του ENOC, η Επίτροπος προήδρευσε στο 17^ο Ετήσιο Συνέδριο του Δικτύου, το οποίο διεξήχθη στις Βρυξέλλες στις 25 και 26 Σεπτεμβρίου 2013 με θέμα «Παιδιά που μετακινούνται: Πρώτα απ' όλα, παιδιά». Κύριοι ομιλητές του Συνεδρίου ήταν ο κ. *Bernard Gastaud*, μέλος της Επιτροπής των Ηνωμένων Εθνών για τα Δικαιώματα του Παιδιού καθώς και η κα. *Theresa Casey*, Πρόεδρος του Διεθνούς Οργανισμού για το Παιχνίδι. Στο Συνέδριο παρευρέθηκαν επίσης ο κ. *Yves Pascouau*, Ανώτερος Αναλυτής του Ευρωπαϊκού Κέντρου Πολιτικής, σε θέματα Ευρωπαϊκής Μετανάστευσης και Διαφορετικότητας, ο κ. *Françoise Tulkens*, ο οποίος διετέλεσε Δικαστής και

Αντιπρόεδρος του Ευρωπαϊκού Δικαστηρίου Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων και η κα Γεωργία Δημητροπούλου, εμπειρογνώμονας του Οργανισμού για τα Θεμελιώδη Δικαιώματα της Ευρωπαϊκής Ένωσης. (Για περισσότερες πληροφορίες σχετικά με τον ορισμό των παιδιών που μετακινούνται, βλέπε Μέρος Β', κεφάλαιο 8, *Εισαγωγικά*, παρούσας Έκθεσης).

Το ENOC, υπό την προεδρία της Κυπρίας Επιτρόπου, αναγνωρίζοντας τις δύσκολες συνθήκες που πολλές φορές βιώνουν τα παιδιά μεταναστών, καθώς και την επιτακτική ανάγκη για προστασία και διασφάλιση των δικαιωμάτων τους, εργάστηκε για το πιο πάνω θέμα σε δύο επίπεδα:

- Σε ένα πρώτο επίπεδο, οι Ευρωπαίοι Επίτροποι για τα Παιδιά, συζήτησαν το εν λόγω θέμα σε προπαρασκευαστική συνάντηση που διεξήχθη στην Βαρκελώνη τον Μάιο 2013, με την προοπτική να ανταλλάξουν απόψεις και εμπειρίες αναφορικά με αυτό. Πιο συγκεκριμένα, οι Επίτροποι είχαν την ευκαιρία να παρουσιάσουν τις κατηγορίες παιδιών μεταναστών που εντοπίζονται στη χώρα τους, καθώς και καλές πρακτικές για το πώς τυγχάνουν χειρισμού τέτοιες περιπτώσεις. Τα πορίσματα της συνάντησης αυτής αποτέλεσαν τη βάση για τον καταρτισμό Δήλωσης του Δικτύου, η οποία ετοιμάστηκε από τον ειδικό εμπειρογνώμονα σε θέματα μετανάστευσης, κο Υνε Pascouau. Η Δήλωση, μεταξύ άλλων, περιλαμβάνει εισηγήσεις προς τα κράτη, για αναβάθμιση και βελτίωση των παρεχόμενων υπηρεσιών, με στόχο να γίνει εφικτή η διασφάλιση των δικαιωμάτων των παιδιών μεταναστών. Η Δήλωση υιοθετήθηκε από τη Γενική Συνέλευση του ENOC και δημοσιεύτηκε,

τον Σεπτέμβριο 2013. Το πλήρες κείμενο της Δήλωσης βρίσκεται αναρτημένο στο www.childcom.org.cy, στο σύνδεσμο «*ENOC/17th Annual Conference, Belgium (25-27/9/2013)*».

- Σε ένα δεύτερο επίπεδο, οι Ευρωπαίοι Επίτροποι, θέλοντας να δώσουν την ευκαιρία στα «παιδιά που μετακινούνται» να εκφράσουν τις απόψεις τους και αυτές να ακουστούν, αποφάσισαν την παραγωγή ενός ντοκιμαντέρ διάρκειας 52' λεπτών, με τη συμμετοχή αυτών των παιδιών. Το Γραφείο του Βέλγου Επιτρόπου ανέλαβε το συντονισμό της εν λόγω παραγωγής και ζήτησε από τα μέλη του ENOC που θα επιθυμούσαν να συμβάλουν στην προσπάθεια αυτή, α) να εντοπίσουν τέτοια παιδιά στη χώρα τους, β) να συντονίσουν την μετάβαση και επίσκεψη της Βελγικής ομάδας παραγωγής για τις ανάγκες των γυρισμάτων και γ) να φέρουν σε επαφή τα παιδιά με την ομάδα για την πραγματοποίηση των συνεντεύξεων. Στη συνέχεια, μετά τη συγκέντρωση όλου του υλικού από τις συμμετέχουσες χώρες, το Γραφείο του Βέλγου Επιτρόπου ανέλαβε την επεξεργασία του ντοκιμαντέρ, μέχρι την τελική του μορφή. Η Επίτροπος, όπως και επτά άλλοι συνάδελφοί της Επίτροποι, από το Βέλγιο, την Ισπανία, την Ιταλία, τη Μάλτα, την Ελλάδα, τη Σερβία και τη Γαλλία, συνεργάστηκαν για την παραγωγή του ντοκιμαντέρ. (Για περισσότερες πληροφορίες σχετικά με τη συμμετοχή της Κύπρου στο ντοκιμαντέρ βλέπε επίσης Μέρος Β', σημείο 8.1 παρούσας Έκθεσης).

Ολόκληρο το ντοκιμαντέρ, το οποίο παρουσιάζει συνεντεύξεις με νέους και νέες διαφορετικών ηλικιών, εθνικοτήτων

και καταγωγής, καθώς και μελών ΜΚΟ, οι οποίες παρέχουν στήριξη και βοήθεια στα παιδιά που μετακινούνται σε διάφορες χώρες, προβλήθηκε και συζητήθηκε στα πλαίσια του Συνεδρίου του ENOC. Επίσης, στιγμιότυπά του, προβλήθηκαν και στο Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο στις 25 Σεπτεμβρίου 2013, στην παρουσία και των Επιτρόπων μελών του Δικτύου. Σκοπός της προσπάθειας αυτής ήταν, αφενός, να δώσει την ευκαιρία σε αυτά τα παιδιά να παρουσιάσουν την πραγματικότητα την οποία βιώνουν καθημερινά και, αφετέρου, τα μέλη του ENOC να αξιοποιήσουν και να προωθήσουν το εν λόγω ντοκιμαντέρ σε εθνικό και διεθνές επίπεδο, με στόχο την προβολή του θέματος και την ευαισθητοποίηση του κοινού γύρω από αυτό (για ολόκληρο το ντοκιμαντέρ βλέπε www.childcom.org.cy, Αρχική Σελίδα “*Children on the move: Children first*”).

Στις 27 Σεπτεμβρίου, η Επίτροπος προήδρευσε της ετήσιας Γενικής Συνέλευσης του ENOC και προέβη σε απολογισμό πεπραγμένων του απερχόμενου Διοικητικού Συμβουλίου του Δικτύου.

Η Επίτροπος, υπό την ιδιότητα της ως πρόεδρος του ENOC, μετά από σχετική πρόσκληση, συμμετείχε ως Εισηγήτρια στη 12η Συνάντηση του Δικτύου Κοινοβουλευτικών για τον Τερματισμό της Σεξουαλικής Βίας Ενάντια στα Παιδιά, του Συμβουλίου της Ευρώπης (ΣτΕ), που πραγματοποιήθηκε στο Βερολίνο στις 14 Μαρτίου 2013, με θέμα “National strategies to fight sexual violence against children”. Η Συνάντηση διοργανώθηκε μέσα στα πλαίσια της εκστρατείας «Ενα στα Πέντε» του ΣτΕ, για τον τερματισμό της σεξουαλικής βίας ενάντια στα παιδιά. Η Επίτροπος ανέπτυξε σχετικό θέμα στα πλαίσια συζήτησης, με το γενικότερο τίτλο «Η σημασία της στενής συνεργασίας

μεταξύ διαφόρων αρμοδίων φορέων για τον τερματισμό της σεξουαλικής βίας κατά των παιδιών». Αναφέρθηκε στο ρόλο που μπορεί να έχουν οι ανεξάρτητοι εθνικοί Θεσμοί προστασίας των δικαιωμάτων του παιδιού / Επίτροποι για τα Δικαιώματα του Παιδιού, στα πλαίσια μιας ολιστικής, διαθεματικής, εθνικής προσπάθειας κατά της σεξουαλικής βίας εναντίον των παιδιών, καθώς και στη σημασία της Σύμβασης του ΣτΕ για την Προστασία των Παιδιών ενάντια στη Σεξουαλική Εκμετάλλευση και τη Σεξουαλική Κακοποίηση (Λανζαρότε), ως ένα ολοκληρωμένο νομικό πλαίσιο, στη βάση του οποίου είναι δυνατόν να αναπτυχθεί αυτή η προσπάθεια. Η Επίτροπος ανέπτυξε τη θέση ότι, η δημιουργία, σε εθνικό επίπεδο, συντονιστικού σώματος με τη συμμετοχή κυβερνητικών Υπηρεσιών και εκπροσώπων της Κοινωνίας των Πολιτών, θα μπορούσε να υποστηρίξει την αποτελεσματική εφαρμογή της Σύμβασης, στη βάση μιας Εθνικής Στρατηγικής και Σχεδίου Δράσης και κάλεσε τους Κοινοβουλευτικούς να προωθήσουν τη θέση αυτή σε εθνικά πλαίσια.

3

Νομικό πλαίσιο

Η λειτουργία του Θεσμού τα πρώτα χρόνια εφαρμογής του περί Επιτρόπου Προστασίας των Δικαιωμάτων του Παιδιού Νόμου [74/(Ι)/2007], κρίνεται επιτυχημένη σε εθνικό, ευρωπαϊκό και διεθνές επίπεδο. Αυτή η επιτυχία επιβεβαιώνεται από την αυξανόμενη προστασία των παιδιών και τον σεβασμό των δικαιωμάτων τους- μέσω του ελεγκτικού ρόλου του Επιτρόπου-, την αυξημένη ευαισθητοποίηση γενικότερα, τόσο των αρμοδίων Αρχών όσο και των πολιτών σε ότι αφορά στην προστασία των παιδιών και των δικαιωμάτων τους αλλά και από την σημαντική παρουσία της Επιτροπής σε ευρωπαϊκούς και διεθνείς Οργανισμούς και Δίκτυα (για περισσότερα βλέπε Μέρος Α, κεφ. 2 παρούσας Έκθεσης).

Στα πλαίσια της εμπειρίας που έχει αποκτηθεί διεφάνηκε ότι ο θεσμικός Νόμος χρήζει πλέον τροποποιήσεων, έτσι ώστε να απαλειφθούν ρυθμίσεις που κρίνονται ασύμβατες με τα διεθνή επίπεδα ως προς την ανεξαρτησία του Θεσμού και παράλληλα, να θεσμοθετηθούν με νομοθεσία πρακτικές που στοχεύουν στην ενδυνάμωση των παιδιών και την εμπέδωση της ουσιαστικής συμμετοχής τους στη λειτουργία του Θεσμού, οι οποίες ήδη εφαρμόζονται από την Επίτροπο μέσα στο πιο πάνω πλαίσιο.

Για τούτο, η Επίτροπος προέβηκε το 2012 στην κατάρτιση νομοσχεδίου για τροποποίηση του θεσμικού Νόμου, το οποίο προώθησε στην Υπουργό Εργασίας και Κοινωνικών Ασφαλίσεων για σχετική διαβούλευση. Η διαβούλευση συνεχίστηκε το 2013 έχοντας ως στόχο την προώθηση του νομοσχεδίου στο Υπουργικό Συμβούλιο και την κατάθεσή του στη Βουλή των Αντιπροσώπων.

Οι προτεινόμενες τροποποιήσεις στηρίχθηκαν στην εμπειρία που αποκτήθηκε με την εφαρμογή του Νόμου και τη λειτουργία του

Θεσμού κατά τα πρώτα χρόνια από τη σύστασή του, ιδιαίτερα, με την υιοθέτηση καλών πρακτικών που εφαρμόζονται σε αντίστοιχους Θεσμούς άλλων χωρών και είναι απολύτως αναγκαίες για τη διασφάλιση της ανεξαρτησίας του Θεσμού, (θέμα το οποίο έχει επισημανθεί σε όλες τις ετήσιες Εκθέσεις της Επιτροπής), καθώς και για την περαιτέρω ανάπτυξη και εμπέδωση του Θεσμού. Οι κυριότερες τροποποιήσεις αφορούν τα άρθρα 10 και 12 και την προσθήκη των νέων άρθρων 13, 13Α, 13Β και 13Γ.

Ειδικότερα όσον αφορά την προτεινόμενη τροποποίηση του Άρθρου 10, που αφορά στον διορισμό και στη θητεία του Επιτρόπου, στόχος είναι όπως, σε περίπτωση που το ίδιο πρόσωπο διορίζεται και ως Επίτροπος Προστασίας των Δικαιωμάτων του Παιδιού και ως Επίτροπος δυνάμει άλλου νόμου ή πράξης του Προέδρου της Δημοκρατίας, να διασφαλίζεται από απόψεως τόσο του τρόπου διορισμού όσο και θητειών, ότι δεν διακυβεύεται, άμεσα ή έμμεσα, με οποιοδήποτε τρόπο η ανεξαρτησία του Επιτρόπου Προστασίας Δικαιωμάτων του Παιδιού, όπως αυτή επιμελώς διασφαλίζεται από τον ίδιο το Νόμο 74(Ι)/2007 (ίδτετε πχ άρθρα 15, 8). Πιο συγκεκριμένα είναι, απόλυτα αναγκαίο, για σκοπούς διασφάλισης της ανεξαρτησίας του Θεσμού, σε περίπτωση διπλού διορισμού, ο τερματισμός του ενός διορισμού να μην επηρεάζει ή επιφέρει αυτόματα και τερματισμό του άλλου, καθώς επίσης και οι θητείες του Επιτρόπου δυνάμει άλλου Νόμου ή Πράξης του Προέδρου της Δημοκρατίας, να μην επηρεάζουν, με οποιοδήποτε τρόπο τις θητείες του Επιτρόπου Προστασίας του Παιδιού, οι οποίες βέβαια σε κάθε περίπτωση δεν πρέπει να υπερβαίνουν τα δώδεκα έτη (όπως προβλέπει ο υφιστάμενος Νόμος).

Σε ότι αφορά την προτεινόμενη τροποποίηση του Άρθρου 12, που αφορά τον τρόπο στελέχωσης του ΓΕΠ, αυτή στόχο έχει να διασφαλίζεται ότι το ΓΕΠ θα μπορεί να στελεκώνεται από προσωπικό που θα ανήκει στο ΓΕΠ και να μην εξαρτάται αποκλειστικά από αποσπάσεις δημοσίων υπαλλήλων και εκπαιδευτικών λειτουργών γεγονός που υποσκάπτει την ανεξαρτησία του Θεσμού αλλά και θέτει σε κίνδυνο τη διαρκώς αποκτούμενη εμπειρία και συνέχιση της λειτουργίας του. Οι διατάξεις αυτές είναι απαραίτητες και αποτελούν συστατικό στοιχείο της ανεξαρτησίας του Θεσμού σύμφωνα με τις Αρχές των Παρισίων και το Γενικό Σχόλιο Αρ. 2 της Επιτροπής των Ηνωμένων Εθνών για τα Δικαιώματα του Παιδιού, που αναφέρονται πιο πάνω, καθώς και μέρος των Συστάσεων της Επιτροπής των Ηνωμένων Εθνών για τα Δικαιώματα του Παιδιού στις Τελικές Παρατηρήσεις της αναφορικά με την εξέταση της Συνδυασμένης 3ης και 4ης Έκθεσης της Κύπρου για την εφαρμογή της Σύμβασης για τα Δικαιώματα του Παιδιού (CRC/C/CYP/CO/3-4, 15/6/2012), ιδιαίτερα παράγραφοι 13 και 14. Με το εδάφιο (2) του Άρθρου γίνεται πρόνοια ώστε να μη μπορεί να εφαρμοστεί μέχρις ότου οι δημοσιονομικές συνθήκες το επιτρέψουν.

Σε ότι αφορά το νέα άρθρα 13, 13Α, 13Β και 13Γ σκοπό έχουν την κατάργηση της υφιστάμενης Συμβουλευτικής Επιτροπής, αφού στην πράξη διαφάνηκε ότι, με την παρούσα σύνθεση της, δεν είχε ρόλο να διαδραματίσει δεδομένου ότι, στην ουσία, απαρτίζεται από Υπηρεσίες οι οποίες υπόκεινται στον έλεγχο (monitoring) του Επιτρόπου σε ότι αφορά στην προστασία των δικαιωμάτων των παιδιών, και, ως τέτοιες, δεν μπορούν να ασκούν συμβουλευτική προς τον Επίτροπο αρμοδιότητα, ενώ, αντίθετα, απουσιάζει από το Νόμο συμβουλευτική επιτροπή που να

απαρτίζεται από εφήβους, διασφαλίζοντας έτσι το δικαίωμα των παιδιών σε συμμετοχή, πρακτική που εφαρμόζεται στις πλείστες ευρωπαϊκές χώρες. Σαν τέτοια Θεσμοθετείται τώρα η Ομάδα Εφήβων Συμβούλων την οποία ήδη λειτουργεί η Επίτροπος. Επιπρόσθετα, γίνεται πρόνοια για Θεσμοθέτηση της πρακτικής που ακολουθεί η Επίτροπος, όπως επιβάλλεται από τα διεθνή πρότυπα, για διαβούλευση με οργανωμένα σύνολα παιδιών, με εξειδικευμένες ομάδες παιδιών που συστήνονται ad hoc ανάλογα με συγκεκριμένο θέμα καθώς και με μη κυβερνητικές οργανώσεις που ασχολούνται με θέματα που αφορούν τα παιδιά.

Η Υπουργός Εργασίας και Κοινωνικών Ασφαλίσεων ενημέρωσε την Επίτροπο ότι η προώθηση του νομοσχεδίου στο Υπουργικό Συμβούλιο και τη Βουλή των Αντιπροσώπων αναμένεται αρχές του 2014.

ΜΕΡΟΣ Β

Η Σύμβαση των Ηνωμένων Εθνών για την Προστασία των Δικαιωμάτων του Παιδιού, την οποία η Κύπρος έχει κυρώσει το 1991 μετά τη ψήφιση του Νόμου 243/1990, αποτελεί το θεμελιώδες κείμενο, πάνω στο οποίο εδράζεται η δράση της Επιτροπής για την Προστασία των Δικαιωμάτων του Παιδιού.

Η Σύμβαση καθορίζει το πλαίσιο μέσα στο οποίο, η πολιτεία, δεσμεύεται να προβεί στις απαραίτητες ενέργειες, προκειμένου, να δημιουργήσει τις ευκαιρίες και τη δυνατότητα σε όλα τα παιδιά να απολαύσουν τα δικαιώματά τους. Η Σύμβαση υιοθετήθηκε από τη Γενική Συνέλευση των Ηνωμένων Εθνών, στις 20 Νοεμβρίου 1989 και κατέστη μέρος του Διεθνούς Δικαίου το 1990.

Η υιοθέτηση της Σύμβασης αποτελεί, για πολλούς λόγους, την απαρχή μιας νέας εποχής. Αναγνωρίζει το παιδί όχι ως ενήλικα εν τω γίνεσθαι, αλλά ως μια πλήρη και διακριτή προσωπικότητα, με εγγενή αξιοπρέπεια και δικαιώματα. Η Σύμβαση θέτει στο επίκεντρο το παιδί, αφενός δε, καθορίζει ότι όλες οι ενέργειες πρέπει να λαμβάνονται προς το συμφέρον του και αφετέρου, αναγνωρίζει στο παιδί το δικαίωμα να εκφέρει άποψη και αυτή να λαμβάνεται υπόψη.

Κάτω από τη Σύμβαση, τα δικαιώματα του παιδιού δε συνιστούν πλέον επιλογή αλλά δημιουργούν υποχρεώσεις και ευθύνες, που όλοι μας οφείλουμε να προασπίζουμε, να τιμούμε και να σεβόμαστε.

Στη Σύμβαση, δεν υπάρχει ιεράρχηση των δικαιωμάτων, αλλά όλα τα δικαιώματα

θεωρούνται σημαντικά και απαραίτητα, για την πλήρη ανάπτυξη του παιδιού.

Η Σύμβαση υποδεικνύει ότι, κάθε παιδί είναι εξίσου σημαντικό. Λαμβάνει υπόψη την πραγματικότητα κάθε παιδιού: ακόμη και του παιδιού που δεν το έχει αγγίξει η κοινωνική και τεχνολογική πρόοδος, του ευάλωτου παιδιού και του παιδιού στο περιθώριο. Ταυτόχρονα, η Σύμβαση αναγνωρίζει την κρατική υποχρέωση για την πλήρη εφαρμογή των δικαιωμάτων του παιδιού. Δεσμεύει το κράτος να υιοθετήσει όλα τα απαραίτητα μέτρα, για την προώθηση και προάσπιση των δικαιωμάτων του παιδιού, τα οποία επιβάλλεται να είναι στο κέντρο της εθνικής πολιτικής διάταξης.

Η Επιτροπή για τα Δικαιώματα του Παιδιού, το όργανο των Ηνωμένων Εθνών που είναι επιφορτισμένο με την παρακολούθηση της εφαρμογής της Σύμβασης σε κάθε κράτος μέλος, θέλοντας ακριβώς να υπογραμμίσει τον ενοποιητικό χαρακτήρα που διέπει τη Σύμβαση, έχει καθορίσει τέσσερις Βασικές Αρχές (που αντλούνται από τις πρόνοιες των Άρθρων 2, 3, 6 και 12) που πρέπει να λαμβάνονται υπόψη, ως καθοδηγητικές, για την εφαρμογή όλων των υπολοίπων Άρθρων της Σύμβασης ξεχωριστά. Αυτές είναι:

Η Αρχή του Δικαιώματος στη Ζωή, στην Επιβίωση και στην Ανάπτυξη: Το δικαίωμα του παιδιού στη ζωή και την ανάπτυξη είναι ένα από τα θεμελιώδη δικαιώματά του.

Τα Συμβαλλόμενα Κράτη, έχουν την υποχρέωση να λαμβάνουν όλα τα απαραίτητα μέτρα, προκειμένου να διασφαλίζουν το εγγενές δικαίωμα του παιδιού στη ζωή.

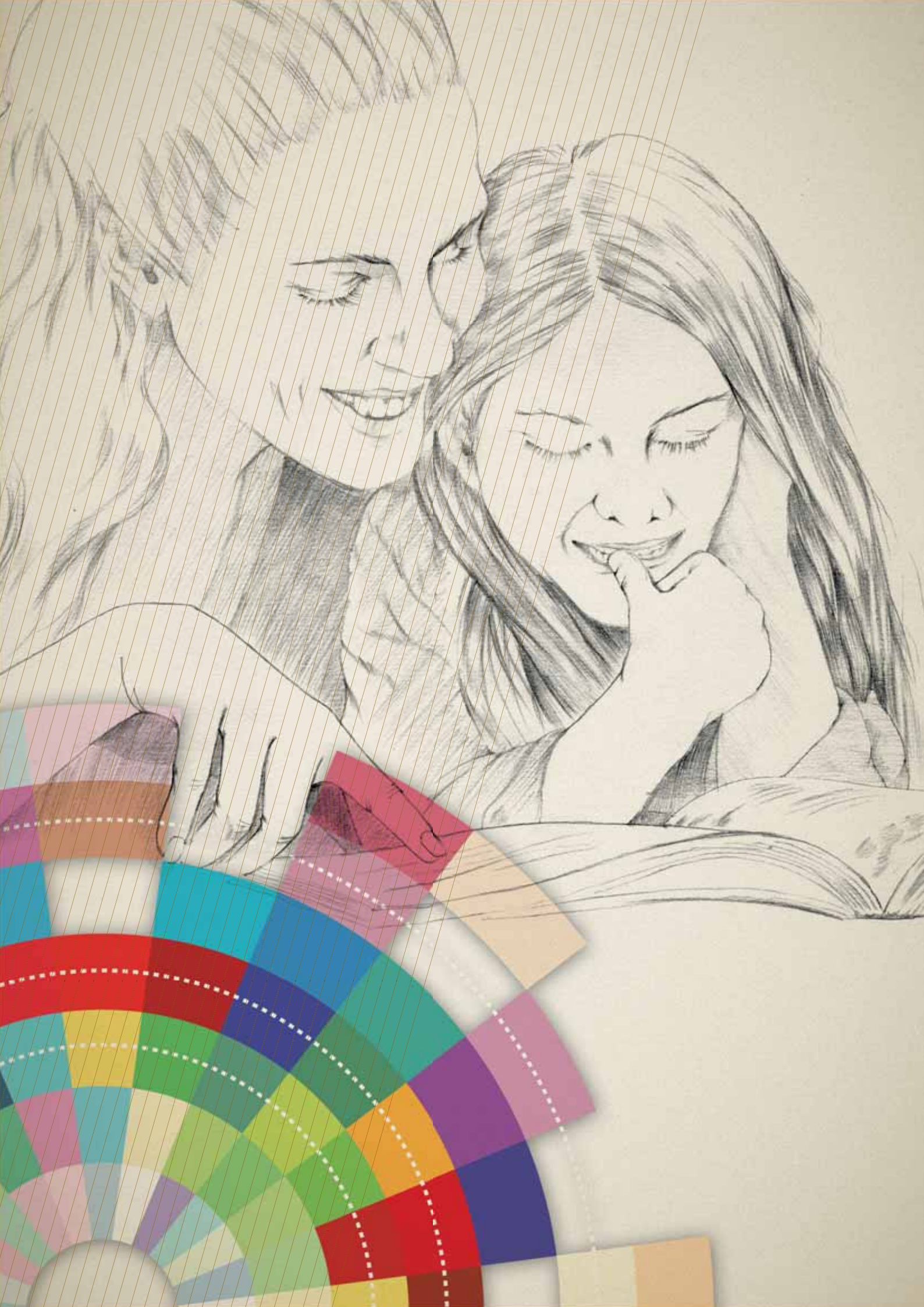
Η ΣΥΜΒΑΣΗ ΤΩΝ ΗΝΩΜΕΝΩΝ ΕΘΝΩΝ ΓΙΑ ΤΗΝ ΠΡΟΣΤΑΣΙΑ ΤΩΝ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΩΝ ΤΟΥ ΠΑΙΔΙΟΥ ΣΤΟ ΕΠΙΚΕΝΤΡΟ - Η ΣΥΜΒΑΣΗ ΩΣ ΕΡΓΑΛΕΙΟ ΓΙΑ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΑΛΛΑΓΗ

Η Αρχή της Διασφάλισης του Συμφέροντος του Παιδιού: Σύμφωνα με την Αρχή αυτή, κάθε ενέργεια που λαμβάνεται με σημείο αναφοράς το παιδί (ή κάποια ομάδα παιδιών), θα πρέπει να λαμβάνει πρώτα και πάνω από όλα υπόψη, το συμφέρον του ίδιου του παιδιού (ή της ομάδας παιδιών).

Η Αρχή της Συμμετοχής: Με βάση την Αρχή αυτή, κάθε παιδί έχει δικαίωμα να λαμβάνει πληροφόρηση σχετικά με ότι το αφορά, αλλά και να του παρέχονται όλες εκείνες οι ευκαιρίες, που θα του επιτρέψουν να διαμορφώσει τις δικές του απόψεις, σε σχέση με τα θέματα αυτά. Το παιδί, θα πρέπει να έχει την ευκαιρία, όχι μόνο να εκφέρει ελεύθερα τις απόψεις του, αλλά αυτές να ακούγονται και να λαμβάνονται υπόψη, ανάλογα με την ηλικία και το βαθμό της ωριμότητάς του, στα πλαίσια των διαδικασιών λήψεως αποφάσεων.

Αρχή της Μη Διάκρισης: Σύμφωνα με την οποία, κάθε παιδί έχει δικαίωμα να απολαμβάνει, χωρίς καμιά διάκριση, όλα τα δικαιώματα που κατοχυρώνονται από τη Σύμβαση και τα Κράτη έχουν υποχρέωσή τους να εξασφαλίζουν ότι, όλα τα παιδιά που βρίσκονται στην επικράτειά τους, έχουν τη δυνατότητα να τα απολαύσουν.

ΕΙΣΑΓΩΓΙΚΑ

Η Σύμβαση αναγνωρίζει την οικογένεια ως το φυσικό περιβάλλον για την ανάπτυξη και την ευημερία του παιδιού και τους γονείς ως τους κυρίως υπεύθυνους για την ανατροφή του. Ως εκ τούτου, δεσμεύει το κράτος να παρέχει μέτρα στήριξης στην οικογένεια, σύμφωνα με τις ιδιαίτερες ανάγκες της, ώστε οι γονείς να μπορούν να ανταποκρίνονται κατάλληλα στο γονικό τους ρόλο. Όταν οι γονείς δεν μπορούν να ανταποκριθούν στις γονικές τους υποχρεώσεις, είτε σε προσωρινή είτε σε μόνιμη βάση, το κράτος οφείλει να διασφαλίζει την προστασία των παιδιών και να τους παρέχει βοήθεια.

Σύμφωνα με το Άρθρο 9 της Σύμβασης, τα Συμβαλλόμενα Κράτη διασφαλίζουν ότι τα παιδιά δεν αποχωρίζονται τους γονείς τους, εκτός και αν αυτό είναι προς το συμφέρον τους. Σε κάθε περίπτωση που ένα παιδί αποχωρίζεται τους γονείς του, θα πρέπει να διασφαλίζεται η συμμετοχή όλων των ενδιαφερόμενων μερών στις αποφάσεις και το δικαίωμα του παιδιού να διατηρεί προσωπικές σχέσεις και άμεση επαφή με τους γονείς του. Παιδιά που προέρχονται από οικονομικά και κοινωνικά μειονεκτούσες οικογένειες, βιώνουν οποιαδήποτε μορφή βίας, εκμετάλλευσης, κακομεταχείρισης ή παραμέλησης εντός της οικογένειάς τους, έχουν γονείς οι οποίοι λόγω ιατρικών, ψυχολογικών, οικογενειακών και άλλων λόγων και περιστάσεων αδυνατούν σε προσωρινή ή και μόνιμη βάση να ασκήσουν αποτελεσματικά το γονικό τους ρόλο, έχουν δικαίωμα να απολαμβάνουν τη συνδρομή του Κράτους. Στα πλαίσια αυτά, οι Υπηρεσίες Κοινωνικής Ευημερίας (ΥΚΕ) έχουν ουσιαστικό και καίριο ρόλο να διαδραματίσουν ως ο φορέας που είναι υπεύθυνος για την παροχή κοινωνικής στήριξης προς το παιδί και την οικογένειά του. Οι παρεχόμενες κοινωνικές υπηρεσίες αναμένεται να είναι φιλικές προς τα παιδιά, να εξυπηρετούν κατά προτεραιότητα το συμφέρον του παιδιού και

να θεμελιώνονται στη βάση των δικαιωμάτων του παιδιού. Ακόμη θα πρέπει να παρέχονται, χωρίς καμιά εξαίρεση, σε όλα τα παιδιά, με σημείο αναφοράς την αξιολόγηση των αναγκών και της κατάστασης στην οποία βρίσκεται το παιδί, λαμβάνοντας υπόψη την άποψη του παιδιού, σύμφωνα με την ηλικία, το βαθμό ωριμότητας και τις ικανότητές του².

Η Επίτροπος, στα πλαίσια των αρμοδιοτήτων της για παρακολούθηση και έλεγχο νομοθεσιών, αποφάσεων πολιτικής, διαδικασιών και πρακτικών, παρακολουθεί και ελέγχει τις διαδικασίες που ακολουθούν οι ΥΚΕ, είτε αυτεπάγγελα είτε κατόπιν παραπόνου για παραβιάσεις των δικαιωμάτων του παιδιού και, ακολούθως, προβαίνει σε συστάσεις προς τις αρμόδιες Αρχές. Στόχος της Επιτροπής είναι να συμβάλει στην άρση των αγκυλώσεων που υπάρχουν σε υφιστάμενες νομοθεσίες, πρακτικές και διαδικασίες, οι οποίες τηρούνται από τις Υπηρεσίες που το κράτος καθορίζει ως τις καθ' ύλην αρμόδιες για την προστασία και αποκατάσταση των δικαιωμάτων αυτών των παιδιών. Αναγνωρίζοντας τις προκλήσεις και ελλείψεις με τις οποίες έρχονται αντιμέτωπες πολλές φορές οι εν λόγω Υπηρεσίες στην προσπάθεια που καταβάλλουν για το σκοπό αυτό, η Επίτροπος έχει ως προτεραιότητα τον εντοπισμό αυτών και την επισήμανσή τους ώστε να ληφθούν υπόψη στη διαμόρφωση των εισηγήσεών της προς το κράτος για βελτίωση της κατάστασης.

² Recommendation CM/Rec(2011)12 of the Committee of Ministers to member states on children's rights and social services friendly to children and families.

2.1 Υποβολή απόψεων της Επιτροπής στα πλαίσια αναθεώρησης του περί Παίδων Νόμου και σχετικών Κανονισμών για τη λειτουργία προγραμμάτων.

Η Επίτροπος, στα πλαίσια των αρμοδιοτήτων που της παρέχονται από το Άρθρο 4 (1) (ε) και 4 (2) (iv) του περί Επιτροπής Προστασίας των Δικαιωμάτων του Παιδιού Νόμου του 2007 [74(I)/2007], υπέβαλε κατά το 2013, για τέταρτη φορά, τις απόψεις και τις προτάσεις της στην Υπουργό Εργασίας και Κοινωνικών Ασφαλίσεων, σε σχέση με προσχέδια νόμων και κανονισμών για την αναθεώρηση του περί Παίδων Νόμου τα οποία της διαβίβασε η Διευθύντρια των ΥΚΕ. Στη συνοδευτική της επιστολή προς την Υπουργό Εργασίας και Κοινωνικών Ασφαλίσεων, η Επίτροπος, επεσήμανε την τεράστια καθυστέρηση που παρατηρείται σε σχέση με τη θεσμοθέτηση ενός νομικού πλαισίου που συνιστά τον ακρογωνιαίο λίθο της προστασίας των παιδιών και των δικαιωμάτων τους στην Κύπρο, από τη στιγμή που η όλη προσπάθεια αναθεώρησης του προαναφερόμενου Νόμου ξεκίνησε κατά το 2008. Παράλληλα, εξέφρασε την ικανοποίησή της και για το γεγονός ότι οι παρατηρήσεις που υπέβαλε μέχρι σήμερα, ειδικά για την υιοθέτηση των γενικών αρχών, λήφθηκαν υπόψη.

Οι προτάσεις της Επιτροπής επικεντρώθηκαν στη συμβατότητα του νομοσχεδίου με τις υποχρεώσεις του Κράτους όπως απορρέουν από διεθνείς συμβάσεις, τις οποίες η Δημοκρατία έχει κυρώσει, και τη σχετική νομολογία καθώς και τη βιβλιογραφία επί των εν λόγω συμβάσεων. Στόχος των εισηγήσεων της ήταν να προωθηθεί ένας παιδοκεντρικός νόμος ο οποίος να αναγνωρίζει πλήρως το παιδί ως κάτοχο δικών του δικαιωμάτων και ελευθεριών, να διασφαλίζεται ο πλήρης σεβασμός των δικαιωμάτων αυτών από το κράτος αλλά και με ειδικά μέριμνα καθόσον αφορά τις συνέπειες που οι επιβαλλόμενες

και αποδεκτές, υπό τις περιστάσεις, παρεμβάσεις προκαλούν στη ζωή των παιδιών. Στο πλαίσιο υποβολής απόψεων και προτάσεων για την αναθεώρηση του περί Παίδων Νόμου, η Επίτροπος, στη βάση προηγούμενης διερεύνησης την οποία πραγματοποίησε αναφορικά με καταγγελία για επαναλαμβανόμενη σεξουαλική και σωματική κακοποίηση παιδιού υπό τη νομική φροντίδα της Διευθύντριας ΥΚΕ, ενόσω βρισκόταν σε ανάδοχη οικογένεια (βλ. Ετήσια Έκθεση της Επιτρόπου του 2012, Κεφ. 3, σελ. 46-47) επέδειξε ιδιαίτερη σημασία στο θέμα της αναδοχής παιδιών. Συγκεκριμένα η Επίτροπος πρότεινε την εισαγωγή μιας ολοκληρωμένης διατύπωσης του ορισμού της αναδοχής ως Θεσμός, που να περιλαμβάνει τα διάφορα είδη της συμπεριλαμβανομένης και της επαγγελματικής. Ζήτησε, τέλος, την υιοθέτηση Κανονισμών αναφορικά με τη διαδικασία αξιολόγησης υποψηφίων ανάδοχων γονέων, τη συχνότητα παρακολούθησης της αναδοχής από αρμόδιους Λειτουργούς Κοινωνικών Υπηρεσιών και την αξιολόγηση και παροχή εκπαιδευτικών και συμβουλευτικών υπηρεσιών των εγκεκριμένων ανάδοχων γονέων.

2.2 Κατάρτιση και υποβολή προσχεδίου νομοσχεδίου από την Επίτροπο με τίτλο: «Νόμος που προνοεί για τη Διαμεσολάβηση σε Οικογενειακές Υποθέσεις».

Η Επίτροπος, το 2013 προχώρησε στην ετοιμασία προσχεδίου νομοσχεδίου αναφορικά με τη διαμεσολάβηση σε οικογενειακές υποθέσεις. Για την κατάρτισή του, η Επίτροπος, καθοδηγήθηκε τόσο από την εμπειρία που το ΓΕΠ έχει αποκομίσει από την ίδρυση του Θεσμού, όσο και από διεθνείς πράξεις δεσμευτικού περιεχομένου (π.χ. Σύμβαση των Ηνωμένων Εθνών για τα Δικαιώματα του Παιδιού και τη σχετική νομολογία) και κατευθυντήριες γραμμές για τη διαμεσολάβηση και για τη φιλική προς τα παιδιά δικαιοσύνη, όπως αυτές του

Συμβουλίου της Ευρώπης (πχ. Guidelines of the Committee of Ministers of the Council of Europe on Child Friendly Justice, 17 November 2010). Πριν την οριστικοποίησή του, η Επίτροπος, διαβίβασε το προσχέδιο του νομοσχεδίου στο Πρόεδρο του Οικογενειακού Δικαστηρίου και στον Πρόεδρο και Μέλη του Ανωτάτου Δικαστηρίου για τυχόν παρατηρήσεις και σχόλια και έθεσε τον εαυτό της στη διάθεση του Ανωτάτου Δικαστηρίου για πραγματοποίηση συνάντησης με στόχο τη συζήτησή του. Στη συνέχεια, το διαβίβασε στον αρμόδιο Υπουργό Δικαιοσύνης και Δημοσίας Τάξης.

Κατόπιν συζήτησης αυτού με τον Υπουργό Δικαιοσύνης και Δημοσίας Τάξεως τον Οκτώβριο του 2013, η Επίτροπος οριστικοποίησε το νομοσχέδιο και το διαβίβασε εκ νέου στον Υπουργό για προώθησή του στο Υπουργικό Συμβούλιο και στη Βουλή των Αντιπροσώπων.

2.3 Υποβολή νέων απόψεων και προτάσεων επί του αναθεωρημένου νομοσχεδίου «περί Υιοθεσίας».

Μετά την υποβολή των απόψεών της επί του αναθεωρημένου κειμένου του προσχεδίου νομοσχεδίου περί Υιοθεσίας στη Διευθύντρια των ΥΚΕ τον Νοέμβριο του 2012, στα πλαίσια των αρμοδιοτήτων της, η Επίτροπος συνέχισε τη διαβούλευση με τις ΥΚΕ κατά το 2013, γύρω από συγκεκριμένες πρόνοιες που παρουσίαζαν ιδιαίτερες δυσκολίες. Η συζήτηση γύρω από τα εν λόγω Άρθρα, έληξε με την οριστική αναθεώρηση του κειμένου, το οποίο διαβιβάστηκε από την Επίτροπο στη Διευθύντρια των ΥΚΕ τον Απρίλιο του 2013.

2.4 Παρακολούθηση του αποτελέσματος των εισηγήσεων και συστάσεων για τη «Θέση Επιτρόπου Προστασίας των Δικαιωμάτων του Παιδιού Αναφορικά με το Ρόλο των Κρατικών Υπηρεσιών σε Περιπτώσεις Προβλημάτων

Επικοινωνίας Παιδιού - Γονέα του οποίου οι Γονείς είναι σε Διάσταση ή Διαζευγμένοι».

Σε συνέχεια της δημοσιοποίησης της πιο πάνω Θέσης τον Ιούλιο του 2012 (για περισσότερα βλέπε www.childcom.org.cy, στο σύνδεσμο «Επίσημες Θέσεις και Εκθέσεις της Επιτροπής»), η Επίτροπος συνέχισε, κατά το 2013, με παρεμβάσεις της προς την Υπουργό Εργασίας και Κοινωνικών Ασφαλίσεων και προς τον Υπουργό Υγείας, να παρακολουθεί την πορεία υλοποίησης των εισηγήσεων και συστάσεών της.

Στην τελευταία παρέμβασή της προς την Υπουργό Εργασίας και Κοινωνικών Ασφαλίσεων τον Ιούνιο του 2013, η Επίτροπος εξέφρασε τη απărăσκειά της για το γεγονός ότι οι απαντήσεις της Υπουργού περιορίζονταν ως επί το πλείστον, στην επισήμανση των δυσκολιών που αναμένεται ότι θα υπάρξουν σε σχέση με άλλες εμπλεκόμενες Υπηρεσίες, χωρίς να αναλαμβάνονται δεσμεύσεις από μέρους του Υπουργείου Εργασίας και Κοινωνικών Ασφαλίσεων (ΥΕΚΑ) για έναρξη διαβούλευσης ή συνεργασίας με αυτές και για τη λήψη οποιονδήποτε άλλων μέτρων.

Επισημαίνεται, ότι στη Θέση της Επιτροπής, τίγονται θέματα που άπτονται, πρωτίστως, των αρμοδιοτήτων των ΥΚΕ, τα οποία προέκυψαν μέσα από τη διερεύνηση σωρείας παραπόνων που υποβλήθηκαν και εξακολουθούν να υποβάλλονται στην Επίτροπο για το ρόλο που διαδραματίζουν οι ΥΚΕ σε αυτές τις περιπτώσεις. Η Υπουργός σε απάντησή της προς την Επίτροπο, αναφέρει ότι η σε βάθος μελέτη για σχεδιασμό και εφαρμογή εισηγήσεων δεν είναι εφικτή επί του παρόντος για οικονομικούς λόγους και λόγω της σοβαρής υποστελέχωσης των ΥΚΕ.

Οι εισηγήσεις οι οποίες άπτονται των αρμοδιοτήτων του Υπουργείου Υγείας, παρατέθηκαν στον Υπουργό Υγείας με γραπτή

παρέμβαση της Επιτροπής, με σκοπό την υποβολή των δικών του απόψεων. Αυτές αφορούσαν, τη διασφάλιση υποχρεωτικής συμμετοχής των μελών της οικογένειας σε θεραπευτικά και εκπαιδευτικά προγράμματα, τη θεσμοθέτηση της διατηρητικής συνεργασίας μεταξύ ΥΚΕ και Υπηρεσιών Ψυχικής Υγείας (ΥΨΥ), τόσο στη φάση αξιολόγησης όσο και στον χειρισμό των περιπτώσεων, μέσα από την τροποποίηση του περί Σχέσεων Γονέων και Τέκνων Νόμου του 1990 έως 1998 και την εξέταση τρόπων, από μέρους των ΥΨΥ, με τους οποίους διασφαλίζεται η ενεργός εμπλοκή τους στα στάδια αξιολόγησης και θεραπευτικής παρέμβασης στην οικογένεια.

Η Επίτροπος, επεσήμανε στην παρέμβασή της προς τον Υπουργό Υγείας, ότι παρόλο που τα θέματα που τίγονται στην εν λόγω Θέση, εμπίπτουν πρώτιστα στις ΥΚΕ, το Υπουργείο Υγείας δεν πρέπει να παραγνωρίζει ότι οι περιπτώσεις παιδιών που πραγματεύεται η Θέση της, αποτελούν θύματα ψυχολογικής βίας από τους γονείς/ νόμιμους κηδεμόνες τους, με σοβαρότατα επακόλουθα στον ψυχικό τους κόσμο και πολλές φορές στην όλη τους ανάπτυξη. Κατά συνέπεια, επεσήμανε η Επίτροπος, η μη τήρηση διεπιστημονικής προσέγγισης, τόσο στη φάση της αξιολόγησης της αίτησης Γονικής Μέριμνας όσο και στο χειρισμό τους, αποτελεί σοβαρό κενό στις υφιστάμενες διαδικασίες και στην υποχρέωση του Κράτους για διασφάλιση του συμφέροντος του παιδιού.

Οι απαντήσεις των δύο Υπουργών θα τύχουν αξιολόγησης και η Επίτροπος θα συνεχίσει τις παρεμβάσεις της για το εν λόγω θέμα με στόχο τη διασφάλιση του συμφέροντος του παιδιού.

ΑΝΤΙ ΕΠΙΛΟΓΟΥ

Η οικογένεια, ως θεμελιώδης μονάδα της κοινωνίας, παρέχει το πλαίσιο για κάθε παιδί, εφόσον μέσα σε αυτή απολαμβάνει αγάπη,

σεβασμό και κατανόηση, προκειμένου να αναπτύξει, αρμονικά και ολόπλευρα, την προσωπικότητά του. Ευθύνη της πολιτείας είναι η στήριξη και η ενδυνάμωση της οικογένειας, προκειμένου αυτή να μπορεί να ανταποκριθεί στην αποστολή που έχει απέναντι σε κάθε παιδί. Η ευθύνη αυτή της πολιτείας βαραίνει, πρωτίστως, τις ΥΚΕ, που καλούνται να αναπτύξουν και να εφαρμόσουν δικά τους προγράμματα αλλά και να προωθήσουν ή/και συντονίσουν διυπηρεσιακά προγράμματα και δράσεις.

Η Επίτροπος παρακολουθεί προσεκτικά το πολυδιάστατο έργο που επιτελούν οι Κοινωνικές Υπηρεσίες στην Κύπρο γενικά και πιο ειδικά αυτό που σχετίζεται με τα θέματα οικογένειας και παιδιού. Η προώθηση της αναθεώρησης του περί Παίδων Νόμου, την οποία προωθεί εδώ και χρόνια, με υποβολή συγκεκριμένων προτάσεων η Επίτροπος, θα συμβάλει σημαντικά στον εκσυγχρονισμό του πλαισίου προστασίας και προαγωγής των δικαιωμάτων του παιδιού στην Κύπρο.

Στη διάρκεια του 2013, η Επίτροπος, αντλώντας από τον καθημερινό χειρισμό παραπόνων για περιπτώσεις παιδιών ή/ και των οικογενειών τους και πάντα κινούμενη στη βάση του νομικού πλαισίου που ορίζει η Σύμβαση και άλλες διεθνείς και περιφερειακές Πράξεις ανθρωπίνων δικαιωμάτων, επικεντρώθηκε στη μελέτη και κατάθεση απόψεων για δύο ουσιαστικά νομοσχέδια που αφορούν, το μεν πρώτο τη Διαμεσολάβηση σε Οικογενειακές Υποθέσεις και το δεύτερο το θέμα των Υιοθεσιών. Με την εισαγωγή του Θεσμού της Διαμεσολάβησης σε Οικογενειακές Υποθέσεις, θα βελτιωθούν οι διαδικασίες διευθέτησης διαφορών που προκύπτουν στις σχέσεις γονέων οι οποίοι αποφασίζουν να τερματίσουν τον γάμο τους, εξαιτίας των οποίων τα παιδιά βιώνουν παραβιάσεις των δικαιωμάτων τους. Ο εκσυγχρονισμός της νομοθεσίας για τις Υιοθεσίες κρίνεται αναγκαίος προκειμένου

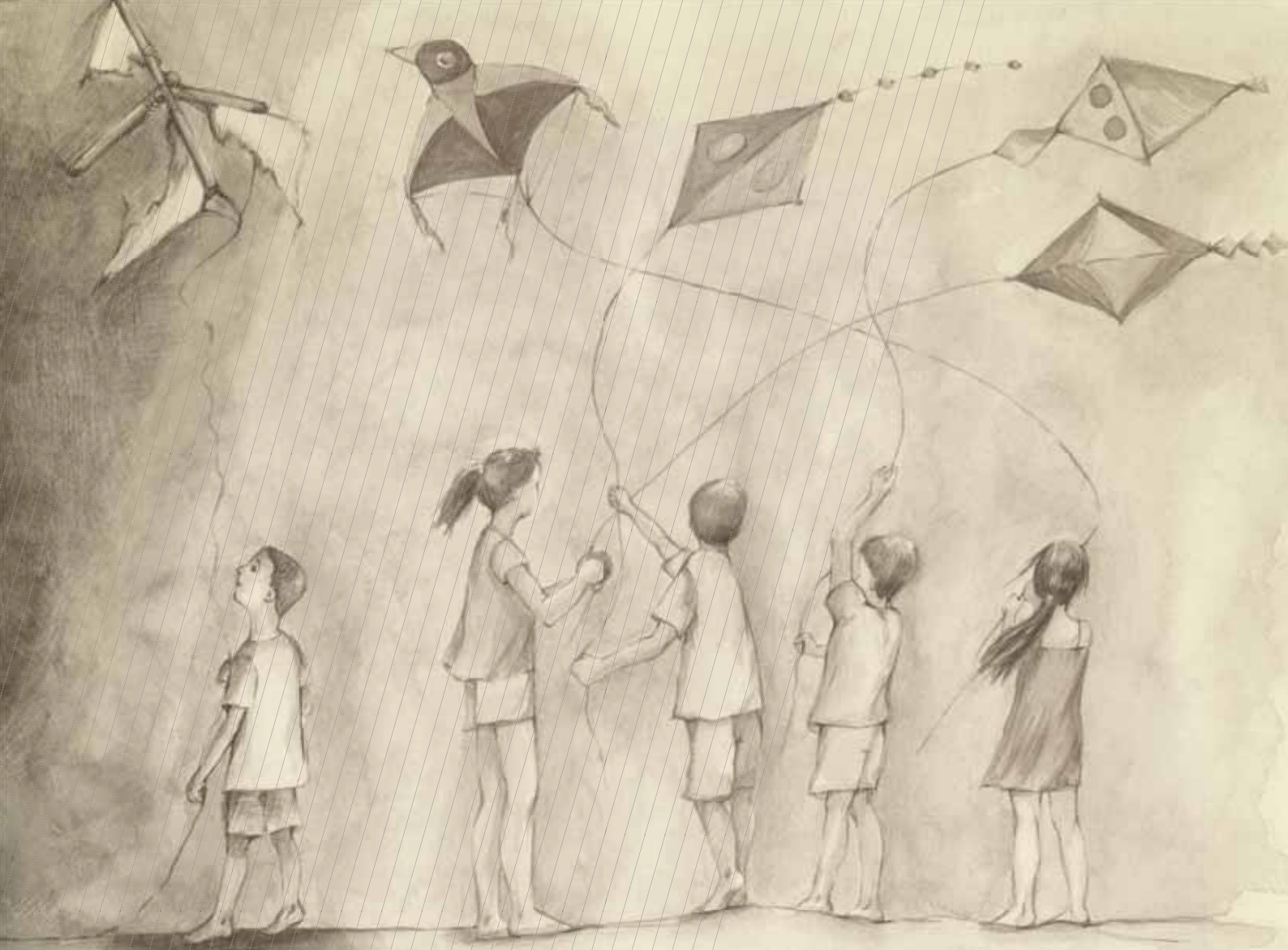
αυτός να διασφαλίζει πλήρως ότι κάθε διαδικασία υιοθεσίας θα διασφαλίζει και εξυπηρετεί, πρωτίστως, το συμφέρον του παιδιού.

Ο τρόπος με τον οποίον ανταποκρίνονται οι ΥΚΕ στις εισηγήσεις της Επιτροπής όσον αφορά τον ρόλο των κρατικών Υπηρεσιών σε περιπτώσεις προβλημάτων επικοινωνίας παιδιού- γονέα του οποίου οι γονείς είναι σε διάσταση ή διαζευγμένοι, (παρότι διαφαίνεται η αναγνώριση της ορθότητας αυτών), αναδεικνύει μια ουσιαστική αδυναμία την αδυναμία του κοινωνικού συστήματος στήριξης των παιδιών και των οικογενειών τους στην Κύπρο και δη τη δυσκολία ανάπτυξης διυπηρεσιακών συνεργασιών, σε σχέση με τα θέματα παιδιού.

ΕΝΑ
ΣΤΑ
ΠΕΝΤΕ

μέχρι
το ένα
να γίνει
κανένα!

ΕΙΣΑΓΩΓΙΚΑ

Κάθε κοινωνία, ανεξάρτητα από το πολιτισμικό, οικονομικό ή κοινωνικό της υπόβαθρο μπορεί και πρέπει να τερματίσει κάθε μορφή βίας ενάντια στα παιδιά. Η γνώση αλλά και οι τρόποι για να πετύχουμε τον τερματισμό της βίας ενάντια στα παιδιά, υπάρχουν, φτάνει να υπάρχει και η απαιτούμενη δέσμευση, θέληση και επένδυση.

Η Σύμβαση θέτει ως απαραίτητη προϋπόθεση για την πραγμάτωση του Δικαιώματος του Παιδιού στην ανθρώπινη αξιοπρέπεια και την προσωπική ακεραιότητα, την προστασία του από κάθε μορφή σωματικής ή πνευματικής βίας. Στα πλαίσια της Σύμβασης, η βία κατά των παιδιών είναι φαινόμενο που αναπτύσσεται τόσο κάτω από συνθήκες όπου το παιδί έχει τεθεί εκτός της προστασίας των γονέων ή κηδεμόνων του όσο και στο ίδιο το οικείο περιβάλλον φύλαξης του παιδιού.

Το Άρθρο 19 της Σύμβασης επιβάλλει όπως τα Συμβαλλόμενα Κράτη λάβουν όλα τα κατάλληλα νομοθετικά, διοικητικά, κοινωνικά, εκπαιδευτικά μέτρα προκειμένου να προστατεύσουν το παιδί από κάθε μορφή σωματικής ή πνευματικής βίας, τραυματισμού ή κακομεταχείρισης, παραμέλησης ή πλημμελούς μεταχείρισης ή εκμετάλλευσης, συμπεριλαμβανομένης και της σεξουαλικής εκμετάλλευσης, όσο βρίσκεται υπό τη φύλαξη των γονέων ή των κηδεμόνων του ή οποιουδήποτε άλλου προσώπου στο οποίο το έχουν εμπιστευθεί. Το Άρθρο 19 της Σύμβασης δεσμεύει τα Συμβαλλόμενα Κράτη σε σειρά μέτρων για την προστασία των παιδιών από όλες τις μορφές βίας, όπως κοινωνικά προγράμματα που αποσκοπούν στην παροχή της απαραίτητης υποστήριξης προς το παιδί και σε αυτούς που έχουν τη φύλαξή του, καθώς και άλλες μορφές πρόληψης, όπως η διεξαγωγή εκστρατειών διαφώτισης για θετική συμπεριφορά προς τα παιδιά και ενημέρωσης των ίδιων των παιδιών για τα δικαιώματά

τους, ώστε να μπορούν να προστατεύουν τους εαυτούς τους από τους κινδύνους που τα απειλούν. Το ίδιο Άρθρο, κατοχυρώνει το δικαίωμα του παιδιού για την επισήμανση, την αναφορά, την παραπομπή τη διερεύνηση, την περίθαλψη και την παρακολούθηση περιπτώσεων κακομεταχείρισης του παιδιού και, όπου χρειάζεται, για διαδικασίες δικαστικής παρέμβασης.

Την προστασία του παιδιού από τη βία ενισχύει το Άρθρο 37 που προνοεί την προστασία του παιδιού από βασανιστήρια και απάνθρωπες εξευτελιστικές συμπεριφορές, το Άρθρο 34 το οποίο κατοχυρώνει την προστασία του παιδιού από κάθε μορφή σεξουαλικής εκμετάλλευσης και σεξουαλικής βίας, και το Άρθρο 39 το οποίο ενισχύει την υποχρέωση του Κράτους να λαμβάνει όλα τα κατάλληλα μέτρα ώστε να προάγει τη σωματική και ψυχολογική ανάρρωση και την κοινωνική επανένταξη κάθε παιδιού θύματος οποιασδήποτε μορφής παραμέλησης, εκμετάλλευσης ή κακοποίησης, βασανισμού ή οποιασδήποτε άλλης μορφής σκληρής, απάνθρωπης ή εξευτελιστικής μεταχείρισης ή τιμωρίας ή ένοπλης σύγκρουσης. Σύμφωνα με το Άρθρο 39 το παιδί έχει επίσης το δικαίωμα η ανάρρωση και η επανένταξη αυτή να γίνονται μέσα σε περιβάλλον, που ευνοεί την υγεία, τον αυτοσεβασμό και την αξιοπρέπειά του.

Η Επίτροπος διατηρεί έντονο και διαρκές ενδιαφέρον όσον αφορά την προσπάθεια για την καταπολέμηση της βίας κατά των παιδιών στην Κύπρο. Κατά το 2013, έδωσε έμφαση στους ακόλουθους τομείς:

- Έλεγχος και παρακολούθηση νομοθεσιών και πρακτικών, που αφορούν στο χειρισμό, από διάφορες κρατικές Υπηρεσίες, περιστατικών ενδοοικογενειακής βίας στα οποία εμπλέκονται παιδιά και υποβολή γραπτών εισηγήσεων προς τις αρμόδιες Υπηρεσίες για βελτίωση του θεσμικού

πλαίσιου που αφορά την αντιμετώπιση της ενδοοικογενειακής βίας.

- Έλεγχος και παρακολούθηση πρακτικών, που αφορούν στο χειρισμό, από διάφορες κρατικές Υπηρεσίες, περιστατικών σεξουαλικής κακοποίησης παιδιών.
- Διαφώτιση και ευαισθητοποίηση των παιδιών και της ευρύτερης κοινωνίας στο θέμα της σεξουαλικής κακοποίησης παιδιών.
- Εντοπισμός και προώθηση των απόψεων των παιδιών αναφορικά με την πρόληψη και αντιμετώπιση του σχολικού εκφοβισμού.
- Έλεγχος και παρακολούθηση πρακτικών, που αφορούν στο χειρισμό στα πλαίσια του σχολείου, περιστατικών σχολικού εκφοβισμού και υποβολή προτάσεων με στόχο την πρόληψη και αντιμετώπισή του.

3.1 Ενδοοικογενειακή βία.

Μέσα από τη διερεύνηση παραπόνων που λαμβάνει η Επίτροπος διαπιστώνει ότι, παρά την ύπαρξη σχετικής νομοθεσίας, οι πολιτικές που ακολουθούνται στην Κύπρο σήμερα καθόσον αφορά στο χειρισμό περιστατικών ενδοοικογενειακής βίας, σε πολλές περιπτώσεις, αποτυγχάνουν να προστατεύσουν τα θύματα τα οποία, ως επί το πλείστον, είναι γυναίκες και παιδιά. Η Επίτροπος, στις παρεμβάσεις της προς τις αρμόδιες Αρχές επισημαίνει ότι, το κράτος οφείλει να διασφαλίσει τα δικαιώματα των παιδιών, όπως αυτά κατοχυρώνονται από τη Σύμβαση και να αναγνωρίσει τις μακροπρόθεσμες επιπτώσεις της βίας πάνω στα παιδιά. Μέσα στο 2013, με γραπτές παρεμβάσεις της προς τις αρμόδιες Υπηρεσίες, η Επίτροπος, προχώρησε σε σειρά εισηγήσεων για βελτίωση του θεσμικού πλαισίου που αφορά την αντιμετώπιση της ενδοοικογενειακής βίας με τρόπο που να διασφαλίζει καλύτερα τα δικαιώματα των παιδιών. Οι εισηγήσεις της περιλαμβάνουν, ανάμεσα σε άλλα:

- Τη βελτίωση του τρόπου εφαρμογής της Αρχής της πολυθεματικής προσέγγισης στο χειρισμό περιστατικών ενδοοικογενειακής βίας: Η Αρχή της πολυθεματικής προσέγγισης, που ορθά προωθείται από τον Περί Βίας στην Οικογένεια (Πρόληψη και Προστασία Θυμάτων) Νόμο, σε περιπτώσεις χειρισμού περιστατικών κακοποίησης, αναγνωρίζει ότι, τα δικαιώματα και οι ανάγκες ενός κακοποιημένου παιδιού δεν μπορούν να διασφαλιστούν από μια μόνο Υπηρεσία. Ωστόσο, μέσα από τη διερεύνηση παραπόνων που λαμβάνει η Επίτροπος διαπιστώνει ότι, η πρακτική εφαρμογή της εν λόγω Αρχής παρουσιάζει προβλήματα. Ρεαλιστικά μιλώντας, ένα παιδί, που έχει βιώσει κακοποίηση, μπαίνοντας στο Σύστημα έρχεται σε επαφή με Υπηρεσίες του Κράτους, όπως οι ΥΚΕ, η Αστυνομία, Υπηρεσίες Υγείας, ΥΨΥ, Νομική Υπηρεσία, Δικαστήριο κτλ. Η διαδικασία χειρισμού της κάθε περίπτωσης, προϋποθέτει πολλαπλές συναντήσεις / εξετάσεις/καταθέσεις με διαφορετικούς επαγγελματίες και επαφή με διαφορετικές διαδικασίες και νοοτροπίες που υπάρχουν σε κάθε μια από αυτές τις Υπηρεσίες. Σε όλη αυτή τη διαδικασία χειρισμού, το παιδί και η μητέρα (στη συντριπτική πλειοψηφία των παραπόνων η μητέρα είναι και αυτή θύμα βίας από τον σύντροφο/πατέρα του παιδιού) αναγκάζονται να δώσουν πολλαπλές καταθέσεις σε διαφορετικούς επαγγελματίες (αστυνομικό, γιατρό, κοινωνικό λειτουργό, ψυχολόγο, δικηγόρο, δικαστήριο κτλ), γεγονός που δυνατόν να προκαλέσει επιπρόσθετο τραύμα στα θύματα.

Η Επίτροπος, στηριζόμενη στις εισηγήσεις της *Επιτροπής Υπουργών του Συμβουλίου της Ευρώπης προς τα κράτη μέλη καθόσον αφορά τις ιατρο-κοινωνικές πτυχές της κακοποίησης των παιδιών (παράγραφοι 4.1-4.4)*, εισηγήθηκε σε αριθμό παρεμβάσεων προς τους Υπουργούς Εργασίας και Κοινωνικών Ασφαλίσεων και Υγείας και τον Αρχηγό Αστυνομίας:

- Μετά τη διερεύνηση και αξιολόγηση της κάθε περίπτωσης παιδιού θύματος βίας, κάθε βοήθεια, παρέμβαση και θεραπεία στο παιδί να βασίζεται σε ένα γραπτό Σχέδιο Δράσης, το οποίο, κάθε φορά, να σχεδιάζεται ώστε να ανταποκρίνεται στις ανάγκες του παιδιού και της οικογένειάς του, συμπεριλαμβανομένων και των αδελφών του, τόσο στο κοντινό μέλλον όσο και σε βάθος χρόνου.
  - Την ευθύνη για την εφαρμογή του Σχεδίου να έχει ο Οικογενειακός Σύμβουλος, υπεύθυνος της περίπτωσης καθώς και την ευθύνη συντονισμού των διαφόρων Υπηρεσιών ανακουφίζοντας τα θύματα από την γραφειοκρατία του συστήματος.
  - Να υπάρχουν διαδικασίες, στο κατάλληλο επίπεδο, για περιοδική αναθεώρηση και παρακολούθηση των υποθέσεων κακοποίησης, ώστε να υπάρχει έλεγχος ως προς κατά πόσο εφαρμόζεται το Σχέδιο για τη φροντίδα και προστασία του παιδιού και της οικογένειάς του.
  - Νοείται ότι όλα τα πιο πάνω απαιτούν ενίσχυση και στήριξη από το κράτος του θεσμού των ΥΚΕ και αναβάθμιση του ρόλου του Οικογενειακού Συμβούλου, έτσι ώστε να δημιουργείται αυτόματα και η υποχρέωση στις υπόλοιπες Υπηρεσίες να ανταποκρίνονται στα αιτήματά του.
- Τη στήριξη των θυμάτων: Η σημασία της στήριξης των θυμάτων (οικονομικά, υλικά, ψυχολογικά, φροντίδα των παιδιών, στέγαση, παροχή νομικής αρωγής κτλ.) είναι ύψιστης σημασίας και διαδραματίζει καθοριστικό ρόλο ως προς το κατά πόσο θα μπορέσει στο τέλος η μητέρα να προστατεύσει το παιδί της. Ως εκ τούτου, οποιαδήποτε διαδικασία απαιτείται που θα επιτρέψει στη μητέρα να έχει πρόσβαση σε τέτοιου είδους στήριξη, θα πρέπει να είναι ταχεία. Επιπρόσθετα, κάθε εμπλεκόμενη Αρχή οφείλει να ενεργεί με σεβασμό και ευαισθησία ως προς την ευάλωτη

θέση στην οποία βρίσκονται τα θύματα βίας, στα οποία πρέπει να παρέχεται η μεγαλύτερη δυνατή διευκόλυνση και καθοδήγηση, ώστε να μην υπόκεινται σε περαιτέρω ταλαιπωρία, μπλεγμένα στη γραφειοκρατία του συστήματος. Καθόσον αφορά τη ψυχολογική στήριξη των παιδιών θυμάτων βίας, παρατηρήθηκε ότι, σε πολλές περιπτώσεις, παιδιά μένουν χωρίς πρόσβαση στις ΥΨΥ καθότι δεν υπάρχει συγκατάθεση και των δύο γονέων. Για το θέμα αυτό η Επίτροπος προέβηκε σε γραπτές εισηγήσεις προς όλες τις συναρμόδιες Υπηρεσίες και έχει ξεκινήσει σχετική διαβούλευση με αυτές ώστε να επιλυθεί το ζήτημα (για περισσότερα βλ. Μέρος Β΄, σημείο 9.6 παρούσας Έκθεσης).

- Τη μελέτη εναλλακτικών λύσεων ώστε να καλυφθεί το κενό που παρατηρείται στο θέμα προσφοράς προγραμμάτων στήριξης και ανάπτυξης/ εκμάθησης γονεϊκών δεξιοτήτων (parenting skills) για γονείς οι οποίοι ασκούν οποιασδήποτε μορφή βίας στα παιδιά τους: Η Επίτροπος εντοπίζει την ανάγκη για εφαρμογή προληπτικών προγραμμάτων για νέους γονείς ως πρωτογενές προληπτικό μέτρο για την καταπολέμηση της ενδοοικογενειακής βίας.³ Τέτοια προγράμματα πρέπει να γίνονται από επαγγελματίες, να στηρίζονται σε εμπειρικά δεδομένα και να υπόκεινται σε εξωτερική αξιολόγηση. Δεδομένης της οικονομικής κρίσης και του φόρτου εργασίας τόσο των ΥΚΕ όσο και των ΥΨΥ⁴, η Επίτροπος εισηγήθηκε όπως διερευνηθεί η πιθανότητα στήριξης και συνεργασίας με ΜΚΟ, οι οποίοι θα αναπτύξουν και θα

³ Θέση της Επιτροπής Προστασίας των Δικαιωμάτων του Παιδιού αναφορικά με το ρόλο των Κρατικών Υπηρεσιών σε περιπτώσεις προβλημάτων επικοινωνίας παιδιού-γονέα του οποίου οι γονείς είναι σε διάσταση ή διαζευγμένοι, Ιούλιος 2012, σ.16-17.

⁴ Επιστολή Υπουργού Εργασίας και Κοινωνικών Ασφαλίσεων, ημερομηνίας 29/11/2012, αρ.φак. 11.9.06.1.1 με θέμα: Θέση της Επιτροπής Προστασίας των Δικαιωμάτων του Παιδιού αναφορικά με το ρόλο των Κρατικών Υπηρεσιών σε περιπτώσεις προβλημάτων επικοινωνίας παιδιού-γονέα του οποίου οι γονείς είναι σε διάσταση ή διαζευγμένοι.

προσφέρουν προγράμματα, στα οποία οι ΥΚΕ θα μπορούν να παραπέμπουν γονείς που έχουν ανάγκη. Με τον τρόπο αυτό, θα υπάρξει και προσφορά των απαιτούμενων υπηρεσιών σε γονείς και αποσυμφόρηση των κρατικών Υπηρεσιών. Εξυπακούεται ότι, οι ΥΚΕ, σε συνεργασία με τις Υπηρεσίες Υγείας, πρέπει έχουν την εποπτεία και τον έλεγχο της ποιότητας των παρεχόμενων υπηρεσιών από τις ΜΚΟ. Η ένταξη των γονιών στα προαναφερθέντα προγράμματα στήριξης και εκμάθησης γονεϊκών δεξιοτήτων θα μπορούσε να γίνει και μετά από αίτημα του Δικαστηρίου, το οποίο θα υποχρεώνει τους ενδιαφερόμενους να αναλάβουν το συνεπαγόμενο κόστος. Για τα άτομα που αδυνατούν να ανταποκριθούν στο οικονομικό κόστος, η Επίτροπος εισηγήθηκε όπως εφαρμοστεί η ίδια διαδικασία που ισχύει σήμερα στον τομέα της νομικής αρωγής.

Καθότι η απάντηση που έλαβε η Επίτροπος από το Γενικό Διευθυντή του ΥΕΚΑ για την ως άνω εισήγηση είναι ότι αυτή δεν μπορεί να υλοποιηθεί, λόγω των δυσχερών οικονομικών συνθηκών που αντιμετωπίζει η χώρα, η Επίτροπος στοχεύει όπως το 2014, ασκήσει τις αρμοδιότητές της, με στόχο το κράτος να επαναξιολογήσει τη στήριξη που παρέχει στις ΥΚΕ ώστε αυτές να έχουν τη στήριξη και ενίσχυση που απαιτείται, για να μπορέσουν, με τη σειρά τους, να στηρίξουν τα παιδιά που έχουν ανάγκη.

- Την ποιότητα παρεχόμενων υπηρεσιών σε παιδιά θύματα ενδοοικογενειακής βίας: Η Επίτροπος, με παρεμβάσεις της προς τις ΥΚΕ επέμεινε, στο θέμα δεικτών ποιότητας, ελέγχου και αξιολόγησης των υπηρεσιών που παρέχονται από τις ΥΚΕ. Η Επίτροπος θεωρεί, ότι επιβάλλεται να εφαρμόζεται ένα αποτελεσματικό σύστημα ελέγχου και αξιολόγησης το οποίο να περιέχει τα ακόλουθα:

- Τακτική εσωτερική αξιολόγηση των κοινωνικών υπηρεσιών, η οποία να βασίζεται σε αυστηρούς κανόνες και κριτήρια και να χαρακτηρίζεται από διαφάνεια.
- Ανεξάρτητη εξωτερική αξιολόγηση, η οποία να συμπεριλαμβάνει τη συμμετοχή των παιδιών και των γονιών στη διαδικασία και τα αποτελέσματα της οποίας να γίνονται γνωστά στο ευρύ κοινό.
- Συμμετοχή στη διαδικασία ελέγχου της ποιότητας των υπηρεσιών⁵ της κοινωνίας των πολιτών και συγκεκριμένα οργανισμών και θεσμών, που έχουν στόχο την προώθηση και την προστασία των δικαιωμάτων του παιδιού.

3.2 Σεξουαλική κακοποίηση παιδιών.

Η Επίτροπος, καταβάλλει συνεχείς προσπάθειες, προκειμένου να υιοθετηθούν οι ενδεδειγμένες νομοθετικές ρυθμίσεις, οι πολιτικές και οι διοικητικές πρακτικές για την καταπολέμησή της σεξουαλικής κακοποίησης παιδιών. Το 2013, η Επίτροπος προέβηκε σε γραπτές παρεμβάσεις προς τις αρμόδιες Αρχές με στόχο τη διερεύνηση χειρισμού περιπτώσεων σεξουαλικής κακοποίησης παιδιών από τις αρμόδιες Αρχές, ενημέρωσε και ευαισθητοποίησε παιδιά στο θέμα της σεξουαλικής κακοποίησης παιδιών, διερεύνησε, μέσα από διαβούλευση με παιδιά, την αποτελεσματικότητα της ενημέρωσης και ευαισθητοποίησης των παιδιών γύρω από το θέμα στα πλαίσια του σχολείου και ενίσχυσε ενεργά την εκστρατεία του Συμβουλίου της Ευρώπης κατά της Σεξουαλικής Κακοποίησης και Σεξουαλικής Εκμετάλλευσης Παιδιών με τίτλο “Ένα στα Πέντε”. Η Επίτροπος θεωρεί ότι, η κύρωση και η εφαρμογή της Σύμβασης του Συμβουλίου της Ευρώπης για

⁵ Committee of Ministers, Recommendation CM/Rec(2001)12 of the Committee of Ministers to member states on children's rights and social services friendly to children and families, 2011.

την Προστασία των Παιδιών από τη Σεξουαλική Εκμετάλλευση και τη Σεξουαλική Κακοποίηση (Σύμβαση Lanzarote), από την Κύπρο, με την παράλληλη υιοθέτηση των αναγκαίων προγραμμάτων για την ολοκληρωμένη εφαρμογή της, είναι ένα σημαντικό βήμα προς την κατεύθυνση αυτή.

Τα συμπεράσματα και τις εισηγήσεις της καθόσον αφορά το θεσμικό πλαίσιο που διέπει την πρόληψη και αντιμετώπιση της σεξουαλικής παραβίασης παιδιών, θα συμπεριληφθούν σε σχετική Θέση της Επιτροπής, η οποία αναμένεται να δημοσιευθεί το 2014.

3.2.1 Διερεύνηση χειρισμού περιπτώσεων σεξουαλικής κακοποίησης παιδιών από τις αρμόδιες Υπηρεσίες.

Ενδεικτικά αναφέρεται ότι, από τις αρχές Σεπτεμβρίου 2013 η Επίτροπος διερευνά περίπτωση σεξουαλικής κακοποίησης παιδιού, μετά από παράπονο που αφορούσε τον χειρισμό καταγγελίας από τις αρμόδιες Υπηρεσίες. Ενεργώντας στα πλαίσια των αρμοδιοτήτων της, η Επίτροπος, προέβηκε προληπτικά, σε γραπτή παρέμβαση προς τον Γενικό Εισαγγελέα της Δημοκρατίας με στόχο τη διασφάλιση των δικαιωμάτων του παιδιού-θύματος σεξουαλικής κακοποίησης, κατά τη διάρκεια δικαστικών διαδικασιών. Στην παρέμβασή της η Επίτροπος ζήτησε να διασφαλιστεί ότι, στην πορεία της δικαστικής διαδικασίας ο χειρισμός του παιδιού και, ιδιαίτερα, ο τρόπος με τον οποίο θα δώσει μαρτυρία, να γίνει με σεβασμό των κατοχυρωμένων δικαιωμάτων του και μέσα στα πλαίσια των διεθνών προτύπων που διέπουν ένα σύστημα δικαιοσύνης φιλικό προς τα παιδιά, ιδιαίτερα όταν πρόκειται για θύματα σεξουαλικής κακοποίησης. Επιπρόσθετα, η Επίτροπος, παρενέβη προς τον Αρχηγό της Αστυνομίας, τον Υπουργό Παιδείας και

Πολιτισμού καθώς και τη Σχολική Εφορία στην οποία υπάγεται το σχολείο όπου φοιτούσε το παιδί, θέτοντας συγκεκριμένα ερωτήματα που αφορούν γενικά πρακτικές που ακολουθούνται σε παρόμοιες περιπτώσεις αλλά και ερωτήματα που αφορούν συγκεκριμένα τον χειρισμό της υπό διερεύνηση περίπτωσης. (Επιπρόσθετα βλέπε Μέρος Β', σημείο 2.4 παρούσας Έκθεσης).

3.2.2 Ενημέρωση και ευαισθητοποίηση παιδιών στο θέμα της σεξουαλικής κακοποίησης.

Έχοντας ως βασικό στόχο την ευαισθητοποίηση, την επιμόρφωση και ταυτόχρονα την ενδυνάμωση των παιδιών, η Επίτροπος ανέπτυξε ειδικό διήμερο εκπαιδευτικό πρόγραμμα για έφηβους στο θέμα της σεξουαλικής κακοποίησης και σεξουαλικής εκμετάλλευσης παιδιών. Το πρόγραμμα διεκπεραίωσαν Λειτουργοί του ΓΕΠ οι οποίοι διαθέτουν τα κατάλληλα προσόντα και εμπειρία όσον αφορά στην εκπαίδευση σε θέματα δικαιωμάτων του παιδιού και θέματα σεξουαλικής κακοποίησης παιδιών. Κατά τη διάρκεια του προγράμματος δόθηκε η ευκαιρία στα παιδιά, μέσα από διάφορες δραστηριότητες βιωματικού χαρακτήρα, να αναγνωρίσουν ποιες πράξεις/συμπεριφορές αποτελούν σεξουαλική κακοποίηση και σεξουαλική εκμετάλλευση, να συζητήσουν γύρω από θέματα όπως, πιθανές συνέπειες της σεξουαλικής κακοποίησης για το θύμα, τις ανάγκες που πιθανόν να έχει ένα παιδί θύμα σεξουαλικής κακοποίησης, κινδύνους που ενέχει το διαδίκτυο καθόσον αφορά τη σεξουαλική κακοποίηση και εκμετάλλευση παιδιών και μέτρα πρόληψης και αντιμετώπισης του φαινομένου σε επίπεδο παιδιού, οικογένειας, σχολείου, κοινωνίας και πολιτείας. Επιπρόσθετα, τα παιδιά ήρθαν σε επαφή με τις πρόνοιες της Σύμβασης οι οποίες αφορούν τη σεξουαλική κακοποίηση και εκμετάλλευση των παιδιών καθώς και τις πρόνοιες της Σύμβασης του Συμβουλίου της

Ευρώπης για την Προστασία των Παιδιών από τη Σεξουαλική Κακοποίηση και Σεξουαλική Εκμετάλλευση (Σύμβαση Lanzarote) (βλέπε Μέρος Α', σημείο 1.2.2 και 1.3.1 και Μέρος Β', σημείο 3.2.2 παρούσας Έκθεσης).

Επιπρόσθετα, η Επίτροπος μέσα από το Πρόγραμμα Επισκέψεων σε σχολεία, τη συμμετοχή της σε εκδηλώσεις όπου προσκαλείται, ομιλίες, εισηγήσεις και παρουσιάσεις της καθώς και την έκδοση και διανομή σχετικού υλικού λειτούργησε ως φορέας ενημέρωσης και ευαισθητοποίησης των παιδιών στο θέμα της σεξουαλικής κακοποίησης και σεξουαλικής εκμετάλλευσης.

3.2.3 Διερεύνηση, μέσα από διαβούλευση με παιδιά, της αποτελεσματικότητας της ενημέρωσης και ευαισθητοποίησής τους, σε θέματα σεξουαλικής κακοποίησης και σεξουαλικής εκμετάλλευσης παιδιών στα πλαίσια του σχολείου.

Μέσα στο 2013 η Επίτροπος διαβουλευτήκε με παιδιά όσον αφορά την ενημέρωση και την ευαισθητοποίηση που λαμβάνουν, στα πλαίσια του σχολείου, σε σχέση με θέματα σεξουαλικής κακοποίησης και εκμετάλλευσης παιδιών (βλέπε Μέρος Α', σημείο 1.2.2 και 1.3.1 και Μέρος Β', σημείο 3.2.1 παρούσας Έκθεσης). Πιο συγκεκριμένα η Επίτροπος επεδίωξε να ενημερωθεί για τα πιο κάτω:

- i. Κατά πόσο τα παιδιά γνωρίζουν ποιες πράξεις συνιστούν σεξουαλική κακοποίηση και πώς να προστατεύσουν τους εαυτούς τους στο βαθμό των αναπτυσσόμενων ικανοτήτων τους
- ii. Κατά πόσο τα παιδιά λαμβάνουν επαρκή πληροφόρηση στα πλαίσια του σχολείου καθόσον αφορά τα πιο πάνω και με ποιο τρόπο λαμβάνουν αυτή την ενημέρωση
- iii. Κατά πόσο ο σχεδιασμός τυχόν προγραμμάτων που γίνονται στα σχολεία γίνεται με τη συμμετοχή των παιδιών και σε συνεργασία με τους γονείς τους.

Για την ενημέρωσή της, η Επίτροπος, επέλεξε να διαβουλευτεί, απευθείας, με τα ίδια τα παιδιά ως τους αποδέκτες της παρεχόμενης εκπαίδευσης και, ως εκ τούτου, σημαντικούς κριτές για την αποτελεσματικότητά της.

Η διαβούλευση της Επιτρόπου με τα παιδιά έγινε στα πλαίσια διήμερου εκπαιδευτικού εργαστηρίου με θέμα τη σεξουαλική κακοποίηση και τη σεξουαλική εκμετάλλευση παιδιών (δες σημείο 3.2.1 πιο πάνω). Στο εργαστήριο συμμετείχαν πέραν των 40 παιδιών ηλικίας 13-17 ετών από διάφορα κοινωνικο-οικονομικά στρώματα και επαρχίες της Κύπρου, συμπεριλαμβανομένων και των παιδιών της ΟΕΣ. Στα πλαίσια του εργαστηρίου, τα παιδιά, αφού ενημερώθηκαν και ευαισθητοποιήθηκαν για το θέμα της σεξουαλικής κακοποίησης και σεξουαλικής εκμετάλλευσης παιδιών, συζήτησαν με την Επίτροπο και έδωσαν τις απόψεις τους, σχετικά με την ποιότητα και το βαθμό ενημέρωσης που λαμβάνουν για το θέμα, στα πλαίσια του σχολείου.

Πρώτη βασική διαπίστωση της Επιτρόπου είναι ότι, όλα τα παιδιά που έλαβαν μέρος στο εργαστήριο, ανεξαρτήτως ηλικίας, στερούνταν βασικής πληροφόρησης, ώστε να μπορούν να αναγνωρίσουν πράξεις σεξουαλικής κακοποίησης και εκμετάλλευσης, καθώς και τρόπους να προστατεύσουν τον εαυτό τους. Η Επίτροπος, κατέληξε στο συμπέρασμα ότι τα παιδιά δυσκολεύονταν να αξιολογήσουν ορθά κατά πόσο μια πράξη συνιστά σεξουαλική κακοποίηση/εκμετάλλευση γιατί δε λαμβάνουν υπόψη το όλο συγκείμενο της σχέσης μεταξύ των εμπλεκομένων προσώπων. Η έννοια της *συγκατάθεσης* για εμπλοκή σε σεξουαλική δραστηριότητα, της *ισότητας* μεταξύ των δύο μερών και η έννοια του *εξαναγκασμού*, ειδικά όταν αυτός γίνεται με τη χρήση άλλων μέσων, εκτός της σωματικής βίας, είναι έννοιες που τα παιδιά δεν είχαν την ευκαιρία να συζητήσουν σε βάθος στα πλαίσια της οικογένειας ή του σχολείου.

Καθότι, τα παιδιά παρουσίασαν ακόμα μεγαλύτερη σύγχυση, όταν οι περιπτώσεις μελέτης αφορούσαν σεξουαλική κακοποίηση η οποία λάμβανε χώρα μεταξύ ανήλικων προσώπων, τα οποία βρίσκονταν σε ρομαντική σχέση, η Επίτροπος προβληματίστηκε πολύ ως προς τις ευκαιρίες που έχουν τα παιδιά να ενημερωθούν και να ευαισθητοποιηθούν για το θέμα, με τρόπο που να συνάδει με την ηλικία και την ωριμότητά τους.

Συναφής είναι η άποψη που εξέφρασαν τα παιδιά ότι, το μάθημα Αγωγή Ζωής, του οποίου το Αναλυτικό Πρόγραμμα πιθανόν να καλύπτει το θέμα προστασίας του εαυτού από τη σεξουαλική κακοποίηση, γίνεται αποσπασματικά, ανεπαρκώς, από μη-κατάλληλα εκπαιδευμένο προσωπικό και δεν επιτυγχάνει την επαρκή πληροφόρησή τους στο θέμα της σεξουαλικής κακοποίησης και σεξουαλικής εκμετάλλευσης.

Η Επίτροπος προβληματίζεται έντονα κατά πόσον οι ίδιες διαπιστώσεις αφορούν μεγάλο αριθμό παιδιών της Κύπρου και όχι μόνο της ομάδας των παιδιών που έλαβαν μέρος στο Εργαστήριο. Σε τέτοια περίπτωση το κράτος οφείλει να δράσει άμεσα στον τομέα της πρόληψης.

Οι πιο πάνω απόψεις των παιδιών θα κατατεθούν γραπτώς στον Υπουργό Παιδείας και Πολιτισμού από την ΟΕΣ μέσα στο 2014.

3.2.4 Σεξουαλική κακοποίηση παιδιού από άλλο παιδί.

Η Επίτροπος έγινε κατά καιρούς αποδέχτης παραπόνων αναφορικά με περιπτώσεις σεξουαλικής κακοποίησης παιδιού από άλλο ή άλλα παιδιά. Εντός του 2013 μετά τη δημοσιοποίηση καταγγελίας για σεξουαλική κακοποίηση παιδιού από άλλα παιδιά η Επίτροπος δημοσιοποίησε τον προβληματισμό της γύρω από την εκδήλωση τέτοιων φαινομένων, τη διαφυλική τους διάσταση και

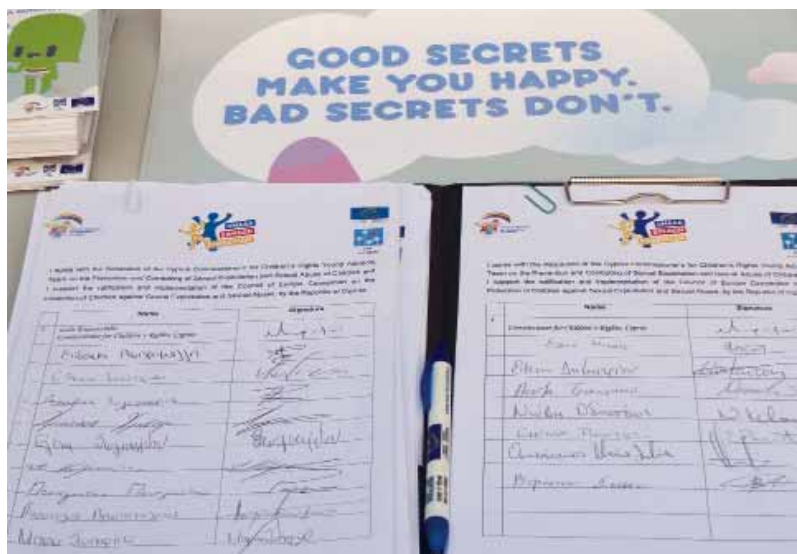
την κατεύθυνση προς την οποία θα πρέπει να κινηθεί το κράτος προκειμένου αυτά να εξαλειφθούν.

Σε δημόσια τοποθέτησή της η Επίτροπος, στις 2/10/2013 τόνισε ότι, η προσπάθεια για την καταπολέμηση της σεξουαλικής κακοποίησης των παιδιών θα πρέπει να στηρίζεται, πρωτίστως, σε μέτρα πρόληψης παρά καταστολής. Η Επίτροπος, παραπέμποντας στη Σύμβαση του Συμβουλίου της Ευρώπης για την Προστασία των Παιδιών από τη Σεξουαλική Κακοποίηση και Σεξουαλική Εκμετάλλευση (Σύμβαση Lanzarote) υπέδειξε ότι, η εκπαίδευση και ειδικότερα η σεξουαλική διαπαιδαγώγηση των παιδιών, συνιστά αναγκαίο εργαλείο πρόληψης. Μια παιδαγωγικά προσαρμοσμένη και επιστημονικά θεμελιωμένη σεξουαλική διαπαιδαγώγηση, ενδυναμώνει τα παιδιά, συμβάλλει στην κοινωνικοσυναισθηματική ανάπτυξή τους και προάγει υγιείς διαπροσωπικές και διαφυλικές σχέσεις. Ως εκ τούτου, ενισχύει την προστασία τους, προκειμένου να λαμβάνουν μόνα τους, σταδιακά και σύμφωνα με το επίπεδο της ωριμότητάς τους, αποφάσεις που αφορούν τη σεξουαλική συμπεριφορά τους.

Η Επίτροπος επεσήμανε επίσης ότι, η πολιτεία και οι αρμόδιες Αρχές, έχουν υποχρέωση όπως, σε όλα τα στάδια διερεύνησης και χειρισμού της υπόθεσης κακοποίησης παιδιού από παιδί, πρέπει να ακολουθούνται φιλικές προς τα παιδιά διαδικασίες, τόσο σε ότι αφορά το παιδί που φέρεται ως θύμα, όσο και τα παιδιά υπό κατηγορία. (Για περισσότερα βλέπε www.childcom.org.cy στο σύνδεσμο *Επίσημες Θέσεις και Εκθέσεις της Επιτροπής*).

3.2.5 Εκστρατεία του Συμβουλίου της Ευρώπης κατά της Σεξουαλικής Κακοποίησης και Σεξουαλικής Εκμετάλλευσης Παιδιών «Ένα στα Πέντε».

Η εκστρατεία του Συμβουλίου της Ευρώπης με τίτλο «Ένα στα Πέντε» παραπέμπει στην τραγική πραγματικότητα ότι, ένα στα πέντε παιδιά στην Ευρώπη, καθίσταται θύμα σεξουαλικής κακοποίησης και εκμετάλλευσης. Κύριοι στόχοι της εκστρατείας είναι η προώθηση της υπογραφής, κύρωσης και εφαρμογής της Σύμβασης του Συμβουλίου της Ευρώπης για την Προστασία των Παιδιών από τη Σεξουαλική Κακοποίηση και Σεξουαλική Εκμετάλλευση (Σύμβαση Lanzarote), καθώς και ο εφοδιασμός των παιδιών, των οικογενειών/φροντιστών τους και της κοινωνίας, γενικότερα, με γνώση, καθώς και ικανότητες για την πρόληψη και καταπολέμηση της σεξουαλικής κακοποίησης και της δημιουργίας ευαισθητοποίησης για την πλήρη έκταση της σεξουαλικής κακοποίησης ενάντια στα παιδιά.

Μέσα στο 2013, η Επίτροπος, ανάλαβε σειρά δράσεων, σε πολλά επίπεδα, για προώθηση της εκστρατείας «Ένα στα Πέντε» που περιλαμβάνουν, μεταξύ άλλων, τα ακόλουθα:

ι. «Μέχρι το Ένα να Γίνει Κανένα»:

Στα πλαίσια του Προγράμματος του Συμβουλίου της Ευρώπης για την Κύπρο με τίτλο «Ενισχύοντας τις Εθνικές Πολιτικές για Τερματισμό της Σεξουαλικής Βίας ενάντια στα Παιδιά», το οποίο περιλαμβάνει πρωτοβουλίες στην Κύπρο στα πλαίσια της εκστρατείας του Συμβουλίου της Ευρώπης «Ένα στα Πέντε», η Επίτροπος, αφού πρώτα ενημέρωσε και ευαισθητοποίησε την ΟΕΣ για το θέμα (βλέπε Μέρος Α΄, σημείο 1.3.1 και Μέρος Β΄, σημείο 3.2.1 και 3.2.2 παρούσας Έκθεσης), στη συνέχεια, τη στήριξε στη διοργάνωση εκδήλωσης (street event) με στόχο την ενημέρωση και ευαισθητοποίηση του κοινού για το θέμα. Η διήμερη εκπαίδευση των παιδιών στο θέμα της σεξουαλικής κακοποίησης και σεξουαλικής εκμετάλλευσης παιδιών, αποτελεί μέρος του Προγράμματος «Awareness Raising with Participation of Young

People within the Framework of the One in Five Campaign in Cyprus” και υλοποιήθηκε με χρηματοδότηση του Συμβουλίου της Ευρώπης.

Η προσπάθεια της Επιτροπής ολοκληρώθηκε σε δύο φάσεις. Η πρώτη φάση περιλάμβανε διήμερη βιωματική εκπαίδευση της ΟΕΣ με θέμα τη σεξουαλική κακοποίηση και σεξουαλική εκμετάλλευση παιδιών. Στόχος της Επιτροπής ήταν, αφενός, να ευαισθητοποιήσει τα παιδιά γύρω από το θέμα και, αφετέρου, να τα ενημερώσει επαρκώς ώστε να μπορούν να αναγνωρίζουν ποιες πράξεις/συμπεριφορές αποτελούν σεξουαλική κακοποίηση και σεξουαλική εκμετάλλευση παιδιού, να αντιδρούν κατάλληλα σε περίπτωση που έρθουν σε επαφή με τέτοια φαινόμενα, να προφυλάσσουν τους εαυτούς τους από κινδύνους. Κατά τη διάρκεια της εκπαίδευσης, τα παιδιά, μέσα από δραστηριότητες κατάλληλα διαμορφωμένες, γνώρισαν τις βασικές πρόνοιες της Σύμβασης του Συμβουλίου της Ευρώπης για την Προστασία των Παιδιών από τη Σεξουαλική Εκμετάλλευση και Σεξουαλική Κακοποίηση (Σύμβαση Lanzarote). Επιστέγασμα της ενημέρωσης και ευαισθητοποίησής τους ήταν η κατάρτιση Ψηφίσματος, από τα ίδια τα παιδιά, με το οποίο ζητούν από το κράτος αφενός την κύρωση της Σύμβασης Λανζαρότε και αφετέρου την ενημέρωση των παιδιών και των οικογενειών τους αλλά και της ευρύτερης κοινωνίας για το θέμα της σεξουαλικής κακοποίησης και σεξουαλικής εκμετάλλευσης (το Ψήφισμα της ΟΕΣ βρίσκεται αναρτημένο στο www.childcom.org.cy στο σύνδεσμο Εκστρατεία «Ένα στα Πέντε»)

Η δεύτερη φάση αφορούσε τη διοργάνωση από τα ίδια τα παιδιά, με τη στήριξη της Επιτροπής, υπαίθριας εκδήλωσης (street event) για προώθηση της εκστρατείας «Ένα στα Πέντε». Η εκδήλωση πραγματοποιήθηκε στην οδό Λήδρας το Σάββατο 12 Οκτωβρίου, από τις 4 - 7 το απόγευμα. Σύνθημα της εκδήλωσης των παιδιών ήταν «Μέχρι το Ένα να

Γίνει Κανένα». Σκοπός της ήταν η ενημέρωση και ευαισθητοποίηση της κοινωνίας στο θέμα της σεξουαλικής κακοποίησης και σεξουαλικής εκμετάλλευσης παιδιών, με απώτερο στόχο την επίτευξη της κύρωσης από την Κύπρο της Σύμβασης του Συμβουλίου της Ευρώπης για την Προστασία των Παιδιών από τη Σεξουαλική Εκμετάλλευση και Σεξουαλική Κακοποίηση (Σύμβαση Lanzarote). Κατά τη διάρκεια της εκδήλωσης, τα παιδιά μάζεψαν υπογραφές υποστήριξης του ψηφίσματός τους, το οποίο θα παραδώσουν στον Πρόεδρο της Δημοκρατίας στις αρχές του 2014.

ii. Συμμετοχή στη 12^η Συνάντηση του Δικτύου Κοινοβουλευτικών για τον τερματισμό της βίας ενάντια στα παιδιά του Συμβουλίου της Ευρώπης:

Η Επίτροπος, υπό την ιδιότητα της ως πρόεδρος του ENOC, μετά από σχετική πρόσκληση, συμμετείχε ως Εισηγήτρια στη 12η Συνάντηση του Δικτύου Κοινοβουλευτικών για τον τερματισμό της σεξουαλικής βίας ενάντια στα παιδιά του Συμβουλίου της Ευρώπης (ΣτΕ), που πραγματοποιήθηκε στο Βερολίνο στις 14 Μαρτίου 2013, με θέμα “National strategies to fight sexual violence against children”. Η Συνάντηση διοργανώθηκε μέσα στα πλαίσια της εκστρατείας «Ένα στα Πέντε» του ΣτΕ για τον τερματισμό της σεξουαλικής βίας ενάντια στα παιδιά. Η Επίτροπος ανέπτυξε σχετικό θέμα, στα πλαίσια συζήτησης με το γενικότερο τίτλο «Η σημασία της στενής συνεργασίας μεταξύ διαφόρων αρμοδίων φορέων για τον τερματισμό της σεξουαλικής βίας κατά των παιδιών». (Για περισσότερα βλ. στο www.childcom.org.cy στο σύνδεσμο Εκστρατεία «Ένα στα Πέντε»).

3.2.6 Διαχείριση θεμάτων ενδοοικογενειακής κακοποίησης από εξειδικευμένους λειτουργούς.

Στα πλαίσια διερεύνησης των χειρισμών των ΥΚΕ σε σχέση με υπόθεση σεξουαλικής

κακοποίησης παιδιού από τον πατέρα του, η Επίτροπος εντόπισε ότι, με εγκύκλιό τους που εκδόθηκε στις 28/07/2010, κατά παράκαμψη βασικών αρχών του περί Δεοντολογίας των Κοινωνικών Λειτουργιών Κανονισμών του 2004, προνοιών των περί Βίας στην Οικογένεια (Πρόληψη και Προστασία Θυμάτων) Νόμων του 2000 και του 2004 [(Νόμοι 119 (I) του 2000 και 212 (I) του 2004)] καθώς και του εγχειριδίου λειτουργίας των ΥΚΕ, τερματίστηκε η παράλληλη διαχείριση θεμάτων μιας οικογένειας από περισσότερους από ένα λειτουργούς, στη βάση της εξειδίκευσής τους. Σημειώνεται ότι, βάσει του εγχειριδίου λειτουργίας των ΥΚΕ και των περί Βίας στην Οικογένεια (Πρόληψη και Προστασία Θυμάτων) Νόμων του 2000 και του 2004, υποθέσεις που αφορούν ενδοοικογενειακή βία, τυγχάνουν χειρισμού από διορισμένο Οικογενειακό Σύμβουλο από την Υπουργό Εργασίας και Κοινωνικών Ασφαλίσεων. Σύμφωνα επίσης, με το εγχειρίδιο των ΥΚΕ, ο ρόλος του Λειτουργού Γονικής Μέριμνας είναι αποκλειστικά διερευνητικός, ενώ εάν υπάρχει ανάγκη, η οικογένεια παραπέμπεται, για στήριξη, σε αρμόδιο Λειτουργό.

Η Επίτροπος προέβηκε σε παρέμβαση προς την Υπουργό Εργασίας και Κοινωνικών Ασφαλίσεων καλώντας της να τοποθετηθεί επί του συγκεκριμένου θέματος. Στην απάντησή της η Υπουργός, υποστήριξε ότι παράλληλη παρακολούθηση από δύο ή περισσότερους λειτουργούς θεμάτων που αφορούν τη λειτουργία της ίδιας οικογένειας, δεν συμβάλλει στη διευκόλυνση των εξυπηρετούμενων και εγείρει σοβαρά ερωτηματικά για την αποτελεσματικότητα των παρεμβάσεων.

Η Επίτροπος αφού μελέτησε την εν λόγω απάντηση, παρενέβη εκ νέου προς την Υπουργό, επαναλαμβάνοντας ότι στη συγκεκριμένη περίπτωση παιδιού το οποίο υπήρξε θύμα σεξουαλικής κακοποίησης, η οποία αποτέλεσε την αιτία της παρέμβασης

της Επιτροπής εξαρχής, η μη ολοκλήρωση του χειρισμού της υπόθεσης βίας από εξειδικευμένο λειτουργό, δεν επέτρεψε την παροχή συναισθηματικής στήριξης προς την οικογένεια, κάτι που σε καμιά περίπτωση δεν ήταν συμβατό με την εξυπηρέτηση του συμφέροντος του παιδιού. Με αναφορά στην πιο πάνω παρατήρηση και στη βάση της διασφάλισης των δικαιωμάτων του παιδιού, η Επίτροπος κάλεσε την Υπουργό να δώσει οδηγίες για την επαναξιολόγηση της εν λόγω εγκυκλίου. Με απάντησή της η Υπουργός διατηρεί τη δική της θέση ότι η διαχείριση δύο ή περισσότερων θεμάτων που αφορούν την ίδια οικογένεια ή το ίδιο παιδί, από διαφορετικούς λειτουργούς, είναι αναποτελεσματική, σημειώνει ωστόσο, παράλληλα, ότι τα περιστατικά βίας σε οικογένειες για τις οποίες υπάρχει ταυτόχρονα φάκελος Γονικής Μέριμνας, θα τυγχάνουν χειρισμού από διαφορετικό λειτουργό.

Η Επίτροπος διατηρεί τις επιφυλάξεις της για τους λόγους που έχουν αναλυθεί στην αρχή της παρέμβασής της και εξακολουθεί να παρακολουθεί το θέμα.

3.3 Βία στο Σχολείο.

Η άσκηση βίας μεταξύ μαθητών θεωρείται ως μορφή κακοποίησης όταν είναι σκόπιμη και προκαλεί ή μπορεί να προκαλέσει σωματική ή ψυχική βλάβη στο άτομο που τη δέχεται. Αρκετές από τις επιθετικές συμπεριφορές μεταξύ των παιδιών, μπορεί να μη συνιστούν κακοποίηση και να έχουν περισσότερο επιπόλαιο χαρακτήρα, μπορεί όμως να εξελιχθούν σε κακοποίηση, αν δεν τύχουν έγκαιρου και σωστού χειρισμού. Ορισμένες συμπεριφορές, ωστόσο, συνιστούν ιδιαίτερες απειλές ή παραβιάσεις, για τις οποίες οι ενήλικες έχουν ευθύνη να παρέμβουν.

Μέσα στα πλαίσια της δράσης της, η Επίτροπος, διαπιστώνει ότι, τα παιδιά νιώθουν ότι απειλούνται, τόσο από τη βία

που προέρχεται από τους συνομήλικούς τους, όσο από την αδυναμία των ενηλίκων να τους παρέχουν την αναγκαία, για την ομαλή ανάπτυξή τους, παρουσία, συμμετοχή, υποστήριξη, διαπαιδαγώγηση και προστασία από κινδύνους ή απειλές.

Η Επίτροπος παρατηρεί, τόσο μέσα από παράπονα που λαμβάνει κατά καιρούς όσο και μέσα από τη διαβούλευση της με παιδιά, γονείς και εκπαιδευτικούς ότι, οι ενήλικες συχνά αγνοούν, παρερμηνεύουν ή παραβλέπουν συμπεριφορές παιδιών που προκαλούν σωματικό ή ψυχικό πόνο, απειλή ή εκφοβισμό σε άλλα παιδιά. Συχνά δε, όταν ενημερώνονται για αυτές τις συμπεριφορές, παρεμβαίνουν μόνο επιφανειακά ή και κατασταλτικά, χωρίς να ακούσουν με προσοχή, να κατανοήσουν τα αίτια και τις διαστάσεις εκδήλωσής τους, ώστε να βοηθήσουν ουσιαστικά θύτες και θύματα, για την πρόληψη επανεμφάνισης τέτοιων περιστατικών, διδάσκοντας στα παιδιά τρόπους ανοχής, αποδοχής του διπλανού, ειρηνικής συνύπαρξης αλλά και επίλυσης συγκρούσεων. Η Επίτροπος προβληματίζεται ιδιαίτερα για τη στάση που επιδεικνύουν ορισμένοι γονείς των οποίων τα παιδιά προβαίνουν σε εκφοβιστικές συμπεριφορές και οι οποίοι όχι μόνο δεν τις αναγνωρίζουν ως τέτοιες, αλλά αντίθετα, δυσχεραίνουν και τυχόν προσπάθειες του σχολείου για αποτελεσματικό χειρισμό των περιστατικών.

Το θέμα της βίας στο σχολείο τέθηκε από την Επίτροπο, ως στόχος υπό έμφαση για το έτος 2013.

3.3.1 Σχολικός Εκφοβισμός.

Μέσα στο 2013, η Επίτροπος προέβηκε σε πολύμορφες δράσεις, σε διαφορετικά επίπεδα, με στόχο τη δημιουργία προϋποθέσεων για την καταπολέμηση του σχολικού εκφοβισμού. Συγκεκριμένα, διαβουλευτήκε το θέμα του σχολικού εκφοβισμού με την ΟΕΣ, προκήρυξε

διαγωνισμό παραγωγής βίντεο μεταξύ μαθητών Λυκείων και Τεχνικών Σχολών με θέμα το Σχολικό Εκφοβισμό, πραγματοποίησε εργαστήρια σε σχολικές μονάδες ειδικά για το θέμα, τροχοδρόμησε σε συνεργασία με το Παρατηρητήριο για τη Βία του Υπουργείου Παιδείας και Πολιτισμού (ΥΠΠ) τη δημιουργία του «Δικτύου Ενάντια στη Βία» και αφιέρωσε την Ετήσια Επετειακή Εκδήλωση του ΓΕΠ για την Παγκόσμια Ημέρα Δικαιωμάτων του Παιδιού, στις 20 Νοεμβρίου, στο θέμα του σχολικού εκφοβισμού. Κατά τη διάρκεια της Επετειακής Εκδήλωσης μέλος της ΟΕΣ είχε την ευκαιρία να προωθήσει τις απόψεις της ΟΕΣ, όπως αυτές εκφράστηκαν κατά τη διάρκεια της διαβούλευσης της με την Επίτροπο.

3.3.1.1 Διαβούλευση Επιτροπής με την ΟΕΣ για το θέμα του σχολικού εκφοβισμού.

Η ΟΕΣ αφιέρωσε μία από τις καθιερωμένες συναντήσεις της στο θέμα του σχολικού εκφοβισμού. Μέσα από βιωματικές δραστηριότητες τα παιδιά ενημερώθηκαν και ευαισθητοποιήθηκαν για το θέμα και, στη συνέχεια, συζήτησαν με την Επίτροπο, στοχευμένα, το θέμα της ύπαρξης, στα σχολεία τους, αποτελεσματικής και φιλικής προς τα παιδιά πολιτικής, για την πρόληψη και αντιμετώπιση του φαινομένου.

Οι απόψεις της ΟΕΣ για το θέμα της βίας, πλαισιώνονται από τη γενική άποψη ότι, το σχολείο, ως επί το πλείστον, είναι προσανατολισμένο στη μετάδοση γνώσεων και στην αξιολόγηση των γνωστικών ικανοτήτων των μαθητών, ενώ παραμελεί θέματα όπως η επεξεργασία των βιωμάτων των παιδιών, η ενίσχυση των κοινωνικών τους δεξιοτήτων και η κοινωνική τους διαπαιδαγγωγή, ώστε να μπορούν να κάνουν σωστές επιλογές και να επιλύουν αποτελεσματικά συγκρούσεις.

Άποψη των παιδιών είναι ότι το σχολείο δε δίνει την απαραίτητη σημασία στην

ύπαρξη του σχολικού εκφοβισμού ενώ στην πλειοψηφία τους τα παιδιά, γονείς και εκπαιδευτικοί, δεν είναι επαρκώς ενημερωμένα και ευαισθητοποιημένα για το θέμα και δεν μπορούν να αναγνωρίσουν όλες τις μορφές βίας που δυνατό να ασκούνται μεταξύ των μαθητών. Επιπρόσθετα, τα παιδιά ανέφεραν ότι στα σχολεία που φοιτούν δεν υπάρχει ξεκάθαρη πολιτική πρόληψης και αντιμετώπισης της βίας ώστε γονείς, καθηγητές και μαθητές να είναι σε θέση, αφενός, να αναγνωρίζουν τα περιστατικά βίας και, αφετέρου, να γνωρίζουν ποιες είναι οι ενδεδειγμένες ενέργειες αντιμετώπισής τους. Αντίθετα, οι εκπαιδευτικοί επεμβαίνουν μόνο σε περιπτώσεις όπου μια σύγκρουση ή μια βίαιη συμπεριφορά μαθητών εκδηλώνεται δημόσια και, ακόμα και τότε, περιορίζονται σε «πυροσβεστικά» μέτρα τα οποία συνήθως δεν έχουν αποτέλεσμα αφού δεν έχουν καμία επίδραση πάνω στις αιτίες που οδήγησαν στη βίαιη συμπεριφορά των παιδιών ούτε και προσφέρουν καμιά θεραπευτική βοήθεια στο θύμα. Στις περιπτώσεις όπου παιδιά βιώνουν βία στο σχολικό χώρο, συνήθως, είτε το ανέχονται σιωπηλά είτε οργανώνουν δικές τους ομάδες για να αμυνθούν ή να προστατευτούν καθώς δεν προσδοκούν σε πραγματικές μορφές προστασίας από τους ενήλικες (εκπαιδευτικούς ή άλλους).

Οι εισηγήσεις των παιδιών με στόχο τη βελτίωση του υφιστάμενου θεσμικού πλαισίου καθόσον αφορά την αποτελεσματική πρόληψη και αντιμετώπιση της βίας στο σχολείο συμπεριλαμβάνουν, ανάμεσα σε άλλα:

- i. Τη συμμετοχή των ίδιων των παιδιών στη διαδικασία σχεδιασμού πολιτικής στο σχολείο τους για πρόληψη και αντιμετώπιση της βίας. Αυτό προϋποθέτει ότι οι μαθητές θα έχουν την ευκαιρία να εξηγήσουν σε ενήλικες, που έχουν γνώσιο ενδιαφέρον να τα ακούσουν και να τα λάβουν υπόψη, πώς τα ίδια βιώνουν την κατάσταση, τι είναι αυτό που τους αποδυναμώνει και τι τους

ενδυναμώνει, τι είναι αποτελεσματικό και τι όχι, ώστε μαζί να βρουν λύσεις οι οποίες να ανταποκρίνονται στις ανάγκες τους και να έχουν ουσιαστικό αποτέλεσμα στην καταπολέμηση του προβλήματος.

- ii. Η εκπαίδευση που λαμβάνουν τα παιδιά είναι σημαντικό να δίνει έμφαση στα θέματα που αφορούν τα ίδια τα παιδιά, να ενισχύει την αυτοεκτίμησή τους και να ενδυναμώνει την έκφρασή τους, να σέβεται τις προσωπικές ανάγκες και τα δικαιώματά τους χωρίς διάκριση, να τα προστατεύει από παραβιάσεις και να μεταδίδει το αίσθημα της ευθύνης που έχει ο καθένας και η κάθε ομάδα να σέβεται τα δικαιώματα των άλλων και να βρίσκει ειρηνικές λύσεις σε προβλήματα και συγκρούσεις.
- iii. Να δοθεί έμφαση στο ρόλο του εκπαιδευτικού ως παιδαγωγού ο οποίος ασκεί το εκπαιδευτικό του έργο ως λειτούργημα, ώστε να στέκεται αρωγός στους μαθητές και να αναδεικνύει τις θετικές πλευρές της προσωπικότητάς τους, χωρίς να προβαίνει σε διακρίσεις και απαξιώτικες κρίσεις για όσους εκδηλώνουν αντίδραση στους κανόνες.
- iv. Χρειάζεται επιμόρφωση των εκπαιδευτικών και οργάνωση των σχολικών μονάδων με τρόπο που να διασφαλίζεται η συνεργασία μεταξύ εκπαιδευτικών, ειδικών ψυχικής υγείας και κοινωνικής πρόνοιας και των ίδιων των μαθητών στην πρόληψη αλλά και στη διαχείριση περιστατικών βίας, έτσι ώστε να υπάρχει ουσιαστική παρέμβαση για προστασία των θυμάτων και αποτροπή παρόμοιων περιστατικών.

Στα πιο πάνω η Επίτροπος προσθέτει και τη σημασία εμπλοκής των γονιών στο σχεδιασμό οποιασδήποτε πολιτικής της σχολικής μονάδας για την πρόληψη και αντιμετώπιση του σχολικού εκφοβισμού ούτως ώστε να υπάρχει κοινή αντίληψη και κοινή γραμμή για το θέμα από όλες τις εμπλεκόμενες ομάδες.

Η Επίτροπος σε συνεργασία με το ΥΠΠ προγραμμάτισε για τις αρχές Ιανουαρίου 2014 συνάντηση στο ΓΕΠ του Υπουργού Παιδείας και Πολιτισμού και της ΟΕΣ για συζήτηση των πιο πάνω εισηγήσεων της ΟΕΣ.

3.3.1.2 Προκήρυξη διαγωνισμού παραγωγής βίντεο μεταξύ Λυκείων και Τεχνικών Σχολών με θέμα τον σχολικό εκφοβισμό.

Τον Απρίλιο του 2013 η Επίτροπος προκήρυξε διαγωνισμό παραγωγής βίντεο μεταξύ Λυκείων και Τεχνικών Σχολών με θέμα το σχολικό εκφοβισμό. Ανώτερος στόχος της Επιτροπής ήταν να δώσει κίνητρα για ενεργό συμμετοχή και συμβολή των ίδιων των παιδιών στη διασφάλιση της ομαλής συμβίωσης στο χώρο του σχολείου, την καλλιέργεια κουλτούρας σεβασμού των ανθρωπίνων δικαιωμάτων και την ανάπτυξη δράσεων κατά του σχολικού εκφοβισμού. Ως εκ τούτου, η Επίτροπος, αναζήτησε ιδέες μεταξύ των παιδιών οι οποίες προωθούν το μήνυμα κατά του σχολικού εκφοβισμού και, ιδιαίτερα, (α) ευαισθητοποιούν και ενημερώνουν τόσο τη σχολική κοινότητα όσο και την κυπριακή κοινωνία για το πρόβλημα του σχολικού εκφοβισμού και (β) ενθαρρύνουν τη διαρκή και ενεργό συμμετοχή όλων των μαθητών στην πρόληψη και αντιμετώπιση του φαινομένου.

Το πρώτο βραβείο στο διαγωνισμό κέρδισε το Λύκειο Αρχ. Μακαρίου Γ' ενώ το δεύτερο βραβείο κέρδισε η Ελληνική Ιδιωτική Σχολή Ολύμπιον. Τα βίντεο που βραβεύτηκαν προβλήθηκαν κατά την Επετειακή Εκδήλωση της 20ης Νοεμβρίου και βρίσκονται αναρτημένα στην ιστοσελίδα της Επιτροπής στο σύνδεσμο «Πάρε Θέση Δώσε το Χέρι».

3.3.1.3 Δίχτυο Ενάντια στη Βία στο Σχολείο.

Με πρωτοβουλία της Επιτροπής και σε συνεργασία με το Παρατηρητήριο για τη

Βία του ΥΠΠ το 2013, δημιουργήθηκε το Δίκτυο Ενάντια στη Βία στο Σχολείο, στο οποίο κλήθηκαν να συμμετέχουν δημόσιοι και ιδιωτικοί φορείς, καθώς και οργανωμένα σύνολα παιδιών. Στόχος του Δικτύου είναι η πρόληψη και αντιμετώπιση της βίας στο χώρο του σχολείου. Ο κάθε εμπλεκόμενος φορέας, στα πλαίσια των δράσεών του αναμένεται να προωθήσει τον πιο πάνω στόχο. Μια από τις προγραμματισμένες δράσεις του Δικτύου είναι η καθιέρωση της 6η Μαρτίου ως Παγκύπριας Μέρας Κατά της Βίας στο Σχολείο. Η λειτουργία του Δικτύου θα εξαγγελθεί επίσημα στις αρχές του 2014.

3.3.2 Βίαη συμπεριφορά παιδιών στο Σχολείο.

Παράπονα που λαμβάνει κατά καιρούς η Επίτροπος αφορούν περιπτώσεις παιδιών τα οποία, είτε από μικρή ηλικία είτε ως έφηβοι, παρουσιάζουν έντονη αντικοινωνική συμπεριφορά η οποία, κυρίως στην εφηβική ηλικία, μπορεί να φτάσει και τα όρια παράβασης του νόμου. Τα αίτια μπορεί να αφορούν, ανάμεσα σε άλλα, ένα ή περισσότερους από τους πιο κάτω παράγοντες:

- i. Ψυχικές διαταραχές
- ii. Ανεπάρκεια των γονιών στο γονικό τους ρόλο
- iii. Δυσλειτουργικές οικογενειακές σχέσεις
- iv. Άρνηση των γονιών να συνεργαστούν με τις αρμόδιες Υπηρεσίες ή/και να παρέχουν στο παιδί ιατροφαρμακευτική φροντίδα (βλέπε σημείο 9.6 παρούσας Έκθεσης).
- v. Μη έγκαιρη διάγνωση των αναγκών του παιδιού τόσο στα πλαίσια της οικογένειας όσο και στα πλαίσια του σχολείου
- vi. Δισταγμός/καθυστέρηση από πλευράς σχολικής μονάδας να γνωστοποιήσει το θέμα στο ΥΠΠ και να ζητήσει παρέμβαση από τις αρμόδιες Υπηρεσίες

vii. Μαθησιακά προβλήματα

viii. Έλλειψη ενός ολοκληρωμένου γραπτού Σχεδίου Δράσης για την παροχή βοήθειας, παρέμβασης και θεραπείας στο παιδί, το οποίο να είναι σχεδιασμένο να ανταποκρίνεται στις ανάγκες του, να επαναξιολογείται σε τακτά χρονικά διαστήματα και για το οποίο να είναι ενήμεροι όλοι οι επαγγελματίες που έρχονται σε επαφή με το παιδί.

ix. Αδυναμίες καθόσον αφορά την αποτελεσματικότητα διυπηρεσιακής συνεργασίας μεταξύ των συναρμόδιων Υπηρεσιών (ΥΠΠ, Υπηρεσία Εκπαιδευτικής Ψυχολογίας, ΥΨΥ, Ομάδα Άμεσης Παρέμβασης, ΥΚΕ, Επιτροπή Ειδικής Αγωγής και Εκπαίδευσης)

Σε κάποιες περιπτώσεις τα αίτια είναι τόσο σοβαρά και η συμπεριφορά των παιδιών τόσο ακραία που η επίλυση του προβλήματος φαίνεται να είναι πέραν των δυνατοτήτων του υφιστάμενου εκπαιδευτικού συστήματος και των επιλογών που προσφέρει. Επιπρόσθετα, η Επίτροπος τονίζει ότι, η προσπάθεια παροχής βοήθειας/στήριξης στο παιδί δεν αφορά μόνο τη σφαίρα του εκπαιδευτικού συστήματος, αλλά και τη σφαίρα της οικογένειας και, ως εκ τούτου, μεγάλο ρόλο και ευθύνη στην επίλυση του προβλήματος και στη διασφάλιση των δικαιωμάτων του παιδιού φέρουν και οι γονείς/κηδεμόνες του, με τις επιλογές, αποφάσεις και τον τρόπο ανταπόκρισής τους, τόσο στις ανάγκες του παιδιού, όσο και στην όλη προσπάθεια που γίνεται από πλευράς εκπαιδευτικού συστήματος.

Για το θέμα αυτό η Επίτροπος σκοπεύει να ανοίξει διάλογο με όλες τις συναρμόδιες Υπηρεσίες για συζήτηση του προβλήματος και εξεύρεση λύσεων.

ΑΝΤΙ ΕΠΙΛΟΓΟΥ

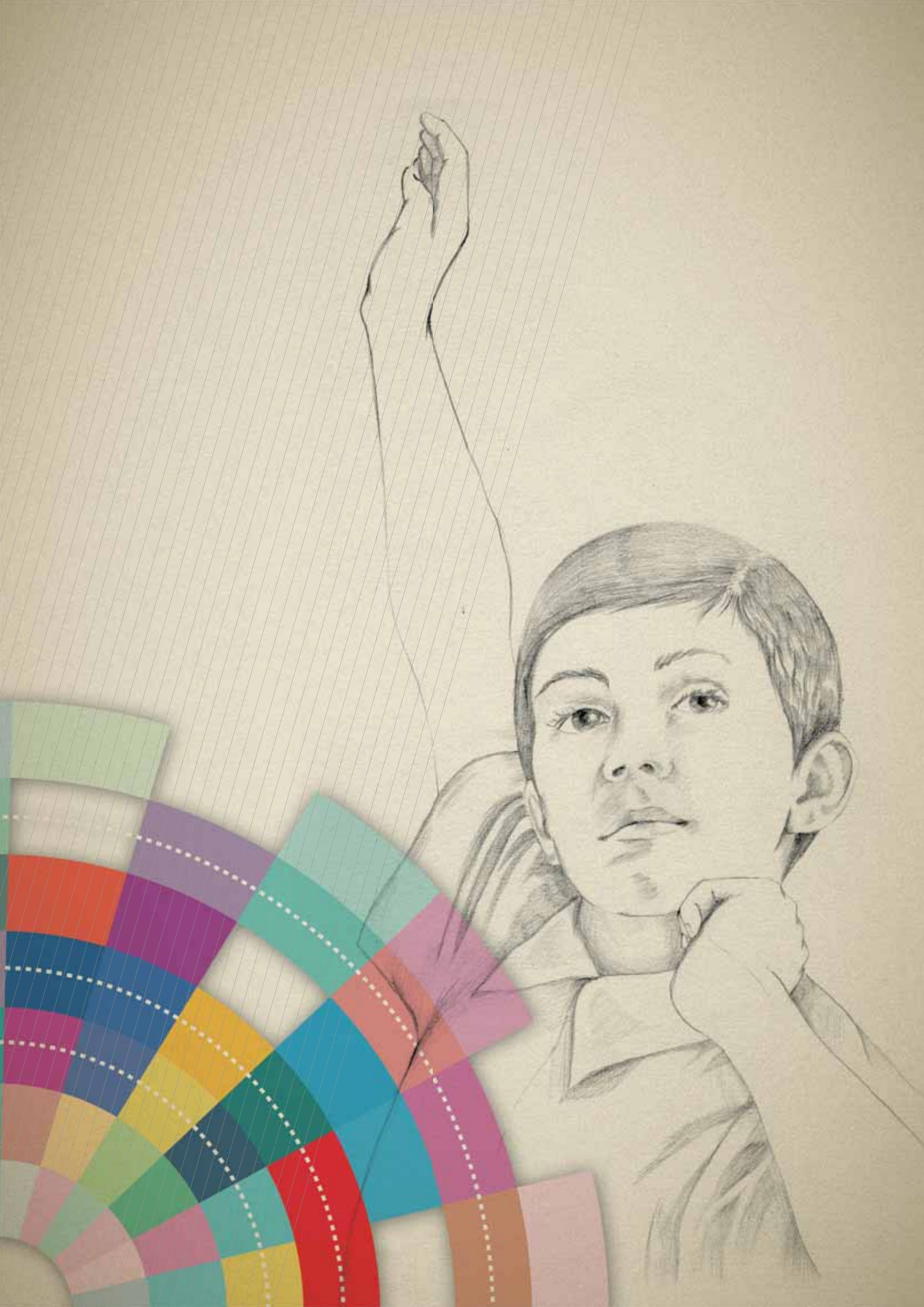
Η Επίτροπος, μέσα από την επιτέλεση του έργου της, προβληματίζεται κατά πόσον η κυπριακή κοινωνία εκλαμβάνει το θέμα των παιδιών θυμάτων βίας, πρωτίστως, ως θέμα παραβίασης των δικαιωμάτων τους. Ως εκ τούτου, στόχος της Επιτρόπου είναι η προώθηση της προσέγγισης του θέματος της φροντίδας και προστασίας των παιδιών από τη σκοπιά του σεβασμού και της προαγωγής της ανθρώπινης αξιοπρέπειας και της σωματικής και ψυχολογικής ακεραιότητας τους ως ανθρώπων-φορέων δικαιωμάτων. Συγκεκριμένα, μελλοντικοί στόχοι της Επιτρόπου για το θέμα της Βίας είναι, ανάμεσα σε άλλα, οι πιο κάτω:

- i. Η προαγωγή μια ολιστικής προσέγγισης της εφαρμογής του Άρθρου 19 της Σύμβασης, που αφορά στο δικαίωμά του για απαλλαγή από κάθε μορφής βίας. Η ολιστική αυτή προσέγγιση προαπαιτεί τη διασφάλιση του δικαιώματος του παιδιού για επιβίωση και ανάπτυξη, αξιοπρέπεια, ευημερία, υγεία, συμμετοχή, μη διάκριση και να λαμβάνεται υπόψη πρωτίστως το συμφέρον του σε αποφάσεις που το αφορούν.
- ii. Ο έλεγχος της ποιότητας και αποτελεσματικότητας των υπηρεσιών που προσφέρονται σε παιδιά-θύματα βίας και τις οικογένειές τους από τις αρμόδιες Υπηρεσίες και αξιολόγησή τους ως προς το βαθμό που διασφαλίζουν μια ολιστική προσέγγιση του Άρθρου 19 της Σύμβασης.
- iii. Η δημοσιοποίηση σειράς εισηγήσεων προς τις αρμόδιες Υπηρεσίες οι οποίες θα αφορούν σειρά μέτρων στη σφαίρα της νομοθεσίας, δικαστικών διαδικασιών, διοικητικών πρακτικών, εκπαίδευσης και κοινωνίας που να βελτιώνουν το θεσμικό πλαίσιο πρόληψης και αντιμετώπισης της βίας ενάντια στα παιδιά.
- iv. Η προώθηση δράσεων και η ανάπτυξη πρωτοβουλιών προς την κατεύθυνση του

ΥΠΠ, για τον εμπλουτισμό και την ενίσχυση των προγραμμάτων που αναπτύσσονται στο εκπαιδευτικό πλαίσιο, με στόχο την προαγωγή ενός σχολείου πλήρους απαλλαγμένου από κάθε μορφής βία.

ΕΙΣΑΓΩΓΙΚΑ

Εκπαίδευση και ψυχαγωγία είναι διακριτά δικαιώματα του παιδιού τα οποία λειτουργούν συμπληρωματικά όσον αφορά την ευημερία και την ολόπλευρη και υγιή ανάπτυξή του.

Τόσο μέσα από την εκπαίδευση, όσο και μέσα από τη ψυχαγωγία το παιδί αναμένεται να έχει ευκαιρίες και να του δοθεί η δυνατότητα ώστε να αποκτήσει γνώσεις, να καλλιεργήσει τη δημιουργικότητα και τη φαντασία του, να ενισχύσει την αυτοπεποίθησή του, να δημιουργήσει σχέσεις και να λειτουργήσει ενεργά στο πλαίσιο ομάδων, να ενδυναμώσει την προσωπικότητά του αλλά και να καλλιεργήσει σωματικές, γνωστικές και συναισθηματικές δεξιότητες.

Η πρόσβαση στην εκπαίδευση αποτελεί αδιαμφισβήτητο δικαίωμα κάθε παιδιού και ένα σημαντικό εργαλείο για την προώθηση και την ενίσχυση των ανθρωπίνων δικαιωμάτων γενικά και των δικαιωμάτων του παιδιού ειδικότερα. Η Επιτροπή των Ηνωμένων Εθνών για τα Δικαιώματα του Παιδιού, στο Γενικό της Σχόλιο Υπ. Αρ. 1⁶, προσβλέπει σε μια εκπαίδευση η οποία να είναι σχεδιασμένη κατά τέτοιον τρόπο ώστε, να παρέχει στο παιδί δεξιότητες ζωής, να ενισχύει την ικανότητά του να απολαμβάνει το πλήρες εύρος των ανθρωπίνων δικαιωμάτων και να προωθεί μια κουλτούρα εμποτισμένη με τις σχετικές με τα ανθρώπινα δικαιώματα αξίες. Σύμφωνα πάντα με την Επιτροπή, η προώθηση της δυνατότητας των παιδιών να απολαύσουν πλήρως τα δικαιώματά τους, θα πρέπει να ενισχύεται από αξίες ενσωματωμένες στις εκπαιδευτικές διαδικασίες.

προσβλέπει σε μια εκπαίδευση η οποία να είναι σχεδιασμένη κατά τέτοιον τρόπο ώστε, να παρέχει στο παιδί δεξιότητες ζωής, να

ενισχύει την ικανότητά του να απολαμβάνει το πλήρες εύρος των ανθρωπίνων δικαιωμάτων και να προωθεί μια κουλτούρα εμποτισμένη με τις σχετικές με τα ανθρώπινα δικαιώματα αξίες. Σύμφωνα πάντα με την Επιτροπή, η προώθηση της δυνατότητας των παιδιών να απολαύσουν πλήρως τα δικαιώματά τους, θα πρέπει να ενισχύεται από αξίες ενσωματωμένες στις εκπαιδευτικές διαδικασίες.

Κάθε σχολείο που λειτουργεί με σεβασμό στα δικαιώματα του παιδιού και προωθεί τις αρχές και τις αξίες πάνω στις οποίες αυτά βασίζονται, δεν μπορεί παρά να είναι ένα σχολείο για παιδιά με δικαιώματα. Ένα σχολείο, πρωτίστως συμμετοχικό που καλλιεργεί και προωθεί το σεβασμό στα ανθρώπινα δικαιώματα και είναι πλήρως απαλλαγμένο από κάθε μορφής βία. Είναι ένα παιδοκεντρικό σχολείο στο οποίο «χωράνε και έχουν θέση και αξία όλοι και όλες», χωρίς καμιά εξαίρεση.

Το παιχνίδι και οι δραστηριότητες αναψυχής – πολιτιστικού, καλλιτεχνικού, αθλητικού χαρακτήρα κλπ- αποτελούν απαραίτητα στοιχεία στη ζωή κάθε παιδιού και αναφαίρετο δικαίωμά του. Σύμφωνα με την Επιτροπή, τα παιδιά έχουν μια αυθόρμητη παρόρμηση να παίζουν και να συμμετέχουν σε δραστηριότητες αναψυχής και, για τούτο, θα αναζητήσουν ευκαιρίες για να το πράξουν ακόμη και στα πλέον ακατάλληλα περιβάλλοντα⁷. Η Επιτροπή επισημαίνει ότι, προκειμένου τα παιδιά να μπορέσουν να απολαύσουν το δικαίωμά που διασφαλίζει το Άρθρο 31, με τον καλύτερο δυνατόν τρόπο, χρειάζεται να διασφαλίζονται ορισμένες συνθήκες, σύμφωνα με τις αναπτυσσόμενες ικανότητες του παιδιού. Σύμφωνα με την Επιτροπή το Άρθρο 31 δημιουργεί στα κράτη μέλη τρεις υποχρεώσεις προκειμένου

7 GENERAL COMMENT No. 17 (2013) On the right of the child to rest, leisure, play, recreational activities, cultural life and the arts.

6 GENERAL COMMENT No. 1 (2001), The Aims of Education.

να διασφαλίζουν ότι, τα δικαιώματα τα οποία καλύπτει πραγματοποιούνται για κάθε παιδί χωρίς διάκριση : (α) την υποχρέωση να σέβονται τα δικαιώματα που κατοχυρώνει το Άρθρο 31 χωρίς να παρεμβαίνουν, άμεσα ή έμμεσα, στην απόλαυση των δικαιωμάτων από τα παιδιά (β) την υποχρέωση να προστατεύουν τα δικαιώματα που κατοχυρώνει το Άρθρο 31, κάτι που προϋποθέτει ότι τα κράτη θα λαμβάνουν μέτρα προκειμένου να αποτρέψουν τρίτους να παρέμβουν στην απόλαυση των δικαιωμάτων αυτών και (γ) την υποχρέωση να υποστηρίζουν την απόλαυση των δικαιωμάτων που κατοχυρώνει το Άρθρο 31 κάτι που προϋποθέτει την εισαγωγή των απαραίτητων νομοθετικών, διοικητικών, δικανικών και άλλων μέτρων, με στόχο τη διευκόλυνση της πλήρους απόλαυσης των δικαιωμάτων που κατοχυρώνει το Άρθρο 31 αλλά και τη λήψη δράσης ώστε να καταστήσει διαθέσιμες όλες τις υπηρεσίες, πρόνοιες και ευκαιρίες, προς την κατεύθυνση αυτή.

4.1 Έκθεση για 18^ο Δημοτικό Σχολείο Λεμεσού.

Η Έκθεση της Επιτροπής ετοιμάστηκε στα πλαίσια διερεύνησης την οποία ανέλαβε, μετά από παράπονο που της υπέβαλε ο Διευθυντής σε συνεννόηση με το εκπαιδευτικό προσωπικό του σχολείου, με επιστολή ημερομηνίας 20/09/2012. Στο πλαίσιο αυτό, η Επίτροπος, αποφάσισε να διερευνήσει τις συνθήκες εκπαίδευσης στο Δημοτικό Σχολείο Αγίου Αντωνίου εξετάζοντας το πώς η πολιτεία ανταποκρίνεται, στις ιδιαίτερες εκπαιδευτικές ανάγκες του μαθητικού πληθυσμού του σχολείου. Η Επίτροπος, επικεντρώθηκε, ιδιαίτερα, στην προσαρμογή του αναλυτικού προγράμματος, τη στελέχωση του σχολείου, την πρόσθετη επιστημονική υποστήριξη που λαμβάνει το σχολείο (υπηρεσίες κοινωνικής ευημερίας, εκπαιδευτικής ψυχολογίας και στήριξης), καθώς και το επίπεδο συνεργασίας του σχολείου με τους γονείς και την ευρύτερη κοινότητα.

Κατά τη διαδικασία της διερεύνησης, η Επίτροπος, αφού προχώρησε σε παρέμβαση προς τον Υπουργό Παιδείας και Πολιτισμού – στην οποία έθεσε συγκεκριμένα ερωτήματα όσον αφορά τις συνθήκες και τον τρόπο λειτουργίας του σχολείου, στη συνέχεια, επισκέφτηκε το σχολείο και είχε ξεχωριστές συναντήσεις με όλους τους εμπλεκόμενους φορείς – Διεύθυνση, εκπαιδευτικό και επιστημονικό προσωπικό, τον επιθεωρητή του σχολείου και τον ΠΛΕ Λεμεσού, στελέχη των σχολείων ΖΕΠ της Λεμεσού, τις ΥΚΕ και το Σύνδεσμο Γονέων του Σχολείου.

Η Έκθεση συνοψίζει το αποτέλεσμα και τις διαπιστώσεις της διερεύνησης που διενήργησε η Επίτροπος σε ότι αφορά τις συνθήκες κάτω από τις οποίες λειτουργεί το ΙΗ΄ Δημοτικό Σχολείο (Αγίου Αντωνίου) Λεμεσού. Ταυτόχρονα, παρουσιάζει συγκεκριμένες συστάσεις της Επιτρόπου, σε ότι αφορά την προσαρμογή του παιδαγωγικού πλαισίου στις ιδιαιτερότητες που παρουσιάζει η σύνθεση του μαθητικού πληθυσμού του σχολείου, τη στελέχωση του σχολείου και την προώθηση μέτρων για την αποτελεσματική κοινωνική ενσωμάτωση των παιδιών της κοινότητας Ρομά/Κουρπέτ.

Η Επίτροπος επισημαίνει την ιδιομορφία που προκύπτει ως αποτέλεσμα της πληθυσμιακής υπεροχής στο σχολείο των παιδιών από την κοινότητα Ρομά/Κουρπέτ, καθώς και το προβληματικό του γεγονότος ότι, στην πορεία του χρόνου, ο ελληνοκυπριακός μαθητικός πληθυσμός του σχολείου μειώνεται σταθερά δημιουργώντας προϋποθέσεις ενός είδους «γκετοποίησης» του σχολείου. Επισημαίνοντας το θετικό της λειτουργίας του σχολείου, ως σχολείου εντός Ζώνης Εκπαιδευτικής Προτεραιότητας καθώς και το ότι τα παιδιά της κοινότητας Ρομά/Κουρπέτ σημειώνουν συστηματική παρουσία στο σχολείο, την ίδια στιγμή η Επίτροπος επισημαίνει την περιορισμένη προσαρμογή του αναλυτικού προγράμματος στις ανάγκες του πληθυσμού του σχολείου, την απουσία εξειδικευμένου ή ειδικά καταρτισμένου εκπαιδευτικού και λοιπού επιστημονικού προσωπικού, όπως και την απουσία προγραμμάτων ανάπτυξης

συνεργασίας του σχολείου με την κοινότητα αλλά και προγραμμάτων εστιασμένων στην κοινωνική ενσωμάτωση της κοινότητας Ρομά/Κουρπέτ.

Πέραν από τις διαπιστώσεις της, η Επίτροπος καταθέτει αριθμό συστάσεων που αφορούν τους τρεις πυλώνες εντός των οποίων κινήθηκαν και οι διαπιστώσεις της. Ειδικότερα, σε ότι αφορά την πληθυσμιακή σύνθεση και τις ιδιαίτερες παιδαγωγικές ανάγκες που αυτή δημιουργεί η Επίτροπος εισηγείται:

- Όπως το ΥΠΠ λάβει μέτρα για την ενίσχυση του ελληνοκυπριακού στοιχείου του σχολείου. Μέσα από τη διαμόρφωση των κατάλληλων εκπαιδευτικών συνθηκών και τη λήψη των απαραίτητων παιδαγωγικών μέτρων, το ΥΠΠ καλείται να αξιοποιήσει την ιδιομορφία του σχολείου, διαμορφώνοντας το σε ένα πρότυπο μοντέλο πολυπολιτισμικού σχολείου που θα ανταποκρίνεται στις ανάγκες του συνόλου των παιδιών που φοιτούν σε αυτό.
- Την άμεση προώθηση των εισηγήσεων της επιστημονικής ομάδας του Ανοικτού Πανεπιστημίου Κύπρου, οι οποίες έχουν τεθεί ενώπιον του ΥΠΠ τον Μάρτιο του 2010. Μέσα στις προτάσεις της ομάδας του Ανοικτού Πανεπιστημίου περιλαμβάνονται και:
  - › Η ανάπτυξη κινήτρων για την προσέλκυση έμπειρων και ειδικά καταρτισμένων εκπαιδευτικών.
  - › Η συνεχής επιμόρφωση των εκπαιδευτικών (ειδικά σε θέματα που σχετίζονται με την ιδιομορφία του σχολείου).
  - › Η μείωση των ωρών διδασκαλίας των εκπαιδευτικών και χρήση τους για τον σχεδιασμό.
  - › Η πρόσληψη δίγλωσσων ή Τουρκόφωνων εκπαιδευτικών (για τη διδασκαλία της Τουρκικής) με γερή παιδαγωγική κατάρτιση και παιδαγωγική εμπειρία.
  - › Η συνδιδασκαλία Ελληνόφωνου - Τουρκόφωνου εκπαιδευτικού ή

τοποθέτηση τουρκόφωνου βοηθού εκπαιδευτικού για διευκόλυνση της επικοινωνίας στην τάξη.

› Η προσαρμογή του αναλυτικού προγράμματος όλων των παιδιών του σχολείου.

Όσον αφορά τη στελέχωση του σχολείου, η Επίτροπος επισημαίνει ότι, σε κάθε περίπτωση, η αποτελεσματική και εύρυθμη λειτουργία του σχολείου, ως ένα πολυπολιτισμικό παιδαγωγικό πλαίσιο, προϋποθέτει τη στελέχωσή του από σχετικά καταρτισμένο εκπαιδευτικό προσωπικό, την προσαρμογή του αναλυτικού προγράμματος και την εξασφάλιση του απαραίτητου εκπαιδευτικού υλικού (τόσο για τη διδασκαλία της τουρκικής γλώσσας στα παιδιά της κοινότητας Ρομά/Κουρπέτ όσο και για τα υπόλοιπα γνωστικά αντικείμενα). Η Επίτροπος υπογραμμίζει ακόμη ότι, απαραίτητη επίσης προϋπόθεση για τη λειτουργία του σχολείου ως πολυπολιτισμικό παιδαγωγικό πλαίσιο, είναι το ίδιο το σχολείο να σέβεται και να υποδέχεται με τρόπο θετικό και να καλλιεργεί το πολιτισμικό κεφάλαιο που κουβαλά κάθε παιδί μαζί του από το οικογενειακό περιβάλλον στο σχολείο.

Όσο δεν αφορά την κοινωνική ενσωμάτωση και τη συνεργασία με την κοινότητα Ρομά/Κουρπέτ, η Επίτροπος τονίζει ότι:

- Χρειάζεται να ενισχυθεί άμεσα η δυνατότητα του σχολείου να παρέχει ψυχοκοινωνική στήριξη στα παιδιά και τους εκπαιδευτικούς που εργάζονται σε αυτό. Η όσο το δυνατό πιο τακτική παρουσία εκπαιδευτικού ψυχολόγου στο σχολείο, είναι προς τούτο απαραίτητη.
- Το σχολείο θα πρέπει να ενισχυθεί με υπηρεσίες κοινωνικής εργασίας, από εξειδικευμένο και ειδικά καταρτισμένο προσωπικό που θα έχει μόνιμη και σταθερή απασχόληση και ευθύνη στα πλαίσια της κοινότητας των Ρομά/Κουρπέτ. Η γνώση της τουρκικής γλώσσας είναι ένα πολύτιμο εργαλείο για τον/την κάθε κοινωνικό/κη

λειτουργό που θα έχει να εργαστεί με τη συγκεκριμένη κοινότητα.

- Οι ΥΚΕ καλούνται να αναπτύξουν ένα ολοκληρωμένο πρόγραμμα κοινωνικής παρέμβασης, το οποίο να καλύπτει τις ανάγκες του σχολείου, να υποστηρίζει την επικοινωνία του σχολείου με τις οικογένειες των παιδιών και να επεκτείνεται στην ευρύτερη περιοχή του σχολείου, προσαρμοζόμενο στις ιδιαιτερότητες της κοινότητας Ρομά/Κουρπέντ που διαβιό εκεί. Για την αποτελεσματική εφαρμογή ενός τέτοιου προγράμματος ενδείκνυται η στελέχωσή του από λειτουργούς κοινωνικής ευημερίας με τη σχετική εκπαίδευση ή/και κατάρτιση.
- Στα πλαίσια κοινωνικής παρέμβασης και επικοινωνίας με την κοινότητα, είναι απαραίτητο να αναπτυχθούν - ανάμεσα σε άλλα - δράσεις και προγράμματα ευαισθητοποίησης των μελών της κοινότητας, γύρω από την αξία της τυπικής εκπαίδευσης και τη σημασία που αυτή μπορεί να έχει για το μέλλον των παιδιών και της κοινότητας ευρύτερα. Ο ρόλος του ίδιου του σχολείου και του εκπαιδευτικού προσωπικού που εργάζεται σε αυτό, είναι προς τούτο καθοριστικός. Η πολιτεία, σε συνεργασία με τα μέλη της κοινότητας, θα πρέπει να προχωρήσει στην ανάπτυξη αποτελεσματικού μηχανισμού καταγραφής των παιδιών της κοινότητας, με στόχο αυτά να έχουν όσο το δυνατόν πιο νωρίς πρόσβαση στην προσχολική αγωγή.

Η Έκθεση διαβιβάστηκε στον Υπουργό Παιδείας και Πολιτισμού, την Υπουργό Εργασίας και Κοινωνικών Ασφαλίσεων, τη Γενική Διευθύντρια ΥΠΠ, τον Διευθυντή Δημοτικής Εκπαίδευσης και τη Διευθύντρια ΥΚΕ, για δικές τους ενέργειες στα πλαίσια των αρμοδιοτήτων τους. Παράλληλα, κοινοποιήθηκε, στον Πρόεδρο και τα Μέλη της Κοινοβουλευτικής Επιτροπής Παιδείας για σκοπούς ενημέρωσης καθώς και στη Διεύθυνση του ΙΗ΄ Δημοτικού Σχολείου

Λεμεσού που υπέβαλε το σχετικό παράπονο προς την Επίτροπο. (Για περισσότερα βλέπε στο www.childcom.org.cy στο σύνδεσμο «Επίσημες Θέσεις/Εκθέσεις της Επιτροπής»).

4.2 Στασιμότητα μαθητών.

Η Επίτροπος δέχεται κάθε σχολική χρονιά αριθμό παραπόνων που αφορούν διαδικασίες και αποφάσεις για στασιμότητα παιδιών. Δεδομένου ότι πολλά παράπονα εξ αυτών αφορούν παιδιά τα οποία αντιμετωπίζουν, παράλληλα, πολλά κοινωνικά, οικονομικά, οικογενειακά προβλήματα ή/και προβλήματα συναισθηματικής, γνωστικής/αναπτυξιακής υφής, η Επίτροπος έχει αναπτύξει ένα έντονο προβληματισμό ως προς τον τρόπο που ορισμένοι Καθηγητικοί Σύλλογοι Σχολείων Μέσης Εκπαίδευσης, αξιολογούν το συμφέρον του παιδιού, στα πλαίσια της διακριτικής ευχέρειας που οι περί Λειτουργίας των Σχολείων Μέσης Εκπαίδευσης Κανονισμοί τους παρέχουν, προκειμένου, να επιδεικνύουν λελογισμένη επιείκεια, σε αποφάσεις που λαμβάνουν σχετικά με την προαγωγή ή στασιμότητα ενός παιδιού, όταν αυτό εξυπηρετεί το συμφέρον του παιδιού.

Η Επίτροπος τοποθετήθηκε επί του συγκεκριμένου θέματος, σε Συνεδρία της Κοινοβουλευτικής Επιτροπής Παιδείας στις 29/10/2013. Η Επίτροπος υπέδειξε ότι, με βάση τη Σύμβαση, κάθε απόφαση που αφορά τις διαδικασίες/ αποφάσεις προαγωγής ή στασιμότητας ενός παιδιού θα πρέπει να καθοδηγείται από την επιδίωξη διασφάλισης του συμφέροντος του ίδιου του παιδιού, σημειώνοντας, παράλληλα, ότι, αυτό δεν αφορά μια απλή και σε καμιά περίπτωση μια μονοδιάστατη απόφαση. Αντίθετα, σημείωσε η Επίτροπος, προϋποθέτει συστηματική διερεύνηση και πολυεπίπεδη ανάλυση, με τη συμμετοχή του ίδιου του παιδιού και την εμπλοκή εμπειρων και ειδικά εκπαιδευμένων επαγγελματιών, στη βάση μιας καλά δομημένης διαδικασίας. (Σχετικό επί του θέματος και

ιδιαίτερα αναλυτικό, είναι το Γενικό Σχόλιο της Επιτροπής των Ηνωμένων Εθνών Υπ. Αρ. 14⁸).

Καθόσον αφορά την υφιστάμενη πρακτική που ακολουθείται από το εκπαιδευτικό σύστημα σε σχέση με τις αποφάσεις για στασιμότητα παιδιών, η Επίτροπος, μέσα από μια σφαιρική αξιολόγηση των παραπόνων που λαμβάνει, εντοπίζει δύο κενά. Το πρώτο αφορά την έλλειψη θεσμοθετημένου μηχανισμού, μέσα από τον οποίο το παιδί θα μπορεί, είτε κατ' ιδίαν είτε μέσω κάποιου αντιπροσώπου, να ζητήσει επαναξιολόγηση της στασιμότητάς του. Το δεύτερο αφορά την απουσία βασικών εγγυήσεων, οι οποίες θα διασφαλίσουν την ορθότητα της διαδικασίας που ακολουθείται καθόσον αφορά τον εντοπισμό και την αξιολόγηση του συμφέροντος του παιδιού από τον Καθηγητικό Σύλλογο. Τέτοιες εγγυήσεις περιλαμβάνουν, για παράδειγμα, μεταξύ άλλων, διασφάλιση του δικαιώματος του παιδιού να ακουστεί η άποψή του και να ληφθεί σοβαρά υπόψη, ανάλογα με την ηλικία και την ωριμότητά του, συλλογή, από καλά καταρτισμένους επαγγελματίες, όλων των απαραίτητων πληροφοριών και δεδομένων που αφορούν την περίπτωση του παιδιού, κατάθεση της άποψης εξειδικευμένων επαγγελματιών οι οποίοι κατέχουν γνώση ψυχολογίας των εφήβων καθώς και της κοινωνικής ανάπτυξης τους και οι οποίοι έχουν ανάλογη εμπειρία (π.χ. Λειτουργοί Κοινωνικών Υπηρεσιών, Εκπαιδευτικοί Ψυχολόγοι κτλ), την υποχρέωση του Καθηγητικού Συλλόγου να τεκμηριώσει γραπτά και επαρκώς, αφενός ότι, κατά τη διάρκεια της σχολικής χρονιάς έλαβε όλα τα απαραίτητα μέτρα πρόληψης, ώστε, παιδιά «ψηλού κινδύνου» να μην αποτύχουν στις εξετάσεις ή να έχουν ελλιπή φοίτηση και, αφετέρου, την απόφασή του για στασιμότητα. Για το θέμα της στασιμότητας των μαθητών, η Επίτροπος, προγραμματίζει τη δημοσιοποίηση Θέσης μέσα στο 2014.

⁸ GENERAL COMMENT No. 14 (2013), *On the right of the child to have his or her interests taken as a primary consideration.*

4.3 Μικρά Σχολεία.

Ενόψει σχετικής δημόσιας συζήτησης η οποία ξεκίνησε μετά από καταρχήν απόφαση του ΥΠΠ να προχωρήσει με το κλείσιμο του Δημοτικού Σχολείου Κάμπου της Τσακίστρας, η Επίτροπος, τοποθετήθηκε επί του θέματος με παρέμβασή της προς τον Υπουργό Παιδείας και Πολιτισμού, ημερομηνίας 28/07/2013.

Στην παρέμβασή της, η Επίτροπος, σημείωσε την ικανοποίησή της για το ότι το ΥΠΠ, κατά την εξέταση του θέματος πρόταξε την εξυπηρέτηση του συμφέροντος του παιδιού. Η Επίτροπος θεώρησε τουλάχιστον ατυχές, η όποια πολιτική για την ενθάρρυνση της παραμονής των κατοίκων στα χωριά της υπαίθρου, να εξαντλείται στη συνέχιση της λειτουργίας του δημοτικού σχολείου και μάλιστα με πολύ περιορισμένο αριθμό μαθητών.

Η Επίτροπος διαμόρφωσε την άποψη ότι, η καταρχήν απόφαση του ΥΠΠ εξυπηρετούσε το συμφέρον του παιδιού. Προς τούτο έλαβε υπόψη το ότι, με το κλείσιμο του σχολείου, τα παιδιά του χωριού θα έπρεπε να ταξιδεύουν καθημερινά προς και από το Δημοτικό Σχολείο της Ευρύχου αλλά, ταυτόχρονα, το ότι σε ενδεχόμενη συνέχιση της λειτουργίας του σχολείου, ο μικρός αριθμός μαθητών θα ακύρωνε, σημαντικά τα όποια πλεονεκτήματα παρουσιάζουν τα ολιγοθέσια σχολεία και θα περιόριζε, σε μεγάλο βαθμό, τη δυνατότητα των παιδιών, να αναπτύξουν πλούσιες κοινωνικές σχέσεις και να αντλήσουν – τόσο γνωστικά αλλά και συναισθηματικά και κοινωνικά - από την αλληλεπίδρασή τους με παιδιά της ηλικίας τους.

Η Επίτροπος υπογράμμισε την ευθύνη του ΥΠΠ να αναζητήσει, άμεσα, τρόπους και επιλογές προκειμένου να αμβλύνει, στο μέγιστο δυνατό βαθμό, τις δυσμενείς συνέπειες που θα είχε για τα παιδιά που κατοικούν στον Κάμπο της Τσακίστρας, η απόφαση για κλείσιμο του Δημοτικού Σχολείου της κοινότητας.

4.4 Παραχώρηση διευκολύνσεων στις τελικές εξετάσεις σε παιδιά με δυσλεξία.

Η Επίτροπος, δέχτηκε παράπονο αναφορικά με τελειόφοιτη μαθήτρια Λυκείου, η οποία με απόφαση της Επαρχιακής Επιτροπής Ειδικής Αγωγής και Εκπαίδευσης λάμβανε αριθμό διευκολύνσεων. Ανάμεσα στις διευκολύνσεις αυτές, περιλαμβανόταν η χρήση τυπολογίου κατά τις εξετάσεις. Σύμφωνα με το παράπονο, η Υπηρεσία Εξετάσεων είχε ενημερώσει την παραπονούμενη ότι, στα πλαίσια των εξετάσεων εισαγωγής στα Ανώτερα Εκπαιδευτικά Ιδρύματα, θα είχε όλες τις διευκολύνσεις που απολάμβανε ως μαθήτρια πλην της χρήσης τυπολογίου καθώς, κατά την άποψη της Υπηρεσίας Εξετάσεων, στις εξετάσεις αυτές παρέχεται ικανοποιητικό τυπολόγιο σε όλους τους μαθητές.

Η Επίτροπος, με παρέμβασή της προς τον Υπουργό Παιδείας και Πολιτισμού σημείωσε ότι, η παραχώρηση των διευκολύνσεων προς τη συγκεκριμένη μαθήτρια – περιλαμβανομένης της χρήσης τυπολογίου - όπως αυτές αναφέρονται στην απόφαση της Επαρχιακής Επιτροπής Ειδικής Αγωγής και Εκπαίδευσης, βρίσκονταν σε πλήρη συμφωνία με το πνεύμα της Σύμβασης και αποτύπωνε, ξεκάθαρα, τον προσανατολισμό της κείμενης κυπριακής νομοθεσίας, στη διασφάλιση του δικαιώματος των παιδιών με ειδικές ανάγκες στην εκπαίδευση, έτσι ώστε να τους παρέχονται όλες οι ευκαιρίες για ισότιμη εκπαίδευση, καθοδήγηση και αποκατάσταση. Η Επίτροπος υπογράμμισε ότι, δεδομένου ότι τα τελευταία χρόνια η μαθήτρια έκανε χρήση των συγκεκριμένων διευκολύνσεων, με ότι αυτό συνεπαγόταν στον τρόπο με τον οποίο η ίδια έμαθε να λειτουργεί στο πλαίσιο μιας εξέτασης, η απόφαση για μη παραχώρηση των ίδιων διευκολύνσεων και κατά τις εισαγωγικές εξετάσεις, όχι μόνο ακύρωνε τη δυνατότητα του παιδιού να διαγωνιστεί μαζί με τα άλλα παιδιά, στη βάση της Αρχής της ισότητας αλλά και δυσχέραινε, ακόμη περισσότερο, την

προσπάθειά της. Ως εκ τούτου, η Επίτροπος ζήτησε να επανεξεταστεί άμεσα η απόφαση της Επιτροπής Εξετάσεων.

4.5 Εισαγωγή Παιδιών στο Πανεπιστήμιο με εξετάσεις GCE.

Η Επίτροπος έγινε αποδέχτης παραπόνων σύμφωνα με τα οποία, η μη παραχώρηση της δυνατότητας σε παιδιά ελληνοκυπριακής καταγωγής να εξασφαλίσουν θέση σε δημόσια πανεπιστήμια της Κύπρου, με βάση τα αποτελέσματά τους στις διεθνείς εξετάσεις IGSE/ GCE, σε αντίθεση με παιδιά διαφορετικής εθνικής καταγωγής, συνιστά δυσμενή διάκριση σε βάρος των παιδιών ελληνοκυπριακής καταγωγής. Δεν παραχωρείται ανάλογη δυνατότητα στα παιδιά, τα οποία έχουν ως μόνη επιλογή τους τις Παγκύπριες Εξετάσεις.

Η Επίτροπος τοποθετήθηκε επί του θέματος με παρέμβασή της προς τον Υπουργό Παιδείας και Πολιτισμού. Επικαλούμενη την Αρχή της Μη Διάκρισης και την Αρχή της Διασφάλισης του Συμφέροντος του Παιδιού και παραπέμποντας, ταυτόχρονα, στο Άρθρο 28 της Σύμβασης, υπογράμμισε την ευθύνη του κράτους να διασφαλίζει την πρόσβαση των παιδιών στα δημόσια ακαδημαϊκά ιδρύματα της χώρας, στη βάση της ισότητας και κατά τρόπο που να υπηρετεί το συμφέρον κάθε παιδιού ξεχωριστά αλλά και το συμφέρον των παιδιών ευρύτερα.

Η Επίτροπος υποστήριξε, καταρχήν, ότι, η πολιτική παραχώρησης διεκδίκησης θέσης στα δημόσια πανεπιστήμια της χώρας, σε μερικά παιδιά ή ομάδες παιδιών, στη βάση συγκεκριμένων κριτηρίων (π.χ. τα παιδιά των Θρησκευτικών Ομάδων), μέσα από εξετάσεις GCE ή άλλες διεθνώς αναγνωρισμένες εξετάσεις, έχει εφαρμογή ως μέτρο θετικής διάκρισης και, κατ' επέκταση, δεν παραβιάζει, καθ' οιονδήποτε τρόπο, τη Σύμβαση.

Η Επίτροπος διατύπωσε τη θέση ότι, η συμπερίληψη της φοίτησης σε ιδιωτικό

αγγλόφωνο σχολείο στα κριτήρια που καθορίζουν τις ομάδες παιδιών με δικαίωμα πρόσβασης στα δημόσια ακαδημαϊκά ιδρύματα της Κύπρου, όχι μόνο είναι συμβατή αλλά και υπηρετεί την Αρχή της Μη Διάκρισης.

Η Επίτροπος διαμόρφωσε τη συγκεκριμένη θέση στη βάση του ότι: (α) η φοίτηση σε ιδιωτικά αγγλόφωνα σχολεία, τα αναλυτικά προγράμματα των οποίων είναι δομημένα στη βάση των εξετάσεων IGSE/GCE, είναι μια απόλυτα θεμιτή επιλογή για κάθε παιδί εντός της κυπριακής πολιτείας (β) ένας αριθμός παιδιών με κυπριακή ιθαγένεια και ελληνοκυπριακή καταγωγή προχωρούν, για τους δικούς τους λόγους, στη συγκεκριμένη επιλογή και (γ) τα δημόσια ακαδημαϊκά ιδρύματα της Κύπρου είναι έτοιμα να προσφέρουν θέσεις σε αυτά, σε παιδιά, με βάση την επιτυχία τους στις εξετάσεις IGSE/ GCE.

Η Επίτροπος επεσήμανε επίσης ότι, νοουμένου ότι το ποσοστό των προσφερομένων θέσεων στα δημόσια ακαδημαϊκά ιδρύματα της Κύπρου σε απόφοιτους των αγγλόφωνων ιδιωτικών σχολείων, μέσω των εξετάσεων IGSE/ GCE, δε θα υπερέβαινε το ποσοστό των παιδιών αυτών στο συνολικό αριθμό των παιδιών που φοιτούν, είτε σε δημόσια, είτε σε ιδιωτικά σχολεία στην Κύπρο, μια τέτοια απόφαση δεν θα ήταν δυνατό να θεωρηθεί ως αντιβαίνουσα του συμφέροντος, ευρύτερα, των παιδιών στην Κύπρο.

4.6 Αθλητισμός.

4.6.1 Κριτήρια επιλογής παιδιών-αθλητών στο Σχέδιο Ανάπτυξης Ταλέντων.

Η Επίτροπος, έγινε αποδέχτης παραπόνου από παιδί αθλητή, όσον αφορά τη διαδικασία που ακολούθησε Αθλητική Ομοσπονδία, για την επιλογή παιδιών αθλητών για ένταξή τους στο Σχέδιο Ανάπτυξης Ταλέντων Ατομικών Ολυμπιακών Αθλημάτων του Κυπριακού Οργανισμού Αθλητισμού (ΚΟΑ). Το παράπονο αφορούσε την απόφαση της Ομοσπονδίας

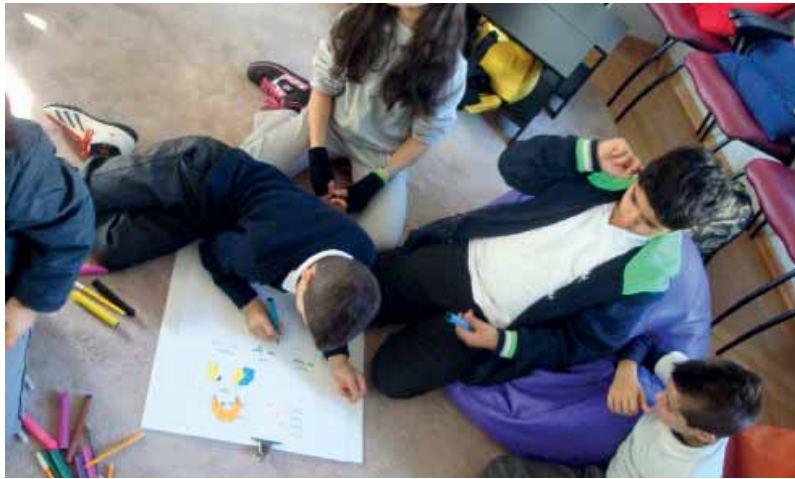
να επανεξετάσει, εν μέσω της διαδικασίας επιλογής, τα κριτήρια επιλογής των αθλητών για το συγκεκριμένο Σχέδιο, προκειμένου να τα εναρμονίσει με τη σχετική οδηγία του ΚΟΑ.

Μετά τη διερεύνηση των καταγγελιών και αφού μελέτησε τη θέση της Ομοσπονδίας σχετικά με τα όσα αφορούσαν το συγκεκριμένο παράπονο, η Επίτροπος έκρινε ότι, τόσο οι παραλείψεις του Διοικητικού Συμβουλίου (ΔΣ) της Ομοσπονδίας, όσο και η έλλειψη ελέγχου εκ μέρους του ΚΟΑ, είχαν ως αποτέλεσμα τα παιδιά να λάβουν παραπλανητική και μη έγκαιρη πληροφόρηση, κατά παράβαση του Άρθρου 13 της Σύμβασης. Με ευθύνη του ΔΣ της Ομοσπονδίας δε ζητήθηκε σε κάθε φάση της διαδικασίας επιλογής αλλά και αναθεώρησης της επιλογής, η άποψη των άμεσα ενδιαφερομένων και δη των παιδιών, κατά παράβαση του Άρθρου 12 της Σύμβασης.

Η Επίτροπος υπογράμμισε τις δυσάρεστες συνέπειες που είχε, σε ψυχοσυναισθηματικό επίπεδο, για τα παιδιά αθλητές, το όλο θέμα που δημιουργήθηκε με την αναθεώρηση της αρχικής απόφασης επιλογής. Η Επίτροπος, επεσήμανε ότι το ΔΣ είχε υποχρέωση, κατά τη διαδικασία αναθεώρησης της αρχικής του απόφασης, να εφαρμόσει τις αρχές που διέπουν την ανάκληση των διοικητικών πράξεων, σύμφωνα με τις διατάξεις του Άρθρου 54 του περί των Γενικών Αρχών του Διοικητικού Δικαίου Νόμο του 1999 [158(I)/1999]. Στα πλαίσια αυτής της διαδικασίας, όπως και σε κάθε άλλη απόφαση, ενέργεια ή διαδικασία που αφορά παιδί, η Ομοσπονδία είναι υποχρεωμένη να καθοδηγείται, πρωτίστως, από τη διασφάλιση του συμφέροντος του παιδιού, κάτι το οποίο δε φαίνεται να έπραξε στη δεδομένη περίπτωση.

Η Επίτροπος επεσήμανε την αποτυχία του ΔΣ της Ομοσπονδίας, να ανταποκριθεί αποτελεσματικά στην ευθύνη που έχει να επιβεβαιώνει έγκαιρα και για κάθε αγωνιστική περίοδο, την ερμηνεία των κριτηρίων επιλογής και να πληροφορεί έγκαιρα και ορθά τα παιδιά, σχετικά με αυτά.

Η Επίτροπος επεσήμανε επίσης, τις σοβαρότατες ευθύνες του ΚΟΑ ως προϊστάμενη Αρχή, η οποία έχει την ευθύνη ελέγχου της συγκεκριμένης αθλητικής Ομοσπονδίας, ως προς την ορθή εφαρμογή του Οδηγού του Σχεδίου Ανάπτυξης Ταλέντων Ατομικών Ολυμπιακών Αθλημάτων, τον οποίο ο ίδιος έχει καταρτίσει. Η Επίτροπος υπέδειξε ότι, η προϊστάμενη Αρχή οφείλει να εφαρμόζει έλεγχο στα κριτήρια επιλογής που κάθε Ομοσπονδία θέτει, προτού αυτά κοινοποιηθούν και εφαρμοστούν στους αθλητές, ιδιαίτερα όταν οι αθλητές είναι παιδιά. Επιπρόσθετα, θα πρέπει να υπάρχουν διαδικασίες και χρονικά πλαίσια τα οποία να οριοθετούν την εκ των προτέρων ενημέρωση από την Ομοσπονδία, αλλά και τον έλεγχο από την προϊστάμενη Αρχή. Η Επίτροπος εντόπισε επίσης σοβαρές ευθύνες και στην ίδια την αθλητική Ομοσπονδία, επισημαίνοντας την ευθύνη της να επιβεβαιώνει έγκαιρα και κάθε αγωνιστική περίοδο, την ερμηνεία των κριτηρίων αλλά και να πληροφορεί έγκαιρα και ορθά τα παιδιά, τα οποία επηρεάζονται από την άσκηση των αρμοδιοτήτων της διοίκησης.

4.6.2 Μεταγραφές παιδιών-αθλητών- παρεμβάσεις προς Σωματεία.

Το θέμα των μεταγραφών παιδιών – αθλητών, απασχόλησε επανειλημμένα την Επίτροπο, ενόψει παραπόνων που έλαβε. Στη διάρκεια του 2013, η Επίτροπος, μετά από παράπονα, προχώρησε σε αριθμό παρεμβάσεων ώστε αριθμός αθλητικών ομίλων, σωματείων και αθλητικών Ομοσπονδιών να κατανοήσουν ότι, η πρακτική της άρνησης παραχώρησης μεταγραφής σε παιδιά αθλητές, μετά από αίτημα των ίδιων των παιδιών, παραβιάζει βασικά δικαιώματα των παιδιών, τα οποία κατοχυρώνει η Σύμβαση και σε καμιά περίπτωση δεν εξυπηρετεί το συμφέρον των παιδιών.

Με ικανοποίηση η Επίτροπος σημειώνει ότι, σε όλες τις περιπτώσεις παραπόνων για τις οποίες παρενέβη προς τους εμπλεκόμενους Ομίλους/ Σωματεία/ Ομοσπονδίες υπήρξε πλήρης συμμόρφωση προς τις υποδείξεις της.

Δεδομένου ότι η Επιτροπος συνεχίζει να λαμβάνει παράπονα για το θέμα και ιδιαίτερα λόγω της συνθετότητάς του, κρίνει αναγκαίο όπως αυτό ρυθμιστεί στο επίπεδο του ΚΟΑ, κάτω από την ευθύνη του οποίου λειτουργούν όλες οι Αθλητικές Ομοσπονδίες. Ως εκ τούτου, έχει προγραμματίσει για το 2014 συνάντηση με τον ΚΟΑ όπου αναμένεται να συζητήσει το θέματα καθώς και θέματα που αφορούν, τη βία εναντίον παιδιών – αθλητών και τις αθλητικές εγκαταστάσεις που χρησιμοποιούνται από παιδιά – αθλητές.

ΑΝΤΙ ΕΠΙΛΟΓΟΥ

Η εκπαίδευση, ως το κατεξοχήν πλαίσιο κοινωνικοποίησης του παιδιού, αποτελεί προνομιακό πεδίο άσκησης του πολυεπίπεδου θεσμικού ρόλου της Επιτροπής.

Η τακτική επικοινωνία της Επιτροπής, με μαθητές και μαθήτριες, αποτελεί ένα από τα σημαντικότερα εργαλεία διαβούλευσης με παιδιά που διαθέτει ο Θεσμός και ταυτόχρονα σημαντικό δίαυλο ενημέρωσης των παιδιών σε θέματα που αφορούν τα δικαιώματά τους και, κατ' επέκταση, την ενδυνάμωσή τους. Παράλληλα, είτε μέσα από τη διερεύνηση ατομικών ή ομαδικών παραπόνων που δέχεται, είτε ενεργώντας αυτεπάγγελα, η Επιτροπή ελέγχει και παρακολουθεί, συστηματικά, το νομοθετικό πλαίσιο, τις πρακτικές και τις διαδικασίες στο χώρο της εκπαίδευσης, τόσο της δημόσιας όσο και της ιδιωτικής. Η Επιτροπή επιμένει σε μια πολυεπίπεδη προσέγγιση του δικαιώματος στην εκπαίδευση η οποία επικεντρώνεται στο γενικό περιεχόμενο της εκπαίδευσης και τις συνθήκες που αυτή παρέχεται και το πώς αυτό προσαρμόζεται στις ανάγκες συγκεκριμένων ομάδων παιδιών. Σταθερή επιδίωξη της Επιτροπής είναι η διασφάλιση ενός σχολικού και παιδαγωγικού πλαισίου το οποίο θα λειτουργεί δημοκρατικά, θα είναι παιδοκεντρικό και θα θεμελιώνεται, πρωτίστως, στη Σύμβαση υπηρετώντας και διασφαλίζοντας, σε κάθε

περίπτωση, το συμφέρον του παιδιού, όπως αυτό καθορίζεται μέσα από μια δομημένη και πολυεπίπεδη αξιολόγηση.

Την ίδια ευαισθησία και ενδιαφέρον επιδεικνύει η Επιτροπή και για το δικαίωμα των παιδιών στην ψυχαγωγία, η οποία ενισχύει και παράλληλα συμπληρώνει το έργο της θεσμοθετημένης εκπαίδευσης σε ότι αφορά την κοινωνικοποίηση του παιδιού. Ο αθλητισμός αποτελεί από τη μια, έκφραση του δικαιώματος κάθε παιδιού στην ψυχαγωγία και, από την άλλη, μια από τις γέφυρες που ενισχύει το διασύνδεση του με το δικαίωμα στην εκπαίδευση. Ένας μεγάλος αριθμός παιδιών αφιερώνουν σημαντικό από τον καθημερινό τους χρόνο σε αθλητικές δραστηριότητες τόσο στο σχολείο όσο και πέραν από αυτό. Η Επιτροπή παρακολουθεί θέματα που αφορούν την εφαρμογή των δικαιωμάτων του παιδιού στο χώρο του αθλητισμού - όπως είναι το θέμα των μετεγγραφών των παιδιών από ένα σωματείο σε ένα άλλο αλλά και τα κριτήρια με βάση τα οποία επιλέγονται οι αθλητές/αθλήτριες που συμμετέχουν στις εθνικές ομάδες – και ταυτόχρονα διαπιστώνει την ανάγκη για μια πιο ολοκληρωμένη προσέγγιση των θεμάτων που αφορούν την εφαρμογή των δικαιωμάτων του παιδιού στο χώρο του αθλητισμού.

ΕΙΣΑΓΩΓΙΚΑ

Η Κύπρος, ως κράτος και ως κοινωνία, βρίσκεται σήμερα αντιμέτωπη με τη μεγαλύτερη πρόκληση που είχε να αντιμετωπίσει τα τελευταία σαράντα χρόνια. Αυτό που αρχικά εμφανίστηκε ή ξεκίνησε ως πρόβλημα στο χρηματοπιστωτικό ή/ και δημοσιονομικό τομέα της χώρας, δεν μπορεί πλέον να εννοηθεί αποκλειστικά και μόνο ως οικονομικό πρόβλημα. Η τραγική κατάσταση στην οποία έχει περιέλθει η χώρα δημιουργεί τεράστια και ευρύτερα προβλήματα και προκλήσεις που απειλούν με ρήξη τον κοινωνικό ιστό.

Η Επίτροπος τοποθετήθηκε δημόσια σε σχέση με την οικονομική κρίση σημειώνοντας ότι η αντιμετώπιση της κατάστασης και των προβλημάτων που προκύπτουν από αυτή δεν μπορεί να περιοριστεί μόνο στη λήψη μέτρων οικονομικής φύσης ή μέτρων τα οποία έχουν ένα ξεκάθαρο οικονομικό προσανατολισμό και λογική. Θέση της Επιτρόπου είναι ότι οφείλουμε σήμερα να σχεδιάσουμε και να εφαρμόσουμε ολοκληρωμένες πολιτικές που να προωθούν και να οδηγούν σε μεσοπρόθεσμο στάδιο στο ριζικό μετασχηματισμό της κοινωνίας και των δομών που τη διέπουν και, αφετέρου, να εγκύψουμε στα άμεσα και ουσιαστικά προβλήματα και τις προκλήσεις που αντιμετωπίζει η κοινωνία μας σήμερα. Ότι, σε αυτές ακριβώς τις συνθήκες αναδεικνύεται περισσότερο επιτακτική από ποτέ, η ανάγκη υιοθέτησης και εφαρμογής κοινωνικών πολιτικών βασισμένων στα ανθρώπινα δικαιώματα. Πολιτικών που να θεμελιώνονται στις νόρμες και τις αξίες που διέπουν τις Διεθνείς Πράξεις Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων.

Δεν εννοούνται κοινωνικές πολιτικές βασισμένες στα ανθρώπινα δικαιώματα οι οποίες να μην είναι παιδοκεντρικές. Η Σύμβαση παρέχει ένα ολοκληρωμένο θεσμικό πλαίσιο για την ανάπτυξη τέτοιων

πολιτικών. Ενσωματώνει αποτελεσματικά τα δικαιώματα προστασίας του παιδιού – είτε με άμεση στήριξη και παροχές είτε μέσω των μέτρων στήριξης της οικογένειάς του - χωρίς όμως να αμφισβητεί ότι, το παιδί, ως υποκείμενο δικαιωμάτων με διακριτή προσωπικότητα και εγγενή αξιοπρέπεια, έχει δικαίωμα να έχει άποψη για κάθε θέμα που το αφορά και δικαίωμα να την εκφράζει. Ταυτόχρονα, η Σύμβαση, αποδίδει στην οικογένεια πρωταρχικό ρόλο στα πλαίσια της ανατροφής του παιδιού αναγνωρίζοντας ότι «η οικογένεια είναι η θεμελιώδης μονάδα της κοινωνίας και το φυσικό περιβάλλον για την ανάπτυξη και την ευημερία όλων των μελών της, και ιδιαίτερα των παιδιών». Παράλληλα, αναγνωρίζει ότι, «το παιδί για την αρμονική ανάπτυξη της προσωπικότητάς του, πρέπει να μεγαλώνει μέσα στο οικογενειακό περιβάλλον, σ' ένα κλίμα ευτυχίας, αγάπης και κατανόησης».

5.1 Μήνυμα της Επιτρόπου προς τα παιδιά με αφορμή την οικονομική κρίση στην Κύπρο.

Η Επίτροπος λίγες μέρες μετά τις ταχείες και δραματικές εξελίξεις που σημειώθηκαν στο χώρο της οικονομίας και ιδιαίτερα, τις αποφάσεις που αφορούσαν τον τραπεζικό τομέα, θεώρησε θεσμική και ηθική υποχρέωσή της να απευθυνθεί στα παιδιά με ένα μήνυμα συμπαράστασης, ελπίδας και στήριξης. Το Μήνυμα της Επιτρόπου που μεταδόθηκε βιντεογραφημένο στη δημόσια τηλεόραση και, παράλληλα, απεστάλη σε όλα τα σχολεία Μέσης και Δημοτικής Εκπαίδευσης μέσα από το ηλεκτρονικό σύστημα του ΥΠΠ είχε ως ακολούθως:

«Αγαπημένα μου παιδιά, νέοι και νέες της Κύπρου,

Νιώθω την ανάγκη και την υποχρέωση, ως Επίτροπος Προστασίας των Δικαιωμάτων του Παιδιού, να απευθυνθώ σε εσάς, γιατί

οφείλουμε να σας αντιμετωπίσουμε ως πολίτες του σήμερα. Τις τελευταίες δύο εβδομάδες βιώνουμε δραματικές και καταλυτικές αλλαγές στην πατρίδα μας. Περνούμε εξαιρετικά δύσκολες ώρες.

Αφουγκράζομαι και συμμερίζομαι την αναστάτωσή σας. Δεν περιμένω η πικρία, ο θυμός και η απογοήτευση που νιώθετε να εξαφανιστούν από τη μια στιγμή στην άλλη. Δεν φταίτε εσείς για ό,τι συνέβη. Οι ευθύνες βαρύνουν αποκλειστικά εμάς τους ενήλικες. Πρέπει όμως να βλέπουμε στο μέλλον. Η αποδοχή της νέας πραγματικότητας είναι αυτή που θα μας βοηθήσει να πάμε μπροστά. Η κατάσταση είναι κρίσιμη, αλλά διαχειρίσιμη, αν το θελήσουμε και το επιδιώξουμε. Για να προχωρήσουμε, η δική σας συμβολή είναι απαραίτητη. Εκφραστείτε για όσα συμβαίνουν, για όσα νιώθετε, για όσα θέλετε να πείτε και για όσα θέλετε να αλλάξουν, με τρόπο πάντα θετικό και δημιουργικό.

Την ίδια ώρα, η οικογένεια και οι φίλοι σας ίσως χρειαστούν τη συμπαράσταση, την κατανόηση και την αγάπη σας. Το παιδί που κάθεται στο διπλανό θρανίο σκεφτικό, το παιδί που αποτραβιέται από την παρέα, το παιδί που μπορεί να γελά αλλά μέσα του κλαίει, χρειάζεται τη δική σας στήριξη. Είναι σημαντικό σε αυτές τις δύσκολες ώρες να ενδυναμώσουμε τις σχέσεις με τους δικούς μας ανθρώπους. Όλοι πρέπει να είμαστε ενωμένοι, ψύχραιμοι και ο καθένας, με τον τρόπο του και στο χώρο του, να βοηθήσει και να συμπαρασταθεί στους γύρω του.

Αγαπημένα μου παιδιά, νέοι και νέες της Κύπρου,

Σε αυτή τη δύσκολη διαδρομή, πυξίδα μας, ως κοινωνία, πρέπει να είναι η αλληλεγγύη και η ανθρωπιά. Η Κύπρος κάνει μια νέα αρχή, ξεκινά μια νέα πορεία. Οι ενήλικες οφείλουμε να αναλάβουμε τις ευθύνες μας και να εργαστούμε με εσάς στο πλάι μας, θέτοντας ως πρώτη μας προτεραιότητα τη δημιουργία ενός καλύτερου μέλλοντος. Εσείς είστε η δύναμή μας. Είστε η

μεγαλύτερη πηγή έμπνευσης για μας. Γιατί η μοναδικότητα του καθενός από εσάς δεν έχει τιμή, παρά μόνο αξία».

5.2 Γραπτό Υπόμνημα της Επιτρόπου στη Συνεδρίαση της Κοινοβουλευτικής Επιτροπής Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων.

Η Επίτροπος συμμετείχε στη συζήτηση και κατέθεσε γραπτό Υπόμνημα με τις θέσεις της, σε συνεδρία της Κοινοβουλευτικής Επιτροπής Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων και Ίσων Ευκαιριών στις 14/04/2013 με θέμα τα μέτρα στήριξης που προτίθεται η λάβει η πολιτεία, για τη στήριξη της οικογένειας και των ευπαθών ομάδων του πληθυσμού ενόψει της δεινής οικονομικής κατάστασης στην οποία έχει περιέλθει η χώρα μας και κατ' επέκταση οι κυπριακές οικογένειες, μετά τις τελευταίες αποφάσεις του Eurogroup, της Κυβέρνησης και των Βουλής των Αντιπροσώπων.

Υπογραμμίζοντας ότι τα παιδιά είναι μια από τις κυριότερες ομάδες-αποδέχτες των κοινωνικών υπηρεσιών του κράτους – είτε άμεσα είτε έμμεσα, μέσω της οικογένειάς τους, η Επίτροπος κάλεσε, τις διάφορες Υπηρεσίες του κράτους να προχωρήσουν σε μια επανεξέταση των προτεραιοτήτων τους προκειμένου να μπορούν να ανταποκριθούν στο μέγιστο δυνατό βαθμό στις νέες πραγματικότητες που δημιουργούνται. Προς τούτο, κατέθεσε συγκεκριμένες προτάσεις / εισηγήσεις για τις ΥΚΕ, τις Υπηρεσίες Υγείας και το ΥΠΠ, σημειώνοντας την αναγκαιότητα ανάπτυξης και ενίσχυσης της διυπηρεσιακής και διυπουργικής συνεργασίας προκειμένου να αναπτυχθούν ολιστικές προσεγγίσεις των προβλημάτων.

Η Επίτροπος επεσήμανε, επίσης, το ρόλο που η κοινωνία των πολιτών μπορεί να παίξει συμβάλλοντας στην προσπάθεια της πολιτείας για τη στήριξη των παιδιών καθώς και το ρόλο και την ευθύνη των Μέσων Μαζικής Ενημέρωσης όσον αφορά τον τρόπο

προβολής των θεμάτων που προκύπτουν. Τέλος, η Επίτροπος, σημείωσε ότι τα παιδιά έχουν μια πολύ διαφορετική πρόσληψη και εμπειρία της σημερινής κατάστασης και, ως εκ τούτου, η δική τους συμβολή στο σχεδιασμό και την ανάπτυξη παιδοκεντρικών πολιτικών είναι απαραίτητη και πολύτιμη. Το πλήρες κείμενο του Υπομνήματος της Επιτρόπου βρίσκεται αναρτημένο στην ιστοσελίδα του ΓΕΠ στο σύνδεσμο www.childcom.org.cy, στο «Επίσημες Θέσεις/ Εκθέσεις της Επιτρόπου».

5.3 Τοποθέτηση της Επιτρόπου για το κούρεμα των καταθέσεων παιδιών.

Η Επίτροπος έγινε αποδέκτης αριθμού παραπόνων για το κούρεμα καταθέσεων παιδιών, μετά την απόφαση του Eurogroup, για την αναδιάρθρωση του τραπεζικού τομέα της Κύπρου. Τα παράπονα αυτά που αφορούσαν, συγκεκριμένα παιδιά των οποίων οι καταθέσεις προέκυψαν από την αποζημίωση που έλαβαν από ασφαλιστικές εταιρείες μετά την απώλεια ενός ή και των δύο γονιών τους σε μεγάλες τραγωδίες του τόπου, συνοδεύονται από το αίτημα για απαλλαγή των καταθέσεων των παιδιών αυτών από το κούρεμα.

Η Επίτροπος μελέτησε με ιδιαίτερη προσοχή και ευαισθησία τα συγκεκριμένα παράπονα και προχώρησε σε μια ολοκληρωμένη τοποθέτηση σχετικά με το κούρεμα των καταθέσεων στο πλαίσιο των αρχών που διέπουν το δίκαιο των ανθρωπίνων δικαιωμάτων και των δικαιωμάτων του παιδιού.

Στην τοποθέτησή της η Επίτροπος, σημειώνει το αμφιλεγόμενο της απόφασης για κούρεμα των καταθέσεων και καταθέτει τη συμπάθεια της για κάθε παιδί που απώλεσε χρήματα εξαιτίας της απόφασης αυτής. Η άποψη της Επιτρόπου ήταν ότι, σε σχέση με το κατά πόσο ή απόφαση για κούρεμα συγκρούεται με τις αρχές του δικαίου των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, δεν είναι δυνατόν να δοθεί μια τελεσίδικη απάντηση. Από τη μια φαίνεται

να παραβιάζει το ατομικό δικαίωμα της περιουσίας από την άλλη όμως εμφανίζεται αναπόφευκτη προκειμένου η χώρα να μην υποχρεωθεί σε άτακτη σε άτακτη χρεοκοπία, με δυσμενέστερες για το σύνολο της κοινωνίας συνέπειες ανάμεσα στις οποίες θα ήταν και η απώλεια του συνόλου ή σημαντικού ποσοστού των καταθέσεων από όλους. Η Επίτροπος δίνοντας έμφαση στην εξειδικευμένη και πολυδιάστατη γνώση που προϋπόθετε η αξιολόγηση μιας τέτοιας απόφασης στη βάση των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, σημείωσε ότι επρόκειτο για απόφαση νομοθετικού περιεχομένου η οποία θα μπορούσε να ανακληθεί μόνο με δικαστική απόφαση. Θεωρώντας την απόφαση για κούρεμα ως δεδομένη - μέχρι να αποφασίσει διαφορετικά το δικαστήριο - η Επίτροπος εξέτασε τον τρόπο εφαρμογής της και ειδικότερα, την απόφαση να μην εξαιρεθούν από το κούρεμα οι καταθέσεις των παιδιών που κουβαλούσαν μαζί τους τραγικές οικογενειακές ιστορίες.

Η Επίτροπος σημείωνε ότι η επιλογή εκτέλεσης της εν λόγω απόφασης, με οριζόντιο – ομοιόμορφο – κούρεμα των καταθέσεων όλων των καταθετών, χωρίς να λαμβάνονται υπόψη οποιαδήποτε κριτήρια, παραβιάζει κάθε Αρχή κοινωνικής δικαιοσύνης και υποσκάπτει το θεμέλιο της Αρχής της Μη Διάκρισης, σύμφωνα με το οποίο η ίση μεταχείριση, σε καμιά περίπτωση, δεν μπορεί να εννοείται και να ταυτίζεται με την ίδια μεταχείριση. Ταυτόχρονα αναγνώριζε ότι, τα πιεστικά χρονικά πλαίσια που υπήρχαν για την εφαρμογή της απόφασης ενδεχομένως να μην άφηναν περιθώρια για διαφορετικές επιλογές από αυτή που τελικά ελήφθη. Υπό το πιο πάνω πρίσμα, η κάθε εξαίρεση ενός ατόμου από την απόφαση για το κούρεμα των καταθέσεων, θα επιβάρυνε το σύνολο των υπόλοιπων καταθετών - χωρίς καμιά διάκριση (περιλαμβανομένων και παιδιών και των οικογενειών τους) ή/και δυσχεραίνει την προσπάθεια εξυγίανσης της Τράπεζας Κύπρου επιβαρύνοντας ακόμη περισσότερο

την κυπριακή οικονομία και κατά συνέπεια την κυπριακή κοινωνία. Η Επίτροπος έκρινε ότι θα ήταν εξαιρετικά δύσκολο να τεκμηριωθεί δική της παρέμβαση για την εξαίρεση συγκεκριμένων παιδιών ή ομάδας παιδιών καταθετών από την απόφαση για το κούρεμα των καταθέσεων, με έρεισμα τη διασφάλιση του συμφέροντος των παιδιών. Αυτό διότι, κάθε τέτοια απόφαση θα έπρεπε να έχει αφετηριακό σημείο την Αρχή της Μη Διάκρισης. Ως εκ τούτου, να διερευνήσει και να λάβει υπόψη τις πραγματικές ανάγκες κάθε ατόμου/ καταθέτη ξεχωριστά μεν, σε καμία όμως περίπτωση μεμονωμένα, αλλά πάντα σε σχέση με το ευρύτερο πλαίσιο των συνθηκών που έχουν δημιουργηθεί στη χώρα και των πραγματικών αναγκών που προκύπτουν στο συνολικό πληθυσμό των παιδιών - πολλών εκ των οποίων, οι οικογένειες, σήμερα δυστυχώς, δεν διαθέτουν τα στοιχειώδη για να ζήσουν.

Η Επίτροπος υπογράμμισε ωστόσο ότι, η πολιτεία έχει νομική ευθύνη να αναζητήσει εκείνους τους τρόπους και τα μέσα για να στηρίξει, σε αυτή την ιδιαίτερα δύσκολη περίοδο οικονομικής κρίσης την οποία διέρχεται η χώρα, τόσο άμεσα όσο και μεσοπρόθεσμα αλλά και μακροπρόθεσμα, κάθε παιδί χωρίς καμιά διάκριση και σύμφωνα με τις ανάγκες του. Σημείωσε ότι, υποχρέωση της πολιτείας είναι να αναζητήσει λύσεις οι οποίες να μην επιβαρύνουν μόνο ένα μέρος της κοινωνίας, αλλά να είναι συμβατές με τις αρχές της κοινωνικής δικαιοσύνης, όπως θα ήταν, για παράδειγμα, μια γενική ειδική φορολογία. ενώ απέναντι στα παιδιά που κουβαλούν μια οικογενειακή τραγωδία, και οι καταθέσεις τους επηρεάστηκαν από την αναδιάρθρωση των δύο τραπεζών, τη νομική αυτή υποχρέωση της πολιτείας, ενισχύει και μια ηθικής τάξης υποχρέωση. (Για περισσότερα βλέπε στο www.childcom.org.cy στο σύνδεσμο *Επίσημες Θέσεις και Εκθέσεις της Επιτροπής*).

5.4 Θέματα επιδοματικής πολιτικής.

Στα πλαίσια των μέτρων εξυγίανσης των δημόσιων οικονομικών προωθήθηκαν τροποποιήσεις σε νομοθεσίες, διαδικασίες και πρακτικές με στόχο την αναδιάρθρωση και τον εξορθολογισμό της επιδοματικής πολιτικής του Κράτους. Δεδομένης της εξέλιξης αυτής και κατόπιν αριθμού παραπόνων που δέχτηκε από γονείς, οι οποίοι είδαν να μειώνεται ή να τερματίζεται το επίδομα που λάμβαναν για τα παιδιά τους, η Επίτροπος, έδωσε κατά το 2013, ιδιαίτερη έμφαση στη διερεύνηση πολιτικών και διαδικασιών των αρμόδιων Αρχών για τη χορήγηση επιδομάτων. Οι παρεμβάσεις της Επιτροπής επικεντρώθηκαν στον έλεγχο και την παρακολούθηση αυτών των αλλαγών, με στόχο διασφαλιστεί ότι η προσπάθεια για έλεγχο των δημόσιων οικονομικών δε θα οδηγήσει στην παραμικρή έκπτωση βασικών ανθρωπίνων δικαιωμάτων των παιδιών.

5.4.1 Παρεμβάσεις Επιτροπής για σειρά παραπόνων που αφορούν τερματισμό της παροχής Δημοσίου Βοηθήματος σε χαμηλά αμειβόμενους μονογονιούς.

Η Επίτροπος, κατά το διάστημα μεταξύ Ιουλίου 2012 - Μαρτίου 2013, έγινε δέκτης παραπόνων που υποβλήθηκαν από μονογονιούς, στους οποίους τερματίστηκε η παροχή Δημοσίου Βοηθήματος. Κοινό στοιχείο των εν λόγω παραπόνων, ήταν ως μονογονιοί υποχρεούνταν να υποαπασχολούνται με αποτέλεσμα να λαμβάνουν χαμηλή μισθοδοσία, η οποία δεν επαρκεί για την κάλυψη των βασικών αναγκών των παιδιών τους.

Η Επίτροπος αξιολόγησε συνολικά τις απαντήσεις που έλαβε μετά από αριθμό παρεμβάσεων της προς την Υπουργό Εργασίας και Κοινωνικών Ασφαλίσεων με με στόχο τη σφαιρική αξιολόγηση της επιδοματικής πολιτικής των ΥΚΕ για την ομάδα των χαμηλά αμειβόμενων μονογονιών. Από τις

απαντήσεις της τότε Υπουργού διαπιστώθηκε ότι οι ΥΚΕ, ο κατ' εξοχήν αρμόδιος φορέας για την οικονομική στήριξη των ευπαθών οικογενειών με ανήλικα παιδιά, προχώρησαν, κατόπιν συνεργασίας με την Υπηρεσία Χορηγιών και Επιδομάτων του Υπουργείου Οικονομικών, σε προώθηση και εφαρμογή του περί Δημοσίων Βοηθημάτων και Υπηρεσιών (Τροποποιητικού) Νόμου [Ν.67 (Ι) 2012], σύμφωνα με τον οποίο καταργήθηκε η παροχή Δημοσίου Βοηθήματος σε όλους ανεξαιρέτως τους εργαζόμενους μονογονιούς. Από την 1/6/2012 το Επίδομα Μονογονιού παρέχεται από την Υπηρεσία Χορηγιών και Επιδομάτων του Υπουργείου Οικονομικών, κατόπιν παράλληλης τροποποίησης του περί Παροχής Επιδόματος Τέκνου Νόμου. Τα μηνιαία ποσά που χορηγούνται έχουν σοβαρή απόκλιση από τα μηνιαία ποσά που παρέχονταν από τις ΥΚΕ για μερίδα χαμηλά αμειβόμενων μονογονιών, σε μια εποχή κατά την οποία οι πιθανότητες ένταξης τους σε εργασία πλήρους απασχόλησης είναι πολύ μικρές.

Ως εκ τούτου, η Επίτροπος τοποθετήθηκε σφαιρικά γύρω από το εν λόγω θέμα, στη βάση της Σύμβασης και με αναφορά στον περί Δημοσίων Βοηθημάτων και Υπηρεσιών (Τροποποιητικό) Νόμο του 2012 και τον περί Παροχής Επιδόματος Τέκνου Νόμο (Τροποποιητικό) του 2012. Πεποίθηση της Επιτροπής, όπως διατυπώθηκε σε παρέμβασή της προς την καθ' ύλην αρμόδια Υπουργό είναι ότι το ΥΕΚΑ προχώρησε στη λήψη βεβαιασμένων αποφάσεων χωρίς να έχει εκ των προτέρων προνοήσει για την ποιότητα ζωής των μονογονεϊκών οικογενειών με χαμηλά εισοδήματα και, κατ' επέκταση, για τις κοινωνικές επιπτώσεις μια τέτοιας αλλαγής.

Επισημαίνοντας ότι η συγκεκριμένη ομάδα οικογενειών ενόψει της διπλής φύσεως της οικονομικής και οικογενειακής τους δυσπραγίας θα έπρεπε να βρίσκεται σε προτεραιότητα ειδικότερα σε συνθήκες οικονομικής κρίσης, η Επίτροπος, καυτηρίασε

την απουσία στοχευμένης και ορθολογιστικής προσέγγισης κατά τρόπο που να παραβιάζεται η Αρχή Διασφάλισης του Συμφέροντος του Παιδιού. Η Επίτροπος ζήτησε να ενημερωθεί για τον τρόπο με τον οποίο το ΥΕΚΑ προτίθεται να διασφαλίσει και να στηρίξει τις εν λόγω οικογένειες, με τρόπο που να καλύπτονται οι βασικές τους ανάγκες.

Το θέμα εξακολουθεί να βρίσκεται υπό διερεύνηση. Η Επίτροπος έχει ήδη παραλάβει την απάντηση της Υπουργού και αφού πρώτα την αξιολογήσει θα τοποθετηθεί με Έκθεσή της.

5.4.2 Παρέμβαση Επιτροπής γύρω από την επιδοματική πολιτική του Υπουργείου Οικονομικών για τους χαμηλά αμειβόμενους μονογονιούς.

Πέραν από την επιδοματική πολιτική των ΥΚΕ για την ομάδα των χαμηλά αμειβόμενων μονογονιών, την Επίτροπο απασχόλησε και η παροχή επιδόματος μονογονιού από την Υπηρεσία Χορηγιών και Επιδομάτων του Υπουργείου Οικονομικών. Μετά την υποβολή δύο, σχετικών με το θέμα, παραπόνων η Επίτροπος διερεύνησε το θέμα για να διαπιστώσει ότι μονογονιό με μηδαμινό μηνιαίο ακαθάριστο εισόδημα, λαμβάνουν από την Υπηρεσία Χορηγιών και Επιδομάτων την ίδια οικονομική βοήθεια με μονογονιούς των οποίων το μηνιαίο ακαθάριστο εισόδημα φθάνει μέχρι και τις €3.000.

Η Επίτροπος προέβη σε παρέμβαση προς τον Υπουργό Οικονομικών με στόχο τη διερεύνηση γύρω από τον τρόπο κατανομής του επιδόματος σε μονογονιούς, στη βάση των προνοιών της Σύμβασης με έμφαση στην Αρχή της Μη- Διάκρισης, και του περί των Γενικών Αρχών του Διοικητικού Δικαίου Νόμου του 1999 [Ν. 158 (Ι)/99].

Η απάντηση του Υπουργού αξιολογείται με στόχο η Επίτροπος να τοποθετηθεί με Έκθεσή της σφαιρικά γύρω από την επιδοματική

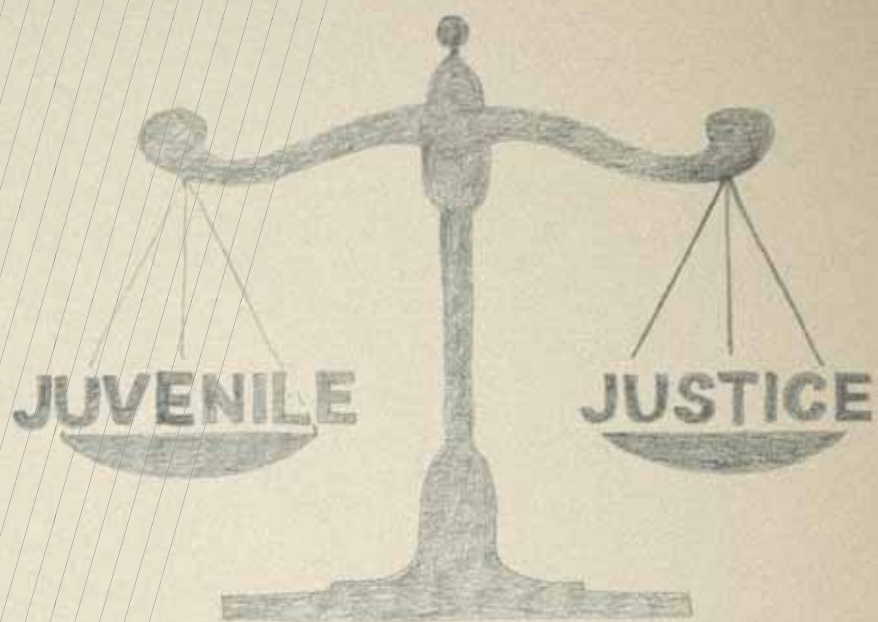
πολιτική για την ομάδα των χαμηλά αμοιβόμενων μονογονιών.

ΑΝΤΙ ΕΠΙΛΟΓΟΥ

Τα παιδιά είναι μια από τις πλέον ευάλωτες ομάδες του πληθυσμού όσον αφορά τις επιπτώσεις της τραγικής οικονομικής κατάστασης στην οποία έχει περιέλθει η χώρα. Η σύγχυση και η ανασφάλεια που χαρακτηρίζει ένα σημαντικό ποσοστό των ενηλίκων, ως αποτέλεσμα των συνθηκών που έχουν δημιουργηθεί, μεταφέρονται άμεσα ή έμμεσα, στα παιδιά. Δεδομένου του εύπλαστου που χαρακτηρίζει τον παιδικό ψυχισμό αυτό δυνατόν να έχει δυσχερείς συνέπειες, σε ένα πρώτο επίπεδο, σε διάφορες πτυχές της καθημερινότητάς των παιδιών – και ιδιαίτερα στις διαπροσωπικές τους σχέσεις και την ακαδημαϊκή τους συμπεριφορά και επίδοση – ενώ σε ένα δεύτερο επίπεδο, δυνατόν να αφήσει σημάδια και τραυματικές εμπειρίες που θα συνοδεύουν τα παιδιά στην ενήλική τους ζωή. Είναι αυτός ένα επιπρόσθετος λόγος που η κυπριακή πολιτεία έχει υποχρέωση σήμερα, όσο ποτέ άλλοτε, να στρέψει την προσοχή της στα παιδιά και να επενδύσει, εφαρμόζοντας ολοκληρωμένες και στοχευμένες κοινωνικές πολιτικές που να προωθούν το σεβασμό των δικαιωμάτων τους σήμερα αλλά και μια καλύτερη προοπτική για αυτά, στο αύριο. Η οικονομική κρίση που χτύπησε τη χώρα μας υποχρεώνει το κράτος να προβεί σε ουσιαστικές περικοπές στο δημόσιο προϋπολογισμό. Ταυτόχρονα όμως οι συνθήκες που αυτή προκαλεί στο επίπεδο της κοινωνίας και οι δυσμενέστερες επιπτώσεις που έχει, ιδιαίτερα στις πλέον ευάλωτες ομάδες του πληθυσμού, υποχρεώνει το κράτος να ενισχύσει τα προγράμματα κοινωνικής πολιτικής ή/ και να τα αναδιαρθρώσει κατά τρόπο που αυτά να καλύπτουν όσες και όσους έχουν πληγεί από την οικονομική κρίση. Στα πλαίσια της προσπάθειας για οικονομική ανάκαμψη, η πολιτείας θα πρέπει να στοχεύει παράλληλα στην ενίσχυση του

ανθρωποκεντρικού προσανατολισμού της κοινωνίας μέσα από την ανάπτυξη πολιτικών θεμελιωμένων στις αρχές της κοινωνικής δικαιοσύνης και την εμβάθυνση των δημοκρατικών θεσμών και των συμμετοχικών διαδικασιών. Προς το σκοπό αυτό, καλούμαστε, όπως υπογράμμισε ο Επίτροπος Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων του Συμβουλίου της Ευρώπης, Nils Muižnieks⁹, να επανεξετάσουμε, τόσο σε ευρωπαϊκό όσο και σε εθνικό επίπεδο, τον τρόπο προσέγγισης της κρίσης, τοποθετώντας τα ανθρώπινα δικαιώματα στο επίκεντρο των προσπαθειών μας. Μια τέτοια προσέγγιση, δεν μπορεί να αφήνει έξω τα παιδιά και τις πολιτικές που τα αφορούν.

⁹ Commissioner for Human Rights (2012). *Annual Activity Report*, by Nils Muižnieks, Commissioner for Human Rights, presented to the Committee of Ministers and the Parliamentary Assembly.

ΕΙΣΑΓΩΓΙΚΑ

Η επαφή του παιδιού με το σύστημα δικαιοσύνης, είναι πολυδιάστατη και πολυεπίπεδη. Το παιδί μπορεί να έρθει σε επαφή με το σύστημα δικαιοσύνης ως παιδί που βρίσκεται σε αντιπαράθεση με το νόμο, ως μάρτυρας, ως θύμα ή ως αποδέκτης μιας δικαστικής απόφασης ή διαδικασίας στην οποία είναι είτε άμεσα είτε έμμεσα εμπλεκόμενο.

Σε κάθε περίπτωση, η Σύμβαση παρέχει το πλαίσιο αρχών όσον αφορά τη μεταχείριση που θα πρέπει να έχει και τα δικαιώματα που θα πρέπει να απολαμβάνει το παιδί όταν έρχεται σε επαφή με το σύστημα δικαιοσύνης, ανεξάρτητα από τη μορφή που αυτή του η επαφή λαμβάνει. Ιδιαίτερης σημασίας, στο συγκεκριμένο πλαίσιο, έχει ο καθοδηγητικός ρόλος της Αρχής Διασφάλισης του Συμφέροντος του Παιδιού (Άρθρο 3) καθώς και της Αρχής της Συμμετοχής (Άρθρο 12). Τα Άρθρο 37 και το Άρθρο 40 της Σύμβασης, καθορίζουν ειδικά τα δικαιώματα των παιδιών που έρχονται σε αντιπαράθεση με το νόμο.

Ειδικότερα, το Άρθρο 37 καθορίζει τις γενικές αρχές για τη μεταχείριση του παιδιού, στις περιπτώσεις που αυτό στερείται της ελευθερίας του. Το παιδί πρέπει να τυγχάνει ανθρωπιστικής μεταχείρισης και του οφειλόμενου στην αξιοπρέπειά του σεβασμού, πρέπει να αντιμετωπίζεται κατά τρόπο που να ανταποκρίνεται στις ανάγκες της ηλικίας του, να διατηρεί επαφή με την οικογένειά του, να έχει το δικαίωμα ταχείας πρόσβασης σε νομική ή άλλη κατάλληλη υποστήριξη, το δικαίωμα να αμφισβητεί τη νομιμότητα της στέρησης της ελευθερίας του, ενώπιον δικαστηρίου ή άλλης αρμόδιας, ανεξάρτητης και αμερόληπτης Αρχής και το δικαίωμα σε μια ταχεία λήψη απόφασης επί του προκειμένου.

Το Άρθρο 40 της Σύμβασης, προβλέπει την υιοθέτηση ενός ξεχωριστού συστήματος Δικαιοσύνης Ανηλίκων, στο οποίο να

διασφαλίζονται τα δικαιώματα των παιδιών που κρίνονται ύποπτα, που είναι κατηγορούμενα ή που αποδεικνύονται ένοχα παράβασης του ποινικού νόμου.

Η επιδίωξη ενός Συστήματος Δικαιοσύνης Φιλικού προς τα Παιδιά προωθείται και από αριθμό Διεθνών και Περιφερειακών Πράξεων Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων. Ως τέτοια αναφέρονται το Γενικό Σχόλιο Αρ.10 της Επιτροπής των Ηνωμένων Εθνών για τα Δικαιώματα του Παιδιού,¹⁰ οι «Κατευθυντήριες Γραμμές για ένα Σύστημα Δικαιοσύνης Φιλικό προς τα Παιδιά»¹¹ το οποίο υιοθέτησε η Επιτροπή Υπουργών του Συμβουλίου της Ευρώπης το 2010 και τα Επίπεδα/ Κατευθυντήριες Γραμμές των Ηνωμένων Εθνών (“The Riyadh Guidelines”¹², “The Beijing Rules”¹³, “The Tokyo Rules”¹⁴, “The Havana Rules”¹⁵).

Είναι ουσιαστικό να υπογραμμιστεί ότι ο παιδοκεντρικός χαρακτήρας και προσανατολισμός του Συστήματος Δικαιοσύνης δεν περιορίζεται στα όρια των δικαστικών διαδικασιών και αποφάσεων. Αντίθετα, επεκτείνεται προκειμένου να διασφαλίσει τα

10 GENERAL COMMENT No. 10 (2007), *Children's rights in juvenile justice*.

11 *Guidelines of the Committee of Ministers of the Council of Europe on child friendly justice (Adopted by the Committee of Ministers on 17 November 2010 at the 1098th meeting of the Ministers' Deputies)*.

12 *The UN Guidelines for the Prevention of Juvenile Delinquency (The Riyadh Guidelines)*, Adopted and proclaimed by the United Nations General Assembly Resolution 45/112 (December 14, 1990).

13 *The United Nations Standard Minimum Rules for the Administration of Juvenile Justice (The Beijing Rules)*, Adopted and proclaimed by the United Nations General Assembly Resolution 40/33 (29 November 1985).

14 *The United Nations Standard Minimum Rules for Non-Custodial Measures (The Tokyo Rules)*, Adopted and proclaimed by the United Nations General Assembly Resolution 45/110 (14 December 1990).

15 *United Nations Rules for the Protection of Juveniles Deprived of their Liberty, (The Havana Rules)*, Adopted by General Assembly resolution 45/113 (14 December 1990).

δικαιώματα του παιδιού πολύ πριν αυτό έρθει καν σε άμεση επαφή με το Νόμο, αλλά και να καλύψει εκείνες τις περιπτώσεις όπου η επαφή του παιδιού με τις δικαστικές αποφάσεις και τις νομικές διαδικασίες είναι έμμεση, για παράδειγμα όταν αφορά τους γονείς ή/ και κηδεμόνες του παιδιού.

6.1 Παρακολούθηση της νέας νομοθεσίας για νεανική παραβατικότητα.

Η Επίτροπος παρακολουθεί και συμβάλλει στην προσπάθεια που γίνεται τα τελευταία χρόνια για τον εκσυγχρονισμό της κείμενης εθνικής νομοθεσίας, όσον αφορά τα θέματα των παιδιών που έρχονται σε επαφή με το Σύστημα Δικαιοσύνης, η οποία είχε ξεκινήσει από το 2012 (βλέπε Ετήσια Έκθεση της Επιτροπής Προστασίας των Δικαιωμάτων του Παιδιού 2012, σελ. 38). Ενεργώντας υπό τη διπλή της ιδιότητα, ως Επίτροπος Προστασίας για τα Δικαιώματα του Παιδιού και ως Επίτροπος Νομοθεσίας, η Επίτροπος προχώρησε εντός του 2013 στην κατάρτιση προσχεδίου νομοσχεδίου το οποίο θα ρυθμίζει, με βάση τη Σύμβαση και άλλες διεθνείς πράξεις δεσμευτικού περιεχομένου, ολιστικά και αποτελεσματικά τα θέματα της πρόληψης και αντιμετώπισης της νεανικής παραβατικότητας, καθώς και τη μεταχείριση των παιδιών που έρχονται σε αντιπαράθεση με το Νόμο, από το σύστημα ποινικής δικαιοσύνης, σύμφωνα με τους διεθνείς κανόνες διασφάλισης των ανθρωπίνων δικαιωμάτων των παιδιών. Το τελικό προσχέδιο αναμένεται να ολοκληρωθεί και προωθηθεί στον αρμόδιο Υπουργό Δικαιοσύνης και Δημόσιας Τάξης εντός του 2014.

6.2 Συμμετοχή στο συνέδριο «Education for Sentenced young Adults», το οποίο διοργάνωσε το Τμήμα Φυλακών.

Το Τμήμα Φυλακών, στα πλαίσια συμμετοχής του σε ευρωπαϊκό πρόγραμμα συνεργασίας δια βίου

μάθησης -με σύμπραξη της Κύπρου της Γαλλίας, Γερμανίας, Ισπανίας και Τουρκίας-, διοργάνωσε Συνέδριο με θέμα «Education for Sentenced young Adults».

Η Επίτροπος συμμετείχε στο πιο πάνω Συνέδριο με χαιρετισμό και δυο παρουσιάσεις από Λειτουργούς του ΓΕΠ. Η πρώτη παρουσίαση εστιάστηκε στη συμμετοχή του ΓΕΠ στο διετές Ευρωπαϊκό Πρόγραμμα DAPHNEIII, με τίτλο «Τερματισμός της Βίας ενάντια σε Παιδιά υπό Κράτηση» δίνοντας στοιχεία για το σκοπό του προγράμματος, των φάσεων υλοποίησής του καθώς και των πορισμάτων που εξάχθηκαν με την ολοκλήρωσή του. (Για περισσότερα βλέπε www.childcom.org.cy, Αρχική Σελίδα, «Ending Violence Against Children in Custody»). Η δεύτερη παρουσίαση ανέλυσε το ρόλο της Επιτροπής για τη διασφάλιση των δικαιωμάτων των παιδιών που έρχονται σε αντιπαράθεση με το νόμο, καθώς και το έργο που η Επίτροπος επιτελεί στα πλαίσια των αρμοδιοτήτων της για το πιο πάνω θέμα και την προώθηση ενός Συστήματος Δικαιοσύνης Φιλικού προς τα παιδιά.

6.3 Παράπονο αναφορικά με ολονύχτια κράτηση 14χρονου από την Αστυνομία.

Η Επίτροπος προέβηκε σε γραπτές παρεμβάσεις προς τον Αρχηγό Αστυνομίας και την Ανεξάρτητη Αρχή Διερεύνησης Ισχυρισμών και Παραπόνων κατά της Αστυνομίας, για διερεύνηση παράπονου που της υποβλήθηκε, αναφορικά με ολονύχτια κράτηση 14χρονου από την Αστυνομία, η οποία δεν φαινόταν επιβεβλημένη υπό τις περιστάσεις. Στην παρέμβασή της, η Επίτροπος επεσήμανε ότι, σε περίπτωση που ισχυρισμοί των γονιών ευσταθούν αυτό θα σήμαινε ότι, κατά τη λήψη απόφασης σχετικά με την ολονύκτια κράτησή των ανηλίκων, δεν συνυπολογιστήκαν το νεαρό της ηλικίας τους, το είδος του αδικήματος για το οποίο κατηγορούνταν καθώς και η διάθεση για συνεργασία που είχαν επιδείξει.

Η Ανεξάρτητη Αρχή Διερεύνησης Ισχυρισμών και Παραπόνων κατά της Αστυνομίας, με επιστολή της προς τον Αρχηγό της Αστυνομίας, την οποία κοινοποίησε στην Επίτροπο, ενημέρωσε ότι, στη βάση διερεύνησης του περιστατικού και των ισχυρισμών των παραπονούμενων γονιών, κατέληξε στην απόφαση ότι, οι εμπλεκόμενοι με την υπόθεση αστυνομικοί αμέλησαν ή χωρίς εύλογη και επαρκή αιτία παρέλειψαν να απολύσουν τον 14χρονο κατά παράβαση του Άρθρου 5(α) των Πειθαρχικών Κανονισμών της Αστυνομίας, και ως εκ τούτου, δικαιολογείται η πειθαρχική δίωξη τους. Σύμφωνα με την επιστολή της Αρχής, ο φάκελος της υπόθεσης επρόκειτο να διαβιβαστεί στον Αρχηγό Αστυνομίας, για προώθηση της πειθαρχικής διαδικασίας, γεγονός το οποίο χαιρέτισε η Επίτροπος.

6.4 Θέση Επιτροπής αναφορικά με τα Δικαιώματα Επικοινωνίας Παιδιών με Κρατούμενο Γονέα τους.

Η Επίτροπος, τον Ιανουάριο του 2013, προχώρησε σε δημοσιοποίηση Θέσης με τίτλο «Θέση της Επιτροπής Προστασίας των Δικαιωμάτων του Παιδιού αναφορικά με τα Δικαιώματα Επικοινωνίας Παιδιών με Κρατούμενο Γονέα τους». Το συγκεκριμένο θέμα απασχόλησε κατ' επανάληψη την Επίτροπο από το 2010, μετά από σημαντικό αριθμό παραπόνων, που έλαβε από γονείς παιδιών, των οποίων ο ένας γονιός είναι κρατούμενος στις Φυλακές. Τα παράπονα αφορούσαν προβλήματα στην επικοινωνία των παιδιών με τον κρατούμενο γονιό τους (βλέπε επίσης Ετήσιες Εκθέσεις της Επιτροπής Προστασίας των Δικαιωμάτων του Παιδιού 2010 σελ. 135, 2011 σελ. 95 και 2012 σελ. 46).

Η Επίτροπος, για τη διερεύνηση του θέματος, προέβηκε σε (α) γραπτές παρεμβάσεις προς τον Υπουργό Δικαιοσύνης και Δημόσιας Τάξεως και τον Αναπληρωτή Διευθυντή Τμήματος Φυλακών, (β) σε επισκέψεις και παρατήρηση της ίδιας και Λειτουργών του

ΓΕΠ στους χώρους των επισκεπτηρίων των Φυλακών, καθώς και (γ) σε τρεις συναντήσεις για συζήτηση του θέματος με τη Διευθυντική Ομάδα του Τμήματος Φυλακών και αρμόδιους λειτουργούς άλλων Υπουργείων.

Η Επίτροπος, με γνώμονα το νομικό και θεωρητικό πλαίσιο που αναπτύχθηκε στη θέση της και, ιδιαίτερα, στη βάση των προνοιών της Σύμβασης, της Ευρωπαϊκής Σύμβασης για τα Δικαιώματα του Ανθρώπου (ΕΣΔΑ), του περί Φυλακών Νόμου του 1996 [Ν. 62(Ι)/96] όπως τροποποιήθηκε, και των περί Φυλακών (Γενικών) Κανονισμών του 1997 [Κ.Δ.Π. 121/97] όπως τροποποιήθηκαν, διαπίστωσε ότι, παρόλο ότι συνεπεία των παρεμβάσεων της, προέκυψαν κάποιες θετικές ενέργειες εκ μέρους της Διεύθυνσης του Τμήματος Φυλακών, οι συνθήκες/διαδικασίες και πρακτικές που εφαρμόζονταν, κατά την επικοινωνία παιδιών με κρατούμενο γονέα τους, εξακολουθούσαν να μη διασφαλίζουν, στο σύνολό τους, τα δικαιώματα των εν λόγω παιδιών.

Ως εκ τούτου, η Επίτροπος προέβηκε, σε συστάσεις και εισηγήσεις καθόσον αφορά το Νομοθετικό Πλαίσιο, τις Αποφάσεις Πολιτικής και τις Πρακτικές/Διαδικασίες. Οι σημαντικότερες από αυτές έχουν ως ακολούθως:

- i. Το Υπουργείο Δικαιοσύνης και Δημοσίας Τάξεως (ΥΔΔΤ) και η Διεύθυνση του Τμήματος Φυλακών, σε συνεργασία με άλλα εμπλεκόμενα Υπουργεία και Υπηρεσίες, οφείλουν να εξετάσουν το Νομοθετικό Πλαίσιο με στόχο την αναθεώρηση/τροποποίησή του, όπου ενδείκνυται, ώστε οι όποιες ρυθμίσεις για τη λειτουργία των Φυλακών να διασφαλίσουν τα δικαιώματα της συγκεκριμένης ομάδας παιδιών.
- ii. Οι βασικές αρχές, οι οποίες θα πρέπει να αποτελέσουν τη βάση για την πιο πάνω εξέταση/αναθεώρηση/τροποποίηση του Νομοθετικού Πλαισίου είναι, συνοπτικά, η Αρχή της Διασφάλισης του Συμφέροντος

- του Παιδιού, η Αρχή της Μη Διάκρισης και το δικαίωμα του παιδιού να διατηρεί προσωπικές σχέσεις και να έχει άμεση επαφή με τους δύο γονείς του, τακτικά, εκτός εάν αυτό είναι αντίθετο με το συμφέρον του παιδιού. Ως εκ τούτου, μέσα από το Νομοθετικό Πλαίσιο, η επικοινωνία παιδιών με κρατούμενο γονέα τους, θα πρέπει να διασφαλίζεται ως δικαίωμα της εν λόγω ομάδας παιδιών και όχι να αντιμετωπίζεται ως επιβράβευση στο πλαίσιο του συστήματος των προνομιών, το οποίο να παραχωρείται ανάλογα με τη συμπεριφορά του κρατουμένου, ή να χρησιμοποιείται ως πειθαρχικό μέτρο.
- iii. Επιβάλλεται ανάπτυξη διυπηρεσιακής συνεργασίας στην οποία να συμμετέχουν η Διεύθυνση του Τμήματος Φυλακών, το ΥΔΔΤ, οι ΥΚΕ του ΥΕΚΑ και οι ΥΨΥ του Υπουργείου Υγείας, για τη δημιουργία Κατευθυντήριων Γραμμών για χειρισμό, από μέρους των Φυλακών, των θεμάτων που αφορούν τα παιδιά και τις οικογένειες των κρατουμένων. Η εφαρμογή των Κατευθυντήριων Γραμμών να αξιολογείται από μέρους της Διεύθυνσης του Τμήματος Φυλακών και τα πορίσματά της να υπόκεινται σε εξωτερικό έλεγχο.
- iv. Να θεσμοθετηθεί η Επιτροπή Επισκέψεων. Οι κρατούμενοι να έχουν πρόσβαση σε σαφή και ολοκληρωμένη πληροφόρηση καθόσον αφορά τον τρόπο υποβολής αιτημάτων και τη διαδικασία και τα κριτήρια, στη βάση των οποίων, λαμβάνονται αποφάσεις για τα θέματα επικοινωνίας τους (τηλεφωνικής, επισκέψεις) με τα παιδιά τους. Στα εν λόγω κριτήρια θα πρέπει να ληφθούν υπόψη και τα δικαιώματα των επηρεαζόμενων παιδιών.
- v. Επιβάλλεται ο εκσυγχρονισμός και η οργανωμένη τήρηση αρχείου σχετικά με: (α) τον αριθμό των παιδιών των οποίων ο ένας γονέας βρίσκεται στη φυλακή, (β) τον αριθμό των παιδιών τα οποία πραγματοποιούν επισκέψεις σε κρατούμενο γονιό τους, (γ) τα προσωπικά δεδομένα των εν λόγω παιδιών, π.χ. φύλο, ηλικία, εθνικότητα, αναπηρία σωματική, πνευματική, ψυχολογική κατάσταση. Υπάρχει ανάγκη για καθορισμό του πραγματικού αριθμού των παιδιών που πλήττονται από τη γονική φυλάκιση καθώς και συλλογή πληροφοριών που σχετίζονται με αυτά για σχεδιασμό πολιτικής και πρακτικών.
- vi. Επιβάλλεται ανάπτυξη συνεργασίας και αλληλοενημέρωσης μεταξύ των αρμόδιων Υπουργείων και Υπηρεσιών.
- vii. Επιβάλλεται αύξηση του αριθμού των Λειτουργών των ΥΨΥ και των ΥΚΕ στο Τμήμα Φυλακών και αναβάθμιση του ρόλου τους, στα θέματα επικοινωνίας παιδιών με κρατούμενο γονέα τους.
- viii. Επιβάλλεται η εφαρμογή προγραμμάτων και πρακτικών που να βελτιώσουν την επικοινωνία παιδιών με κρατούμενους γονείς. Προς τούτο μπορεί είτε να αξιοποιηθεί η μελέτη και οι εισηγήσεις που υποβλήθηκαν από τον Ψυχίατρο του Τμήματος Φυλακών και της ομάδας του και/ή να διενεργηθεί, εκ νέου, μελέτη με εισηγήσεις από ανεξάρτητους φορείς.
- ix. Να ληφθούν μέτρα στις Φυλακές για την οργάνωση δραστηριοτήτων, σε τακτική βάση, που να στοχεύουν στην ενδυνάμωση της σχέσης παιδιού-γονιού. Θα πρέπει, επίσης, να δημιουργηθούν ευκαιρίες για τα παιδιά να επισκέπτονται τον κρατούμενο γονιό τους ιδιωτικά.
- x. Τα κλειστά και ανοικτά επισκεπτήρια της Κλειστής Φυλακής, γενικότερα, πρέπει να διαμορφωθούν με τρόπο πιο φιλικό προς τα παιδιά και να διασφαλιστεί ότι, οι συνθήκες επικοινωνίας, υπό τις οποίες διενεργούνται οι επισκέψεις παιδιών σε κρατούμενο γονέα, επιτρέπουν τη φυσική επικοινωνία και σωματική επαφή και, ως εκ τούτου, διευκολύνουν τη δόμηση της σχέσης παιδιού- γονιού.

- xi. Να επιτρέπεται η χρήση των εγκαταστάσεων υγιεινής (τραπέζι για αλλαγή πάνας, νεροχύτη, τουαλέτα), οι οποίες να είναι εύκολα προσβάσιμες κατά τη διάρκεια επισκέψεων.
- xii. Οι διαδικασίες ελέγχου (ηλεκτρονικού και σωματικού) θα πρέπει να είναι φιλικές προς τα παιδιά και να διασφαλίζουν το δικαίωμά τους για ιδιωτική ζωή, σωματική ακεραιότητα, προστασία και ασφάλεια. Το προσωπικό ασφαλείας στις Φυλακές θα πρέπει να εκπαιδευτεί σε θέματα που σχετίζονται με αποδεκτές, σύγχρονες, μεθόδους ελέγχου σε παιδιά και, γενικότερα, σε θέματα που αφορούν τα παιδιά που έχουν τον κρατούμενο γονιό.
- xiii. Να υπάρχει λειτουργός, ο οποίος να είναι υπεύθυνος για τα παιδιά και την οικογένεια, κατάλληλα εκπαιδευμένος για την υποστήριξη των παιδιών κατά τη διάρκεια των επισκέψεων. Εξειδικευμένο προσωπικό σε θέματα παιδιών θα πρέπει, επίσης, να είναι παρόν κατά τη διάρκεια των επισκέψεων.
- xiv. Να παρέχονται στα παιδιά πληροφορίες με τρόπο προσαρμοσμένο στην ηλικία τους, σχετικά με διάφορες πτυχές της ζωής τους, που επηρεάζονται λόγω της φυλάκισης του γονιού, τις διαδικασίες ελέγχου που διενεργούνται κατά τις επισκέψεις στις Φυλακές και τους κανονισμούς που διέπουν τις επισκέψεις.
- xv. Να διερευνηθούν τρόποι αξιοποίησης της τεχνολογίας, (π.χ. του διαδικτύου, των Web καμερών, των βίντεο και των DVD), που να διευκολύνουν την επαφή των παιδιών με τον κρατούμενο γονιό.

(Για ολόκληρη τη Θέση της Επιτροπής βλέπε www.childcom.org.cy, στο σύνδεσμο *Επίσημες Θέσεις και Εκθέσεις της Επιτροπής*).

Σύντομη περίληψη της Θέσης με παρουσίαση των σημαντικότερων συμπερασμάτων / εισηγήσεων της Επιτροπής δημοσιεύθηκε σε

μία σειρά τεσσάρων ειδικών ηλεκτρονικών περιοδικών εκθέσεων (newsletters), με θέμα «Justice for children of Prisoners», τα οποία έκδωσε το Children of Prisoners Europe¹⁶- πρώην Eurochips (The European Network for Children of Imprisoned Parents)-, με άρθρα π.χ. οργανώσεων, Υπηρεσιών, δικαστών, ακαδημαϊκών από διάφορες χώρες. Η Θέση της Επιτροπής δημοσιεύτηκε στην τέταρτη ηλεκτρονική έκδοση η οποία είχε τίτλο «*Looking Forward: Impacts, Successes and Struggles*», το Δεκέμβριο του 2013¹⁷.

6.5 Έκθεση Επιτροπής αναφορικά με το χειρισμό από την Αστυνομία υπόθεσης εξαφάνισης παιδιού.

Στις 12 Δεκεμβρίου 2013 δημοσιοποιήθηκε η Έκθεση της Επιτροπής σχετικά με το χειρισμό υπόθεσης από την Αστυνομία, εξαφάνισης παιδιού. Η Έκθεση συντάχθηκε στη βάση διερεύνησης παραπόνου, το οποίο υποβλήθηκε τον Απρίλιο του 2013 από τον πατέρα του παιδιού. Η περίπτωση του συγκεκριμένου παιδιού είχε απασχολήσει και ενωρίτερα την Επιτροπή όταν, τον Νοέμβριο του 2010, διερεύνησε θέματα που αφορούσαν το δικαίωμα του παιδιού να διατηρεί επικοινωνία και με τους δύο γονείς του, αφού αυτοί χώρισαν. [Αντλώντας από τη διερεύνηση της συγκεκριμένης περίπτωσης, αλλά και άλλων παρόμοιες φύσεως περιπτώσεων δημοσιοποιήθηκε, τον Ιούλιο του 2012, η «Θέση Επιτροπής Αναφορικά με το Ρόλο των Κρατικών Υπηρεσιών σε Περιπτώσεις Προβλημάτων Επικοινωνίας Παιδιού-Γονέα του οποίου οι Γονείς είναι σε Διάσταση ή Διαζευγμένοι» (για περισσότερα βλέπε στο www.childcom.org.cy, στο σύνδεσμο *Επίσημες Θέσεις και Εκθέσεις της Επιτροπής*)].

Τον Απρίλιο 2013, υποβλήθηκε τηλεφωνικώς από τον πατέρα και την εκ πατρός γιαγιά του

¹⁶ <http://childrenofprisoners.eu>

¹⁷ <http://childrenofprisoners.eu>

παιδιού, νέο παράπονο στο ΓΕΠ, για εξαφάνιση του παιδιού. Το παράπονο στρεφόταν εναντίον της Αστυνομίας και αφορούσε την αποτυχία της να προωθήσει τις προβλεπόμενες από το νόμο, για τέτοιες περιπτώσεις, διαδικασίες. Μετά από σειρά τηλεφωνικών παρεμβάσεων του ΓΕΠ προς την Αστυνομία, η Επίτροπος προχώρησε σε γραπτή παρέμβαση προς τον Αρχηγό της Αστυνομίας. Αφού μελέτησε και τις απαντήσεις του Αρχηγού Αστυνομίας, η Επίτροπος προχώρησε σε εξέταση και αξιολόγηση του χειρισμού της περίπτωσης από την Αστυνομία.

Διαπιστώθηκε ότι υπήρξε πλημμελής χειρισμός της συγκεκριμένης υπόθεσης από την Αστυνομία, συνεπεία του οποίου:

- (α) Χάθηκε πολύτιμος χρόνος σε ότι αφορά την ανεύρεση του παιδιού. Ο εντοπισμός του προέκυψε με τυχαίο τρόπο λόγω κλήτευσης του πατέρα από Αγγλικό Δικαστήριο, ενόψει αίτησης της μητέρας.
- (β) Η υπόθεση δεν διερευνήθηκε με ταχύτητα, επάρκεια και στη βάση όλων των σχετικών διατάξεων του Ποινικού Κώδικα.
- (γ) Η Αστυνομία δεν ενήργησε, ως όφειλε, με γνώμονα την Αρχή Διασφάλισης του Συμφέροντος του Παιδιού και απέτυχε να λάβει τα δέοντα μέτρα για να προστατεύσει το παιδί.

Στη βάση των προνοιών της Σύμβασης, του Ποινικού Κώδικα (Κεφ. 154, όπως τροποποιήθηκε) και του περί Σχέσεων Γονέων και Τέκνων Νόμου του 1990 έως το 1998, η Επίτροπος στην Έκθεσή της προέβη στις ακόλουθες εισηγήσεις:

- 1) Εκπαίδευση των Αστυνομικών σε διαδικασίες χειρισμού εξαφάνισης παιδιών, σε αρτιότερη χρήση του Ποινικού Κώδικα σε υποθέσεις που αφορούν παιδιά και επιμόρφωσή τους σε ότι αφορά τη διασφάλιση των δικαιωμάτων του παιδιού, όπως αυτά κατοχυρώνονται από τη Σύμβαση.

- 2) Κατάρτιση ενός πρωτοκόλλου για τις διαδικασίες που επιβάλλεται να τηρούνται σε περιπτώσεις εξαφάνισης/αρπαγής/κλοπής παιδιών από τους γονείς τους.

(Για περισσότερα βλέπε στο www.childcom.org.cy στο σύνδεσμο *Επίσημες Θέσεις και Εκθέσεις της Επιτροπής*).

6.6 Παρέμβαση Επιτρόπου προς το Γενικό Εισαγγελέα της Δημοκρατίας, τον Υπουργό Δικαιοσύνης και Δημοσίας Τάξεως και τον Αρχηγό Αστυνομίας, για τα προβλήματα στην εφαρμογή διαταγμάτων Οικογενειακού Δικαστηρίου από την Αστυνομία.

Στα πλαίσια διερεύνησης του τρόπου που η Αστυνομία χειρίζεται περιπτώσεις παραβίασης διαταγμάτων του Οικογενειακού Δικαστηρίου, η Επίτροπος, ενημερώθηκε από τον Αρχηγό της Αστυνομίας ότι στη βάση γνωμάτευσης του Γενικού Εισαγγελέα, και κατόπιν οδηγιών του ιδίου, η Αστυνομία «*μπορεί να συμβουλευθεί και να καλέσει τα δύο μέρη να συμμορφωθούν, αλλά δεν επεμβαίνει στην εφαρμογή του εφόσον αυτό έχει ρυθμιστικό χαρακτήρα (αναγνωριστικό δικαιώματος) και δεν διερευνά οποιαδήποτε ποινική υπόθεση. Η Αστυνομία ενημερώνει τα ενδιαφερόμενα μέρη και τα συμβουλεύει όπως προσφύγουν στο Δικαστήριο που εξέδωσε διάταγμα για σχετική καταγγελία βάσει του άρθρου 42 του περί Δικαστηρίων Νόμου 14/60 που αφορά σε αστική καταφρόνηση.*

Σε περιπτώσεις παρακοής Απογορευτικών Διαταγμάτων (είτε επικοινωνίας είτε άλλων) που εκδίδονται από οποιοδήποτε Δικαστήριο, η Αστυνομία διερευνά το γενικό αδίκημα της Απειθείας κατά Νόμιμων Διαταγών κατά παράβαση του άρθρου 137 του Ποινικού Κώδικα Κεφ. 154, ή άλλο συγκεκριμένο αδίκημα αν αναφέρεται σε ειδικό Νόμο και αν

πρόκειται για αυτόφωρο αδίκημα η Αστυνομία έχει εξουσία να προβεί σε σύλληψη».

Η Επίτροπος με βάση το πιο πάνω και αφού μελέτησε την υπό αναφορά γνωμάτευση του Γενικού Εισαγγελέα, ημερ. 10/1/2008, προχώρησε σε γραπτή παρέμβαση προς το Γενικό Εισαγγελέα, τον Υπουργό Δικαιοσύνης και Δημοσίας Τάξεως και τον Αρχηγό Αστυνομίας στις 17/1/2013, κρίνοντας ότι, η ως άνω πρακτική δε διασφαλίζει το συμφέρον του παιδιού. Στην παρέμβασή της, η Επίτροπος, επεσήμανε ότι δεν είναι δυνατό, αυτό που το Δικαστήριο καθόρισε ότι επιβάλλεται για το συμφέρον του παιδιού με την έκδοση Διατάγματος, να μην μπορεί να επιβληθεί και εφαρμοστεί άμεσα και με ταχύτητα, όταν αυτό παραβιάζεται από οποιοδήποτε πρόσωπο. Η Επίτροπος εκφράζοντας την άποψη ότι η παρακοή διατάγματος, η οποία έχει σε πολλές περιπτώσεις συνεχή χαρακτήρα, δεν πρέπει να παραμένει ατιμώρητη υπό το φως των διατάξεων του Άρθρου 137 του Ποινικού Κώδικα, καταλήγει ότι «η Αστυνομία δεν είναι ορθό να παραμένει αμέτοχη σε περιπτώσεις παρακοής διαταγμάτων Οικογενειακού Δικαστηρίου, και να παραπέμπει τους ενδιαφερόμενους να αποτείνονται στο Οικογενειακό Δικαστήριο, γνωρίζοντας κίόλας ότι πρόκειται για ποινικό αδίκημα».

Δεδομένων των πιο πάνω και στη βάση κυρίως των Άρθρων 3, 18, 19 και 20 της Σύμβασης, ζήτησε όπως δοθούν οδηγίες για επανεξέταση του όλου θέματος και ενημέρωσή της γύρω από τις απόψεις των εμπλεκόμενων Αρχών για την επίλυση του όλου θέματος. Σε απάντησή του στην παρέμβαση της Επιτρόπου, ο Γενικός Εισαγγελέας διατυπώνει τη θέση ότι η εν λόγω γνωμάτευση είναι απόλυτα σύγχρονη και στην πρακτική εφαρμογή της επέλυσε αποτελεσματικά τις υποθέσεις που παρουσιάστηκαν μέχρι τότε. Παρόλα αυτά κράτησε το θέμα ανοικτό, αναφέροντας στην επιστολή του ότι βρίσκεται στη διάθεση της

Επιτρόπου για συζήτηση συγκεκριμένων εισηγήσεων.

Ενόψει των πιο πάνω, η Επίτροπος προτίθεται να επαναφέρει το όλο θέμα ενώπιον του νυν Γενικού Εισαγγελέα για σκοπούς διαβούλευσης και επανεξέτασης και, στη συνέχεια, αναμένεται να υποβάλει σχετική Έκθεση.

ΑΝΤΙ ΕΠΙΛΟΓΟΥ

Η προώθηση ενός σύγχρονου νομικού πλαισίου, το οποίο να διασφαλίζει το πλήρες φάσμα των δικαιωμάτων του παιδιού εντός του συστήματος δικαιοσύνης, παραμένει μια από τις κορυφαίες προτεραιότητες της Επιτρόπου. Στη βάση της προεργασίας η οποία έγινε εντός του 2013, αναμένεται να ολοκληρωθεί από την Επίτροπο εντός του 2014 το προσχέδιο νομοσχεδίου το οποίο θα διαβιβαστεί στον Υπουργό Δικαιοσύνης και Δημοσίας Τάξης. Πέραν από τις ενέργειές της σε ότι αφορά την ετοιμασία και κατάρτιση του προσχεδίου νομοσχεδίου το οποίο θα ρυθμίζει, με βάση τη Σύμβαση και άλλες διεθνείς πράξεις δεσμευτικού περιεχομένου, ολιστικά και αποτελεσματικά τα θέματα της πρόληψης και αντιμετώπισης της νεανικής παραβατικότητας, καθώς και τη μεταχείριση των παιδιών που έρχονται σε αντιπαράθεση με το Νόμο, από το σύστημα ποινικής δικαιοσύνης, σύμφωνα με τους διεθνείς κανόνες προστασίας των ανθρωπίνων δικαιωμάτων των παιδιών, η Επίτροπος αναπτύσσει δράσεις τόσο προς την κατεύθυνση προάσπισης των δικαιωμάτων παιδιών που έρχονται σε επαφή με το σύστημα ποινικής δικαιοσύνης, όσο και στην καλλιέργεια θετικών στάσεων απέναντι σε ένα παιδοκεντρικό σύστημα δικαιοσύνης, σε επίπεδο της ευρύτερης κοινωνίας αλλά και το επίπεδο των θεσμικών οργάνων της κοινωνίας. Την ίδια στιγμή, η Επίτροπος προωθεί και στηρίζει, με δράσεις και παρεμβάσεις, προκειμένου τόσο οι αποφάσεις που λαμβάνονται όσο και οι διαδικασίες που

ακολουθούνται σε κάθε επίπεδο του νομικού και δικαστικού συστήματος της χώρας και με τον ένα ή τον άλλο τρόπο επηρεάζουν παιδιά, να υπηρετούν, πρωτίστως, το συμφέρον του παιδιού και να αποτυπώνουν τη νομική και ηθική δέσμευση της πολιτείας να λειτουργεί, με κάθε τρόπο, παιδοκεντρικά. Η διερεύνηση των συνθηκών που ισχύουν σε σχέση με τα δικαιώματα επικοινωνίας των παιδιών με τον κρατούμενο γονέα τους και η ετοιμασία της σχετικής Θέσης της Επιτρόπου, όσο και η διερεύνηση του τρόπου χειρισμού από την Αστυνομία περιπτώσεων μη συμμόρφωσης με Διατάγματα του Οικογενειακού Δικαστηρίου εντός του 2013, αποτυπώνουν το ενδιαφέρον αυτό της Επιτρόπου.

ΠΑΙΔΙΑ ΚΑΙ ΜΕΣΑ ΜΑΖΙΚΗΣ ΕΠΙΚΟΙΝΩΝΙΑΣ (ΜΜΕ)

ΕΙΣΑΓΩΓΙΚΑ

Τα ΜΜΕ διαδραματίζουν τεράστιο ρόλο στη διάδοση ιδεών για τα δικαιώματα του παιδιού και στην ανάπτυξη κουλτούρας σεβασμού προς αυτά. Επιπρόσθετα, έχουν σημαντικό ρόλο στην ενημέρωση και ευαισθητοποίηση της κοινωνίας σε θέματα που αφορούν ανήλικους, και, επομένως, οφείλουν να εφαρμόζουν αυστηρά επαγγελματικά και δεοντολογικά κριτήρια, όπως καθορίζονται από διεθνή σώματα και κώδικες δεοντολογίας, σε σχέση με τον τρόπο παρουσίασης θεμάτων που αφορούν παιδιά.

Η Σύμβαση, διαλαμβάνει πρόνοιες και αρχές οι οποίες επιβάλλεται να καθοδηγούν τις θέσεις, απόψεις, στάσεις και συμπεριφορές των ΜΜΕ σε θέματα που με οποιοδήποτε τρόπο αγγίζουν παιδιά. Συγκεκριμένα, η Σύμβαση με το Άρθρο 3(1) υποχρεώνει όλους, συμπεριλαμβανομένων και των επαγγελματιών των ΜΜΕ, να έχουν την Αρχή του συμφέροντος του παιδιού, ως βασικό κριτήριο της διαδικασίας λήψης αποφάσεων, σε θέματα που αφορούν ή εμπλέκονται παιδιά ή απευθύνονται σε παιδιά, ειδικά σε σχέση με τη θεματολογία αλλά και τον τρόπο παρουσίασης.

Επιπλέον, το Άρθρο 16 της Σύμβασης επιβάλλει ότι, κανένα παιδί δεν θα αποτελεί αντικείμενο αυθαίρετων ή παράνομων παρεμβάσεων στην ιδιωτική και οικογενειακή του ζωή, ούτε παράνομων προσβολών της τιμής και της υπόληψής του. Τούτο σημαίνει ότι, οι επαγγελματίες των ΜΜΕ, υποχρεούνται να προστατεύουν την ταυτότητα των παιδιών, στα θέματα που παρουσιάζουν. Η προστασία της ταυτότητας και της αξιοπρέπειας του παιδιού περιλαμβάνει, τόσο τις περιπτώσεις όπου πρωταγωνιστής του θέματος είναι παιδί σε ρόλο θύματος, θύτη ή μάρτυρα, όσο και στις περιπτώσεις όπου το θέμα αφορά άλλα μέλη της οικογένειάς του.

Επιπρόσθετα, η Σύμβαση, με το Άρθρο 17 ρητά επισημαίνει το θετικό ρόλο που οφείλουν να επιτελέσουν τα ΜΜΕ, καθόσον αφορά τη διασφάλιση των δικαιωμάτων των παιδιών, με την υποστήριξη του κράτους και κατοχυρώνει την πρόσβαση του παιδιού στην πληροφόρηση και σε υλικό που προέρχεται από διάφορες πηγές, κυρίως από αυτές που αποσκοπούν στην προαγωγή της κοινωνικής, πνευματικής και ηθικής ευημερίας του, καθώς και της σωματικής και πνευματικής υγείας του. Παράλληλα, με το συγκεκριμένο Άρθρο, επισημαίνεται η υποχρέωση των κρατών να ενθαρρύνουν την παραγωγή, ανταλλαγή και διάδοση πληροφοριών και υλικού που να προέρχονται από διάφορες πολιτισμικές, εθνικές και διεθνείς πηγές, παρέχοντας τη δυνατότητα στο παιδί να σχηματίσει και να εκφράσει, ελεύθερα, τις απόψεις του.

7.1 Δημόσιες Παρεμβάσεις Επιτρόπου.

7.1.1 Δημόσια Παρέμβαση Επιτρόπου ενόψει του τρόπου παρουσίασης της παραβατικής συμπεριφοράς ανηλίκων, από τα ΜΜΕ.

Η Επίτροπος, ενόψει του τρόπου παρουσίασης της παραβατικής συμπεριφοράς ανηλίκων από τα τηλεοπτικά και έντυπα μέσα μαζικής ενημέρωσης, θεώρησε απαραίτητο να παρέμβει, εκ νέου, σε σχέση με το πιο πάνω θέμα, παραπέμποντας ταυτόχρονα σε προηγούμενη σχετική Δημόσια Παρέμβασή της, η οποία δημοσιοποιήθηκε το 2012 (βλέπε Ετήσια Έκθεση της Επιτρόπου Προστασίας των Δικαιωμάτων του Παιδιού 2012, σελ. 82).

Στη νέα παρέμβασή της (για περισσότερα βλέπε www.childcom.org.cy, στο σύνδεσμο «Επίσημες Θέσεις και Εκθέσεις της Επιτρόπου»), επανέλαβε τον σημαντικό ρόλο που διαδραματίζουν οι επαγγελματίες των ΜΜΕ σε σχέση με την ενημέρωση και ευαισθητοποίηση της κοινωνίας σε θέματα που αφορούν ανήλικους, συμπεριλαμβανομένου

και αυτού της «νεανικής παραβατικότητας» και τις υποχρεώσεις τους στην τήρηση αυστηρών επαγγελματικών και δεοντολογικών κριτηρίων, στην παρουσίαση θεμάτων που αφορούν παιδιά.

7.1.2 Δημόσια παρέμβαση Επιτρόπου, σε σχέση με την κάλυψη από τα ΜΜΕ, θεμάτων που αφορούν τις εξελίξεις αναφορικά με την οικονομική κατάσταση και την κοινωνική συνοχή στην Κύπρο.

Η Επίτροπος προέβηκε σε δημόσια παρέμβαση προκειμένου να τοποθετηθεί, σε σχέση με την κάλυψη από τα ΜΜΕ, θεμάτων που αφορούν τις εξελίξεις αναφορικά με την οικονομική κατάσταση και την κοινωνική συνοχή στην Κύπρο, καθώς και να επισημάνει την ευθύνη της κοινωνίας των ενηλίκων να θέσουν, ως πρώτη προτεραιότητα, την προστασία των δικαιωμάτων των παιδιών και τη δημιουργία ενός καλύτερου μέλλοντος για αυτά (για περισσότερα βλέπε www.childcom.org.cy, στο σύνδεσμο «Επίσημες Θέσεις και Εκθέσεις της Επιτρόπου»).

Η Επίτροπος θεώρησε, θεσμική υποχρέωσή της να μεταφέρει, προς την ευρύτερη κοινωνία και, ειδικότερα, προς τους επαγγελματίες του χώρου των ΜΜΕ, τη φωνή και το μήνυμα που έλαβε από τα ίδια τα παιδιά μέσα από τις εντατικοποιημένες διαβουλεύσεις της με εφήβους, καθώς και τις επισκέψεις της σε δημόσια σχολεία Μέσης Εκπαίδευσης. Συγκεκριμένα, τα παιδιά, εξέφρασαν τα συναισθήματα και τις σκέψεις που τα διακατέχουν για τις εξελίξεις γύρω από την οικονομική κρίση που πλήττει την Κύπρο και τις επιπτώσεις για το μέλλον τους. Τα παιδιά μοιράστηκαν μαζί της την αγωνία και την ανασφάλεια που νιώθουν, σε σχέση με τις εξελίξεις στην κυπριακή οικονομία, η οποία μετατρέπεται σε πανικό όταν ηλεκτρονικά και έντυπα ΜΜΕ, στην παρουσίαση των εξελίξεων, υιοθετούν εξαιρετικά απαισιόδοξες

προσεγγίσεις και στείρα κριτική, με έμφαση κυρίως σε αρνητικά σενάρια και προβλέψεις.

Η Επίτροπος επεσήμανε ότι, στις παρούσες συνθήκες της οικονομικής και κοινωνικής κρίσης που βιώνει η χώρα, ο ρόλος των δημοσιογράφων και των ΜΜΕ αναδεικνύεται ιδιαίτερα σημαντικός, τόσο σε ό,τι αφορά την ενημέρωση που προβάλλουν, σε σχέση με τις εξελίξεις στο χώρο της οικονομίας, όσο και τα μηνύματα που περνούν προς την κοινωνία και φυσικά τα παιδιά. Στη βάση των παρατηρήσεων αυτών, η Επίτροπος, προέβηκε σε συστάσεις προς τους επαγγελματίες των ΜΜΕ, εκ των οποίων οι κυριότερες είναι: α) σε ό,τι αφορά την ενημέρωση από τα ΜΜΕ, είναι σημαντικό να μην πανικοβάλλουν, αλλά να δίνεται μια όσο το δυνατόν πιο ολοκληρωμένη εικόνα της κατάστασης, χωρίς εξωραϊσμούς αλλά και χωρίς καταστροφολογίες, β) τα ΜΜΕ να αναζητήσουν και να προβάλουν θέματα και ρεπορτάζ με αισιόδοξα και θετικά μηνύματα για τα παιδιά, τα οποία με τον καιρό να ξεπεράσουν, κατά το δυνατό, τα αισθήματα ανασφάλειας και πανικού που μπορεί να δημιουργήθηκαν, γ) σε ό,τι αφορά τον τρόπο προβολής των δυσχερειών που τα παιδιά και οι οικογένειές τους αντιμετωπίζουν, τα ρεπορτάζ πρέπει να είναι σύντομα και πειθαρχημένα, με απόλυτο σεβασμό στο δικαίωμα ιδιωτικής ζωής και διασφάλισης της αξιοπρέπειας των παιδιών. Ο σχολιασμός επιβάλλεται να είναι επιστημονικός και τεκμηριωμένος και να μην επικεντρώνεται στη μεμονωμένη περίπτωση, αλλά να αναδεικνύει το ευρύτερο πρόβλημα και να προωθεί την εξεύρεση λύσεων, δ) τα παιδιά θα πρέπει να έχουν την ευκαιρία να περνούν τα δικά τους μηνύματα και, τα ΜΜΕ, έχουν την ευθύνη και την υποχρέωση να τους προσφέρουν τη δυνατότητα, να καταθέτουν τις δικές τους απόψεις και προβληματισμούς.

7.2 Άλλες Παρεμβάσεις Επιτρόπου.

7.2.1 Παρεμβάσεις Επιτρόπου για παραβιάσεις του δικαιώματος

στην αξιοπρέπεια και ιδιωτική ζωή 10χρονου παιδιού, από τα ΜΜΕ.

Η Επίτροπος με αφορμή τον τρόπο προβολής από τηλεοπτικά, ηλεκτρονικά και έντυπα ΜΜΕ, της οικονομικής δυσχέρειας και των δραματικών συνθηκών διαβίωσης του 10χρονου παιδιού και των παππούδων του από τη Ρουμανία, η οποία παραβίαζε δικαιώματα του συγκεκριμένου παιδιού, προέβηκε σε δημοσιογραφική διάσκεψη μαζί με τον Διευθυντή της Αρχής Ραδιοτηλεόρασης Κύπρου (Αρχή), καθώς και σε γραπτή παρέμβαση προς συγκεκριμένο τηλεοπτικό σταθμό (για περισσότερα βλέπε www.childcom.org.cy, στο σύνδεσμο «Επίσημες Θέσεις και Εκθέσεις της Επιτρόπου»).

Η Επίτροπος, στη δημοσιογραφική διάσκεψη, επεσήμανε ότι, ενώ από τη μια αυτή καθαυτή, η δημοσιοποίηση του περιστατικού, συμβάλλει στην κοινωνική αφύπνιση και προστασία των παιδιών γενικότερα, από την άλλη ο τρόπος με τον οποίο κάποια ΜΜΕ πρόβαλαν το θέμα δεν διασφάλισαν, καταρχήν, την προστασία της ταυτότητας, της ιδιωτικής του ζωής καθώς και της αξιοπρέπειάς του συγκεκριμένου παιδιού. Κατά δεύτερον, η Επίτροπος καυτηρίασε το γεγονός ότι το παιδί κλήθηκε επανειλημμένα να μιλήσει για τις τραυματικές εμπειρίες και τις δύσκολες συνθήκες διαβίωσής του υποδεικνύοντας ότι συνήθως, μια τέτοια μεταχείριση οδηγεί σε επαναθυματοποίηση του εμπλεκόμενου παιδιού με πιθανές συναισθηματικές και ψυχολογικές επιπτώσεις, των οποίων η έκταση και οι συνέπειες στη μελλοντική του ζωή δεν είναι δυνατόν να εκτιμηθούν στο παρόν στάδιο.

Η Επίτροπος υπέδειξε ότι, στη συγκεκριμένη περίπτωση, τα ΜΜΕ θα έπρεπε, ενεργώντας εποικοδομητικά, μέσα από τεκμηριωμένα ρεπορτάζ, να είχαν ασχοληθεί, εκτενώς, με τις ευθύνες και τον ρόλο που θα έπρεπε να διαδραματίσουν οι Υπηρεσίες του κράτους καθώς και με τη νομική πτυχή του θέματος,

ώστε να συμβάλουν στη μη επανάληψη παρόμοιων συμβάντων

Επιπλέον, η Επίτροπος επεσήμανε τις υποχρεώσεις των επαγγελματιών των ΜΜΕ, σε σχέση με την παρουσίαση θεμάτων που αφορούν ή επηρεάζουν παιδιά, όπως απορρέουν από τις αρχές και πρόνοιες της Σύμβασης και, καταλήγοντας, πρόσθεσε ότι θα πρέπει, σε αυτή την κρίσιμη περίοδο, τα παιδιά οικογενειών, που βιώνουν δραματικές προσωπικές και οικογενειακές ιστορίες, να μην αποτελούν προϊόν προς κατανάλωση.

Η Επίτροπος προέβηκε και σε γραπτή παρέμβαση προς τηλεοπτικό σταθμό, η οποία κοινοποιήθηκε στην Αρχή, για ψυχαγωγική εκπομπή στα πλαίσια της οποίας προβλήθηκε η οικογένεια των παπούδων και του 10χρονου παιδιού από τη Ρουμανία εγείροντας διάφορα θέματα σε σχέση με τη διασφάλιση των δικαιωμάτων του εν λόγω παιδιού.

Η Επίτροπος διαπίστωσε ότι, ο τρόπος προβολής του παιδιού, στα πλαίσια της συγκεκριμένης εκπομπής, παραβίαζε το δικαίωμα της προστασίας της ταυτότητας, της ιδιωτικής του ζωής καθώς και της αξιοπρέπειάς του. Το γεγονός ότι το παιδί κλήθηκε, επανειλημμένα, να μιλήσει για τις τραυματικές εμπειρίες και τις δύσκολες συνθήκες διαβίωσής του, οδηγεί σε επαναθυματοποίησή του, με ενδεχόμενες συναισθηματικές και ψυχολογικές επιπτώσεις, των οποίων η έκταση και οι συνέπειες στη μελλοντική του ζωή δεν είναι δυνατόν να εκτιμηθούν στο παρόν στάδιο. Επιπλέον, η Επίτροπος επεσήμανε ότι, παρόλο που η πρόθεση της εκπομπής ήταν η ευαισθητοποίηση της κοινωνίας για τις δυσκολίες που αντιμετωπίζει η συγκεκριμένη οικογένεια, ο τρόπος με τον οποίο έγινε η προβολή του παιδιού συντέινε στο να αναβιώσει αλλά και να εμπεδώσει την τραγική κατάσταση που ζει, σε σύγκριση με τα υπόλοιπα παιδιά, πλήττοντας επιπρόσθετα

την ήδη τραυματισμένη ψυχολογική και συναισθηματική του κατάσταση.

Η Επίτροπος, καταλήγοντας στην παρέμβασή της, κάλεσε το σταθμό να μην προχωρήσει σε αυτού του είδους την επαναπροβολή του παιδιού, όπως είχε αρχικά εξαγγελθεί, εισήγηση η οποία τελικά εισακούσθηκε.

Η Αρχή στα πλαίσια αυτεπάγγελτης εξέτασης υπόθεσης που αφορούσε την περίπτωση της συμμετοχής του παιδιού στην πιο πάνω εκπομπή εντόπισε παραβάσεις του περί Ραδιοφωνικών και Τηλεοπτικών Σταθμών Νόμου [Ν.7(Ι) του 1998, όπως τροποποιήθηκε], σε σχέση με την υποχρέωση των τηλεοπτικών σταθμών να διασφαλίζουν ότι, οι εκπομπές τους δεν περιλαμβάνουν προγράμματα τα οποία ενδέχεται να βλάψουν τη σωματική, πνευματική και ηθική ανάπτυξη των ανηλίκων. Επίσης εντοπίστηκαν παραβάσεις και των Κανονισμών των περί Ραδιοφωνικών και Τηλεοπτικών Σταθμών Κανονισμών του 2000 (Κ.Δ.Π. 10/2000) σε σχέση με το ότι α) απαγορεύονται οι ερωτήσεις σε παιδιά κάτω των 16 ετών που αφορούν οικογενειακά θέματα, β) απαγορεύεται η παρουσίαση ανηλίκων ως μαρτύρων ή θυμάτων εγκληματικών ενεργειών ή δυστυχημάτων από εκπομπές σταθμών και γ) απαγορεύεται η δημοσιοποίηση των ονομάτων ανηλίκων που εμπλέκονται σε αστυνομικές ή δικαστικές διαδικασίες και η μετάδοση οποιασδήποτε πληροφορίας που δυνατόν να οδηγήσει στην αποκάλυψη της ταυτότητάς τους. Η Αρχή, για τις πιο πάνω παραβάσεις, επέβαλε στον τηλεοπτικό σταθμό διοικητικό πρόστιμο ύψους 1400 ευρώ.

7.2.2 Τοποθέτηση Επιτρόπου σε σχέση με άρθρο εφημερίδας, το οποίο σύμφωνα με καταγγελία από πολίτη είναι ακατάλληλου περιεχομένου για παιδιά.

Η Επίτροπος, τοποθετήθηκε ως προς το κατά πόσο παρατηρούνται παραβάσεις δικαιωμάτων

των παιδιών σε σχέση με άρθρο δημοσιευμένο σε εφημερίδα η οποία διανέμεται δωρεάν. Σύμφωνα με παράπονο που υποβλήθηκε προς την Επίτροπο, το υπό αναφορά κείμενο ήταν ακατάλληλου περιεχομένου για παιδιά και, ως εκ τούτου, δεν θα έπρεπε να ήταν προσβάσιμο σε αυτά.

Η Επίτροπος, συνυπολογίζοντας διάφορους παράγοντες, κατέληξε ότι, στην συγκεκριμένη περίπτωση, δεν στοιχειοθετούνταν, παραβιάσεις είτε εκ μέρους της εφημερίδας είτε του αρθρογράφου, των δικαιωμάτων των παιδιών και, ως εκ τούτου, δεν ετίθετο θέμα παρέμβασής της. Για τη λήψη της πιο πάνω απόφασης, η Επίτροπος έλαβε υπόψη α) ότι το περιοδικό διανέμεται δωρεάν σε δημόσιους χώρους, όπως σχολές ανώτατης εκπαίδευσης, βιβλιοπωλεία, θέατρα, καφετέριες, φούρνοι, καταστήματα, κομμωτήρια και γυμναστήρια, οι οποίοι, η Επίτροπος θεωρεί, ότι προορίζονται, κυρίως, για ενήλικα άτομα. Παιδιά τα οποία συχνάζουν στους συγκεκριμένους χώρους, αναμένεται ότι είτε το κάνουν με τη συνοδεία ενήλικα, τυγχάνοντας επομένως της ανάλογης εποπτείας, είτε συχνάζουν μεν χωρίς συνοδεία ενήλικα, αλλά κατόπιν συγκατάθεσης του ενήλικα/κηδεμόνα, ο οποίος αναμένεται να λαμβάνει υπόψη την ηλικία και το βαθμό ωριμότητας του κάθε παιδιού. β) Ότι η θεματολογία του εν λόγω περιοδικού, κατά κύριο λόγο, απευθύνεται σε ενήλικες, και, επιπρόσθετα, ότι η συγκεκριμένη στήλη έχει ηλικιακή σήμανση (18+), προειδοποιώντας έτσι οποιοδήποτε αναγνώστη ότι, το περιεχόμενο της στήλης δεν είναι κατάλληλο για ανήλικα άτομα. γ) Ότι η ελευθερία του τύπου αποτελεί κορωνίδα της δημοκρατίας και οποιαδήποτε παρέμβαση προς τα ΜΜΕ θα πρέπει να γίνεται μόνο όταν στοιχειοθετούνται παραβιάσεις των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, και στην προκειμένη, παραβιάσεις των δικαιωμάτων των παιδιών.

Η Επίτροπος, καταλήγοντας, επεσήμανε πως πρέπει να γίνει κατανοητό ότι, στις περιπτώσεις όπου δεν υπάρχουν περιθώρια παρεμβάσεων,

εκ μέρους θεσμών της πολιτείας, για προστασία των παιδιών, σημαντικό ρόλο οφείλουν να διαδραματίσουν η οικογένεια και η εκπαίδευση, καλλιεργώντας τους κριτική σκέψη, ηθικές αξίες και κουλτούρα σεβασμού των ανθρωπίνων δικαιωμάτων. Μέσα από αυτή τη διαδικασία, επεσήμανε, επέρχεται η μάθηση και τα παιδιά γίνονται ώριμοι ενήλικες προετοιμασμένοι να ανταποκριθούν στις προκλήσεις και προσκλήσεις που πιθανό να συναντήσουν στη ζωή τους.

7.3 Υπόμνημα Επιτρόπου επί του νομοσχεδίου με τίτλο «Ο περί Ραδιοφωνικών και Τηλεοπτικών Οργανισμών (Τροποποιητικός) (Αρ. 2) Νόμος του 2013».

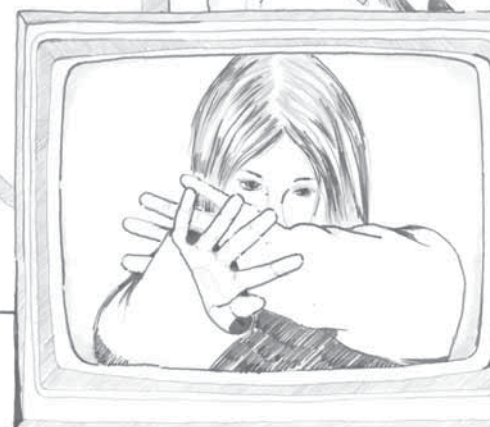
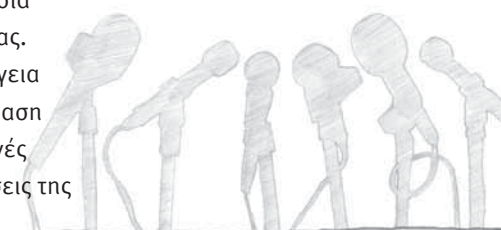
Η Επίτροπος, ενόψει επικείμενης συζήτησης του πιο πάνω νομοσχεδίου ενώπιον της Κοινοβουλευτικής Επιτροπής Εσωτερικών και της σημασίας του σε ότι αφορά την προστασία, κατοχύρωση και εφαρμογή των δικαιωμάτων του παιδιού στον τομέα των ηλεκτρονικών Μέσων Μαζικής Ενημέρωσης (ΜΜΕ), διαβίβασε Υπόμνημα με τις απόψεις της. Εν πολλοίς οι απόψεις αυτές περιλαμβάνονται και επεξηγούνται στη Θέση της Επιτρόπου αναφορικά με τα «Δικαιώματα του Παιδιού, Μέσα Μαζικής Επικοινωνίας και το Παιδί Θεατής η οποία δημοσιοποιήθηκε το Δεκέμβριο του 2010 (η Θέση της Επιτρόπου βρίσκεται αναρτημένη στο www.childcom.cy στο σύνδεσμο *Επίσημες Θέσεις / Εκθέσεις της Επιτρόπου*). Η Επίτροπος καταθέτει την άποψη ότι, η πιο αποτελεσματική εφαρμογή των αρχών της Σύμβασης μπορεί να γίνει μέσω καθεστώτων αυτορύθμισης ή/και κωδίκων δεοντολογίας των ΜΜΕ και των επαγγελματιών του εν λόγω χώρου μετά από συλλογική και ανοικτή διαβούλευση στην οποία θα μπορούν να μετέχουν, στο βαθμό που τα αφορά, και ανάλογα πάντοτε με τον βαθμό ωριμότητας και ηλικίας τους, και οργανωμένα σύνολα παιδιών. Ανάμεσα στις επισημάνσεις της Επιτρόπου είναι η ανάγκη ρητού ορισμού, στο νομοσχέδιο, του

όρου «ανήλικος» ή/ και «παιδί» αλλά και ο καθορισμός ειδικών αρμοδιοτήτων που θα έχει η Αρχή Ραδιοτηλεόρασης που θα αφορούν ειδικά στα παιδιά, όπως αυτές απορρέουν ως υποχρεώσεις του Κράτους από τη Σύμβαση.

ΑΝΤΙ ΕΠΙΛΟΓΟΥ

Ο σημαντικότερος ρόλος των ΜΜΕ τόσο στη διάδοση πληροφοριών, όσο και στη διαμόρφωση της κοινής γνώμης, καθιστά ακόμη πιο επιτακτική τη δημιουργία μιας κουλτούρας, αυστηρά προσηλωμένης στο σεβασμό των δικαιωμάτων των παιδιών. Παρά τον, κατά γενικό κανόνα, εποικοδομητικό ρόλο των ΜΜΕ, ο τρόπος με τον οποίο προβάλλονται, σε κάποιες περιπτώσεις, θέματα ειδησεογραφίας παραβιάζει δικαιώματα των παιδιών και για το λόγο αυτό, η Επίτροπος, προέβηκε σε διάφορες παρεμβάσεις, με στόχο τη διασφάλιση των δικαιωμάτων αυτών. Συγκεκριμένα, προέβηκε σε αυτεπάγγελτες παρεμβάσεις για διερεύνηση εξατομικευμένων περιπτώσεων καθώς και σε δημόσιες παρεμβάσεις αναφορικά με το θέμα, θέτοντας για προβληματισμό και συμμόρφωση τις θέσεις της, καθόσον αφορά τον τρόπο χειρισμού τέτοιων θεμάτων από τα ΜΜΕ.

Στόχος των παρεμβάσεων της Επιτρόπου, πέραν από το χειρισμό των εξατομικευμένων περιπτώσεων, στην άσκηση του ελεγκτικού της ρόλου, είναι η καλλιέργεια κουλτούρας σεβασμού των δικαιωμάτων των παιδιών και η κατανόηση, από μέρους των επαγγελματιών δημοσιογράφων, της σημασίας της προστασίας των δικαιωμάτων των παιδιών, στα πλαίσια της επαγγελματικής τους δραστηριότητας. Η Επίτροπος αναγνωρίζει ότι, η καλλιέργεια κουλτούρας έχει μακροπρόθεσμη επίδραση και επιφέρει όχι μόνο σημαντικές αλλαγές στον χώρο των ΜΜΕ, αλλά και στις στάσεις της κοινωνίας γενικότερα.

ΕΙΣΑΓΩΓΙΚΑ

Ο όρος «παιδιά που μετακινούνται» (Children on the Move) καλύπτει όλα τα παιδιά που μεταναστεύουν από τη χώρα προέλευσής τους προς και δια μέσου της επικράτειας μιας Ευρωπαϊκής χώρας, για λόγους επιβίωσης, προστασίας και ασφάλειας, βελτίωσης συνθηκών ζωής, εκπαίδευσης, οικονομικών ευκαιριών, προστασίας από εκμετάλλευση και κακοποίηση, οικογενειακής συνένωσης ή λόγω συνδυασμού των παραπάνω. Μπορεί να ταξιθεύουν μαζί με την οικογένειά τους ή ανεξάρτητα ή με άλλα πρόσωπα που δεν είναι μέλη της οικογένειάς τους. Μπορεί να έχουν υποβάλει αίτημα ασύλου, να είναι θύματα παράνομης διακίνησης ή μετανάστες χωρίς νόμιμα έγγραφα. Η κατάσταση των παιδιών που μετακινούνται, μπορεί να διαφέρει ανάλογα με τα στάδια του ταξιδιού τους και μπορεί να αντιμετωπίζουν πολλές διαφορετικές καταστάσεις ευαλωτότητας¹⁸.

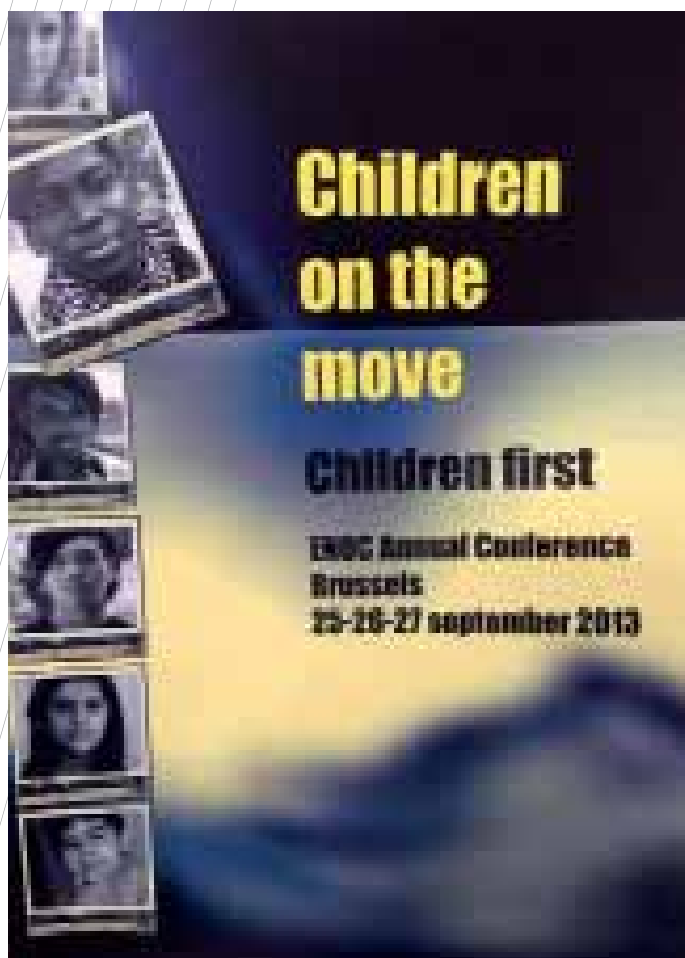
Μερικές από τις συνθήκες που καθιστούν τα «παιδιά που μετακινούνται» ευάλωτα είναι η εμπορία ανθρώπων, η διαμονή στο δρόμο, η προσωρινή τους κράτηση ως μετανάστες χωρίς χαρτιά, η μη πρόσβασή τους σε ουσιαστικές υπηρεσίες και κοινωνικά και οικονομικά δικαιώματα, περιλαμβανομένων του δικαιώματος υγείας, της κοινωνικής προστασίας και της εκπαίδευσης. Καθένα από αυτά τα παιδιά, βιώνουν μια μοναδική κατάσταση και, πολύ συχνά, είναι απαραίτητο να τύχουν μιας ιδιαίτερης προσοχής και μιας αποτελεσματικής παρέμβασης από τις αρμόδιες Αρχές, προκειμένου να τύχουν της προστασίας που χρειάζονται ως παιδιά και να διασφαλιστεί ο σεβασμός στα δικαιώματά τους, κάτω από κάθε συνθήκη.

Η Σύμβαση διασφαλίζει τα δικαιώματα όλων των παιδιών, συμπεριλαμβανομένων και των

«παιδιών που μετακινούνται», ανεξάρτητα από οποιαδήποτε διαφορετικότητα και ανεξάρτητα από το νομικό καθεστώς της οικογένειάς τους. Συγκεκριμένα, οι τέσσερις βασικές αρχές της Σύμβασης, η Αρχή της Μη Διάκρισης, η Αρχή της Διασφάλισης του Συμφέροντος του Παιδιού, η Αρχή της διασφάλισης του Δικαιώματος στη Ζωή, στην Επιβίωση και στην Ανάπτυξη και η Αρχή της Συμμετοχής, αποκτούν ιδιαίτερη σημασία για τα παιδιά μετανάστες, τα οποία, στις πλείστες των περιπτώσεων, βρίσκονται σε ιδιαίτερα ευάλωτη θέση και χωρίς πρόσβαση σε πολλά από τα δικαιώματα που κατοχυρώνονται από τη Σύμβαση σε κάθε παιδί. Επιπλέον, η Σύμβαση διασφαλίζει την πρόσβαση κάθε παιδιού στην Εκπαίδευση, στην Υγεία, στην Κοινωνική Ασφάλεια και επιβάλλει τη λήψη μέτρων για την πλήρη πνευματική, ψυχική, ηθική, και κοινωνική ανάπτυξή του. Μέσω των προνοιών που αφορούν το ρόλο της Εκπαίδευσης, η Σύμβαση κατοχυρώνει, παραπέρα, το σεβασμό στη διαφορετικότητα, το πολιτισμικό υπόβαθρο και τις γλωσσολογικές ανάγκες όλων των παιδιών, συμπεριλαμβανομένου των ασυνόδευτων ανηλίκων αιτητών ασύλου και των παιδιών που προέρχονται από οικογένειες μεταναστών, προσφύγων και αιτητών ασύλου, επιδιώκοντας τη δημιουργία των συνθηκών για την κοινωνική τους ένταξη.

Περαιτέρω, η Σύμβαση, με το Άρθρο 22, κατοχυρώνει την παροχή της κατάλληλης προστασίας και ανθρωπιστικής βοήθειας, για τα παιδιά από οικογένειες αιτητών ασύλου και προσφύγων, ώστε τα παιδιά αυτά να απολαμβάνουν, πλήρως, τα δικαιώματά τους. Προβλέπει, επίσης, την επιδίωξη της διεθνούς συνεργασίας, για την προστασία των ασυνόδευτων ανηλίκων αιτητών ασύλου και την αναζήτηση των γονέων ή άλλων μελών της οικογένειάς τους, με απώτερο στόχο την οικογενειακή επανένωση, ενώ σε περίπτωση που η ανεύρεση των γονέων ή άλλων μελών της οικογένειας του παιδιού δεν καθίσταται δυνατή, κατοχυρώνει ότι, το παιδί πρόσφυγας

¹⁸ Ο ορισμός προέρχεται από έγγραφο εργασίας του Ευρωπαϊκού Φόρουμ για τα Δικαιώματα του Παιδιού (2012).

ή αιτητής ασύλου δικαιούται τη ειδική κρατική προστασία και βοήθεια.

8.1 Συμμετοχή Επιτρόπου στην παραγωγή του ντοκιμαντέρ των μελών του ENOC «Παιδιά που μετακινούνται» («Children on the Move»).

Το ΓΕΠ επέλεξε να συμμετέχει στην παραγωγή του ντοκιμαντέρ του ENOC με θέμα «Παιδιά που μετακινούνται» (για περισσότερα σε σχέση με το ντοκιμαντέρ βλέπε Μέρος Α, κεφάλαιο 2 και Μέρος Β', σημείο 8.1 παρούσας Έκθεσης), με παρουσίαση των προβλημάτων που αντιμετωπίζει η ομάδα των παιδιών από οικογένειες μεταναστών χωρίς χαρτιά. Η συγκεκριμένη ομάδα παιδιών επιλέχθηκε γιατί, όπως έχει διαφανεί μέσα από τα παράπονα που υποβάλλονται στο ΓΕΠ, τα παιδιά οικογενειών μεταναστών χωρίς χαρτιά αντιμετωπίζουν τις περισσότερες και σοβαρότερες παραβιάσεις των δικαιωμάτων τους.

Το ΓΕΠ ακολουθώντας τις οδηγίες που δόθηκαν στους εθνικούς οργανισμούς προστασίας των δικαιωμάτων του παιδιού (για περισσότερα σε σχέση με τις διαδικασίες και τις φάσεις διεξαγωγής του ντοκιμαντέρ βλέπε επίσης Μέρος Α', κεφάλαιο 2 και Μέρος Β', σημείο 8.1 παρούσας Έκθεσης), εντόπισε παιδιά οικογενειών μεταναστών χωρίς χαρτιά τα οποία, τόσο ηλικιακά, όσο και αναπτυξιακά θα ήταν σε θέση να συμμετέχουν στο ντοκιμαντέρ. Από αυτά τελικά επιλέχθηκε 16χρονο παιδί οικογένειας χωρίς χαρτιά, με μακροχρόνια παραμονή στη Κύπρο, το οποίο γεννήθηκε στην Κύπρο και του οποίου ο πατέρας απελάθηκε στη χώρα καταγωγής (για περισσότερα σε σχέση με το ιστορικό της οικογένειας και τις παρεμβάσεις της Επιτρόπου, βλέπε Μέρος Β', σημείο 8.4 παρούσας Έκθεσης). Από μέρους του ΓΕΠ, λήφθηκαν όλα τα απαραίτητα μέτρα, για ενημέρωση του ανήλικου σε σχέση με το

ντοκιμαντέρ και έγιναν ενέργειες για τη συναισθηματική και ψυχολογική προετοιμασία του καθώς και προετοιμασία του σε σχέση με πρακτικής φύσεως θέματα που αφορούσαν την παραγωγή. Νοείται ότι, για τη συμμετοχή του ανήλικου στο ντοκιμαντέρ τηρήθηκαν βασικές προϋποθέσεις όπως η προηγούμενη συγκατάθεση τόσο του ιδίου, όσο και της μητέρας του, η συνεχής διαβούλευση μαζί του σε σχέση με οτιδήποτε αφορούσε τη συμμετοχή του και η διασφάλιση του σεβασμού των αναγκών και της αξιοπρέπειας του κατά τη διαδικασία και την παραγωγή.

Το ντοκιμαντέρ θα αξιοποιηθεί για ενημέρωση και ευαισθητοποίηση της κοινωνίας για θέματα που σχετίζονται με τα «παιδιά που μετακινούνται». (Για το ντοκιμαντέρ βλέπε www.childcom.org.cy, Αρχική Σελίδα, “Children on the Move: Children first”).

8.2 Ανακοίνωση Επιτρόπου σε σχέση με την εκδήλωση διαμαρτυρίας ομάδας Σύριων κουρδικής καταγωγής, στην οποία συμμετείχαν οικογένειες με παιδιά.

Σε σχέση με τη διαμαρτυρία ομάδας Σύριων κουρδικής καταγωγής, στην οποία συμμετείχαν οικογένειες με παιδιά, η Επίτροπος δημοσιοποίησε σχετική ανακοίνωση όπου εστιάζεται στην ανάγκη διασφάλισης του συμφέροντος των παιδιών.

Η Επίτροπος στην ανακοίνωσή της, ανέφερε ότι δεδομένης της συμμετοχής παιδιών στην εκδήλωση διαμαρτυρίας παρακολουθούσε το θέμα, όπως αυτό προέκυψε, από την πρώτη μέρα, σημειώνοντας, από τη μια, ότι η επιλογή των εν λόγω οικογενειών να προχωρήσουν στη διεκδίκηση των αιτημάτων τους με το συγκεκριμένο τρόπο εξέθετε τα παιδιά που βρίσκονταν μαζί τους σε σημαντικούς κινδύνους που ανάγονται και σε παραβίαση των δικαιωμάτων τους και εντοπίζοντας, από την άλλη, τις υποχρεώσεις των αρμόδιων

Υπηρεσιών του κράτους και την αδυναμία τους να χειριστούν αποτελεσματικά την κατάσταση, κατά τρόπο που να διασφαλίζει, πλήρως, τα δικαιώματα των παιδιών.

Στην τοποθέτησή της, η Επίτροπος, αναφέρθηκε στις γραπτές της παρεμβάσεις επί του θέματος, τόσο προς τον Υπουργό Εσωτερικών, όσο και προς την Υπουργό Εργασίας και Κοινωνικών Ασφαλίσεων, με τις οποίες τους επεσήμανε τις σχετικές νομικές υποχρεώσεις του Κράτους, όπως αυτές απορρέουν από Διεθνείς Συμβάσεις, που η Κύπρος έχει κυρώσει, και, κυρίως, την υποχρέωσή τους να συνεργαστούν μεταξύ τους και να λάβουν άμεσα μέτρα, προκειμένου οι οικογένειες αυτές να καταστούν ικανές να διασφαλίσουν στα παιδιά τους, επαρκή σίτιση και ικανοποιητικές συνθήκες διαβίωσης. Αναφέρθηκε επίσης, σε σχετική επικοινωνία που είχε, με την Υπουργό Εργασίας και Κοινωνικών Ασφαλίσεων, το Γενικό Διευθυντή του ίδιου Υπουργείου, τον Υπουργό Εσωτερικών και τις ΥΚΕ όπου έθεσε γενικά τα θέματα που αφορούσαν την προστασία και την ευημερία των παιδιών αλλά και σε επικοινωνία που είχε με τον Υπουργό Υγείας για τις περιπτώσεις παιδιών που κρίθηκε ότι έχρηζαν άμεσης ιατρικής παρέμβασης. Παράλληλα, η Επίτροπος αναφέρθηκε στη συνεργασία που είχε με τον Κυπριακό Ερυθρό Σταυρό και άλλες ΜΚΟ οι οποίες ενδιαφέρθηκαν να βοηθήσουν τις οικογένειες, σε σχέση με τα θέματα που αφορούν τις συνθήκες διαβίωσης, τη σίτιση και την υγεία των παιδιών που συμμετέχουν στην εκδήλωση.

Η Επίτροπος, εν κατακλείδι, επεσήμανε ότι, οι όποιες πράξεις φιλανθρωπίας, οι οποίες είναι ιδιαίτερα αξιέπαινες, όσο αποτελεσματικές και να είναι, δεν άρουν τη νομική ευθύνη του κράτους να διασφαλίζει τις συνθήκες ευημερίας και υγείας των παιδιών, συνεργαζόμενο ακόμη, αν το κρίνει σκόπιμο, με εθελοντικές οργανώσεις.

(Για περισσότερα βλέπε www.childcom.org.cy, στο σύνδεσμο «Επίσημες θέσεις και Εκθέσεις της Επιτροπής»).

8.3 Παρεμβάσεις Επιτροπής για περιπτώσεις κράτησης με σκοπό την απέλαση, ενός ή/και των δύο γονιών οικογενειών μεταναστών, χωρίς χαρτιά.

Το συγκεκριμένο θέμα επηρεάζει πολλά παιδιά μεταναστών (βλέπε Ετήσια Έκθεση της Επιτροπής Προστασίας των Δικαιωμάτων του Παιδιού 2011, σελ. 75 και 2012, σελ. 89). Κατά το 2013, υποβλήθηκε στο ΓΕΠ ένας αυξημένος αριθμός παραπόνων αναφορικά με περιπτώσεις όπου ο ένας ή και οι δύο γονείς κρατούνταν, ενώ τα υπόλοιπα μέλη της οικογένειας παράμεναν χωρίς καθεστώς και χωρίς μέσα για να επιβιώσουν. Για κάθε παράπονο η Επιτροπή προχώρησε σε ξεχωριστή παρέμβαση προς τον Υπουργό Εσωτερικών.

Όσον αφορά τις περιπτώσεις στις οποίες είχε συλληφθεί ο ένας εκ των δύο γονιών με σκοπό την απέλαση, είτε του ιδίου είτε ολόκληρης της οικογένειας, η Επιτροπή, με γραπτές παρεμβάσεις προς τον Υπουργό Εσωτερικών, παρουσίαζε το ιστορικό της οικογένειας επισημαίνοντας, κάθε φορά, ότι σύμφωνα με μια από τις βασικές αρχές της Σύμβασης, σε όλες τις αποφάσεις που αφορούν τα παιδιά, είτε αυτές λαμβάνονται από δημόσιους ή ιδιωτικούς οργανισμούς κοινωνικής ευμερίας, είτε από τα δικαστήρια, τις διοικητικές αρχές ή από τα νομοθετικά όργανα, πρέπει να λαμβάνεται πρωτίστως υπόψη το συμφέρον του παιδιού. Η Επιτροπή επεσήμανε, επίσης, ότι δεν είναι προς το συμφέρον των παιδιών α) να αποχωριστούν τον υπό κράτηση γονιό τους –σε περίπτωση εκτέλεσης των ενταλμάτων απέλασης που εκκρεμούν εναντίον του- αλλά και ούτε, β) να διακοπεί η φοίτησή τους στο σχολείο προκειμένου να αναχωρήσουν με την οικογένειά τους από τη χώρα, διότι θα επηρεαστεί αρνητικά, τόσο η εκπαιδευτική, όσο και η ψυχολογική τους κατάσταση.

Με βάση την πιο πάνω θέση της ζητούσε, κάθε φορά, όπως εξεταστεί το ενδεχόμενο αναστολής των ενταλμάτων απέλασης του υπό κράτηση γονιού και επανεξέτασης του καθεστώτος παραμονής της συγκεκριμένης οικογένειας στην Κύπρο για ανθρωπιστικούς λόγους, προκειμένου να ολοκληρώσουν, τα ανήλικα παιδιά τους, τη σχολική χρονιά 2013-14.

Σε αρκετές περιπτώσεις, η Επιτροπή ενημερώθηκε από τον Υπουργό Εσωτερικών ότι, λαμβάνοντας υπόψη την παρέμβαση της, η αρμόδια Αρχή εξέτασε το αίτημα για παράταση της άδειας προσωρινής παραμονής των οικογενειών, στη βάση της διασφάλισης του συμφέροντος του παιδιού, και κατ' εξαίρεση και για ανθρωπιστικούς λόγους, δόθηκαν οδηγίες για απελευθέρωση του υπό κράτηση γονιού και παραχώρηση σε αυτόν και στην οικογένειά του παράταση της άδειας παραμονής τους στη Δημοκρατία, μέχρι την ολοκλήρωση της σχολικής χρονιάς 2013-14. Κάθε μια από αυτές τις παρατάσεις ήταν τελική, μη ανανεώσιμη, με αποκλειστικό σκοπό την ολοκλήρωση της σχολικής χρονιάς και υπόκειται σε συγκεκριμένους όρους τους οποίους έθεσε το Τμήμα Αρχείου Πληθυσμού και Μετανάστευσης. Σε μια περίπτωση η οποία αφορούσε παιδί το οποίο φοιτούσε στο Λύκειο, ο Υπουργός Εσωτερικών ενέκρινε, κατόπιν παρέμβασης της Επιτροπής, παράταση της άδειας παραμονής της οικογένειας για περίοδο 2 χρόνων, προκειμένου το παιδί να ολοκληρώσει τη φοίτησή του στη Μέση Εκπαίδευση.

Όσον αφορά τις οικογένειες στις οποίες συλλαμβάνονταν και οι δύο γονείς με σκοπό την απέλαση, η Επιτροπή προέβηκε σε γραπτές εξατομικευμένες παρεμβάσεις προς τον Υπουργό Εσωτερικών. Στις συγκεκριμένες παρεμβάσεις της, η Επιτροπή, επεσήμανε ότι, ακόμα και εάν η οικογένεια θεωρείται από τις Αρχές ως παρανόμως παραμένουσα στη Δημοκρατία, δεν θα έπρεπε και οι δύο γονείς να τεθούν υπό κράτηση, από τη στιγμή που υπάρχουν ανήλικα παιδιά, τα οποία χρειάζονται φροντίδα και προστασία.

Με βάση την πιο πάνω θέση της, ζητούσε να ενημερωθεί τους λόγους για τους οποίους κρίθηκε επιβεβλημένη η κράτηση και των δύο γονιών, κατά πόσο κατά την έκδοση των εν λόγω αποφάσεων λήφθηκε υπόψη το συμφέρον του παιδιού αλλά και να εξεταστεί το ενδεχόμενο ο ένας εκ των γονέων να αφεθεί ελεύθερος για να επανενωθεί με τα παιδιά.

8.4 Παρεμβάσεις Επιτρόπου για περιπτώσεις απέλασης του ενός γονέα, οικογενειών μεταναστών χωρίς χαρτιά, με μακροχρόνια διαμονή στην Κύπρο.

Η Επίτροπος, προέβηκε σε εξατομικευμένες παρεμβάσεις προς τον Υπουργό Εσωτερικών, για περιπτώσεις οικογενειών με μακροχρόνια παραμονή στην Κύπρο, των οποίων ο πατέρας απελάθηκε, χωρίς να ληφθεί υπόψη το γεγονός ότι όχι μόνο ότι θα χωριζόταν η οικογένεια αλλά και ότι η μητέρα και τα παιδιά που θα παρέμεναν στην Κύπρο, χωρίς επαρκείς οικονομικούς πόρους και χωρίς καθεστώς παραμονής, θα ήταν εξαιρετικά δύσκολο να διαβιούν κάτω από αξιοπρεπείς συνθήκες.

Η Επίτροπος σε κάθε μια από τις παρεμβάσεις της ζητούσε να ενημερωθεί α) σχετικά με το ιστορικό της περίπτωσης, β) κατά πόσο λήφθηκε υπόψη το συμφέρον των παιδιών κατά τη διαδικασία λήψης απόφασης για απέλαση του πατέρα, πώς αυτό αξιολογήθηκε και στη βάση ποιων δεδομένων και γ) να επαναξιολογηθεί, το ενδεχόμενο παραχώρησης καθεστώτος παραμονής στην Κύπρο για ανθρωπιστικούς λόγους στη μητέρα και τα παιδιά.

Μια από αυτές τις περιπτώσεις αφορούσε την οικογένεια του 16χρονου ο οποίος συμμετείχε στην παραγωγή ντοκιμαντέρ του ΕΝΟC με θέμα «Παιδιά που μετακινούνται» (για περισσότερα σε σχέση με το ντοκιμαντέρ βλέπε Μέρος Α', κεφάλαιο 2 και Μέρος Β', σημείο 8 παρούσας Έκθεσης).

Λειτουργός του ΓΕΠ ενημερώθηκε τηλεφωνικά από τη μητέρα του 16χρονου για την επικείμενη αυθημερόν απέλαση του πατέρα. Πραγματοποιήθηκαν ενέργειες τηλεφωνικά προς το Υπουργείο Εσωτερικών, με εισήγηση για αναστολή της απέλασης, στη βάση του ότι, κατά την λήψη απόφασης για απέλαση του πατέρα, δεν λήφθηκε υπόψη η οικογενειακή του κατάσταση και το συμφέρον των παιδιών του, με αποτέλεσμα αν η απέλαση πραγματοποιηθεί, να χωριστεί η οικογένεια. Παρ' όλες τις προσπάθειες και την εισήγηση προς τον Γενικό Διευθυντή, τελικά η απέλαση πραγματοποιήθηκε.

Ακολούθως, η Επίτροπος προέβηκε σε γραπτή παρέμβαση προς τον Υπουργό Εσωτερικών στην οποία ανέλυε τις σχετικές για το θέμα πρόνοιες της Σύμβασης και τις συνεπαγόμενες υποχρεώσεις του κράτους που απορρέουν από αυτές, οι οποίες θεωρούσε ότι παραβιαστήκαν, στην συγκεκριμένη περίπτωση, με την απέλαση του πατέρα. Περαιτέρω, τοποθετήθηκε ως προς το ότι παρόλο που ο πατέρας της οικογένειας έχει ήδη απελαθεί, θα πρέπει να επανεξεταστεί το ενδεχόμενο παραχώρησης άδειας παραμονής, για ανθρωπιστικούς λόγους, στα υπόλοιπα μέλη της οικογένειας, στην βάση του ότι α) βρίσκονται πολλά χρόνια στην Κυπριακή Δημοκρατία και έχουν προσαρμοστεί και ενσωματωθεί στην Κυπριακή κοινωνία. Συγκεκριμένα, ο πατέρας βρισκόταν 20 χρόνια στην Κύπρο, η μητέρα 18 χρόνια, ενώ συνολικά τα πρώτα 12 χρόνια είχαν συνεχή νόμιμη άδεια παραμονής και εργασίας στην Κύπρο, β) τα παιδιά της οικογένειας με ηλικίες 16 και 7 χρόνων έχουν γεννηθεί στην Κύπρο, φοιτούν σε κυπριακά δημόσια σχολεία και έχουν ενταχθεί πλήρως στην κυπριακή κοινωνία, γ) έχουν υποβάλει, από το 2005, αίτηση για εγγραφή τους ως κύπριοι πολίτες, χωρίς όμως μέχρι σήμερα να λάβουν κάποια απάντηση.

Η Επίτροπος, στη βάση των πιο πάνω χειρισμών και απαντήσεων που λήφθηκαν, από

τα οποία παρατηρούνται σοβαρές παραβιάσεις των δικαιωμάτων των παιδιών της οικογένειας, θα προχωρήσει το 2014 σε καταρτισμό και δημοσιοποίηση Έκθεσης.

Σε μια άλλη περίπτωση, η Επίτροπος προέβηκε σε αυτεπάγγελτη παρέμβαση προς τον Υπουργό Εσωτερικών και τον Αρχηγό Αστυνομίας σε σχέση με δημοσίευμα εφημερίδας, το οποίο αφορούσε στη σύλληψη, Ευρωπαϊκής πολιτίδας -μπροστά στα μάτια του 3χρονου παιδιού της- για τέλεση εικονικού γάμου με άντρα υπήκοο τρίτης χώρας και την κράτησή της με σκοπό την απέλαση, στα Αστυνομικά Κρατητήρια. Στην παρέμβασή της, επεσήμανε ότι, στην περίπτωση που τα όσα παρουσιάζονται στο δημοσίευμα ευσταθούσαν, τότε προκύπτουν σοβαρές παραβιάσεις των δικαιωμάτων του παιδιού, όπως αυτά απορρέουν από τη Σύμβαση αλλά και το Ευρωπαϊκό Δίκαιο.

Η Επίτροπος ζήτησε να ενημερωθεί αμέσως α) τους λόγους για τους οποίους κρίθηκε επιβεβλημένη η κράτηση της μητέρας, εφόσον ακόμη εκκρεμούσε δικαστική απόφαση σχετικά με την εικονικότητα του γάμου, και κατά πόσο κατά την έκδοση των εν λόγω αποφάσεων, λήφθηκε υπόψη το συμφέρον του παιδιού, β) για τις ενέργειες στις οποίες προέβηκαν οι αστυνομικοί από τη στιγμή που αντιλήφθηκαν την παρουσία του παιδιού, τόσο για την προστασία του κατά τη σύλληψη της μητέρας, όσο και για τη φροντίδα του μέχρι να παραδοθεί στον πατέρα, γ) να ληφθούν όλα τα απαραίτητα μέτρα και αποφάσεις έτσι ώστε να υπάρξει συμμόρφωση με τους σχετικούς νόμους και τη Σύμβαση και η μητέρα να επανενωθεί με το παιδί της.

Κατόπιν πληροφόρησης που η Επίτροπος είχε για τη σύλληψη και του πατέρα, ο οποίος τέθηκε υπό κράτηση χωρίς να ληφθεί υπόψη ότι υπάρχει ένα ανήλικο παιδί που χρειάζεται φροντίδα και προστασία, αλλά ούτε και τα αποτελέσματα της εξέτασης

DNA που διενήργησε το Ινστιτούτο Γενετικής και Νευρολογίας, τα οποία επιβεβαίωσαν, κατά 99.9 % την πατρότητα του παιδιού, παρενέβη εκ νέου προς τις αρμόδιες Αρχές για την περίπτωση. Η Επίτροπος στη δεύτερη παρέμβασή της ζήτησε α) να εξεταστεί το ενδεχόμενο ένας εκ των γονέων να αφεθεί ελεύθερος για να επανενωθεί με το παιδί, β) να ενημερωθεί τους λόγους για τους οποίους κρίθηκε επιβεβλημένη η κράτηση και των δύο γονιών και, κατά πόσο κατά την έκδοση των εν λόγω αποφάσεων, λήφθηκε υπόψη το συμφέρον του παιδιού, γ) να επανεξεταστούν, ενόψει των αποτελεσμάτων της εξέτασης DNA, οι αποφάσεις σε σχέση με την εικονικότητα του γάμου των γονιών, καθώς και των αποφάσεων σύλληψης, με σκοπό την απέλαση.

Η Επίτροπος θα αξιολογήσει το περιεχόμενο των απαντήσεων των αρμοδίων Αρχών καθώς και της ενημέρωσης που θα λάβει σε σχέση με την κατάληξη της υπόθεσης και θα τοποθετηθεί με Έκθεσή της το 2014.

8.5 Παρεμβάσεις Επιτρόπου σε θέματα που αφορούν τους ασυνόδευτους ανήλικους.

Η Επίτροπος, συνέχισε να παρακολουθεί τις εξελίξεις και να προβαίνει σε παρεμβάσεις αναφορικά με το θέμα που προέκυψε με τη νομική εκπροσώπηση ασυνόδευτων ανήλικων, στις διαδικασίες εξέτασης της αίτησής τους για άσυλο, ως αποτέλεσμα των διαφορετικών ερμηνειών που αποδίδουν στη σχετική πρόνοια του Περί Προσφύγων Τροποποιητικού Νόμου του 2009 [122(Ι)/2009] η Επίτροπος, το Υπουργείο Εσωτερικών και ο Γενικός Εισαγγελέας (βλέπε Ετήσια Έκθεση της Επιτρόπου Προστασίας των Δικαιωμάτων του Παιδιού 2011, σελ. 74 και 2012 σελ. 97).

Τον Φεβρουάριο του 2013, το θέμα της νομικής εκπροσώπησης των ασυνόδευτων ανήλικων αιτητών ασύλου στις διαδικασίες

εξέτασης των αιτήσεων τους για άσυλο, ρυθμίστηκε με τον περί Προσφύγων (Τροποποιητικό) Νόμο του 2013 Ν.9(Ι)/2013. Σύμφωνα με τον πιο πάνω Νόμο, με την τροποποίηση του Άρθρου 10(1Β) του βασικού νόμου, η αρμοδιότητα της «εκπροσώπησης» των ασυνόδευτων ανήλικων αιτητών ασύλου μεταφέρθηκε από την Επίτροπο Προστασίας των Δικαιωμάτων του Παιδιού, στις ΥΚΕ. Στα πλαίσια του πιο πάνω τροποποιητικού Νόμου, δεν περιλήφθηκαν διατάξεις που να καθορίζουν με σαφήνεια και ρητά το είδος της εκπροσώπησης που παραχωρείται στους ασυνόδευτους ανήλικους, ώστε να συνάδουν πλήρως με τις διεθνείς υποχρεώσεις της Δημοκρατίας, όπως αυτές απορρέουν από τη Σύμβαση και την Οδηγία 2005/85/ΕΚ, όπως είχε εξάλλου επισημανθεί εμφαντικά από την Επίτροπο σε παρέμβασή της, προς τον Πρόεδρο και Μέλη της Κοινοβουλευτικής Επιτροπής Εσωτερικών, στα πλαίσια συζήτησης του πιο πάνω τροποποιητικού Νόμου. Η Επίτροπος θεωρεί ότι η ρύθμιση αυτή δεν διασφαλίζει το δικαίωμα της συγκεκριμένης ομάδας παιδιών σε νομική εκπροσώπηση.

Ενόψει των πιο πάνω εξελίξεων, η Επίτροπος συνέχισε το 2013, την παρακολούθηση, στα πλαίσια του ελεγκτικού της ρόλου, της εφαρμογής των διατάξεων του περί Προσφύγων Νόμου όσον αφορά τους ασυνόδευτους ανήλικους και προέβηκε σε εξατομικευμένες παρεμβάσεις. Συγκεκριμένα προέβηκε σε εξατομικευμένες παρεμβάσεις, προς τον Υπουργό Εσωτερικών και την Υπουργό Εργασίας και Κοινωνικών Ασφαλίσεων για περιπτώσεις ασυνόδευτων ανήλικων οι οποίοι παρέμεναν υπό κράτηση ακόμα και μετά την εκδήλωση πρόθεσης για υποβολή αιτήματος ασύλου ή /και μετά την υποβολή της αίτησής τους.

Η Επίτροπος στις παρεμβάσεις για τις πλείστες περιπτώσεις ζητούσε α) την άρση της κράτησης του ανήλικου, β) να ενημερωθεί τους λόγους κράτησής του, γ) να ενημερωθεί

τους λόγους για τους οποίους δεν είχαν τύχει εφαρμογής οι διατάξεις του περί Προσφύγων Νόμου αναφορικά με τους ασυνόδευτους ανηλίκους, και δ) να ενημερωθεί τις ενέργειες στις οποίες η Αστυνομία, η Υπηρεσία Ασύλου και οι ΥΚΕ έχουν προβεί και προτίθενται να προβούν σε σχέση με την άρση της κράτησης του ανήλικου, την προστασία και ευημερία του και την εκπροσώπησή του στο πλαίσιο της διαδικασίας εξέτασης της αίτησης ασύλου.

Στόχος των παρεμβάσεων της Επιτρόπου ήταν να διαμορφώσει αντίληψη για όλες τις διαδικασίες που αφορούν μεταχείριση ασυνόδευτων ανηλίκων, τόσο στα θέματα προστασίας τους όσο και στα θέματα μεταχείρισής τους από το σύστημα δικαιοσύνης και εκπροσώπησής τους.

ΑΝΤΙ ΕΠΙΛΟΓΟΥ

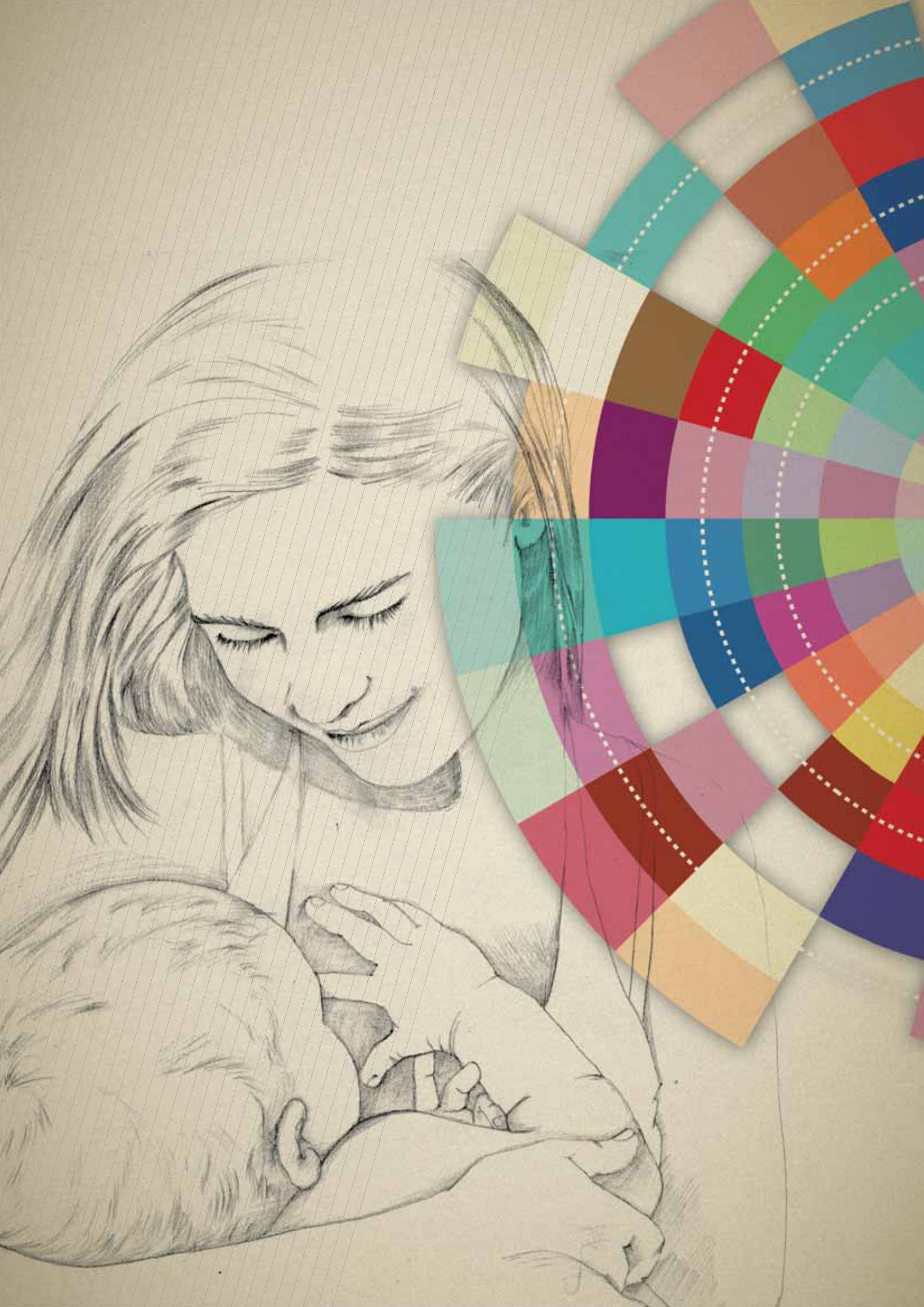
Τα παιδιά που μετακινούνται – παιδιά μετανάστες ή παιδιά μεταναστών- αποτελούν μια ιδιαίτερα ευάλωτη ομάδα για την οποία η Επίτροπος, στα πλαίσια άσκησης του ελεγκτικού της ρόλου, προέβηκε σε διάφορες παρεμβάσεις, με στόχο τη διασφάλιση των δικαιωμάτων τους.

Συγκεκριμένα, προέβηκε σε παρεμβάσεις στις οποίες ζητούσε διερεύνηση εξατομικευμένων περιπτώσεων παιδιών μεταναστών, καθώς και ενημέρωση για τις πολιτικές, διαδικασίες και/ή πρακτικές που εφαρμόζονται γενικότερα για τα παιδιά μετανάστες. Μέσα από την διερεύνηση, η Επίτροπος, διαπίστωσε κενά στη νομοθεσία, απουσία ολοκληρωμένης μεταναστευτικής πολιτικής από μέρους των αρμόδιων Αρχών, καθώς και άρνηση, εκ μέρους τους, να εφαρμόσουν ακόμα και αυτά για τα οποία δεσμεύονται από το εθνικό, ευρωπαϊκό και διεθνές δίκαιο. Ως εκ τούτου, η Επίτροπος προέβηκε σε παρεμβάσεις στις οποίες περιέλαβε τις εισηγήσεις της για την εναρμόνιση διαδικασιών και πρακτικών με βάση διεθνείς πράξεις δεσμευτικού

περιεχομένου, για τη διασφάλιση του σεβασμού των δικαιωμάτων αυτής της κατηγορίας παιδιών.

Στόχος της Επιτροπής είναι, οι αρμόδιες Αρχές, να υιοθετήσουν συγκεκριμένη μεταναστευτική πολιτική που να ρυθμίζει ολοκληρωμένα και με σαφήνεια όλα τα θέματα που αφορούν τα παιδιά μεταναστών και η οποία να συνάδει με τις διεθνείς υποχρεώσεις του κράτους, στη βάση της Αρχής της Ισότητας και της διασφάλισης του Συμφέροντος του Παιδιού.

ΕΙΣΑΓΩΓΙΚΑ

Η υγεία, στη βάση της προσέγγισης των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, καθορίζεται ως η κατάσταση ολικής φυσικής, νοτικής και κοινωνικής ευεξίας ενός ατόμου. Η υγεία είναι θεμελιώδες ανθρώπινο δικαίωμα και η διασφάλισή του προϋποθέτει τη δυναμική διάρθρωσή του με το σύνολο των δικαιωμάτων του ανθρώπου.

Το Άρθρο 24 της Σύμβασης κατοχυρώνει σε κάθε παιδί το δικαίωμα να απολαμβάνει το υψηλότερο επίπεδο υγείας και να τυγχάνει διευκολύνσεων ιατρικής περίθαλψης και αποκατάστασης της υγείας του. Το δικαίωμα του παιδιού στην υγεία ενισχύεται από αριθμό άλλων Άρθρων της Σύμβασης και ιδιαίτερα από τις τέσσερις βασικές της Αρχές. Η Επιτροπή των Ηνωμένων Εθνών για τα Δικαιώματα του Παιδιού, στο Γενικό Σχόλιο Υπ. Αρ. 15¹⁹ ερμηνεύει το δικαίωμα του παιδιού όπως αυτό καθορίζεται στο Άρθρο 24 «ως ένα ολιστικό δικαίωμα, το οποίο επεκτείνεται πέραν από την έγκαιρη και κατάλληλη πρόληψη, την προαγωγή της υγείας, τις θεραπευτικές, καταπραϊντικές και τις υπηρεσίες αποκατάστασης, στο δικαίωμα να μεγαλώσει και να αναπτύξει το πλήρες δυναμικό του σε συνθήκες που θα του επιτρέπουν να φθάσει το ύψιστο επίπεδο υγείας, μέσα από την εφαρμογή προγραμμάτων τα οποία θα καλύπτουν τους θεμελιώδεις καθοριστικούς παράγοντες της υγείας».

Η Επιτροπή στο ίδιο Γενικό Σχόλιο, περιλαμβάνει στις κεντρικές υποχρεώσεις του Κράτους, όπως αυτές απορρέουν από τα δικαιώματα του παιδιού, (α) την αναθεώρηση του εθνικού αλλά και υπο-εθνικού νομικού περιβάλλοντος και πολιτικών και, όπου είναι απαραίτητο, την τροποποίηση νόμων

και πολιτικών (β) τη διασφάλιση καθολικής κάλυψης ποιοτικών πρωτογενών υπηρεσιών υγείας, περιλαμβανομένων θεραπευτικών υπηρεσιών και υπηρεσιών πρόληψης, προαγωγής υγείας, φροντίδας και των ουσιαστικών φαρμάκων (γ) την ικανοποιητική ανταπόκριση στους θεμελιώδεις καθοριστικούς παράγοντες της υγείας των παιδιών και (δ) την ανάπτυξη και εφαρμογή ελεγκτικών και αξιολογικών πολιτικών και χρηματοδοτικών σχεδίων δράσεως που συνιστούν μια βασισμένη στα ανθρώπινα δικαιώματα προσέγγιση όσον αφορά στην διασφάλιση του δικαιώματος των παιδιών στην υγεία.

Στα πλαίσια μιας προσέγγισης βασισμένης στα ανθρώπινα δικαιώματα η προαγωγή του δικαιώματος του παιδιού στην υγεία – ακόμη και σε χώρες, όπως η Κύπρος, οι οποίες έχουν πετύχει, ένα συγκριτικά, ψηλό βιοτικό επίπεδο – παραμένει μια ανοικτή και πολυδιάστατη διαδικασία, η οποία προϋποθέτει συνεχή έλεγχο, αξιολόγηση και επανασχεδιασμό. Ακριβώς μέσα σε αυτά τα πλαίσια προσεγγίζει, ως οφείλει, η Επίτροπος, το δικαίωμα της υγείας, εξετάζοντας και διερευνώντας θέματα που καλύπτουν ένα ευρύτατο πλαίσιο.

9.1 Θέση Επιτρόπου για την κατοχύρωση του δικαιώματος θηλασμού σε βρέφη κατά τη διάρκεια πτήσης.

Η Επίτροπος, μετά από διερεύνηση παραπόνου που δέχτηκε, αναφορικά με μη κατοχύρωση του δικαιώματος θηλασμού κατά τη διάρκεια πτήσης κατέληξε σε υποβολή συστάσεων προς την εμπλεκόμενη αεροπορική εταιρεία, με τη Θέση της με τίτλο: «Θέση Επιτρόπου Προστασίας των Δικαιωμάτων του Παιδιού για την κατοχύρωση του δικαιώματος θηλασμού σε βρέφη κατά τη διάρκεια πτήσης» (για περισσότερα βλέπε www.childcom.org.cy, στο σύνδεσμο «Επίσημες Θέσεις και Εκθέσεις της Επιτρόπου»).

19 GENERAL COMMENT No. 15 (2013) On the right of the child to the enjoyment of the highest attainable standard of health.

Η Επίτροπος επεσήμανε ότι ο θηλασμός συνιστά πρωτογενές δικαίωμα του παιδιού και, κατ' επέκταση, μπορεί να θεωρηθεί ως δευτερογενές δικαίωμα του γονέα. Ταυτόχρονα, επαναβεβαίωσε τη διαχρονική στήριξή της προς τους γονείς που επιλέγουν το μητρικό θηλασμό, ως αποκλειστικό ή κύριο τρόπο διατροφής των παιδιών τους, στα πρώτα στάδια της βρεφικής ηλικίας. Η Επίτροπος επεσήμανε ότι, η θρεπτική και συναισθηματική αξία του μητρικού θηλασμού για το παιδί, αναδεικνύεται μέσα από τις πρόνοιες του Άρθρου 24 (2) της Σύμβασης, στο οποίο και γίνεται ειδική αναφορά στην αξία και τα πλεονεκτήματα του μητρικού θηλασμού για την υγεία του παιδιού. Η Επίτροπος θεωρώντας ότι, ενόψει του ότι, κατά τη διάρκεια των πτήσεων, ότι ο θηλασμός προϋποθέτει ειδικές συνθήκες, η επιβάλλεται η προσυνεννόηση και η συνεργασία των εμπλεκόμενων μερών κατά τρόπο που να διασφαλίζεται, κάθε φορά, κατά το μέγιστο δυνατόν τρόπο το συμφέρον του παιδιού.

Με το δεδομένο αυτό, η Επίτροπος συνέστησε στους επηρεαζόμενους γονείς όπως, κατά την κράτηση των θέσεων, ζητούν, καταρχάς, λεπτομερή ενημέρωση όσον αφορά στην πολιτική και τις δεσμεύσεις της αεροπορικής εταιρείας με την οποία προτίθενται να ταξιδέψουν, όσον αφορά το θηλασμό κατά την πτήση. Επιπρόσθετα, να γνωστοποιούν, στην αεροπορική εταιρεία, την πρόθεσή τους να ταξιδέψουν με βρέφος, το οποίο πιθανόν να θηλάσει κατά τη διάρκεια της πτήσης, και να ενημερώνουν την εταιρεία για πιθανές ανάγκες που δυνατό να προκύψουν σχετικά με το θηλασμό κατά την πτήση.

Όσον αφορά τις αεροπορικές εταιρείες, η Επίτροπος θεωρεί ότι, από τη στιγμή που οι γονείς δηλώνουν, κατά την κράτηση των θέσεων, ότι θα ταξιδέψουν με βρέφος, δημιουργείται στην εταιρεία η υποχρέωση για ενημέρωση των γονέων για την ύπαρξη ή όχι οποιασδήποτε πολιτικής σχετικά με τον

θηλασμό κατά τη διάρκεια της πτήσης. Στην περίπτωση που υφίσταται μια τέτοια πολιτική, θα πρέπει να γνωστοποιούνται στους γονείς οι οποιοσδήποτε σχετικές διευκολύνσεις παρέχονται εκ μέρους της εταιρείας. Εξυπακούεται ότι, σε περίπτωση που η αεροπορική εταιρεία δεν έχει συγκεκριμένη πολιτική σχετικά με τον θηλασμό κατά την πτήση, οφείλει να ενημερώσει τους γονείς, ώστε να αποφασίσουν οι ίδιοι για τις επιλογές που θα εξυπηρετούν, όπως αυτοί κρίνουν καλύτερα, το συμφέρον του παιδιού τους.

Η Επίτροπος επεσήμανε ότι, η μη παρεμπόδιση του θηλασμού κατά την πτήση ή/και η καταφυγή σε αυτοσχέδιες λύσεις, οι οποίες να επαφίενται στην καλή θέληση άλλων επιβατών, όταν οι εμπλεκόμενοι βρίσκονται προ τετελεσμένων, δεν μπορεί να θεωρηθεί με κανένα τρόπο ως πολιτική επί του θέματος. Θεωρεί δε ότι, η οποιαδήποτε δέσμευση πολιτικής, εκ μέρους αεροπορικής εταιρείας για το συγκεκριμένο θέμα, θα πρέπει να περιλαμβάνει, όσα αναφέρονται ως άνω, που αφορούν στη θετική υποχρέωση της εταιρείας για στήριξη και διασφάλιση των δικαιωμάτων των παιδιών και στην εξαρχής γνωστοποίηση στο επιβατικό κοινό, συγκεκριμένων σχετικών διευκολύνσεων ή, σε αντίθετη περίπτωση, ενημέρωση για αδυναμία παροχής τους. Η Επίτροπος, διευκρίνισε, επιπλέον, ότι ακόμα και στην περίπτωση που αεροπορική εταιρεία δεν έχει συγκεκριμένη πολιτική όσον αφορά τον θηλασμό κατά τη πτήση, εξακολουθεί να έχει υποχρέωση να εξαντλήσει, εκ των προτέρων, όλα τα περιθώρια σεβασμού και στήριξης, στο μέγιστο δυνατό βαθμό, των δικαιωμάτων των επηρεαζόμενων παιδιών.

Υπό το φως των πιο πάνω, η Επίτροπος, κάλεσε τις αεροπορικές εταιρείες όπως υιοθετήσουν, το συντομότερο, πολιτικές που να διασφαλίζουν το πρωτογενές δικαίωμα του παιδιού στον μητρικό θηλασμό κατά τη διάρκεια της πτήσης. Σε αντίθετη περίπτωση, επεσήμανε η Επίτροπος, επιβάλλεται όπως,

τουλάχιστον, υιοθετήσουν πρακτικές/ διαδικασίες ενημέρωσης των επηρεαζόμενων γονέων-επιβατών σχετικά με τη μη ύπαρξη τέτοιας πολιτικής.

9.2 Δημόσια Παρέμβαση Επιτρόπου για την ανάγκη δημιουργίας εξειδικευμένης θεραπευτικής δομής, κλειστού τύπου, για παιδιά που αντιμετωπίζουν σοβαρά προβλήματα ουσιο-εξάρτησης.

Μπτέρα υπέβαλε, τηλεφωνικώς, παράπονο σε Λειτουργό του ΓΕΠ, εκφράζοντας την αδυναμία της για άσκηση των γονικών της καθηκόντων προς την ανήλικη κόρη της, η οποία είναι έφηβη με συννοσηρότητα χρήσης ουσιών και ψυχικών διαταραχών. Πρόκειται για υπόθεση γνωστή στις αρμόδιες Υπηρεσίες του κράτους και για την οποία η Επίτροπος είχε συμμετάσχει σε συνεδρίες πολυθεματικών ομάδων, με στόχο τον αποτελεσματικό χειρισμό των θεμάτων του συγκεκριμένου παιδιού, που αφορούν την χρήση εξαρτησιογόνων ουσιών.

Κατόπιν τούτου, η Επίτροπος, σε τηλεφωνική της παρέμβαση προς τον Υπουργό Υγείας, ζήτησε τη μεταφορά του παιδιού από τα Κεντρικά Κρατητήρια Λάρνακας, όπου κρατείτο με την κατηγορία της κατοχής παράνομων ουσιών, στο Τμήμα Ενδονοσοκομειακής Νοσηλείας (ΤΕΝ) Εφήβων με Σοβαρές Ψυχικές Διαταραχές του Μακάριου Νοσοκομείου, για σκοπούς νοσηλείας. Η ανήλικη παρέμεινε στο Μακάριο για ένα περίπου μήνα και, στη συνέχεια, η οικία της μητέρας της κρίθηκε ως ο καταλληλότερος χώρος για τη διανομή της. Σύμφωνα με τις ΥΚΕ, καταρτίστηκε πρόγραμμα παρακολούθησης και στήριξης, τόσο του παιδιού όσο και της μητέρας της από με στόχο την ενδυνάμωση της μητέρας, τη διασφάλιση λήψης βοήθειας από τα θεραπευτικά προγράμματα του Κέντρου Συμβουλευτικής Στήριξης Περσέα και των ΥΨΥ.

Στη συνέχεια, δεδομένης της άρνησης του παιδιού για παρακολούθηση του εν λόγω θεραπευτικού προγράμματος και παρά τις πολυθεματικές συνεδριάσεις που πραγματοποιήθηκαν από τους εμπλεκόμενους φορείς, προέκυψε αδιέξοδος προς τον παραπέρα χειρισμό της ανήλικης, για τα θέματα που αφορούν την ουσιοεξάρτησή της.

Με πρωτοβουλία της Επιτρόπου πραγματοποιήθηκε πολυθεματική συνεδρίαση στο ΓΕΠ, στην παρουσία εκπροσώπων της Νομικής Υπηρεσίας, των ΥΚΕ και της Αστυνομίας, με σκοπό το συντονισμό των ενεργειών τους σε ότι αφορά το χειρισμό της υπόθεσης της ανήλικης. Η Επίτροπος στη συνάντηση αυτή, υπογράμμισε την αναγκαιότητα σωστού συντονισμού όλων των αρμόδιων Υπηρεσιών, προκειμένου η ανήλικη να επωφεληθεί από το καταλληλότερο δυνατό επίπεδο θεραπείας, απεξάρτησης, προστασίας και ποιότητας ζωής που μπορεί το κράτος να της παρέχει, με τα σημερινά έστω δεδομένα, για τη διασφάλιση του συμφέροντός της.

Στην εν λόγω συνάντηση αποφασίστηκε να εξασφαλιστεί Δικαστικό Διάταγμα με τη συμβολή του Γενικού Εισαγγελέα της Δημοκρατίας, για υποχρεωτική παραπομπή της ανήλικης, πρώτα σε πρόγραμμα αποτοξίνωσης στην Μονάδα Απεξάρτησης ΑΝΩΣΗ των ΥΨΥ και μετά σε πρόγραμμα απεξάρτησης στη θεραπευτική κοινότητα «ΑΓΙΑ ΣΚΕΠΗ», εφόσον θα έχει εξασφαλιστεί η σύμφωνη γνώμη των εκπροσώπων των εν λόγω δομών και των Υπηρεσιών του Υπουργείου Υγείας. Όλες οι συναρμόδιες Υπηρεσίες επέδειξαν την επιβαλλόμενη κατανόηση, η κάθε μια παρακάμπτοντας με κάθε δυνατό τρόπο οποιαδήποτε διαδικαστικά και/ή άλλης φύσεως προβλήματα, προκειμένου να εξευρεθεί μια λύση. Εντούτοις, στο στάδιο υλοποίησης της απόφασης, οι ΥΨΥ, σε αντίθεση με τα όσα είχαν λεχθεί στις εν λόγω πολυθεματικές συναντήσεις, εξέφρασαν τη διαφωνία τους όσον αφορά τη μεταφορά του

παιδιού στην ΑΝΩΣΗ, υποστηρίζοντας ότι, στη συγκεκριμένη δομή δεν μπορεί να γίνει δεκτό άτομο με διάταγμα υποχρεωτικής νοσηλείας και παράλληλα διότι αυτή δεν ενδείκνυται για ανήλικα άτομα.

Σε συνέχεια της πιο πάνω εξέλιξης και κατόπιν επανειλημμένων τηλεφωνικών παρεμβάσεων της Επιτροπής προς τον Υπουργό Υγείας, συγκλήθηκε πολυθεματική συνεδρίαση στο Γραφείο του Υπουργού Υγείας, στην οποία συμμετείχαν, πέραν της Επιτροπής, εκπρόσωποι των ΥΨΥ και των ΥΚΕ. Η εν λόγω συνεδρίαση έληξε με την απόφαση να μεταφερθεί το παιδί για 10 μέρες για σωματική αποτοξίνωση στο ΤΕΝ του Μακάριου Νοσοκομείου, με διάταγμα υποχρεωτικής νοσηλείας και στη συνέχεια, μετά και την έκδοση δεύτερου δικαστικού διατάγματος, να μεταφερθεί στην Αγία Σκέπη, για την ολοκλήρωση του προγράμματος απεξάρτησης.

Παρόμοιου τύπου υποθέσεις, που αφορούν έφηβους με συννοσηρότητα χρήσης ουσιών και ψυχικών διαταραχών, προερχόμενοι από ακατάλληλο οικογενειακό περιβάλλον, με ανεπαρκείς γονικές δεξιότητες σε ότι αφορά την οριοθέτησή τους, έχουν απασχολήσει και στο παρελθόν την Επίτροπο. Ο μικρός αριθμός των περιστατικών και η απουσία κατάλληλων δομών για τα παιδιά αυτά, δεν αναιρεί και δεν απαλλάσσει, σε καμία περίπτωση, το κράτος από την υποχρέωσή του για διασφάλιση του συμφέροντος του παιδιού και του δικαιώματος να απολαμβάνει το υψηλότερο δυνατό επίπεδο υγείας, προστασίας και ποιότητας ζωής, όπως αυτά προνοούνται από τα Άρθρα 3, 18 και 24 της Σύμβασης. Η Επίτροπος, με αφορμή τα πιο πάνω, θεώρησε ως επιβεβλημένο, να προβεί σε Δημόσια Παρέμβαση επί του θέματος.

Στην παρέμβασή της ημερομηνίας 11/12/2013, η Επίτροπος επεσήμανε ότι τα παιδιά, και ειδικότερα οι έφηβοι, είναι μια από τις ομάδες υψηλότερου κινδύνου όσον αφορά την έκθεσή τους στον κίνδυνο

των εξαρτήσεων και κατέθεσε τον έντονό της προβληματισμό για το ότι, παρά τις προσπάθειες που γίνονται στον τομέα της πρόληψης, σύμφωνα εκτιμήσεις της ΥΚΑΝ, ο αριθμός των ανήλικων χρηστών εξαρτησιογόνων ουσιών στη χώρα μας, παρουσιάζει μια σταθερή αύξηση.

Η Επίτροπος υπογράμμισε την υποχρέωση της πολιτείας να δώσει έμφαση στα προγράμματα πρόληψης αλλά και να παρέχει κάθε μορφή στήριξης στους εξαρτημένους χρήστες ουσιών με την ανάπτυξη ενός ευρύτατου δικτύου υπηρεσιών διάφορων τύπων, ικανού να καλύψει το ευρύτατο φάσμα των θεραπευτικών αναγκών τόσο των ενηλίκων όσο και των ανήλικων χρηστών.

Η Επίτροπος εστιάζοντας στην έλλειψη εξειδικευμένων δομών, οι οποίες να είναι σε θέση να παρέχουν τόσο εντατικά ημερήσια θεραπευτικά προγράμματα όσο και, κυρίως, κλειστού τύπου θεραπευτικά προγράμματα, σε εφήβους, με σοβαρά προβλήματα ουσιο-εξάρτησης, κάλεσε το Υπουργείο Υγείας και, ειδικότερα, τις ΥΨΥ, να προχωρήσουν, το συντομότερο δυνατό, στη δημιουργία θεραπευτικής δομής κλειστού τύπου για ανήλικους που αντιμετωπίζουν σοβαρά προβλήματα ουσιο-εξάρτησης. Το πλήρες κείμενο της παρέμβασης της Επιτρόπου Προστασίας των Δικαιωμάτων του Παιδιού βρίσκεται αναρτημένο στο www.childcom.org.cy, στο σύνδεσμο «Επίσημες Θέσεις και Εκθέσεις της Επιτρόπου».

9.3 Περιστατικό φυματίωσης στο Λύκειο Παλιομετόχου.

Η Επίτροπος δέχτηκε παράπονο που αφορούσε ισχυρισμό του Συνδέσμου Γονέων και Κηδεμόνων για μη έγκαιρη ενημέρωση του Συνδέσμου αναφορικά με περιστατικό φυματίωσης που παρουσιάστηκε στο σχολείο. Η Επίτροπος επεσήμανε ότι, οι

οποιοσδήποτε αποφάσεις λαμβάνονται θα πρέπει να συνάδουν με τις Αρχές και πρόνοιες της Σύμβασης. Ειδικότερα, οι πρόνοιες του Άρθρου 24 το οποίο αφορά στο δικαίωμα του παιδιού στην υγεία καθώς και του Άρθρου 27 που αναφέρεται στο δικαίωμα του παιδιού για ένα κατάλληλο επίπεδο ζωής που να επιτρέπει την ολόπλευρη ανάπτυξή του, θα πρέπει να εφαρμόζονται παράλληλα με τις πρόνοιες του Άρθρου 16 οι οποίες προστατεύουν την ιδιωτική ζωή του παιδιού.

Η Επίτροπος επεσήμανε επίσης ότι, σύμφωνα με τους περί Λειτουργίας των Δημόσιων Σχολείων Μέσης Εκπαίδευσης Κανονισμούς του 1990 – 2011 (Κ.Δ.Π. 310/90 έως Κ.Δ.Π. 130/2011) ο Διευθυντής του σχολείου υποχρεούται *να συνεννοείται με το σχολίατρο ή με άλλη αρμόδια υπηρεσία του Υπουργείου για τα θέματα που αφορούν την υγεία των μαθητών και την υγιεινή κατάσταση του διδακτηρίου και παίρνει τα αναγκαία μέτρα για την υλοποίηση των σχετικών υποδείξεων. Επιπλέον, ο Διευθυντής οφείλει σύμφωνα με τους εν λόγω Κανονισμούς να συνεργάζεται με το Συμβούλιο του Συνδέσμου Γονέων και μπορεί να μετέχει στις συνεδρίες του, να έχει τακτική επαφή με τους γονείς με σκοπό την ανάπτυξη πνεύματος συνεργασίας σχολείου και οικογένειας ώστε να ασκείται κοινή εποικοδομητική προσπάθεια για επίλυση παρουσιαζόμενων προβλημάτων(...).*

Η Επίτροπος έκρινε ότι οι οποιοσδήποτε ενέργειες του Διευθυντή, ο οποίος παρεμπιπτόντως είναι ο κατά το νόμο υπεύθυνος για την ομαλή λειτουργία του σχολείου, θα πρέπει να διασφαλίζουν το δικαίωμα όλων των παιδιών στην υγεία, και από την άλλη να μην παραβιάζουν την ιδιωτική ζωή οποιουδήποτε παιδιού. Στην προκειμένη περίπτωση, ο Σύνδεσμος δε νομιμοποιείται να ζητά την παραβίαση του ιατρικού απορρήτου ή την πρόσβαση σε προσωπικές πληροφορίες οποιουδήποτε παιδιού. Αντίθετα, θα πρέπει να επικεντρωθεί στην εξασφάλιση ενημέρωσης

αναφορικά με τις διαδικασίες και τις ενέργειες που λήφθηκαν από τους αρμόδιους φορείς για τη διασφάλιση της υγείας όλων των παιδιών, μετά από το συγκεκριμένο περιστατικό.

9.4 Απαγόρευση καπνίσματος και χρήση κινητού τηλεφώνου, σε χώρους που γειτνιάζουν με θαλάμους νοσηλείας παιδιών, στο Μακάρειο Νοσοκομείο.

Μετά από παρέμβαση της Επιτροπής προς τον Υπουργό Υγείας για το πιο πάνω θέμα, ο Υπουργός υιοθέτησε πολιτική και μέτρα που ενισχύουν σημαντικά την προσπάθεια για πλήρη διασφάλιση των δικαιωμάτων του παιδιού σε θέματα που άπτονται της υγείας. Συγκεκριμένα σε επιστολή του προς την Επίτροπο ημερομηνίας 4/9/2013 αναφέρει ότι προωθήθηκε η τροποποίηση της υφιστάμενης νομοθεσίας για το κάπνισμα η οποία απεστάλη στην Επίτροπο για παρατηρήσεις και εισηγήσεις (για περισσότερα βλέπε Μέρος Β΄, σημείο 9.5 παρούσας Έκθεσης).

Επιπλέον, το Υπουργείο Υγείας προχώρησε στην διερεύνηση της περίπτωσης εγκατάστασης ειδικού συστήματος απενεργοποίησης των κινητών τηλεφώνων στο Μακάρειο Νοσοκομείο για την οποία η Επίτροπος σε επιστολή της ημερομηνίας 17/6/2013 ζήτησε όπως τηρείται ενήμερη για την εξέλιξη του θέματος. Τέλος, το Υπουργείο Υγείας προχώρησε στην παραγγελία προειδοποιητικών πινακίδων απαγόρευσης της χρήσης κινητού τηλεφώνου για τοποθέτηση στους χώρους νοσηλείας βρεφών/παιδών.

9.5 Εισηγήσεις Επιτροπής για τα νομοσχέδια με τίτλο «περί Προστασίας της Υγείας (Έλεγχος του Καπνίσματος) (Τροποποιητικός) Νόμος του 2012» και «περί Εναλλακτικής Μορφής Καπνίσματος Νόμος του 2012».

Πάγια θέση της Επιτροπής είναι ότι η Σύμβαση υποχρεώνει τα Κράτη να λάβουν όλα εκείνα τα μέτρα που κρίνονται απαραίτητα ώστε να διασφαλίσουν τα δικαιώματα των παιδιών στη ζωή, την επιβίωση και την ανάπτυξη, είτε αυτά βρίσκονται εντός είτε εκτός του οικογενειακού τους πλαισίου. Από τη στιγμή που η χρήση καπνού και η έκθεση των παιδιών σε περιβάλλον με καπνό αποδεδειγμένα απειλούν αυτά τα δικαιώματα των παιδιών, το κράτος είναι υποχρεωμένο να λάβει τα αυστηρότερα δυνατά μέτρα, και να τα εφαρμόσει αποτελεσματικά, δεδομένου ότι η υγεία των παιδιών είναι ιδιαίτερα ευάλωτη και χρήζει επιπλέον προστασίας. Ως εκ τούτου, οποιαδήποτε νομοθετική ρύθμιση αφορά στο κάπνισμα θα πρέπει πρωταρχικά να διασφαλίζει το συμφέρον των παιδιών και των δικαιωμάτων τους όπως επιβάλλει η Σύμβαση και να τα προστατεύσει τόσο από το ενεργητικό όσο και από το παθητικό κάπνισμα.

Οι απόψεις που υπέβαλε η Επίτροπος με επιστολή της ημερομηνίας 27/3/2013 αναφορικά με τα συγκεκριμένα νομοσχέδια επέβαλλαν-

α. την υιοθέτηση της πλήρους απαγόρευσης του καπνίσματος, περιλαμβανομένης της εναλλακτικής μορφής καπνίσματος σε όλους τους κλειστούς χώρους και ειδικότερα σε χώρους όπου συναθροίζονται παιδιά όπως οι χώροι αναψυχής/ψυχαγωγίας (εστιατόριο, καφεστιατόριο, καφετερία, μπαρ ή καφεενείο, δισκοθήκη, χορευτικό κέντρο ή άλλο κέντρο αναψυχής) περιλαμβανομένων και των κατοικιών όπου υπάρχουν παιδιά.

β. την υιοθέτηση της πλήρους απαγόρευσης του καπνίσματος σε παιδότοπους, είτε αυτοί βρίσκονται σε ανοικτό είτε σε κλειστό χώρο καθώς επίσης και σε ανοικτό χώρο που γειτνιάζει με παιδότοπο ή σε ανοικτό χώρο όπου συναθροίζονται παιδιά, όπως στις στάσεις των λεωφορείων κλπ.

γ. την υιοθέτηση αυστηρότερων ελέγχων από τις αρμόδιες κρατικές Υπηρεσίες για την εφαρμογή του Νόμου ειδικότερα σε ότι αφορά (1) την απαγόρευση του καπνίσματος (2) προώθηση και διαφήμιση καπνικών προϊόντων και (3) την πώληση προς ανηλίκους καπνικών προϊόντων.

9.6 Παρακολούθηση παιδιών από παιδοψυχολόγο/παιδοψυχίατρο, χωρίς τη συγκατάθεση και των δύο γονέων.

Η Επίτροπος, από την έναρξη της λειτουργίας του Θεσμού, έλαβε αριθμό αναφορών/ παραπόνων, από κυβερνητικούς και ιδιωτικούς φορείς αλλά και πολίτες, σχετικά με περιπτώσεις παιδιών τα οποία έχουν ανάγκη από παροχή ψυχολογικής στήριξης ή/και αποκατάστασης, ωστόσο, λόγω της άρνησης ενός ή/και των δύο γονέων, στερούνται το δικαίωμα πρόσβασής τους σε τέτοιου είδους υπηρεσίες.²⁰ Οι περιπτώσεις αυτές μπορούν να διαχωριστούν στις πιο κάτω ομάδες:

- I. Παιδιά θύματα ενδοοικογενειακής βίας: Η ομάδα αυτή αφορά τις περιπτώσεις παιδιών θυμάτων ενδοοικογενειακής βίας τα οποία συχνά στερούνται πρόσβασης σε υπηρεσίες ψυχολογικής στήριξης, καθώς δεν υπάρχει έγκριση του ενός γονέα, ως επί το πλείστον του γονέα-θύτη, η οποία θεωρείται απαραίτητη προϋπόθεση για την παροχή ψυχολογικής στήριξης ενός παιδιού
- II. Παιδιά τα οποία, μετά από αξιολόγηση του εκπαιδευτικού ψυχολόγου, παραπέμπονται για ψυχοθεραπεία, ωστόσο, στη συνέχεια οι γονείς αρνούνται να δώσουν συγκατάθεση ώστε το παιδί να παρακολουθήσει το θεραπευτικό πρόγραμμα ή/και να χορηγήσουν την φαρμακευτική αγωγή που ορίζει ο γιατρός

III. Παιδιά τα οποία παρουσιάζουν συμπεριφορές που οδηγούν τον ένα γονέα να αξιολογήσει ότι υπάρχει ανάγκη για παρακολούθηση από ψυχολόγο, ωστόσο, ο άλλος γονέας αρνείται να δώσει συγκατάθεση

IV. Παιδιά τα οποία επιθυμούν τα ίδια να λάβουν ψυχολογική στήριξη, χωρίς τη συγκατάθεση των γονιών τους

Σε γραπτή παρέμβασή της προς την Υπουργό Εργασίας και Κοινωνικών Ασφαλίσεων, τον Υπουργό Παιδείας και Πολιτισμού και τον Υπουργό Υγείας η Επίτροπος, αφού ανέλυσε την κάθε μία από τις πιο πάνω περιπτώσεις, τις πρόνοιες της Σύμβασης που άπτονται του θέματος και το εθνικό δίκαιο κατέληξε στις πιο κάτω διαπιστώσεις και εισηγήσεις:

I. Παιδιά θύματα ενδοοικογενειακής βίας

Η Επίτροπος διαπιστώνει ότι η εθνική νομοθεσία δεν κατοχυρώνει πλήρως τα δικαιώματα των παιδιών θυμάτων βίας σε θέματα που αφορούν την παροχή ψυχολογικής στήριξης/θεραπείας και συγκεκριμένα:

- i) Το δικαίωμα του παιδιού να αποφασίζει μόνο του, ανάλογα με την ηλικία και την ωριμότητά του, αν θα έχει πρόσβαση σε υπηρεσίες συμβουλευτικής και ψυχολογικής στήριξης, χωρίς τη συγκατάθεση των γονιών του.
- ii) Το δικαίωμά του να έχει πρόσβαση σε εμπιστευτικές συμβουλευτικές υπηρεσίες καθώς και σε καθοδήγηση, χωρίς τη συγκατάθεση των γονιών του, εφόσον αξιολογηθεί από τους επαγγελματίες που εργάζονται με το παιδί ότι αυτό είναι προς το συμφέρον του.

Ως εκ τούτου, εισηγήθηκε όπως, μελετηθεί τροποποίηση:

- (1) Του περί Βίας στην Οικογένεια (Πρόληψη και Προστασία Θυμάτων) Νόμου του 2000

²⁰ Περί Σχέσεων Γονέων και Τέκνων Νόμος του 1990 (Ν.216/90), άρθρο 5.

και 2004, έτσι ώστε, ανεξάρτητα από τον Περί Σχέσεων Γονέων και Τέκνων Νόμο του 1990 (Ν.216/90), να παρέχεται ξεκάθαρα στον οικογενειακό σύμβουλο η εξουσία να αποφασίζει, μετά από αξιολόγηση της κατάστασης του παιδιού, την παραπομπή του παιδιού θύματος βίας για ψυχολογική/ ψυχιατρική στήριξη/θεραπεία, χωρίς να απαιτείται η συγκατάθεση και των δύο γονέων ή και οποιουδήποτε από τους δύο γονείς.

(2) Του περί Σχέσεων Γονέων και Τέκνων Νόμου του 1990 (Ν.216/90) ώστε:

- i) Να γίνουν πιο σαφείς στο Νόμο οι διαδικασίες και οι πρακτικές, με τις οποίες διασφαλίζεται το δικαίωμα του παιδιού να λαμβάνεται υπόψη η γνώμη του, ανάλογα με την ηλικία και την ωριμότητά του
- ii) Να διασφαλίζεται το δικαίωμα του παιδιού, εφόσον διαθέτει την ανάλογη ωριμότητα, να έχει πρόσβαση σε υπηρεσίες συμβουλευτικής και ψυχολογικής στήριξης, χωρίς να απαιτείται η συγκατάθεση των γονιών του

Η παροχή υπηρεσιών στήριξης και αποκατάστασης, στις περιπτώσεις παιδιών θυμάτων βίας, να οριστεί σαφώς από το νόμο ότι αποτελεί *πράξη επείγοντος χαρακτήρα*, ώστε να μπορεί ο ένας εκ των δύο γονέων να επιχειρεί και μόνος του την παραπομπή και παρακολούθηση του παιδιού από ψυχολόγο/ ψυχίατρο.

II. Παιδιά τα οποία, μετά από αξιολόγηση του εκπαιδευτικού ψυχολόγου, παραπέμπονται για ψυχοθεραπεία, ωστόσο, στη συνέχεια οι γονείς αρνούνται να δώσουν συγκατάθεση ώστε το παιδί να παρακολουθήσει το θεραπευτικό πρόγραμμα ή/και να χορηγήσουν την φαρμακευτική αγωγή που ορίζει ο γιατρός.

Για τις περιπτώσεις αυτές, η Επίτροπος εισηγήθηκε την άσκηση του δικαιώματος του

Διευθυντή των ΥΚΕ, στη βάση του Άρθρου 18(3) του περί Σχέσεων Γονέων και Τέκνων Νόμου του 1990 (Ν.216/90), όπως ζητήσει από το Δικαστήριο την αφαίρεση, εν μέρει, της επιμέλειας του τέκνου από τους γονείς και την άσκηση της, επί του συγκεκριμένου θέματος, από Επίτροπο, σύμφωνα με τα εδάφια (4)(5)(6) του ιδίου Άρθρου. Αυτό, ωστόσο, προϋποθέτει, αφενός, καλή διυπηρεσιακή συνεργασία μεταξύ των συναρμόδιων Υπηρεσιών και, αφετέρου, έγκαιρη και αποτελεσματική παρέμβαση των ΥΚΕ, με στόχο την εφαρμογή του Νόμου.

III. Παιδιά τα οποία παρουσιάζουν συμπεριφορές που οδηγούν τον ένα γονέα να αξιολογήσει ότι υπάρχει ανάγκη για παρακολούθηση από ψυχολόγο, ωστόσο, ο άλλος γονέας αρνείται να δώσει συγκατάθεση.

Από αριθμό παραπόνων που υποβλήθηκαν, κατά καιρούς, στην Επίτροπο φαίνεται ότι υπάρχει σημαντικός αριθμός περιπτώσεων όπου, ενώ ο ένας γονέας, βασιζόμενος στις συμπεριφορές του παιδιού του, κρίνει ότι υπάρχει ανάγκη για εξέτασή ή/και στήριξή του από ψυχολόγο, ο άλλος γονέας αρνείται να συγκατατεθεί. Στις περιπτώσεις αυτές, είναι πιθανό να εμπλέκονται και οι ΥΚΕ οι οποίες καλούνται, από το γονέα που επιθυμεί την παραπομπή του παιδιού του σε υπηρεσίες ψυχικής υγείας, να μεσολαβήσουν ώστε να ληφθεί συγκατάθεση και από τον άλλο γονέα. Λειτουργός των ΥΚΕ μπορεί να αξιολογήσει, μετά από συνάντηση με το παιδί, ότι πράγματι υπάρχει ανάγκη για ψυχολογική στήριξη του, ωστόσο, λόγω του συμβουλευτικού του ρόλου, δεν πετυχαίνει πάντα να πείσει τον άλλο γονέα να συγκατατεθεί στη συνεργασία του παιδιού με ειδικό ψυχολόγο/ψυχίατρο. Η συμβουλή που λαμβάνει, από τις ΥΚΕ, ο γονέας που επιθυμεί την παροχή ψυχολογικής στήριξης στο παιδί του, είναι να προχωρήσει νομικά ώστε να εκδοθεί διάταγμα το οποίο να εξουσιοδοτεί ψυχολόγο να παρακολουθήσει το παιδί. Η δυσκολία που αντιμετωπίζουν

οι γονείς σε τέτοιες περιπτώσεις είναι ότι, η συγκεκριμένη νομική διαδικασία είναι χρονοβόρα, στο διάστημα της οποίας το παιδί παραμένει χωρίς βοήθεια.

Για αντιμετώπιση της κατάστασης αυτής, η Επίτροπος εισηγήθηκε όπως, εξεταστεί τροποποίηση του Περί Σχέσεων και Τέκνων Νόμου (Ν.216/90), ώστε να παρέχεται η δυνατότητα στον ένα γονέα να παρέχει στο παιδί του υπηρεσίες ψυχολογικής στήριξης από ειδικό επαγγελματία, αφού προσκομίσει βεβαίωση από Λειτουργό των ΥΚΕ, βάσει της οποίας η παροχή τέτοιων υπηρεσιών είναι προς το συμφέρον του παιδιού.

IV. Παιδιά τα οποία επιθυμούν τα ίδια να λάβουν ψυχολογική στήριξη χωρίς τη συγκατάθεση των γονιών τους.

Κατά καιρούς, τίθεται, στην Επίτροπο, το ερώτημα από επαγγελματίες ψυχολόγους, κατά πόσο, στην Κύπρο, ένας έφηβος ή μικρότερο σε ηλικία παιδί, διατηρεί το δικαίωμά που του διασφαλίζει η Σύμβαση των Ηνωμένων Εθνών για τα Δικαιώματα του Παιδιού να απευθυνθεί σε ψυχολόγο για παροχή των σχετικών υπηρεσιών υγείας, εάν ένας ή και οι δύο γονείς αρνούνται να δώσουν συγκατάθεση. Άποψη της Επιτρόπου είναι ότι, η μη πρόσβαση του παιδιού σε υπηρεσίες ψυχολογικής στήριξης, εφόσον το ίδιο τις επιθυμεί και είναι αρκετά ώριμο ώστε να πάρει τέτοια απόφαση από μόνο του, αποτελεί παραβίαση των δικαιωμάτων του. Ως εκ τούτου, η Επίτροπος, εισηγήθηκε σε παρεμβάσεις της, την τροποποίηση του περί Σχέσεων Γονέων και Τέκνων Νόμου, ώστε το παιδί, ανάλογα με την ωριμότητά του, να έχει πρόσβαση σε υπηρεσίες ψυχολογικής στήριξης, χωρίς τη συγκατάθεση των γονιών του.

Επιπλέον, η Επίτροπος, ζήτησε, αφενός, να πληροφορηθεί για τις θέσεις των εμπλεκόμενων Υπουργείων καθώς και αφορά την υλοποίηση των εισηγήσεών της και

αφετέρου, να ενημερωθεί για τον τρόπο χειρισμού/αντιμετώπισης από τις συναρμόδιες Υπηρεσίες των προβλημάτων που αναλύθηκαν στην παρέμβασή της.

Η Επίτροπος αφού λάβει τις απαντήσεις των εμπλεκόμενων Υπουργείων σκοπεύει να συγκαλέσει κοινή συνάντηση για συζήτηση των θεμάτων που εγείρονται και εξεύρεση λύσης ώστε να διασφαλιστεί, με τον καλύτερο δυνατό τρόπο, το δικαίωμα του παιδιού στην υγεία.

ΑΝΤΙ ΕΠΙΛΟΓΟΥ

Η διασφάλιση του δικαιώματος στην υγεία προϋποθέτει ότι σε κάθε παιδί, χωρίς καμιά διάκριση, θα παρέχεται η δυνατότητα πρόσβασης σε υπηρεσίες υγείας, υψηλής ποιότητας. Η παροχή υπηρεσιών υγείας θα πρέπει επιπλέον να χαρακτηρίζεται από σταθερότητα και αξιοπιστία. Παράλληλα, οι προσφερόμενες υπηρεσίες υγείας θα πρέπει να συνάδουν με τα ιατρικά δεδομένα της χώρας αλλά και να προσφέρονται με τρόπο ώστε να σέβονται και να ανταποκρίνονται στις βιολογικές, πολιτιστικές και θεραπευτικές ανάγκες του παιδιού που προσφεύγει σε αυτές. Το δικαίωμα του παιδιού στην υγεία δε θα πρέπει να ερμηνεύεται μόνο ως η απουσία νόσου αλλά με την ευρύτερη έννοια του όρου, η οποία συμπεριλαμβάνει τη σωματική, κοινωνική και ψυχική ευεξία.

Στη διάρκεια του 2013 η Επίτροπος, μέσα από τις παρεμβάσεις της, επέμεινε σε μια ολιστική αντιμετώπιση του δικαιώματος του παιδιού στην υγεία, από τη στιγμή της γέννησης μέχρι και την ενηλικίωσή του. Η Επίτροπος επέμεινε ιδιαίτερα, στο δικαίωμα του παιδιού να απολαμβάνει το ίδιο και η οικογένειά του ένα υποστηρικτικό για την υγεία του περιβάλλον και υπηρεσίες. Παράλληλα, επέμεινε στη διαχρονική της θέση όσον αφορά το δικαίωμα του παιδιού να μεγαλώνει σε ένα περιβάλλον απαλλαγμένο από καπνό. Η ψυχολογική

κατάσταση ενός παιδιού είναι κεντρικής σημασίας όσον αφορά την υγεία ενός παιδιού αλλά και καθοριστικός παράγοντας της υγείας που θα απολαμβάνει ως ενήλικας. Η Επίτροπος, στη διάρκεια του 2013, επικεντρώθηκε στη συγκεκριμένη διάσταση της υγείας του παιδιού συσχετίζοντας την άμεσα με το δικαίωμα του παιδιού να έχει λόγο στις αποφάσεις που το αφορούν και αυτή να λαμβάνεται υπόψη, σε συνάρτηση με την ωριμότητα και την ηλικία του.

Η παρούσα έκδοση είναι
η Έκτη Ετήσια Έκθεση
της Επιτροπής Προστασίας των
Δικαιωμάτων του Παιδιού
και αφορά το έτος 2013.

Για τη συγγραφή
της Ετήσιας Έκθεσης 2013
συμμετείχαν όλοι οι Λειτουργοί
του Γραφείου της Επιτροπής Προστασίας
των Δικαιωμάτων του Παιδιού.

Ειδικότερα:

Επιστημονική Εργασία:
Μαρία Ρωσσίδου, Κυριάκος Παχουλίδης,
Χριστιάνα Πασά, Αικατερίνη Συμεού,
Χριστίνα Χατζησάββα, Κυριάκος Μιχαήλ,
Εύη Παναγή, Τώνια Σιαμπάνη

Γενική επιμέλεια:
Αικατερίνη Συμεού

Φωτογραφίες:
Τώνια Σιαμπάνη

Τα σκίτσα που πλαισιώνουν το κείμενο
της Έκθεσης είναι δημιουργίες της εικονογράφου
Λυδίας Κυπριανού.

Οι φωτογραφίες που πλαισιώνουν το κείμενο
της Έκθεσης έχουν ληφθεί στα πλαίσια επισκέψεων
της Επιτροπής σε σχολεία και άλλων της δράσεων.

Όσον αφορά παιδιά που εμφανίζονται
σε αυτές, υπάρχει συναίνεση.

Σχεδιασμός:
Λυδία Κυπριανού

Τυπώθηκε στο
Κυβερνητικό Τυπογραφείο Λευκωσίας

**ΕΠΙΤΡΟΠΟΣ ΠΡΟΣΤΑΣΙΑΣ
ΤΩΝ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΩΝ ΤΟΥ ΠΑΙΔΙΟΥ**

Γωνία Απέλλη και Παύλου Νιρβάνα,
5ος όροφος, 1496, Λευκωσία

Τηλ: 22873200, Φαξ: 22872365

E-mail: childcom@ccr.gov.cy

Website: www.childcom.org.cy

ISSN: 1986-1702 (print)

1986-1710 (online)

